

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา  
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

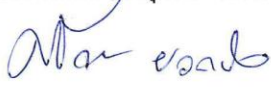
พระเอนก บุญโยประการ

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต  
สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม  
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
กรกฎาคม 2561  
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ ได้พิจารณา  
คุณิพนธ์ของ พระเอก บุญโฮประการ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์


  
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก  
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

  
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม  
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรীরรรณ ยอดนิล)

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

  
..... ประธาน  
(ดร.วสันต์ นาวเหนียว)

  
..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

  
..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรীরรรณ ยอดนิล)

  
..... กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ)

คณะศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

  
..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์  
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ 13 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2561

## กิตติกรรมประกาศ

คุณฉันทิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โภคชัยวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยความมีเมตตาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนช่วยเหลือ ขอบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบ รวมทั้ง ให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จาก เจ้าคณะภาค 13 และผู้ประสานงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตลอดจนพระสอน ศีลธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกรูปที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ทำให้คุณฉันทิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ โยมพ่ออำไพ บุญโยประการ โยมแม่นาค บุญโย ผู้ให้กำเนิด และ โยมพ่อสงเคราะห์ โยมแม่ขนิษฐา ผักไผ่พวก เป็นกำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา ดร.พัชรินทร์ รุจิรานุกูล กัลยาณมิตรที่ดี ที่เป็นกำลังใจและให้คำแนะนำที่ดีต่อผู้วิจัยเสมอมา ตลอดการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ ขอขอบใจเพื่อนร่วมรุ่นนิติปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษา และการพัฒนาสังคม ที่เป็นกำลังใจด้วยดี ขอขอบพระคุณ ดร.พิญา สมบูรณ์ ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี และ ดร.เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์ คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่มาเป็นวิทยากร ในการฝึกอบรม และขอขอบพระคุณผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ในการจัดการฝึกอบรม ตลอดจนขอขอบพระคุณญาติโยมวัดสิงห์ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่ให้การสนับสนุนการจัดการฝึกอบรมด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของคุณฉันทิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูแก่แต่บุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและ ประสบความสำเร็จมาตราบนานวันนี้

พระเอนก บุญโยประการ

55810116: สาขาวิชา: การศึกษาและการพัฒนาสังคม; ปร.ด. (การศึกษาและการพัฒนาสังคม)  
 คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม/ การสอนศีลธรรม/ พระสอนศีลธรรม/ ระดับชั้นประถมศึกษา  
 พระเอนก บุญโยประการ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม  
 ระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ  
 (TRAINING CURRICULUM DEVELOPMENT FOR MORAL TEACHING AT PRIMARY  
 SCHOOL LEVEL BY MONKS IN MORAL TEACHING PROJECT OF MINISTRY OF  
 EDUCATION) คณะกรรมการควบคุมคดียุติธรรม: สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์, ปร.ด., ศรีวรรณ ยอดนิล,  
 Ph.D. 349 หน้า. ปี พ.ศ. 2561.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอน ความต้องการการฝึกอบรม การสอน  
 ของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอน  
 ศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ  
 การศึกษาสภาพปัญหาการสอน ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 รูป โดยเลือกแบบเจาะจง การศึกษาความต้องการ  
 การฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 226 รูป จากคณะสงฆ์ภาค 13 ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น  
 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการ  
 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนหลักสูตร  
 การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร กลุ่มทดลองจำนวน  
 30 รูป โดยเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสอนศีลธรรมมีปัญหาการสอนในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน  
 ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน
2. พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวง  
 ศึกษาธิการซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอน  
 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านแผนการสอน  
 ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านวิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน และด้านสื่อการสอน
3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา  
 ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนน  
 พัฒนาการสัมพัทธ์สูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย .20 สำหรับการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือ  
 แผนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองโดยรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้กลุ่มทดลองมีความคิดเห็น  
 ต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

55810116: MAJOR: EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT; Ph.D.  
(EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT)

KEYWORDS: TRAINING CURRICULUM/ MORAL TEACHING/ MONKS IN MORAL  
TEACHING PROJECT/ PRIMARY SCHOOL LEVEL

PHRAANAKE BOONYOPRAKARN: TRAINING CURRICULUM  
DEVELOPMENT FOR MORAL TEACHING AT PRIMARY SCHOOL LEVEL BY  
MONKS IN MORAL TEACHING PROJECT OF MINISTRY OF EDUCATION.  
ADVISORY COMMITTEE: SUWICHAI KOSAIYAWAT, Ph.D., SRIWAN YODNIL,  
Ph.D. 349 P. 2018.

The purposes of this research aimed to study the moral teaching problems and the teaching training needs at primary school level of monks in Moral Teaching Project of Ministry of Education, and develop training curriculum for moral teaching at primary school level by monks in Moral Teaching Project of Ministry of Education. The sample used for interview on the moral teaching problems included 20 monks in moral teaching project at primary school level were selected by purposive selection. The sample group used for questionnaire in accordance with the teaching training needs comprised of 226 monks in moral teaching project at primary school level from the region 13 were selected by stratified random sampling method. The training curriculum development was implemented covering four processes as follows: 1) curriculum plan, 2) curriculum design, 3) curriculum implementation, and 4) curriculum evaluation & revision. The experimental group consisted of 30 monks were selected by purposive selection. The research revealed that:

1. The moral teaching problems at primary school level of monks were found that conveyed the lack of knowledge and skill for the teaching as follows: the subject content and curriculum, the lesson plan, the teaching method, the instructional media, and the evaluation.

2. The training needs for moral teaching at primary school level of monks as overall and each element were high level. While the training needs were ranked in descending order, it could be arranged as the lesson plan, the subject content and curriculum, the teaching method, the evaluation, and the last one was the instructional media.

3. The training curriculum development was found that the relative growth score of the experimental group was above average at .20, the evaluation for lesson plan skill and the opinion for training curriculum of the experimental group as overall were high level.

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
คำถามของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.....	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม.....	17
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน.....	22
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	29
แนวคิดเกี่ยวกับแผนการสอน.....	45
แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน.....	49
แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน.....	58
แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน.....	63
การฝึกอบรม.....	66
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	76
การพัฒนาหลักสูตร.....	80

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	87
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	91
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	100
การศึกษาสภาพปัญหาการสอน.....	100
การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม.....	101
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	106
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
สภาพปัญหาการสอน.....	117
ความต้องการการฝึกอบรมการสอน.....	123
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม.....	137
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	152
สรุปผลการวิจัย.....	153
อภิปรายผล.....	156
ข้อเสนอแนะ.....	166
บรรณานุกรม.....	168
ภาคผนวก.....	177
ภาคผนวก ก.....	178
ภาคผนวก ข.....	183
ภาคผนวก ค.....	217
ภาคผนวก ง.....	222
ภาคผนวก จ.....	225
ภาคผนวก ฉ.....	333
ภาคผนวก ช.....	344
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	349

## สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนพระสอนศีลธรรม จำแนกตามภาคคณะสงฆ์..... 13
2	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจังหวัดในความปกครองของ คณะสงฆ์ภาค 13..... 102
3	โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างที่พัฒนาขึ้น..... 107
4	การออกแบบแผนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม..... 110
5	จำนวนและร้อยละของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา จำแนกตาม ข้อมูลทั่วไป..... 124
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา..... 125
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านเนื้อหาและหลักสูตร..... 126
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านแผนการสอน..... 128
9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านวิธีการสอน..... 129
10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านสื่อการสอน..... 131
11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน..... 132
12	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสม ในการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา..... 134
13	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ตามของความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ..... 139
14	ค่าดัชนีความสอดคล้องและระดับความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตร ฝึกอบรมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ..... 140



## สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
15	143
คะแนนการทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผลคะแนน พัฒนาการสัมพัทธ์ และผลการประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	
16	144
ค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย และผลการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	
17	146
ค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย และผลการประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	
18	147
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	

## สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านเนื้อหาและหลักสูตร.....	135
3 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านแผนการสอน.....	136
4 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านวิธีการสอน.....	136
5 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านสื่อการสอน.....	136
6 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน.....	136

# บทที่ 1

## บทนำ

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทย มีความเกี่ยวเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่า ประวัติของประเทศไทย เป็นประวัติของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย และเป็นแหล่งคำสั่งสอน การฝึกอบรม ตลอดจนกิจกรรมใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญของรัฐที่ดี ของชุมชนที่ดี จะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาเป็นหลักของพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทย หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองอุปนิสัยขั้นพื้นฐานในจิตใจของคนไทยให้มีลักษณะเฉพาะตนที่เรียกว่า “เอกลักษณ์ของสังคมไทย” จึงสรุปได้อย่างมั่นใจว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย” มาแต่โบราณกาล (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 1-2) ดังนั้น เด็กไทยสมควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับวัย และเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง (ผกา สัตยธรรม, 2557, หน้า 3)

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักการของหลักสูตรที่สำคัญ คือ เป็นหลักสูตรที่มุ่งความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระศาสนา ศิลปะ จริยธรรม ได้กำหนดให้ต้องเรียนรู้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับคำสั่งสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 5) ดังจะเห็นได้ว่า หลักสูตรดังกล่าวเน้นการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาทุกชั้น และทุกระดับการศึกษาตลอดระยะเวลาเรียน 12 ปีก็ตาม แต่ก็ยังพบว่า การบริหารและการจัด

การศึกษาสาระพระพุทธศาสนายังขาดประสิทธิภาพ ขาดความเอาใจใส่ สถานศึกษาหลายแห่ง ไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจในสาระพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและครบวงจรทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความซาบซึ้ง ขาดการปฏิบัติ และขาดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถใช้สาระพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม แก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนและประชาชนในสังคมได้

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้กำหนดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2546 โดยมีข้อตกลงร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขได้ และในปีงบประมาณ 2551 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณ ให้กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 25) ภาระงานสำคัญของการเป็นพระสอนศีลธรรมประการหนึ่ง คือ เป็นผู้ช่วยสอนสาระ การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กล่าวคือ พระสอนศีลธรรมต้องปฏิบัติการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นผู้ช่วยสอน ของครูประจำการ ดังนั้น พระสงฆ์ที่เป็นพระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านการสอน หลักการสอน หรือวิชาชีพครู จึงจะปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อศึกษาการพิจารณา คุณสมบัติของพระสงฆ์ที่จะผ่านการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรม พบว่า "ไม่ได้ มีการระบุคุณสมบัติด้านวิชาชีพครูอย่างชัดเจน มีเพียงการกำหนดคุณสมบัติจะต้องจบนักธรรม ชั้นเอก หรือเปรียญธรรมประโยค 1-2 ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็น พระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไปเท่านั้น (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 38) การผ่านการอบรมจากหน่วยฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น เป็นคุณสมบัติ ประการหนึ่งที่จะระบุถึงความรู้ด้านวิชาชีพครูแต่ก็เป็นเพียงระยะสั้นเท่านั้น ดังนั้น จึงทำให้ การปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ ครูประจำการ และนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา (ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2560; ครูประจำการโรงเรียนประถมศึกษา คนที่ 1, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2560; ครูประจำการโรงเรียนประถมศึกษา คนที่ 2, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2560; นักเรียนระดับ

ชั้นประถมศึกษา, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2560) พบว่า พระที่สอนอยู่ในปัจจุบันไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิชาชีพครู หลักการสอน สอนเนื้อหาไม่ตรงตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ไม่มีการวางแผนการสอน ใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่ไม่หลากหลายและไม่เหมาะสมกับเนื้อหาและการเรียนรู้ของเด็กวัยประถมศึกษา ขาดการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของเด็ก ทำให้เด็กเกิดการเบื่อหน่าย และไม่มีการวัดผลประเมินผลการสอน พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเหมือนการเทศน์ ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่สอนโดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญทางด้านพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ปัจจุบันมีพระสอนศีลธรรมขึ้นทะเบียนอยู่ในสังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งตามจังหวัดที่สังกัดภาคคณะสงฆ์ทั้ง 18 ภาค จำนวน 18,000 รูป พระสอนศีลธรรมที่อยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ส่วนใหญ่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวนทั้งสิ้น 590 รูป (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2560) และเมื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาดังกล่าวพบว่า พระสอนศีลธรรม มีวิทยฐานะทางโลกหรือวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 317 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.73 (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2559) ซึ่งวิทยฐานะทางโลกหรือวุฒิการศึกษาระดับดังกล่าวไม่ได้บ่งชี้ถึงความรู้ด้านวิชาชีพครูอย่างชัดเจน หรือมีก็เป็นเพียงส่วนน้อย จึงทำให้การปฏิบัติงานการสอนของพระสอนศีลธรรมยังคงขาดประสิทธิภาพและจากข้อมูลค่าค่าของพระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กล่าวปาฐกถาเรื่อง “นโยบายวาระพระสงฆ์เข้มแข็งในสถานการณ์ปัจจุบัน” แก่พระสอนศีลธรรมพระนักเทศน์ และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วประเทศ ประจำปี 2552 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ วัดประยุรวงศาวาส ว่าจุดอ่อนของพระที่เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน ก็คือ ความรู้ในเรื่องวิชาครู การจัดทำแผนการสอน ซึ่งจะต้องหาแนวทางแก้ไขต่อไป (ไทยรัฐออนไลน์, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมของสำนักพระพุทธศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ที่ศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทุกภูมิภาคทั่วประเทศ พบว่า พระสอนศีลธรรมสอบตกในเรื่องการสอนพระพุทธศาสนา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการวัดและการประเมินผล พระสอนศีลธรรมมีจำนวนน้อยที่ใช้วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพน้อยลง ดังนั้น พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ

จึงจะปฏิบัติการสอนในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนจะมีคุณภาพเพียงใดนั้น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ คุณภาพการสอนของครู ครูถือเป็นปัจจัยหลักอันสำคัญยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนซึ่งก็คือเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ ครูเปรียบเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกระบวนการจัดการศึกษา ดังนั้น ครูต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและมีคุณภาพ เนื่องจากครูมีหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งการพัฒนาการศึกษาควรพัฒนาที่ตัวครูก่อน เพื่อครูจะได้นำไปพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป ในทางกลับกันหากครูไม่ได้รับการพัฒนาจะทำให้การศึกษาไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ และผลที่ตามมาก็คือ ประชากรที่ขาดคุณภาพ พระสอนศีลธรรมเสมือนเป็นบุคลากรทางการศึกษา เฉกเช่นเดียวกับครูผู้สอนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเพียงแต่มีภาระหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยสอน ซึ่งสรุปได้ว่าพระสอนศีลธรรมควรได้รับการพัฒนาด้านการสอนเพิ่มเติม เพื่อให้การปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับปรีชา กันธิยะ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีพระมีส่วนร่วมในการสอน พบว่า ด้านการพัฒนาการสอนควรพัฒนาคุณภาพการบริหาร โดยการอบรมด้านกระบวนการและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์ เพื่อการพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคนิค วิชาการ และความชำนาญการ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ เฉพาะเจาะจง เน้นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพของงานซึ่งตัวบุคคลนั้นปฏิบัติอยู่ หรือจะปฏิบัติต่อไป ในระยะยาว เนื้อหาของเรื่องที่ฝึกอบรมจะเป็นเรื่องที่มุ่งเน้นให้ตรงกับงานที่กำลังปฏิบัติอยู่หรือ กำลังจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ การฝึกอบรมจะต้องเป็นเรื่องที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดลงอย่างแน่นอน โดยมีจุดประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งสามารถ ประเมินผลได้จากการปฏิบัติงานหรือผลงานหลังจากได้รับการฝึกอบรม (เด่นพงษ์ พลละคร, 2551) การฝึกอบรมจะมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องมีหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพด้วย

ผู้วิจัยมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการที่นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ไปปลูกฝังให้แก่เด็ก นักเรียน และเยาวชน ได้มีศีลธรรม จริยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นคนไทย ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้สังคมไทยสุขสงบไปอย่างยั่งยืน และจากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสอน และความสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระสอนศีลธรรม จึงได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพระสอนศีลธรรมได้ผ่าน

การฝึกอบรมโดยหลักสูตรการฝึกอบรมนี้แล้ว พระสอนศีลธรรมจะมีการสอนที่ดีมีคุณภาพโดยได้รับการพัฒนาด้านองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติที่ดีด้านการสอน และพระสอนศีลธรรมจะได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อสามารถนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งพระสอนศีลธรรมได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากนักเรียน ผู้บริหารบุคลากรใน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

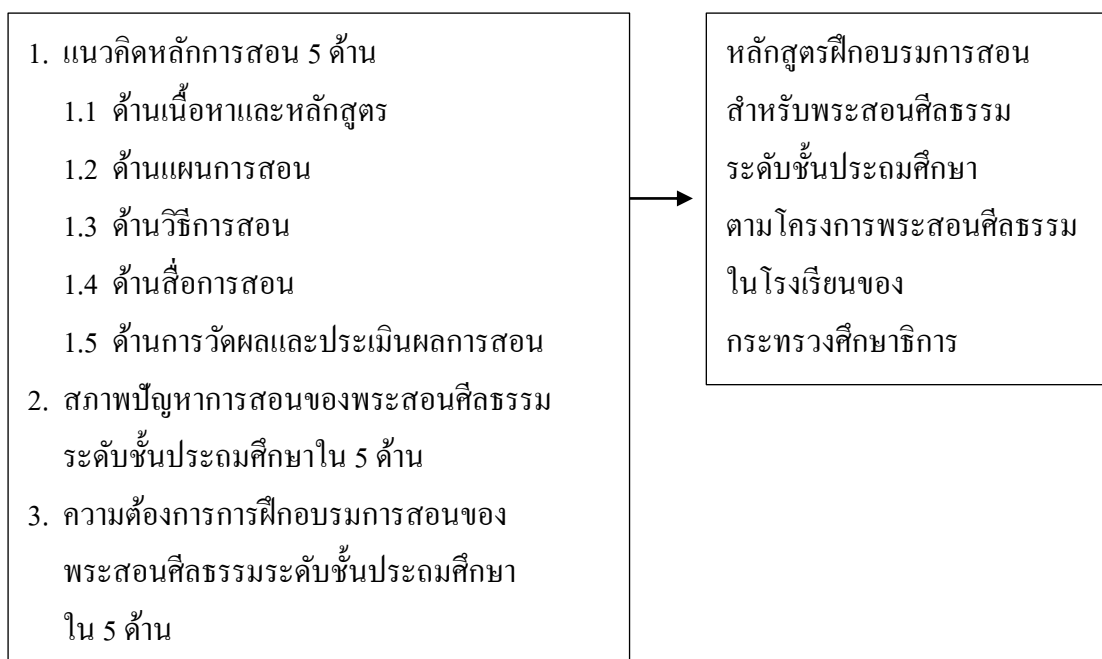
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อศึกษาความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### คำถามของการวิจัย

1. สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างไร
2. ความต้องการที่เป็นแนวทางการฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างไร
3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีขั้นตอนและองค์ประกอบของหลักสูตรอย่างไรบ้าง

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

### ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ได้ข้อมูลความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ได้หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ครอบคลุมเนื้อหาและความต้องการของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนระดับชั้นประถมศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาด้านการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม และสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม



## ขอบเขตของการวิจัย

### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหา รวมทั้งความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการใน 5 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านเนื้อหาและหลักสูตร
- 1.2 ด้านแผนการสอน
- 1.3 ด้านวิธีการสอน
- 1.4 ด้านสื่อการสอน
- 1.5 ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน

### 2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

### 3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ที่มีประสบการณ์ทางการสอนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 20 รูป โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selection)

3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 590 รูป (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2560)

3.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความต้องการการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ใช้การกำหนด

กลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610)

ได้จำนวน 226 รูป และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้จังหวัดในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 เป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น

3.4 กลุ่มทดลองที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มจังหวัด โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) และเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากพระสอนศีลธรรมในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่ได้สมัครเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอนตามหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนหลักสูตร กล่าวคือ การวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตร กำหนดหลักการและเป้าหมายของหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร กล่าวคือ การกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรขึ้น ขั้นตอนที่ 3 การจัดหลักสูตร กล่าวคือ การนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร กล่าวคือ การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

2. หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ใช้สำหรับฝึกอบรมพระสอนศีลธรรม ซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล เนื้อหาวิชาที่จัดให้เป็นประสบการณ์ทางการศึกษาแก่พระสอนศีลธรรม เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการสอนศีลธรรมในโรงเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการพัฒนาในด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอน หมายถึง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการสอน ประกอบด้วยเพียงขั้นตอนเดียวคือ การศึกษาสภาพปัญหาการสอน ตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม ประกอบด้วยเพียงขั้นตอนเดียวคือ การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม และตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนดังกล่าวมีประเด็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการสอนสำหรับ พระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหาและหลักสูตร หมายถึง จุดมุ่งหมายการศึกษาและนโยบาย การศึกษาชาติ หลักการการใช้หลักสูตร เนื้อหาวิชาที่จะสอนตามหลักสูตรรายละเอียด สาระ การเรียนรู้และเป้าหมายของการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนาในระดับชั้นประถมศึกษาในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการปรับปรุงเนื้อหา รวมถึงการออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ตลอดจนถึงประเด็นในการกำหนดจุดประสงค์พฤติกรรมที่ครอบคลุม และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และการวิเคราะห์หลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชา ตลอดจน การปรับเนื้อหาบทเรียนสาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับคาบการเรียน และยังสอดคล้องวิถี ชีวิตจริงของผู้เรียน

3.2 ด้านแผนการสอน หมายถึง หลักการเขียนแนวทางในการดำเนินการและวิธีการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้สำหรับพระสอนศีลธรรม ซึ่งมี ส่วนสำคัญประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน การวัดผลและประเมินผลผู้เรียน

3.3 ด้านวิธีการสอน หมายถึง รูปแบบการสอน เทคนิคการสอนสำหรับพระสอน ศีลธรรมที่ถ่ายทอดความรู้ทางด้านหลักธรรม ศีลธรรมไปสู่ผู้เรียนให้มีความรู้

3.4 ด้านสื่อการสอน หมายถึง การเลือกใช้และผลิตสื่อหรือนวัตกรรมทางการศึกษา มาใช้ประกอบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกฎวิธีของการใช้สื่อแต่ละชนิด

3.5 ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน หมายถึง ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล หลักการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง การออกแบบ คำถามและข้อสอบ การวิเคราะห์คะแนนและข้อสอบ การสร้าง การใช้และการเลือกใช้เครื่องมือ วัดผลประเมินได้ถูกต้องเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ การประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน การวัดเจตคติของนักเรียนต่อการเรียน ในระดับชั้นประถมศึกษาที่ตนเองสอน

4. พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุที่อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ที่ได้รับการบรรจุ แต่งตั้งเป็นพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและได้ขึ้นทะเบียนอยู่ใน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. พระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา หมายถึง พระภิกษุที่ปฏิบัติการสอน ระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

6. คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ หมายถึง ผลคะแนนที่ได้จากการเปรียบเทียบคะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง ซึ่งผลที่ได้เป็นการดูพัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พิจารณาจากคะแนนที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงจากการเปรียบเทียบผลการทดสอบหลังการฝึกอบรมกับผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรม

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน
4. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
5. แนวคิดเกี่ยวกับแผนการสอน
6. แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน
7. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน
8. แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน
9. การฝึกอบรม
10. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
11. การพัฒนาหลักสูตร
12. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

#### ประวัติการจัดตั้งโครงการ

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้กำหนดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2546 โดยมีข้อตกลงร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณผ่านทางกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน 800 รูป โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรก ดังนี้ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 3)

1. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา
2. เพื่อให้ให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
3. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

ในปีงบประมาณ 2548 ได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ 1 รูปต่อ 1 ตำบล และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ 2,000 บาทต่อเดือน ตลอดระยะเวลาการดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548-2550 ได้มีพัฒนาการก้าวหน้ามาโดยลำดับ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอนศีลธรรม และในปีงบประมาณ 2551 กรมการศาสนาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยโอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงศึกษาธิการได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการ โดยจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่สังคม

#### สภาพปัจจุบันของโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น ตามหลักการจะต้องดำเนินงานให้ครอบคลุมสถานศึกษาในสังกัด ดังนี้ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 9)

1. ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ระดับอาชีวศึกษาในสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

การจัดให้มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดังกล่าวในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ทั้งในสังกัดของรัฐและเอกชน จำนวน 35,595 แห่งทั่วประเทศนั้น จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนและเหมาะสมกับทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2551 เป็นต้นมา เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดตั้งสำนักงานพระสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานอธิการบดีขึ้นรับผิดชอบงาน

(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) ทำให้การบริหารจัดการโครงการดังกล่าว มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีจำนวนพระสอนศีลธรรมขึ้นทะเบียนอยู่ใน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 18,000 รูป แบ่งตามจังหวัดที่สังกัดภาคคณะสงฆ์ทั้ง 18 ภาค แสดงดังตารางที่ 1 (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 9-12)

ตารางที่ 1 จำนวนพระสอนศีลธรรม จำแนกตามภาคคณะสงฆ์

ภาคคณะสงฆ์	จำนวนพระสอนศีลธรรม (รูป)
ภาค 1	1,380
ภาค 2	894
ภาค 3	545
ภาค 4	943
ภาค 5	770
ภาค 6	1,374
ภาค 7	790
ภาค 8	1,361
ภาค 9	1,947
ภาค 10	1,798
ภาค 11	1,940
ภาค 12	675
ภาค 13	665
ภาค 14	1,156
ภาค 15	670
ภาค 16	421
ภาค 17	208
ภาค 18	463
รวม	18,000

บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โครงการทั้ง 19 หน่วย จะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคล คณะบุคคล ดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะจังหวัด

1.1 เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายสงฆ์

1.2 เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรมให้สามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ให้ความอุปถัมภ์กิจกรรมต่าง ๆ

1.4 ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1.5 ติดตามการปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2. ผู้ว่าราชการจังหวัด

2.1 เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายฆราวาส

2.2 เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรมให้สามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการ และให้ความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ การดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้พระสอนศีลธรรม ปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

3.1 เป็นที่ปรึกษาให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดำเนินการจัดการเรียน การสอน และการนำหลักธรรม สาระการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของนักเรียน

3.2 ส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในการปฏิบัติหน้าที่การเรียนการสอนตามความเหมาะสม

4. ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา

4.1 อำนวยความสะดวกโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ดำเนินการ ไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แจ้งสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อมและสนับสนุนการรับพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนทั้งด้านครูพี่เลี้ยงและอื่น ๆ ตามเห็นสมควร



4.3 มอบหมายภารกิจให้ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนิเทศการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และร่วมแก้ไขปัญหา ตลอดจนพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม

#### 5. ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา

5.1 ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วางแผนการนิเทศการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

5.2 นิเทศการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรม ภาคเรียนละ 2 ครั้ง

5.3 ร่วมประชุมพระสอนศีลธรรมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมภาคเรียนละ 2 ครั้ง

5.4 ร่วมรายงานผลการนิเทศให้คณะกรรมการอำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5.5 ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดประชุมสัมมนา เพื่อพัฒนาศักยภาพแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

5.6 จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการอำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและคณะสงฆ์ เมื่อสิ้นภาคเรียน

5.7 ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และเสนอแนะการดำเนินการตามโครงการ

#### 6. สถานศึกษาที่รับพระสอนศีลธรรม

6.1 อำนวยความสะดวกแก่พระสอนศีลธรรมตามความเหมาะสม

6.2 จัดคาบการสอนให้พระสอนศีลธรรมตามความเหมาะสม

6.3 ปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเรื่องคาบการสอน การปฏิบัติการสอน ธุรการการสอน ตลอดจนบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

6.4 จัดครูพี่เลี้ยงเป็นที่ปรึกษาพระสอนศีลธรรม ทั้งในด้านธุรการการสอน การปกครองชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

6.5 หากมีความเป็นไปได้ให้จัดห้องจริยธรรมให้พระสอนศีลธรรม

6.6 อำนวยความสะดวกแก่ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาในการนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

6.7 ร่วมกับศึกษานิเทศก์ ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการ

6.8 เมื่อพบปัญหาให้ดำเนินการแก้ไขปัญหา และหรือรายงานให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา

## 7. ครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

7.1 คอยให้คำปรึกษาแนะนำพระสอนศีลธรรมในการจัดทำแผนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้

7.2 เป็นพี่เลี้ยงแก่พระสอนศีลธรรม เพื่อให้การนำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสู่วิถีชีวิตของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามนโยบายของรัฐบาล

7.3 เป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือพระสอนศีลธรรมในด้านธุรการการสอน การปกครองชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริง

7.4 ร่วมกับศึกษานิเทศก์ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการ

7.5 เมื่อพบปัญหาให้ดำเนินการแก้ไขปัญหา และหรือรายงานผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อร่วมแก้ไขปัญหา

## คุณสมบัติและบทบาทของพระสอนศีลธรรม

### 1. คุณสมบัติของพระสอนศีลธรรม

การที่พระสอนศีลธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้มีศีลธรรมและจริยธรรมจึงเป็นงานสำคัญและยิ่งใหญ่ในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมชาวพุทธอย่างแท้จริง เพื่อให้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ที่จะผ่านการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรม ซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน นักศึกษา จะต้องเป็นพระภิกษุที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 เป็นพระภิกษุ มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่สูบบุหรี่ หรือต้องอภิการณ์ต่าง ๆ

1.2 มีสังกัดวัดที่ชัดเจน และต้องได้รับการอนุญาตจากพระสังฆาธิการผู้ปกครองในวัดที่ตนสังกัดอยู่

1.3 เป็นพระภิกษุที่ได้รักษาระดับชั้นเอก ขึ้นไปหรือ

1.4 เป็นพระภิกษุสอบได้เปรียญธรรม 1-2 ประโยค ขึ้นไป มีพรรษา 5 หรือ

1.5 เป็นพระภิกษุที่มีความสามารถในการสอน โดยได้รับการพิจารณาจากคณะสงฆ์ต้นสังกัดในทุกจังหวัด

1.6 ผ่านการอบรมจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

## 2. บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม

บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่เข้าไปปฏิบัติงานในสถานศึกษา ที่ได้รับมอบหมายนั้น จะปฏิบัติหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นครูเช่นเดียวกับครูผู้สอนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1 เป็นผู้ช่วยสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยทำการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามรายละเอียดสาระพระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.2 เป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

2.3 เป็นผู้นำในการทำพิธีทางพระพุทธศาสนา

2.4 เป็นผู้สอนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เข้าสอบธรรมศึกษาประจำปี

2.5 ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธโดยการสอนสาระพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตให้นักเรียนชาวพุทธจริง คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา

ปรีชา กันธิยะ (2550) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความคาดหวังว่าจะเป็นโครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยต้องการใช้โครงการนี้ให้เข้าไปมีส่วนผลักดันสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีพระที่จะนำหลักธรรมคำสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้มีผลทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เป็นการลงทุนในโครงการที่คุ้มค่า เพราะในภาพรวมพระสามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลได้ดี

## แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม

### แนวคิดการสอนศีลธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550, หน้า 54-55) ได้กล่าวถึงแนวคิดการสอนศีลธรรมด้วยวิธีคิดแบบอุปมาปลูกเร้าคุณธรรม อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีคิดแบบเร้ากุศลหรือเร้าคุณธรรม หรือวิธีคิดแบบกุศลภavana เป็นวิธีคิดในแนวสัจกัณฑ์หรือบรรเทาและขัดเกลาตัวตน จึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับต้น ๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญของงามแห่งกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกิยะ หลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้มีอยู่ว่า ประสบการณ์คือสิ่งที่ได้ประสบหรือได้รับรู้ อย่างเดียวกัน บุคคลผู้ประสบหรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง

สุดแต่โครงสร้างของจิตใจ หรือแนวทางการเผชิญต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องปรุงของจิต คือ สังขาร ที่ผู้นั้นได้สั่งสมไว้ หรือสุดแต่การทำใจในขณะนั้น ๆ ของอย่างเดียวกัน หรืออาการกิริยาเดียวกัน คนหนึ่งมองเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกคนหนึ่งเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งามเป็นโทษเป็นอกุศล ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว

### ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2559, หน้า 65-75) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เป็นสากลนิยมที่นำมาใช้ในการสอนศีลธรรม คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพียาเจต์ (Piaget's cognitive development theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolhberg's cognitive development theory) ซึ่งมีรายละเอียดอธิบายไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพียาเจต์ ซึ่งได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 เฮเทอโนมัส (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรมมาจากผู้มีอำนาจเหนือตน และถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้น เฮเทอโนมัส เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ รับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมจากบิดามารดา ครู และเด็กโต เด็กวัยนี้จะมีความเชื่อถือดังต่อไปนี้

- พฤติกรรมใดจะถูกต้อ “ดี” ก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
- กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้
- ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาด ถ้าใครทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนดี” และคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์ เป็น “คนไม่ดี”
- การใช้จรรยาวิพากษ์ หรือการประณินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” ไม่คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

ขั้นที่ 2 ออโทโนมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ และคิดถึงแรงจูงใจของผู้กระทำ ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้ เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะเป็นเด็กที่มีอายุ 9 ขวบขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีความเชื่อถือดังต่อไปนี้

- กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน
- กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อ บุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามรับกฎเกณฑ์นั้น

- การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม

- การใช้จรรยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต มี 3 ระดับ 6 ขั้น มีรายละเอียดอธิบายขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้ (Kohlberg, 1983)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) มี 2 ขั้น (ขั้นที่ 1-2)

ขั้นที่ 1 การลงโทษ และการเชื่อฟัง โคลเบิร์ต กล่าวว่า ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ตน ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับเพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional level) มี 2 ขั้น (ขั้นที่ 3-4)

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติผิด เพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ โคลเบิร์ต อธิบายว่า เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-conventional level) มี 2 ขั้น (ขั้นที่ 5-6)

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้นนี้นั้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูกในขั้นนี้การถูก และผิดขึ้นอยู่กับ

ค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal ethical principle orientation) ขั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพ็อลเจต์เป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัย เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นคือตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กแบ่งออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นอย่างมีระเบียบ คือ เริ่มจากขั้นที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ตามลำดับ บุคคลทุกคนจะต้องผ่านพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต้น ๆ ซึ่งเป็นรากฐานของพัฒนาการจริยธรรมขั้นต่อไป และเมื่อผ่านแล้วก็ยากที่จะกลับไปขั้นเดิมอีก

### การสอนศีลธรรม

การปฏิบัติงานสอนศีลธรรมในโรงเรียนสำหรับพระสอนศีลธรรมนั้น มีจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นหลักการและแนวทางในการสอนศีลธรรมด้วย ซึ่งปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมนั้น คือ สาระพระพุทธศาสนา อาจสรุปได้ว่าการสอนศีลธรรมกับการสอนพระพุทธศาสนานั้นมีความหมายเช่นเดียวกัน สาระพระพุทธศาสนานั้นถูกจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

แนวทางในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมนั้นถูกกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้น โดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้

1. มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ พุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สัมมนา และเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติ และโลกต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 6-51)

จากมาตรฐานทั้ง 2 ประการของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องของศาสนาที่นักเรียนนับถือ สำหรับในส่วนของพระพุทธศาสนาจะเน้นในด้านความรู้ ค่านิยม และการปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับภาระและบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่ได้กำหนดไว้ในโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา การจัดการเรียนการสอนสาระนี้มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของพระพุทธศาสนา ให้นักเรียนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตลอดจนสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่ตนเอง และเกิดแก่สังคมในส่วนรวม ซึ่งความมุ่งหมายนี้ ก็เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์นั่นเอง

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 15-17) ได้กล่าวถึงการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นวิชาที่กล่าวถึงเรื่องควรกระทำและสิ่งที่ไม่ควรกระทำ รวมทั้งเรื่องราวของศาสนา เพื่อให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่ต้องศึกษาพิธีกรรมและธรรมะต่าง ๆ เพื่อจะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การสอนศีลธรรม จริยธรรมนั้นสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ การสอนเป็นวิชาเฉพาะ และการสอนโดยการสอดแทรกไปกับวิชาอื่น ๆ ซึ่งการเรียนการสอนจริยธรรมจะต้องจัดหลักสูตร ให้สัมพันธ์ชีวิตประจำวันของนักเรียน สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัย หลักการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ต้องให้นักเรียนเข้าใจเหตุและผล นักเรียนต้องคิดเป็น สามารถตัดสินใจว่าจะเลือกปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสม มีการสอนโดยการใช้นุศุล เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน สอนให้นักเรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเคยชิน อาทิ การทำความเคารพ นอบน้อม เป็นต้น มีการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียน ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการสอนโดยใช้ข่าวปัจจุบันทันสมัย เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากเหตุการณ์จริง

สรุปได้ว่า การสอนศีลธรรมสำหรับพระสอนศีลธรรมนั้นต้องยึดหลักแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ด้วย 2 มาตรฐาน คือ 1) มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ 2) มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชน และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

## แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน

### ความหมายของการสอน

ทิสนา เขมมณี (2559, หน้า 3-5) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความหมายที่เป็นศิลปะ เป็นความหมายที่เป็นพฤติกรรมการถ่ายทอดของครูในยุคดั้งเดิมที่ถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ผู้มีประสบการณ์น้อยกว่า ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับอารมณ์และความพอใจของผู้สอน การสอนถือว่าเป็นความสามารถหรือศิลปะเฉพาะตัวของผู้สอนที่ถ่ายทอดหรือสอน เพราะผู้สอนจะมีลีลาหรือเด่นเหลี่ยมการสอนที่แตกต่างกันออกไปตามความรู้ความสามารถและทักษะของแต่ละคน

2. ความหมายที่เป็นศาสตร์ เป็นการสอน (Teaching) ที่มีระบบระเบียบมากขึ้น มีขั้นตอนที่ชัดเจน มีการแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน มีการศึกษาค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียน ในช่วงต้น ๆ ครูเป็นศูนย์กลางในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ตามสถานการณ์และความพอใจของครู

3. ความหมายที่เป็นศาสตร์และศิลป์ เป็นการปรับเปลี่ยนจากการสอน (Teaching) มาสู่การเรียนการสอน (Instruction) ครูต้องใช้ความรู้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยอาศัยสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนขยายวงกว้างออกไป รวมไปถึงปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ด้วย

สมจิตร จันทรฉาย (2557, หน้า 3-5) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “การเรียนการสอน ” “ การสอน ” และ “ การเรียนรู้ ” ในความหมายเพื่อแสดงถึงการดำเนินการเพื่อสร้างผลการเรียนรู้ แต่ใช้ต่างกัน ในบริบทของการดำเนินการ “ การเรียนการสอน ” เป็นคำที่ใช้เป็นหลักเพราะเป็นคำกลาง ๆ เพื่อแสดงบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนร่วมกัน ส่วนคำว่า “ การสอน ” ใช้ในบริบทที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และ “ การเรียนรู้ ” ใช้ในบริบทที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

Good (1973, p. 304) ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของการสอนในระดับแคบ หมายถึงวิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ อบรมนักเรียนให้มีความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์



การศึกษาได้ระบุไว้ ส่วนความหมายของการสอนในระดับกว้าง หมายถึง การกระทำและ การดำเนินการด้านต่าง ๆ ของครูภายใต้สภาพการณ์การสอนการเรียน ซึ่งประกอบด้วย การสร้าง สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์

Moore (1992, p. 4) ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอน คือ พฤติกรรมของ บุคคลหนึ่งที่พยายามช่วยให้บุคคลอื่น ได้เกิดการพัฒนาดนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

Hill (1982, p. 266) ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ว่า การสอน คือ กระบวนการ ให้การศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 2-4) ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การสอนเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งหมายความว่า การสอนจะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น อย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังนิ่ง คือ ไม่เกิดการเคลื่อนไหวทั้งทางกาย วาจา และทางปัญญา ถือได้ว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ก็ไม่จัดเป็นการสอน

2. การสอนมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านความรู้ ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม ทางสติปัญญา เกิดการพัฒนาขึ้นจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ คิดไม่เป็นมาเป็นมีความรู้ความเข้าใจ มีความคิดและคิดเป็น

2.2 ด้านเจตคติ หรือด้านจิตพิสัยเกี่ยวกับความรู้สึกเห็นคุณค่า ความดีงาม

2.3 ด้านทักษะ หรือด้านทักษะพิสัย หมายถึง ความสามารถกระทำได้ ปฏิบัติได้ ถูกต้องตามวัย ผู้เรียนจะเกิดทักษะ ถ้าได้ฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ

ดังนั้น ในการสอนจึงต้องตั้งจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน มิใช่ด้านใด ด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว จึงจะถือว่าเป็นการสอนที่สมบูรณ์ ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนสามารถ นำประสบการณ์ใหม่ไปใช้ได้

3. การสอนจะบรรลุจุดประสงค์ได้ด้นนั้นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน ซึ่งเป็น องค์ประกอบสำคัญของการสอน การสอนจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ ความรู้ความสามารถของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ ทักษะ และเทคนิคการสอนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้สอนต้องมีความรู้ (ศาสตร์) และมีเทคนิคการสอนดี (ศิลป์) เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิธีสอน หลักการสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ เป็นต้น และรู้จักใช้ศิลป์การสอน ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนได้เป็น

อย่างดี ถ้าครูมีความรู้ดีทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพครู แล้วสามารถประยุกต์ความรู้นั้น ไปใช้ประโยชน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนนี้เป็นการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนซึ่งเป็นคน เป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกนึกคิด มีอารมณ์ มีวิญญาณ ผู้สอนจึงต้อง อาศัยศิลปะที่จะเข้าถึงจิตใจผู้เรียน เช่น ศิลปะในการพูด การอธิบาย การจูงใจ การสนใจผู้เรียน เป็นรายบุคคล ศิลปะในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ศิลปะในการสอนเรื่องยากให้เป็น เรื่องง่าย เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเทคนิคเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของศิลปะในการสอน ดังนั้น การสอนจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม จุดประสงค์ที่กำหนดไว้

Smith and Ragan (1999, p. 3) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “การสอน” และ “การเรียนการสอน” เป็นคำที่มักใช้แทนกันได้

สรุปได้ว่า การสอน คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์ และศิลป์ ของผู้สอน และ คำว่า “การเรียนการสอน” “การสอน” และ “การเรียนรู้อ” มีความหมายเดียวกัน คือ เพื่อแสดงถึงการดำเนินการเพื่อสร้างผลการเรียนรู้ แต่ใช้ในบริบทของการดำเนินการที่ต่างกัน

#### องค์ประกอบของการสอน

ประไพ ฉลาดคิด (2548, หน้า 4-5) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนแต่ละครั้งเมื่อผู้สอนเข้ามา ในชั้นเรียนน่าจะมีกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดขึ้น นั่นหมายความว่า ในห้องเรียนนั้นคงไม่ใช่ ห้องเรียนที่ว่างเปล่า แต่ควรมีองค์ประกอบต่อไปนี้ในชั้นเรียน

1. ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการสอน เพราะต้องเป็นผู้รู้หลักสูตรและ นำเนื้อหาสาระมาดำเนินการสอน มีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตลอดเวลาของการเรียน การสอน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียน มีทักษะ กระบวนการ และมีเจตคติที่ดีตามเจตนารมณ์ของบทเรียนและหลักสูตร นอกจากนั้นครูยังต้องมีความสามารถใช้สื่อประกอบการสอน และสอนให้ตรงตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ทำให้การสอน ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

2. ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอน เพราะการสอนจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมี ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้ ทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้

3. กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากต่อการสอน กิจกรรม การเรียนการสอนนั้นออกแบบโดยผู้สอนและผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีการวัดผลและประเมินผลตามที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

4. ในการสอนที่ต้องการให้เกิดผลที่ดีทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียนนั้น สภาพแวดล้อม ทั้งในและนอกห้องเรียนก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึง

อุษา คงทอง (2553, หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการ เพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ผู้เรียน 2) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และ 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน กับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประการนี้ ดำเนิน ไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 6-8) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนว่าสามารถแยกย่อย ได้เป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกัน เป็นการสอน ประกอบด้วย 1) ครูหรือผู้สอน 2) นักเรียนหรือผู้เรียน และ 3) หลักสูตรหรือสิ่งที่ จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

#### 2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่า จะสอน เพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกัน การตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้ วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

#### 2.2 การกำหนดเนื้อหา

หมายรวมถึงการเลือกและการจัดลำดับเนื้อหาที่สอนด้วย การกำหนดเนื้อหา จะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่า จะสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ใดบ้าง ประสบการณ์ใด ควรได้รับก่อนและไล่ขอบเขตมากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสม การกำหนดเนื้อหาไว้ล่วงหน้า จะทำให้การสอนมีสาระสัมพันธ์กับเวลาที่ผ่านไปและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน

#### 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นกัน เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่า จะสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม อาจใช้วิธีเดียวหรือหลายวิธีในการสอนแต่ละครั้ง โดยจะต้องเป็นวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของ เนื้อหาวิชากับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

## 2.4 การใช้สื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยสร้างความสนใจได้ดี การเตรียมสื่อการสอนทำให้ผู้สอนทราบว่าอะไรคืออะไรเป็นสื่อช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

## 2.5 การวัดผลประเมินผล

ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนที่ผ่านมา นั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดผลประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่ยังสอน

สรุปได้ว่า การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น

### หลักพื้นฐานในการสอน

หลักพื้นฐานในการสอนที่ผู้สอนต้องคำนึงถึง ได้แก่ 1) ก่อนการสอน ผู้สอนต้องเตรียม การสอนอย่างไรบ้าง 2) ขณะสอน ผู้สอนดำเนินการสอนต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง และ 3) หลังการสอน ผู้สอนควรดำเนินการอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1. ก่อนการสอน ผู้สอนต้องเตรียมการสอน ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู และเอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดทำแผนการสอน

1.2 ศึกษาผู้เรียนให้ทราบถึงความรู้พื้นฐาน เช่น ประสบการณ์ ความสามารถ ความสนใจ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเตรียมการสอน

1.3 เขียนแผนการสอนให้ครบองค์ประกอบของการเขียนแผนการสอน คือ จุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอน เอกสารหรือข้อทดสอบ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมก่อนสอน

#### 2. ขณะสอน ผู้สอนดำเนินการสอนโดยต้องคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

2.1 ดำเนินการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนไว้ในแผนการสอน

2.2 ใช้ทักษะการสอนที่เหมาะสม

2.3 ใช้เทคนิควิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

- 2.4 เน้นการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.5 ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบทเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้
- 2.6 ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
- 2.7 สร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

แก่ผู้เรียน

### 3. หลังการสอน ผู้สอนควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 พิจารณาผลการเรียนการสอนว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

3.2 ปรับปรุงแก้ไขโดยหาสาเหตุที่เกิดข้อบกพร่องแล้วแก้ไขที่จุดบกพร่องนั้น จากหลักพื้นฐานในการสอนทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพระสอนศีลธรรม ถ้าพระสอนศีลธรรมมีหลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐาน และได้ใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติจริง ย่อมช่วยให้การเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนประสบผลสำเร็จได้ดังประสงค์

#### ลักษณะการสอนที่ดี

การสอนที่ดีจะมีลักษณะ ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 11-13)

1. เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครบองค์ประกอบการสอน
2. เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านเจตคติ
3. เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหาและกับผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม
4. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี
5. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งผู้สอนต้องจัดการเรียน การสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะดังที่หลักสูตรกำหนดไว้ด้วย
6. เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
7. เป็นการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน
8. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ
9. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม
10. เป็นการสอนที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย
11. เป็นการสอนที่มีกระบวนการ ซึ่งหมายถึง มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน ในการสอน จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอน เตรียมจัดลำดับการสอนให้สอดคล้องต่อเนื่องกัน อย่างเหมาะสมตั้งแต่ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป กระบวนการสอนจะมีขั้นตอนแตกต่างกันไป ตามลักษณะของวิธีการสอนที่นำมาใช้

12. เป็นการสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน ซึ่งการวัดผลประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะได้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่ามีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความสมบูรณ์ของการสอนในครั้งต่อไป

13. เป็นการสอนที่ผู้สอนสอนด้วยวิद्यูณญาณความเป็นครู สอนด้วยความกระตือรือร้น สอนด้วยความตั้งใจ ความเต็มใจ และความมั่นใจ บุคลิกภาพท่าทีการแสดงออกของผู้สอน จะสะท้อนให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้ดี

ทฤษฎีปัญญา (2555) ได้กล่าวถึงการสอนที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีการส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการกระทำ
2. มีการส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. มีการสอนให้สัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเป็นอย่างดี
5. มีการใช้สื่อการสอน จำพวกโสตทัศนวัสดุ เพื่อสร้างความสนใจ ช่วยผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น
6. มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง
7. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถาม หรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เด็กคิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
8. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีมีประโยชน์ไม่เลียนแบบใครส่งเสริมกิจกรรมสุนทรีย์ภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร
9. มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างเรียน เช่น รางวัล การชมเชย คะแนนแข่งขัน เครื่องเชิดชูเกียรติ การลงโทษ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนใจ ตั้งใจในการเรียนและทำกิจกรรม
10. มีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องความคิดเห็นที่ดี นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกับครู
11. มีการสร้างความสนใจก่อนลงมือทำการสอนเสมอ

12. มีการประเมินผลตลอดเวลา โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบเพื่อให้แน่ใจว่าการสอนของครูตรงตามจุดประสงค์มากที่สุด

สรุปได้ว่า องค์ประกอบคุณลักษณะการสอนที่ดี ได้แก่ ความรู้ความชำนาญ บุคลิกลักษณะ การเตรียมการสอน เทคนิคและกลวิธีการสอน สื่อและอุปกรณ์การสอน และกระบวนการวัดและประเมินผล

### หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ต่อมาเมื่อมีการศึกษาวิจัยการใช้หลักสูตร กอปรกับให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 จึงมีการปรับปรุงหลักสูตร และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4-8)

#### วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

#### หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

### จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

### สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

#### 1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม



1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

## 2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 2.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 2.3 มีวินัย
- 2.4 ใฝ่เรียนรู้
- 2.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 2.7 รักความเป็นไทย
- 2.8 มีจิตสาธารณะ

### มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้แก่ 1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 4) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ 7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

### กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นการกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องรู้ เมื่อจบหลักสูตรเหล่านั้น ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอน ในการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนานั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้อยู่ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีโครงสร้างตามหลักสูตร ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งบังคับให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตามมาตรฐานที่กำหนด ในลักษณะของหลักสูตรแกนกลางที่เน้นความเป็นเอกภาพของความเป็นไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา โดยการนำวิทยาการแขนงต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็น 5 สาระ 11 มาตรฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 15-16)

### 1. สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

### 2. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยม ที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

### 3. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

### 4. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

### 5. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบตัวทั้งทางด้านธรรมชาติ สังคมและ วัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ตลอดจนมีทักษะที่จะ เรียนรู้และจัดการกับปัญหาที่ตนประสบด้วยวิธีการที่มีเหตุผล และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

#### 1. มาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปี (ระดับชั้นประถมศึกษา)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 2 มาตรฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 121-131)

1.1 มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

##### 1.1.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

1.1.1.1 บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป

1.1.1.2 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก หรือเรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.1.3 บอกความหมายความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตาม หลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.1.4 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ ในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

##### 1.1.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.1.2.1 บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.2.2 สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวช หรือประวัติศาสดา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.3 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก  
ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.2.4 บอกความหมายความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตาม  
หลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.5 ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน  
ตามหลักศาสนา

1.1.2.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ  
ในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.7 บอกชื่อศาสนา ศาสดาและความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตน  
นับถือและศาสนาอื่น ๆ

### 1.1.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.1.3.1 อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ  
ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย

1.1.3.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติ  
ของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.3 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก  
ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.3.4 บอกความหมายความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนา  
ที่ตนนับถือ

1.1.3.5 แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3  
ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ  
ในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.7 บอกชื่อ ความสำคัญและปฏิบัติตน ได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ  
ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่น ๆ

### 1.1.4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.4.1 อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ  
ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน

1.1.4.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุมรรณจนถึงประกาศธรรม หรือประวัติ  
ศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.3 เห็นคุณค่าและประพฤตินตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาคก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.4.4 แสดงความเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.5 ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

1.1.4.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์

1.1.4.8 อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป

#### 1.1.5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.1.5.1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย

1.1.5.2 สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.3 เห็นคุณค่าและประพฤตินตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาคก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.5.4 อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.5.5 แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม

#### 1.1.6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1.6.1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.6.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังขณียสถาน หรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.3 เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาคก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.6.4 วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.5 ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

1.1.6.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตาและบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อแก้ปัญหาอบายมุข และสิ่งเสพติด

1.1.6.8 อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป

1.1.6.9 อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี

1.2 มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และซำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

1.2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

1.2.1.1 บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.1.2 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.1.3 ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง

1.2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.2.2.1 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.2.2 ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

### 1.2.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.2.3.1 ปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนา  
ที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.3.2 เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญ  
ทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.3.3 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตน  
นับถือ

### 1.2.4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2.4.1 อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถาน  
ของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.4.2 มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

1.2.4.3 ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด  
ได้ถูกต้อง

### 1.2.5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.2.5.1 จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และ  
ปฏิบัติตนถูกต้อง

1.2.5.2 ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด  
และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

1.2.5.3 มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

### 1.2.6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2.6.1 อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตน  
ได้อย่างเหมาะสม

1.2.6.2 มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

1.2.6.3 อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรม  
ในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

1.2.6.4 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตน  
นับถือ

## 2. โครงสร้างเนื้อหา

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ  
วัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นเนื้อหา  
สาระการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังต่อไปนี้



## 2.1 เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

### 2.1.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.1.1.1 เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญของชาติไทย

2.1.1.2 เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (ประสูติ, ตรัสรู้, ปรีชาญาณ)

### 2.1.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.1.2.1 เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

2.1.2.2 เรื่องที่ 2 สรูปพุทธประวัติ (เหตุการณ์หลังประสูติ, แรกนาขวัญ, การศึกษา, การอภิเษกสมรส, การออกผนวช)

### 2.1.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.1.3.1 เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย

2.1.3.2 เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, การบำเพ็ญเพียร, ตรัสรู้, ปฐมเทศนา, ปรีชาญาณ)

### 2.1.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.1.4.1 เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน (ความสำคัญของพระพุทธศาสนา)

2.1.4.2 เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, ตรัสรู้, ประกาศธรรม, โปรดชฎิล 3 พี่น้องและบริวาร, โปรดพระเจ้าพิมพิสาร, พระอัครสาวก)

### 2.1.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.1.5.1 เรื่องที่ 1 ความสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทย, พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย)

2.1.5.2 เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, พุทธกิจสำคัญ, เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์โปรดพุทธบิดา)

### 2.1.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.1.6.1 เรื่องที่ 1 ความสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญประจำชาติ)

2.1.6.2 เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, บังคมโพธิกาล, ปลงอายุสังขาร, บังคมสาวก, ปรีชาญาณ, การถวายพระเพลิง, แจกพระบรมสารีริกธาตุ, สังเวชนียสถาน)

## 2.2 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

### 2.2.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.2.1.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, การปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัย, โอวาท 3, สังคหวัตถุ 4, กตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่และครอบครัว, มงคล 38 ประการ)

2.2.1.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (ตนเป็นที่พึ่งของตน, มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน)

## 2.2.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.2.2.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (พระรัตนตรัย, โอวาท 3, เบญจศีล, เบญจธรรม, หิริโอตตปปะ, สังคหวัตถุ 4, ฆราวาสธรรม 4, กตัญญูกตเวทีต่อครูอาจารย์ และ โรงเรียน, มงคล 38 ประการ, วิถีฝึกสมาธิ)

2.2.2.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (นิมิตตั้ง สาธุรูปานัง กตัญญูกตเวทิตา, พรหมาติ มาตาปิตโร)

2.2.2.3 เรื่องที่ 3 ศาสดาและคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ (สรุปศาสนาที่สำคัญในประเทศไทย)

## 2.2.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.2.3.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (พระรัตนตรัย, โอวาท 3)

2.2.3.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (ทพมานโน ปิโย โหติ, โมกโข กัลยาณียา สาธุ)

2.2.3.3 เรื่องที่ 3 พระไตรปิฎก (แนะนำพระไตรปิฎก)

## 2.2.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2.4.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, หลักกรรม, ไตรสิกขา, โอวาท 3)

2.2.4.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (สุขา สังฆัสสะ สามัคคี, โลโก ปัตถัมภิกา เมตตา)

## 2.2.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.2.5.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, หลักอริยสัจ 4, หลักกรรม, ไตรสิกขา 3, โอวาท 3)

2.2.5.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (วิริเยนะ ทุกขะ มัจเจติ, ปัญญา โลกัสมิ ปชโชโต)

2.2.5.3 เรื่องที่ 3 พระไตรปิฎก (ความหมายของพระไตรปิฎก)

## 2.2.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2.6.1 เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (ศรัทธา 4, พระรัตนตรัย, ไตรสิกขา, โอวาท 3)

2.2.6.2 เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (สัจจะนะ กิตติง ปโปโปติ, ยะถาวาที ตะถากาโร)

## 2.3 เรื่องประวัติพุทธสาวก ชาดก

### 2.3.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.3.1.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (สามเณรบั้งขีต)

2.3.1.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (วันฉฬภชาดก, สุวรรณสามชาดก)

### 2.3.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.3.2.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (สามเณรราหุล)

2.3.2.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (วานรินทชาดก, วรณชาดก)

### 2.3.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.3.3.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (ประวัติสังกัจจสามเณร)

2.3.3.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (อารามทูกชาดก, มหาวานิชชาดก)

### 2.3.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.3.4.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระอรุเวลกัสสะปะ)

2.3.4.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (กุกกุทูกชาดก, มหาอูกกูกชาดก)

### 2.3.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.3.5.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระโสณโกปิวิสะ)

2.3.5.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (จูพะเสฏฐิชาดก, วันฉฉาโรชาดก)

### 2.3.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.3.6.1 เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระราธเถระ)

2.3.6.2 เรื่องที่ 2 ชาดก (ทีฆิติโกสลชาดก, สัพพทาฐิชาดก)

## 2.4 เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ

### 2.4.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.4.1.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (รู้アニสงส์ของการสวดมนต์, การช่วยเหลือ บำรุงรักษาวัด, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

2.4.1.2 เรื่องที่ 2 ชาวพุทธตัวอย่าง (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช, พระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม))

## 2.4.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.4.2.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อพระรัตนตรัย, การประเคนของพระ, การรู้จักการสนทนาและปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์, หลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์, การทำบุญให้ทาน)

2.4.2.2 เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (มารยาทชาวพุทธ, พระภิกษุ, การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ, ขั้นตอนการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์, การสำรวม, การปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในวัดและพุทธสถาน)

## 2.4.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.4.3.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (การไหว้พระสวดมนต์, คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย, คำนโมสการพระพุทธเจ้า, บทแผ่เมตตาแก่ตนเอง, การไปวัดและประโยชน์ของการไปวัด, การแต่งกายที่ถูกกาลเทศะ, การถวายสิ่งของที่เหมาะสมแก่พระภิกษุ, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

2.4.3.2 เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (มารยาทชาวพุทธ, พระภิกษุ, การฝึกปฏิบัติ, ขั้นตอนการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์)

2.4.3.3 เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (โต พรหมรังสี), สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)

## 2.4.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.4.4.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (รู้านิสงส์ของการสวดมนต์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัด, การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่วัด, กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียน 1 วัน, เข้าค่ายคุณธรรมและร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานำสู่การปฏิบัติจริง, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ, คำบูชาพระรัตนตรัย, คำอาราธนาศีล 5, คำให้ศีล)

2.4.4.2 เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ

2.4.4.3 เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรคฤศยเดชวิกรมพระบรมราชชนก, สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี)

## 2.4.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.4.5.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (จัดพิธีกรรมที่เรียบง่ายและความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา, การสร้างจิตสำนึกในประโยชน์และคุณค่าของการรักษาศีล)

2.4.5.2 เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (การมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา, การกราบพระรัตนตรัย การกราบบุคคลตามฐานะ และการกราบศพ)

2.4.5.3 เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระสังฆราช (สา), อาจารย์ เสถียร โพนินันตะ)

#### 2.4.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.4.6.1 เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายใน วัดและการปฏิบัติตนที่เหมาะสม, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

2.4.6.2 เรื่องที่ 2 มารยาท (ชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ, การถวาย ของแด่พระภิกษุ, การปฏิบัติตนขณะฟังธรรม, การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา)

2.4.6.3 เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์))

#### 2.5 เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

##### 2.5.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.5.1.1 เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์

2.5.1.2 เรื่องที่ 2 การฝึกสติ

##### 2.5.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.5.2.1 เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์

2.5.2.2 เรื่องที่ 2 รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ

2.5.2.3 เรื่องที่ 3 ฝึกสมาธิเบื้องต้น

2.5.2.4 เรื่องที่ 4 ฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีสติ

2.5.2.5 เรื่องที่ 5 ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม

และการเขียน

##### 2.5.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.5.3.1 เรื่องที่ 1 ฝึกไหว้พระสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา

2.5.3.2 เรื่องที่ 2 รู้ความหมายและประโยชน์ของสติสัมปชัญญะ

2.5.3.3 เรื่องที่ 3 ฝึกสมาธิเบื้องต้นในการนับลมหายใจ

2.5.3.4 เรื่องที่ 4 ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ

2.5.3.5 เรื่องที่ 5 ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และ

การเขียน

##### 2.5.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.5.4.1 เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์

2.5.4.2 เรื่องที่ 2 ฝึกสมาธิและเจริญปัญญา

### 2.5.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

#### 2.5.5.1 เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์

2.5.5.2 เรื่องที่ 2 การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา (รู้ความหมายของสติ สัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา, รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและการเจริญปัญญา, ฟีกการขึ้น การเดิน การนั่ง การนอนอย่างมีสติ, ฟีกการกำหนดรู้การสัมผัสของอายตนะทั้ง 6)

### 2.5.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

#### 2.5.6.1 เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์

#### 2.5.6.2 เรื่องที่ 2 การฝึกสมาธิและเจริญปัญญา

## 2.6 เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

### 2.6.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2.6.1.1 เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา)

#### 2.6.1.2 เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี

### 2.6.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2.6.2.1 เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา)

2.6.2.2 เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย, การทำบุญตักบาตร, คำกล่าวจบข้าวก่อนตักบาตร)

### 2.6.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.6.3.1 เรื่องที่ 1 ศาสนพิธี (การอาราธนาศีล, การสมาทานศีล, การจัดโต๊ะหมู่บูชา, ความเป็นมาของโต๊ะหมู่บูชา, วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา, เครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา, ประเภทของโต๊ะหมู่บูชา)

### 2.6.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.6.4.1 เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันธรรมสวนะ, วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา)

2.6.4.2 เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (การอาราธนาศีล 5, การอาราธนาธรรม, การอาราธนาพระปริตร, ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ)

### 2.6.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.6.5.1 เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันธรรมสวนะ, วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา)

2.6.5.2 เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (การถวายสังฆทาน, ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล)

## 2.6.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.6.6.1 เรื่องที่ 1 การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา)

2.6.6.2 เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (คำอาราธนาศีล, คำอาราธนาธรรม, คำอาราธนาพระปริตร, พิธีทอดผ้าป่า, ถวายผ้ากฐิน, ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล)

## แนวคิดเกี่ยวกับแผนการสอน

### ความหมายของแผนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 208) ได้อธิบายความหมายของแผนการสอนไว้ว่า แผนการสอน คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะใช้คำว่า แผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำกำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้

ชนาธิป พรกุล (2555, หน้า 85) ได้กล่าวว่า แผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมีความพร้อม และมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการสอนได้อย่างราบรื่น

วิกานดา จักรอิสราพงษ์ (2550, หน้า 27) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นผลของการเตรียมการอย่างเป็นรูปธรรมของการแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้จึงเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้สำคัญที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 111) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการเรียนรู้ คือ การเตรียมการสอน เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการบันทึก วางแผนขั้นตอนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระ

สรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ คือ แนวทางในการดำเนินการและวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นผลของการแปลงจากหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีส่วนสำคัญประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน การวัดผลประเมินผลผู้เรียน

### ความสำคัญของแผนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 209) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการสอนเปรียบได้กับพิมพ์เขียวของวิศวกรหรือสถาปนิกที่ใช้เป็นหลักในการควบคุมงานก่อสร้าง วิศวกร หรือสถาปนิกจะขาดพิมพ์เขียวไม่ได้ฉันใด ผู้เป็นครูก็จะขาดแผนการสอนไม่ได้ฉันนั้น ยิ่งผู้สอนได้จัดทำแผนการสอนด้วยตัวเอง ก็ยิ่งให้ประโยชน์แก่ตนเองมากเพียงนั้น ผลดีของการทำแผนการสอนไว้ สรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีการเรียนการสอนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้สอนมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลงานวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ผู้สอนที่มาทำการสอนแทนในกรณีที่ผู้สอนไม่สามารถเข้าปฏิบัติการสอนได้

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 112) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของแผนการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) วางแผนการทำงานให้สามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 2) ครูมั่นใจเมื่อมีการวางแผนการสอน ครูเตรียมตัว เตรียมการสอน จึงส่งผลให้ครูดำเนินการสอนอย่างมั่นใจ และ 3) คู่มือครู เป็นคู่มือที่นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนซึ่งครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเองได้ และในกรณีที่ต้องสอนแทน ครูสามารถศึกษาแนวการสอน เตรียมการสอนได้ทันในระยะเวลาอันสั้น

บุรชัย ศิริมหาสาร (2549, หน้า 16) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กมาผสมผสานกัน
2. แผนการจัดการเรียนรู้ช่วงส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรมและวิธีการวัดผลประเมินผลเพื่อพัฒนาวิชาชีพตน
3. แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้ครูผู้สอนและครูที่ทำการสอนแทนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ
4. แผนการจัดการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งต่อไป



ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2551, หน้า 189) ได้กล่าวไว้ว่า ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่เรียนนนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาก็คือ การเรียนรู้ การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะสามารถทำให้ผู้สอนสามารถควบคุมชั้นเรียนและทำให้กิจกรรมในชั้นเรียนดำเนินไปด้วยดี

สรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อครูผู้สอนและเป็นงานสำคัญของครูผู้สอน การสอนจะประสบผลสำเร็จด้วยดีหรือไม่มากนักขึ้นอยู่กับ การวางแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ

#### องค์ประกอบของแผนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 209) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอน ได้แก่ 1) วิชา หน่วยที่สอน และสาระสำคัญ 2) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อการเรียนการสอน และ 6) วัดผลประเมินผล

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 112-125) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของแผนการเรียนรู้มีดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ศึกษาวิเคราะห์จากหลักสูตร
2. สาระสำคัญ แนวคิด หรือความคิดรวบยอด เป็นความรู้เกี่ยวกับหลักการใหญ่ ๆ แก่นสาระความรู้ การสรุปประเด็นหลักของเนื้อหาวิชาที่ได้จากการสรุปหลักการของเนื้อหาวิชาที่ได้ศึกษามา
3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นการบอกให้ทราบว่านักเรียนจะทำอะไรได้บ้าง คือ ต้องการให้นักเรียนทำพฤติกรรมใดได้ หรือพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยมีการกำหนดเงื่อนไขและขอบเขต ซึ่งมี 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย ซึ่งต้องสอดคล้องกับความคิดรวบยอด เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้
4. เนื้อหาสาระ เนื้อหา คือ สิ่งที่ได้จากหลักสูตร ในการจัดเรียงเนื้อหาพยายามเรียงลำดับความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัย สภาพปัญหา ขอบเขตของเนื้อหา และความต้องการในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ควรจัดเรื่องให้เหมาะสมกับเวลาที่สอนด้วย
5. สื่อ/แหล่งเรียนรู้ สื่อมีทั้งวัสดุ อุปกรณ์ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ไปสู่นักเรียนทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กิจกรรม เป็นกระบวนการทำให้เกิดการเรียนรู้โดยต้องยึดเทคนิคการสอนรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

7. การวัดประเมินผล เพื่อดูว่าสิ่งที่ครูสอนและสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้มีผลเป็นอย่างไรบ้าง ผ่านตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้หรือไม่ การวัดประเมินผลควรทำอย่างสม่ำเสมอ โดยสามารถ ประเมินผลการเรียนรู้ได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนเรียน ระยะระหว่างเรียน และระยะหลังเรียน

8. บันทึกผลหลังสอน เป็นการประเมินตนเองเสมือนกระจกเงาที่แสดงผลการจัดการเรียนการสอนว่าสามารถสอนได้ตามเวลา กิจกรรม สื่อ การเรียนรู้ การวัดประเมินผล บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้หรือไม่ สะท้อนให้เห็นว่าการสอนของครูมีส่วนดีและข้อด้อยที่ต้องปรับปรุงในส่วนใดบ้าง หรือพบปัญหา อุปสรรค เพื่อให้ครูทำการแก้ไข ปรับปรุงการสอน

บุรุษย์ ศิริมหาสาร (2549, หน้า 17) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมี องค์ประกอบอย่างน้อย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Objective) ส่วนที่ 2 การเรียนการสอนที่ทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (Learning) และส่วนที่ 3 การวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ (Evaluation)

ชนาธิป พรกุล (2555, หน้า 86-87) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ได้แก่ 1) เรื่องและเวลาที่ใช้สอน 2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง/จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สารสำคัญ 4) เนื้อหา (สาระ) 5) กิจกรรมการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน) 6) สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนการสอน) และ 7) การวัดผลและประเมินผล

สรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญทุกองค์ประกอบ ซึ่งทุกองค์ประกอบสามารถที่จะตอบคำถามการเตรียมการสอนของผู้สอนได้ว่า สอนอะไร สอนเพื่อจุดประสงค์อะไร สอนด้วยสาระอะไร ใช้วิธีการใด ใช้เครื่องมืออะไร และทราบได้อย่างไรว่าการสอนประสบผลสำเร็จ

#### ลักษณะของแผนการสอนที่ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 216) ได้กล่าวถึงแผนการสอนที่ดีจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้น ผู้สอนจึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการสอนที่ดี ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. แผนการสอนต้องสอดคล้องกับหลักสูตรและแนวทางการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. แผนการสอนต้องสามารถนำไปใช้สอนได้จริงและมีประสิทธิภาพ
3. แผนการสอนต้องเขียนได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
4. แผนการสอนต้องมีความกระชับชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ตรงกัน

5. แผนการสอนต้องมีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้  
 6. แผนการสอนต้องมีทุกหัวข้อองค์ประกอบในแผนการสอนสอดคล้องสัมพันธ์กัน  
 ชนาธิป พรกุล (2555, หน้า 86) ได้กล่าวถึงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีองค์ประกอบที่สำคัญครบถ้วนทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ผู้สอนสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 112) ได้กล่าวไว้ว่า แผนการเรียนรู้ที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ คือ

1. เป็นแผนการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมที่ให้นักเรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้น ให้กิจกรรมที่นักเรียนดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมาย
2. เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำเสร็จด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนพยายามลดบทบาทจากผู้ออกมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้นักเรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมเอง
3. เป็นแผนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้นักเรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้จริง
4. เป็นแผนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จราคาแพง

สรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้ที่ดีควรมีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักการของการสอน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

### แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน

หลักสูตรฉบับปัจจุบันเน้นให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย และอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะวิธีการหาความรู้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง

#### ความหมายของวิธีสอน

ทิสนา เขมมณี (2559, หน้า 323) ได้ให้ความหมายของวิธีสอน คือ ขั้นตอนและผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญ อันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นของวิธีนั้น ๆ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 138) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีสอน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ชนาธิป พรกุล (2555, หน้า 18) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์

กิตติ รัตนราษฎร์ (2550, หน้า 37) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอน คือ ขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนที่สำคัญ อันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ๆ

สรุปได้ว่า วิธีการสอน คือ กระบวนการต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนนำมาสอนผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

### วิธีการสอนแบบต่าง ๆ

#### 1. แนวการสอนแบบพุทธวิธี

ประนาศ เทียนศรี (2556, หน้า 16-18) ได้กล่าวถึงแนวการสอนแบบพุทธวิธีไว้ด้วย 6 วิธีการสอน ดังนี้

1.1 การสอนแบบอุปมาอุปมัย โดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพชัดเจนสมจริง

1.2 การสอนแบบปฐจา วิสัชนา เป็นการสอนที่ใช้การถามตอบระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน เป็นวิธีการทำให้นักเรียนเกิดปัญญาในตนเอง คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

1.3 การสอนแบบธรรมสาส์น เป็นวิธีการสอนที่ครูเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ทำให้นักเรียนสนทนาค้นหาข้อสรุป ซึ่งวิธีนี้นักเรียนจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้พอสมควร

1.4 การสอนโดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่ครูต้องจัดสภาพแวดล้อม จูงใจ และวิธีการสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ

#### 1.5 การสอนแบบอริยสัจ มีขั้นตอนดังนี้

1.5.1 ทุกข์ คือ การพิจารณาเพื่อกำหนดปัญหา

1.5.2 สมุทัย คือ การรู้สาเหตุของปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหา

1.5.3 นิโรธ การดับทุกข์ คือ การทดลอง การบันทึกผล และการเก็บข้อมูล

1.5.4 มรรค คือ การหาเหตุผลและลงมือการแก้ปัญหา

1.6 การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีที่ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกจิตใจให้สงบมั่นคง เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นจริง ฝึกระงับกิเลส ซึ่งเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

## 2. วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย

วิธีการสอน โดยการใช้การบรรยายเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการพูด บอก เล่า อธิบาย สิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนซักถาม แล้วประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง การบรรยายที่ดีต้องอาศัย การเตรียมการที่ดี ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเนื้อหาสาระที่จะบรรยายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง คัดเลือกเนื้อหาใดไม่จำเป็นต้องออก จัดลำดับเนื้อหาสาระว่าสิ่งใดควรพูดก่อน พูดหลัง และจะเชื่อมโยงอย่างไร ผู้สอนควรมีโครงร่างสำหรับการบรรยายและมีเอกสารประกอบการบรรยายแจกให้แก่ผู้เรียน (ชนาธิป พรกุล, 2555, หน้า 18-19) ข้อดีของการสอนแบบบรรยาย คือ เป็นวิธีการสอนที่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้มาก แต่ข้อจำกัดคือ นักเรียนหรือผู้เรียนมีบทบาทน้อยอาจทำให้ขาดความสนใจฟัง

## 3. วิธีสอนโดยใช้การสาธิต

วิธีสอนโดยใช้การสาธิต คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนสังเกต แล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตการสาธิตเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัตินั้นชัดเจนขึ้น (ทิสนา เขมมณี, 2560, หน้า 19-21) ข้อดีคือนักเรียนหรือผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เห็นสิ่งที่เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ข้อจำกัด คือ เป็นวิธีที่นักเรียนหรือผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึงและมากพอ

## 4. วิธีสอนโดยใช้การทดลอง

วิธีสอนโดยใช้การทดลอง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดปัญหาและสมมติฐานในการทดลองและลงมือทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปอภิปรายผลการทดลอง และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการทดลอง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 159-160)

## 5. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย

วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปในเรื่องที่เรียน แล้วจึงให้ตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้ทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปนั้นหรืออาจให้ผู้เรียนฝึกนำทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปนั้น ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่หลายหลาก เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งขึ้น หรือกล่าวสั้น ๆ ได้ว่าเป็นการสอนจากหลักการไปสู่ตัวอย่างย่อย ๆ (ทิสนา เขมมณี, 2559, หน้า 337-339)

#### 6. วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย คือ กระบวนการสอนที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการนำตัวอย่าง ข้อมูล ความคิด เหตุการณ์ สถานการณ์ ปรากฏการณ์ที่มีหลักการ แนวคิดที่ต้องการสอนให้แก่ผู้เรียนแฝงอยู่มาให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์จนสามารถดึงหลักการ แนวคิดที่แฝงอยู่ออกมาเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไป กล่าวอย่างสั้น ๆ ได้ว่า เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนสรุปหลักการจากตัวอย่างต่าง ๆ ด้วยตนเอง (ชนาธิป พรกุล, 2555, หน้า 22-23)

#### 7. วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา

วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น (ซึ่งอยู่นอกสถานที่เรียนกันอยู่เป็นปกติ) โดยมีการศึกษาสิ่งต่าง ๆ ในสถานที่นั้นตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้ และมีการอภิปรายสรุปการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาก (ทิตนา แจมมณี, 2559, หน้า 343-346)

#### 8. วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย

การสอนโดยการอภิปรายกลุ่มย่อยเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 4-6 คน และให้ผู้เรียนในกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยน ข้อมูล ความคิด เห็น และประสบการณ์ในประเด็นที่กำหนด และสรุปผลการอภิปรายที่ชัดเจน ประเด็นอภิปรายอาจมาจากผู้สอนหรือผู้เรียนก็ได้ ในการอภิปรายควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่จำเป็นในการอภิปราย เช่น ประธานหรือผู้นำการอภิปราย เลขานุการผู้จัดบันทึกการประชุม และผู้รักษาเวลา สมาชิกกลุ่มมีบทบาทที่จะต้องช่วยให้กลุ่มทำงานให้สำเร็จ ให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ชักถาม ได้แย้ง สนับสนุน และสรุป เป็นต้น การสรุปผลการอภิปรายก่อนการอภิปรายจะยุติลง กลุ่มจะต้องสรุปผลการอภิปรายเพื่อให้ได้คำตอบตามประเด็นที่กำหนด (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 149-152)

#### 9. วิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร

ทิตนา แจมมณี (2552, หน้า 353) ได้กล่าวถึงวิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสดงละคร ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเนื้อหาและบทละครที่ได้กำหนดไว้ ทำให้เรื่องราวนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมา และสามารถทำให้ผู้แสดงและผู้ชมเกิดความเข้าใจและจดจำเรื่องนั้นได้นาน การใช้วิธีสอนโดยการแสดงละครมีหลายรูปแบบ ดังนี้

9.1 การแสดงละครแบบเป็นทางการ หรือการแสดงนาฏการ เป็นการแสดงละครที่มีการเตรียมบทละครตั้งแต่ต้นจนจบไว้ และผู้แสดงจะต้องมีการซักซ้อมการแสดงก่อนการแสดง จนผู้แสดงสามารถแสดงได้ตามบท และมีการจัดฉากจัดเวที ให้ดูสมจริง ตัวอย่างการแสดงนาฏการที่นิยมกันมาก ได้แก่ การแสดงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ หรือชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ๆ เป็นต้น

9.2 การแสดงละครแบบไม่เป็นทางการ เป็นการแสดงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สั้น ๆ เฉพาะจุดเฉพาะประเด็น เพื่อช่วยทำให้เรื่องราว เหตุการณ์ จุดประเด็นเหล่านั้น มีความกระจ่างชัดขึ้น การแสดงแบบนี้ ผู้สอนสามารถใช้สอนสอดแทรกในการสอนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้มาก เช่น การแสดงวิธีการจัดโต๊ะอาหาร การแสดงพิธีแต่งงาน พิธีทำขวัญ วิธีการผายปอด วิธีการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุอุบัติภัย วิธีการป้องกันตัว ตลอดจนการแสดงบทบาทหน้าที่ของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

9.3 การแสดงละครคนใบ้ เป็นการแสดงที่ผู้แสดงใช้การแสดงออกทางท่าทาง สื่อความหมายเรื่องราวให้ผู้ชมเข้าใจโดยไม่ใช้ภาษาพูดเลย แต่อาจมีการใช้การบรรยายประกอบท่าทางได้ เพื่อช่วยให้ผู้ชมมีความเข้าใจมากขึ้น เช่น การแสดงละครใบ้สื่อความหมายเกี่ยวกับปรัชญาในการดำรงชีวิต ความคับข้องใจ การแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

9.4 การแสดงละครเลียนแบบ เป็นการแสดงที่ผู้แสดงพยายามแสดงลักษณะท่าทางเลียนแบบบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของต่าง ๆ เช่น การแสดงละครเลียนแบบดารา นักร้อง นักพูดที่มีชื่อเสียง เป็นต้น การแสดงท่าทางและเสียงร้องเลียนแบบสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข แมว สิงโต นกต่าง ๆ เป็นต้น หรืออาจแสดงเลียนแบบกลไกทำงานของสิ่งของต่าง ๆ เช่น หุ่นยนต์ คอมพิวเตอร์ รถไฟ รถแม่เหล็กเครื่องบิน เป็นต้น

9.5 การแสดงละครล้อเลียน เป็นการแสดงละครที่มีเนื้อหาสาระเสียดสีบุคคล สังคม เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเน้นเจตคติ ค่านิยม หรือพฤติกรรมใด ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยการแสดงถึงความไม่ชอบด้วยเหตุและผลของสิ่งนั้น เช่น การแสดงละครล้อเลียนพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางสังคม เป็นต้น

9.6 การแสดงการเชิดหุ่นละคร เป็นการแสดงที่ผู้แสดงใช้หุ่นหรือวัสดุอื่น ๆ เป็นตัวแทนตนในการแสดงออก ผู้แสดงจะไม่ปรากฏกายหรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เห็น แต่จะเชิดหุ่นให้แสดงตามที่ตนปรารถนา ซึ่งก็คือ การเชิดหุ่นให้แสดงตามบทและเรื่องราวที่ได้เตรียมไว้ หุ่นที่ใช้ในการแสดงมีมากมายหลายประเภท เช่น หุ่นกระบอก หุ่นสวมมือ หุ่นเสียบไม้ หุ่นหนังตะลุง หุ่นดิน เป็นต้น หุ่นดังกล่าวอาจเป็นหุ่นรูปคน หุ่นรูปสัตว์ หรือหุ่นรูปสิ่งของต่าง ๆ หุ่นเหล่านี้ เป็นตัวแทนในการแสดงออกทางท่าทางของผู้แสดง แต่ผู้แสดง (ผู้เชิดหุ่น) ยังเป็นผู้แสดงออกทางบทพูดอยู่ หรือในบางกรณีที่ผู้เชิดหุ่นยังไม่ชำนาญ อาจมีผู้แสดงหลายคน เช่น

คนหนึ่งเป็นผู้เชิดหุ่น อีกคนหนึ่งเป็นผู้พากย์ เป็นต้น ผู้แสดงบทพูด อาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ แล้วแต่ความสามารถของผู้แสดง

#### 10. วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

เป็นการเรียนที่นักเรียนจะต้องสวมบทบาทตามสถานการณ์นั้น ๆ และแสดงออกตามความคิดที่พบมาเป็นข้อมูล ข้อดี คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเกิดความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้อื่น (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 163)

#### 11. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง

เป็นการเรียนจากเหตุการณ์ที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามจากเรื่อง และนำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ข้อดี คือ นักเรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น ฝึกการคิดวิเคราะห์ และการรู้จักการแก้ปัญหา (ประฉา ทิยศรี, 2556, หน้า 10)

#### 12. วิธีสอนโดยใช้เกม

เป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่นเกมที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และวัตถุประสงค์ ข้อดี คือ นักเรียนมีความสนุกสนานและเกิดการเรียนรู้จากการเล่น (ทิสนา แคมมณี, 2560, หน้า 79)

#### 13. วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

เป็นการเรียนที่นักเรียนเล่นในสถานการณ์ที่มีข้อมูลสะท้อนความเป็นจริงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับความจริงที่จำลองสถานการณ์ขึ้นมาเป็นเรื่องที่นิยมใช้มากในการสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะนักเรียนจะได้ข้อมูลต่าง ๆ โดยไม่ต้องจำ แต่เป็นความเข้าใจ เป็นการจำลองเหตุการณ์ต่าง ๆ จากสถานการณ์จริง หรือใกล้เคียงความจริงให้นักเรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น มีปฏิริยาโต้ตอบกัน ทำให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ได้ดีขึ้น (ทิสนา แคมมณี, 2560, หน้า 87)

#### 14. วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียน

วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียน คือ กระบวนการในการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากศูนย์การเรียน หรือมุมความรู้ ซึ่งผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอนหลาย ๆ อย่างประสมกัน เอาไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ปกติศูนย์การเรียนจะมีหลายศูนย์ ผู้เรียนจะหมุนเวียนกันเข้าศูนย์ต่าง ๆ จนครบศูนย์ โดยมีศูนย์สำรองไว้สำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้ได้เร็วและทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่น ๆ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดเตรียมศูนย์การเรียน ให้คำแนะนำ ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การเตรียมการในการสอนด้วยวิธีนี้ ผู้สอนจำเป็นต้องมีการเตรียมชุดการเรียนให้พร้อม โดยผู้สอนจะนำเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มาจัดแบ่งออกเป็นหน่วย



หรือเรื่องสำหรับศูนย์แต่ละศูนย์และกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ชุดการเรียนรู้ โดยทั่วไป มักประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน เนื้อหาสาระ บัตรคำสั่ง ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งแบบฝึกหัด เอกสาร และวัสดุต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น คู่มือ คำชี้แจง บัตรคำ บัตรเฉลยคำตอบ เป็นต้น นอกจากนี้ อาจมีสื่อการเรียนรู้ เช่น แผนที่ ม้วนเทป วิทยุเทป สไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

การสร้างชุดการเรียนรู้สำหรับศูนย์การเรียนรู้ ครูสามารถจัดทำขึ้นโดยใช้หลักการเดียวกับการจัดทำแผนการสอนตามปกติ แต่แทนที่ครูจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการสอน ครูจะต้องจัดเนื้อหาสาระและคิดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูให้คำแนะนำและคำชี้แจงไว้ในบัตรคำสั่ง รวมทั้งจัดเตรียมสื่อต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ตลอดจนจัดทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนสำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย โดยทั่วไปชุดการเรียนการสอนมี 3 ชนิด คือ ชุดการเรียนการสอนรายบุคคล ชุดการเรียนการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม และชุดการเรียนการสอนประกอบการบรรยาย นอกจากการทำชุดการเรียนการสอนแล้ว ก่อนสอนผู้สอนจะต้องจัดสถานที่สำหรับผู้เรียนไว้ให้พร้อม โดยจัดโต๊ะเก้าอี้เป็นกลุ่มย่อย และจัดวางชุดการเรียนการสอนทั้งวัสดุสื่อต่าง ๆ ไว้ให้พร้อม การจัดศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์ควรจัดให้ห่างกันพอสมควร เพื่อจะได้ไม่รบกวนกัน และควรจัดช่องทางเดินระหว่างศูนย์ให้สามารถเดินได้สะดวก เพื่อเวลาสลับเปลี่ยนกลุ่มจะได้ไม่ยุ่งยากสับสน (ทิสนา แจมมณี, 2560, หน้า 374-376)

#### 15. วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม

เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถและนักเรียนสามารถตรวจสอบผลการเรียนรู้ได้ทันที การเรียนแบบโปรแกรม เป็นบทเรียนที่จัดลำดับขึ้นต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ โดยการตั้งปัญหาและชี้ช่องทางให้นักเรียนตอบและทราบผลทันทีว่าตอบถูกหรือผิด เรียนตามความสามารถ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องสร้างบทเรียนอย่างละเอียด รอบคอบทั้งเนื้อหาวิชา และหลักวิธีการเรียนที่เหมาะสม มีการจัดการวางลำดับเนื้อหาตามขั้นตอน ข้อดีคือนักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการสอนที่ช่วยเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล (ทิสนา แจมมณี, 2560, หน้า 99)

#### 16. การสอนแบบสร้างแผนผังความคิด

เป็นการฝึกให้ผู้เรียนจัดกลุ่มความคิดรวบยอดของตนเพื่อให้เห็นภาพของความคิด เห็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดเป็นภาพ การเขียนผังความคิดทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

16.1 ผังความคิดรวบยอด ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดไว้ข้างบนหรือตรงกลาง แล้วลากเส้นให้สัมพันธ์กับความคิดรวบยอดอื่น ๆ ที่สำคัญรองลงไปหรือความคิดที่ละเอียดซับซ้อนยิ่งขึ้น

16.2 แผนผังใยแมงมุม ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดที่สำคัญไว้กึ่งกลาง เขียนคำอธิบายบอกลักษณะของความคิดรวบยอดอื่น ๆ ไว้ด้วย

16.3 ผังวงกลมทับเหลื่อมเป็นการเขียนเพื่อนำเสนอสิ่งที่เหมือนกันและต่างกัน

16.4 แผนผังวงจรเป็นการเขียนแผนผังเพื่อเสนอขั้นตอนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน เรียงตามลำดับเป็นวงกลม

16.5 แผนผังก้างปลา เป็นการเขียนแผนผังโดยกำหนดประเด็นหรือเรื่องแล้วเสนอสาเหตุและผลแต่ละด้าน

16.6 แผนผังแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มเป็นการเขียนเพื่อเสนอวัตถุประสงค์ การกระทำและการตอบสนองของกลุ่มสองกลุ่มที่ขัดแย้งหรือแตกต่างกัน

16.7 แผนผังตารางเปรียบเทียบเป็นการเขียนตารางเพื่อเปรียบเทียบสองสิ่ง ในประเด็นที่กำหนด

## 17. การสอนแบบบูรณาการ

ประณาท เทียนศรี (2556, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการสอนแบบบูรณาการ คือ การนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จึงเป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด การเรียนการสอนแบบบูรณาการจะเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู ลักษณะของการบูรณาการจะเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ การบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ การบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริง และการบูรณาการระหว่างวิชา การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถจัดได้หลายลักษณะ ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 129-130)

17.1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการในลักษณะนี้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

17.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการในลักษณะนี้มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์

เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงา ในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา เป็นต้น

17.3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจาก หลายกลุ่มสาระฯ มาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอน แยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่องผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษา ให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

17.4 การบูรณาการแบบโครงการ การบูรณาการในลักษณะนี้ผู้สอนสามารถจัด การเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์ โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมงด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชา ต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของ การสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถ แยกสอนกันได้ เช่น กิจกรรมค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

สรุปได้ว่า วิธีการสอนเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการสอน วิธีสอน มิให้เลือกอย่างหลากหลาย ครูผู้สอนหรือพระสอนศีลธรรมจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน และจุดมุ่งหมาย การใช้วิธีสอนหลากหลายวิธีนอกจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน การสอนแล้ว ยังสามารถช่วยให้บทเรียนมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น และจูงใจผู้เรียนให้สนใจเรียนรู้ เพิ่มขึ้นด้วย

## แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน

Brown, J. W., Lewis, B. R., and Fred, F. H. (1985, p. 584) ได้กล่าวถึงความหมายของ สื่อการสอนไว้ว่า เป็นอุปกรณ์ทั้งหลาย รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เฉพาะที่เป็นวัสดุหรือเครื่องมือ เท่านั้น เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อความรู้จากครูผู้สอนให้แก่นักเรียนจนเกิดผลการเรียนที่ดี

Gerlach and Ely (1980, p. 141) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อการสอน คือ บุคคล วัสดุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ครู หนังสือ และสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียนจัดเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น

Heinich, Molenda, and Russel (1985, p. 5) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า คือ สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นสไลด์ โทรทัศน์ วิทยุ เทปบันทึกเสียง ภาพถ่าย วัสดุฉาย และวัตถุ

สิ่งตีพิมพ์ซึ่งเป็นพาหนะในการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลไปยังผู้รับ เมื่อนำมาใช้กับการเรียนการสอน หรือส่งเนื้อหาความรู้ไปยังผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน เรียกว่า สื่อการสอน

Shores (1960) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อการสอนเป็นเครื่องมือช่วยสื่อความหมายใด ๆ ก็ตาม ที่จัดโดยครูและนักเรียน เพื่อเสริมการเรียนรู้ เครื่องมือการสอนทุกชนิดเป็นสื่อการสอน เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ทรัพยากรจากชุมชน เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการสอนหรือสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการที่ ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อการสอนจะมีคุณค่า เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะนำมาใช้อย่างไร จึงจะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนที่สุด

สื่อการเรียนการสอนแบ่งตามคุณลักษณะได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สารเคมี สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และคู่มือ การฝึกปฏิบัติ
2. สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องเล่นเทปเสียง เครื่องเล่น วีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ
3. สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการ ฝึกงาน การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง
4. สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การนำเสนอด้วย คอมพิวเตอร์ (Computer presentation) การใช้ Intranet และ Internet เพื่อการสื่อสาร (Electronic mail) และ การใช้ WWW (World wide web)

นอกจากนี้แล้ว สื่อการเรียนการสอนยังจำแนกตามประสบการณ์ได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย ประสบการณ์ ชั้นนี้เป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริงและด้วยตัวเอง โดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้ดมกลิ่นจากของจริง ดังนั้น สื่อการสอน ที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นนี้ก็คือของจริงหรือความเป็นจริงในชีวิตของคนเรานั้นเอง
2. ประสบการณ์จำลอง เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสตร์ต่าง ๆ ในโลก มีมากเกินไปที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้นจากประสบการณ์ตรงในชีวิต บางกรณีก็อยู่ในอดีต หรือซับซ้อนเร้นลับหรือเป็นอันตรายไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงได้มีการจำลองสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น มาเพื่อการศึกษา ของจำลองบางอย่างอาจจะเรียนได้ง่ายกว่าและสะดวกกว่า
3. ประสบการณ์นาฏการ ประสบการณ์ต่าง ๆ ของคนเรานั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เรานี้ไม่สามารถประสบได้ด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติที่เป็นนามธรรม เป็นต้น การแสดงละคร จะช่วยให้เราได้เข้าไปใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เครื่องแต่งตัว เครื่องมือ หุ่นต่าง ๆ เป็นต้น

4. การสาธิต การสาธิตคือการอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิดหรือกระบวนการต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดูก็เป็นการสาธิต เป็นต้น การสาธิตก็เหมือนกับนาฏการหรือการศึกษานอกสถานที่ เราถือเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้อาจรวมเอาสิ่งของที่ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่ของจริงไปจนถึงตัวหนังสือหรือคำพูดเข้าไว้ด้วย แต่เราไม่เพ่งเล็งถึงสิ่งเหล่านี้ เราจะให้ความสำคัญกับกระบวนการทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

5. การศึกษานอกสถานที่ การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงภายนอกห้องเรียน ดังนั้น การศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้เรียนจากของจริง

6. นิทรรศการ นิทรรศการมีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึง การจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสื่อต่าง ๆ มากมายหลายชนิด การจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วม และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตัวของเขาเอง

7. โทรทัศน์และภาพยนตร์ โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน และยังสามารถแพร่และถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีโทรทัศน์วงจรปิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษอย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลองเหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียน ได้ดู และได้ฟังอย่างใกล้ชิดกับความจริง แต่ไม่สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าอย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ก็ยังนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการเรียนการสอนเช่นเดียวกับโทรทัศน์

8. ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และวิทยุ ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมีทั้งภาพทึบแสงและโปร่งแสง ภาพทึบแสงคือ รูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึง สไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวัตถุ โปร่งใส ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษาบนจอได้ การบันทึกเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง เทปและเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเสียง ซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วยแล้ว ยังใช้กับรายการวิทยุและกิจกรรมการศึกษาอื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิทยุ นั้น ปัจจุบันที่ยอมรับกันแล้วว่า ช่วยการศึกษาและการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวิทยุโรงเรียนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงวิทยุทั่วไปด้วย

9. ทักษะสัญลักษณ์ สื่อการสอนประเภททักษะสัญลักษณ์นี้มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

10. วจนสัญลักษณ์ สื่อขั้นนี้เป็นสื่อที่จัดว่า เป็นขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ซึ่งได้แก่ ตัวหนังสือหรืออักษร สัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความเป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้ จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตามถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดก็ตาม เราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของ ประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียน คือ เมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์ เดิมต่างกันเข้าใจได้ใกล้เคียงกัน ขจัดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ ประสบการณ์ตรงบางอย่างหรือ การเรียนรู้ ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม สื่อการเรียนการสอนทำให้ เด็กมีความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกัน ทำให้เด็กมีมโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้า ความสนใจและช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากรูปธรรมสู่นามธรรม

สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์สำหรับครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอนสามารถ ช่วยการเรียนการสอนของครู ได้ดีมาก ซึ่งเราจะเห็นว่าครูนั้นสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้กับนักเรียน ได้มากทีเดียว อีกทั้งยังช่วยให้ครูมีความรู้มากขึ้นในการจัดแหล่งวิทยาการที่เป็น เนื้อหา เหมาะสมแก่การเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายในการสอนช่วยครูด้านการคุมพฤติกรรมการเรียนรู้ และสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ได้มากทีเดียว สื่อการสอนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน ได้ทำกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การใช้ศูนย์การเรียน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนการสาธิต การแสดงนาฏการ เป็นต้น ช่วยให้ครูผู้สอนได้สอนตรงตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนช่วย ในการขยายเนื้อหาที่เรียนทำให้การสอนง่ายขึ้น และยังจะช่วยประหยัดเวลาในการสอนนักเรียน จะได้มีเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญและประโยชน์ต่อพระสอนศีลธรรม ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Donaldson (1983) ได้เสนอหลักในการเลือกสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของวิชา เป็นจุดแรกที่จะต้องพิจารณาก่อน ตัวอย่างเช่น ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร แล้วเลือกสื่อที่แสดงให้เห็นจุดประสงค์นั้นได้ใกล้เคียงที่สุด เป็นต้น

2. ขนาดของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ต้องมีขนาดเหมาะสม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นได้ชัดเจน

3. ขนาดและลักษณะของห้อง ในบางครั้งการฝึกอบรมไม่ได้จัดในสถานที่เดิม อาจเปลี่ยนแปลงไปจึงต้องพิจารณาว่าสถานที่ใหม่นั้นเหมาะสมที่จะใช้สื่อที่ต้องการได้หรือไม่

4. ความชอบของวิทยากรแต่ละคน จะมีความชอบในสื่อแต่ละชนิดแตกต่างกัน  
 5. เนื้อหาวิชา เนื้อหาบางเรื่องอาจแสดงให้เห็นได้ชัดเจนด้วยภาพที่ง่าย ๆ ดังนั้น  
 ในการใช้สื่อจึงควรทบทวนเนื้อหาคุณก่อนว่า ควรจะเลือกภาพอย่างไรที่จะอธิบายเนื้อหานั้นให้เข้าใจ  
 ได้ดีที่สุด

6. ผู้ช่วยด้านโสตทัศนศึกษาพิจารณาว่า ในองค์กรนั้นมีฝ่ายผลิตโสตทัศนูปกรณ์หรือไม่  
 ถ้ามีควรมีการปรึกษาของคำแนะนำก่อน เพื่อที่จะได้ช่วยแนะนำการนำเสนอที่แปลกใหม่ และ  
 นำตื่นเต้น

7. ค่าใช้จ่าย (Cost) ต้องพิจารณาว่า มีผู้สนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสื่อต่าง ๆ  
 ได้หรือไม่

8. ความสะดวก ในบางครั้งอาจมีการนำสื่อไปใช้ในที่ไกล ๆ ควรพิจารณาว่า  
 มีความสะดวก เหมาะสม และปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายสื่อเหล่านั้นหรือไม่ ซึ่งต้องระวังด้วย

Romiszowski (1994) ได้เสนอแนวทางอย่างง่ายในการพิจารณาเลือกสื่อการสอนไว้ว่า  
 ในการเลือกสื่อการสอนนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการเลือกสื่อที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณา  
 ปัจจัยเหล่านั้น ได้แก่

1. วิธีการสอน (Instructional method) การเลือกวิธีการสอนเป็นปัจจัยแรกที่คุณ  
 การเลือกสื่อ หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นสิ่งที่จำกัดทางเลือกของการใช้สื่อการสอนในการนำเสนอ  
 เช่น ถ้าเลือกใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม (Group discussion) เพื่อแบ่งปันประสบการณ์  
 ซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่า การเลือกใช้เทปเสียง หรือใช้โทรทัศน์  
 ย่อมไม่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากสื่อดังกล่าวมีข้อจำกัดในเรื่องของการให้ผลย้อนกลับหรือ  
 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น

2. งานการเรียนรู้ (Learning task) สิ่งที่มีอิทธิพลต่อทางเลือกในการเลือกสื่อการสอน  
 อีกประการหนึ่ง คือ งานการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่จำกัดหรือควบคุม การเลือก  
 วิธีการสอน ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมผู้ตรวจการ หรือทักษะการบริหารงาน ซึ่งมักจะนิยมใช้วิธีการ  
 สอนแบบการอภิปรายกลุ่ม เพื่อผู้ตรวจการแต่ละคนแบ่งปันประสบการณ์ของตนกับผู้เข้ารับ  
 การอบรมอื่น ๆ การใช้กรณีศึกษาซึ่งนำเสนอด้วยภาพยนตร์ ก็เป็นตัวอย่างทางเลือกหนึ่งที่ถูกกำหนด  
 ให้เลือกจากวิธีการสอน เป็นต้น

3. ลักษณะของผู้เรียน (Learner characteristics) ลักษณะพิเศษเฉพาะของผู้เรียนก็เป็น  
 ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเลือกสื่อการสอน ตัวอย่างเช่น การสอนผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ช้า  
 โดยการใช้หนังสือหรือเอกสารเป็นสื่อการสอน จะเป็นสิ่งที่ยิ่งทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาใน  
 กระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนกลุ่มนี้ควรเรียนรู้จากสื่ออื่น ๆ ที่ทำการรับรู้และเรียนรู้ได้ง่ายกว่านั้น

Jerrold and Don (1989) เสนอว่า นอกจากงานการเรียนรู้หรือสถานการณ์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดถึงสื่อที่จะเลือกใช้แล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาในการพิจารณาเลือกใช้สื่อการสอน คือ คุณลักษณะของสื่อ ซึ่งผู้สอนควรศึกษาคุณลักษณะของสื่อแต่ละชนิดประกอบในการเลือกสื่อการสอนด้วย คุณลักษณะของสื่อ (Media attributes) หมายถึง สักยภาพของสื่อในการแสดงออกซึ่ง ลักษณะต่าง ๆ เช่น การเคลื่อนไหว สี และเสียง เป็นต้น คำถามพื้นฐานในการเลือกสื่อ คือ คุณลักษณะของสื่อแบบใดที่จำเป็นสำหรับสถานการณ์การเรียนรู้ในแบบที่กำหนดให้คุณลักษณะของสื่อที่สำคัญ มีดังนี้

1. การแสดงแทนด้วยภาพ เช่น ภาพถ่าย ภาพกราฟิก เป็นต้น
2. ปัจจัยทางด้านขนาด เช่น การใช้หรือไม่ใช้เครื่องฉายเพื่อขยายขนาด เป็นต้น
3. ปัจจัยทางด้านสี เช่น สีต่าง ๆ ขาว-ดำ เป็นต้น
4. ปัจจัยทางการเคลื่อนไหว เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น
5. ปัจจัยทางด้านภาษา เช่น ข้อความ ตัวอักษร เสียงพูด เป็นต้น
6. ความสัมพันธ์ของภาพและเสียง เช่น ภาพที่มีหรือไม่มีเสียงประกอบ เป็นต้น
7. ปัจจัยทางการจัดระเบียบข้อมูล เช่น กำหนดให้ดูทีละภาพตามลำดับ หรือตามลำดับที่ผู้ชมเลือก เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปเป็นหลักการอย่างง่ายในการเลือกสื่อการเรียนการสอนได้ดังนี้

1. เลือกสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
2. เลือกสื่อการสอนที่ตรงกับลักษณะของเนื้อหาของบทเรียน
3. เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน
4. เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับจำนวนของผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน
5. เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
6. เลือกสื่อการสอนที่มีลักษณะน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ
7. เลือกสื่อการสอนที่มีวิธีการใช้งาน เก็บรักษา และบำรุงรักษา ได้สะดวก

สรุปได้ว่า ในการเลือกสื่อการสอน ผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนก่อน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่น ๆ ที่ใช้ในการ ประกอบการพิจารณา มีดังนี้

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจและเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุดช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาวิชานั้น ได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน



3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตสื่อที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองต้องคุ้มกับเวลาและการลงทุน

### แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน

การวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และ ตัดสินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพการวัดและประเมินผล จัดเป็นกิจกรรมสำคัญที่สอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่ ก่อนการเรียนการสอน จะเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ส่วนในระหว่าง การเรียนการสอนจะเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลการเรียนและเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการเรียน ของตนเป็นระยะ ๆ และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาหรือแต่ละภาคเรียน จะเป็นการ ประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน เพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนที่ กำหนดไว้

การวัดผลและประเมินผลนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ การวัดผล (Measurement) และส่วนที่ 2 คือ การประเมินผล (Evaluation)

McMillan (2001, p. 10) กล่าวไว้ว่า การวัดผลเป็นกระบวนการที่มีระบบในการกำหนด ตัวเลข จำนวน ให้กับการปฏิบัติงานนั้น

Oosterhof (1994, p. 5) กล่าวไว้ว่า การวัดผลเป็นการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลหรือ กลุ่มบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลเหล่านั้น คือ นักเรียน

อนุวัติ คุณแก้ว (2559, หน้า 3) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การวัดผลเป็นผลเกิดจากการนำ เครื่องมือไปทดสอบกับผู้สอบแล้วกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์แทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัด การวัดผลการศึกษาจึงหมายถึง การนำเครื่องมือทางการศึกษาไปทดสอบกับผู้เรียนหรือผู้สอบ แล้วจะเกิดผลที่เป็นปริมาณ หรือสัญลักษณ์แทนสิ่งที่วัด เช่น การใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นต้น

Guskey (2000, pp. 41-42) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลเป็นการค้นหาที่เป็นระบบคุณค่า (Worth) หรือคุณธรรม (Merit) การประเมินเป็นการกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดมาตรฐานสำหรับคุณภาพการตัดสิน

2. มาตรฐานควรมีความเกี่ยวข้องและสมบูรณ์ (Absolute)
3. รวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง
4. สร้างมาตรฐานเพื่อกำหนดคุณค่า (Value) หรือคุณภาพ (Quality)

Hopkins and Antes (1990, p. 29) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผล คือ การตรวจตรา ติดตามอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศทั้งหมดของนักเรียน ครู โครงการทางการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน เพื่อที่จะให้ทราบแน่ชัดว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยมีรูปแบบการตัดสินที่เที่ยงตรงกับผลที่เกิดกับนักเรียนหรือผู้เรียน และผลของโครงการนั้นด้วย

สรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง การตัดสินหรือลงสรุปผลข้อมูลจากการวัดผลที่เป็นทั้งปริมาณหรือคุณภาพว่าสิ่งนั้นดีมากน้อยเพียงใดมีคุณค่าอยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูผู้สอนจะต้องสามารถใช้วิธีการประเมินการเรียนรู้ที่หลากหลายต่อเนื่อง สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนจริง สามารถวัดพัฒนาการของผู้เรียนได้ทุกด้านตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การประเมินต้องเที่ยงตรงและเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคน นอกจากนี้ ครูผู้สอนจะต้องให้ข้อมูลป้อนกลับกับตัวผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาตนเองและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนนั้น ครูสามารถเลือกใช้ได้หลายวิธีในแต่ละวิชาที่สอน และอาจเลือกใช้หลาย ๆ วิธีในการประเมินแต่ละครั้ง หรืออาจจะเลือกใช้เพียงวิธีเดียวในการประเมินผลคราวนั้น ๆ ก็ได้ วิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนที่ครูสามารถกระทำได้มีหลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะกำลังเรียนหรือกำลังทำงาน การร่วมกิจกรรมกลุ่ม ความตั้งใจฟังขณะที่ครูกำลังอธิบายหน้าชั้น เป็นต้น
2. การสัมภาษณ์ หมายถึง การสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสัมภาษณ์ในเนื้อหาวิชาที่สอน วิธีการทำงานหรือวิธีการเรียนของนักเรียน เป็นต้น
3. การทดสอบ หมายถึง การทดสอบความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เรียน อาจจะเป็นการทดสอบความรู้ทางด้านทฤษฎีหรือการทดสอบภาคปฏิบัติก็ได้ ถ้าจะให้ผลดีจะต้องทำการทดสอบทั้งด้านความรู้และภาคปฏิบัติควบคู่กันด้วย
4. การจัดอันดับคุณภาพ หมายถึง การนำผลงานของผู้เรียนในกลุ่มมาเปรียบเทียบกันในด้านคุณภาพ แล้วประเมินคุณภาพของนักเรียนแต่ละคนว่าคนใดควรอยู่ระดับใด

5. การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ เป็นวิธีการประเมินผลอีกแบบหนึ่งเพื่อสำรวจตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนทั้งของนักเรียนและของครู

6. การบันทึกย่อและระเบียบสะสม เป็นวิธีการที่ครูจดบันทึกพฤติกรรมความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคน ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

7. การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการที่นิยมใช้กับนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณี ปัญหาที่มีความหมายครอบคลุมทั้งเด็กนักเรียนที่เรียนเก่งและเรียนอ่อน รวมทั้งเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมอื่น ๆ ด้วย

8. การใช้วิธีสังคมมิติ เป็นวิธีที่นิยมใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเดียวกันประเมินคุณภาพของสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เพื่อตรวจสอบว่าสมาชิกคนใดได้รับความนิยมนสูงสุดในด้านใด ด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านก็ได้

9. การให้ปฏิบัติและนำไปใช้ เป็นวิธีการที่ครูอาจารย์ต้องการทราบพัฒนาการทางด้านทักษะหรือการปฏิบัติงานของนักเรียนจากที่ได้แนะนำวิธีการปฏิบัติให้แล้ว

สำหรับการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนานั้น ควรวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ทาง ดังนี้

1. การวัดผลและประเมินผลด้านความรู้ของผู้เรียน

1.1 การวิเคราะห์คำนิยาม

1.2 การใช้แบบแผนภูมิหรือกราฟ

1.3 การวัดผลและประเมินผลแบบการ์ตูน

1.4 ใช้แบบทดสอบความสนใจเปิดให้บรรยาย

2. การวัดและประเมินผลด้านปรับพฤติกรรม

2.1 ใช้การสังเกต เช่น การบันทึกย่อ การทำมาตราส่วนประเมินค่า การสำรวจรายการ เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์

3. การวัดผลด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน

3.1 การใช้คำถามแบบอ้อนัย การใช้คำถามแบบปรนัย

3.2 การใช้คำถามแบบไม่จบในตัวเอง

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ที่ใช้เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน โดยการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

## การฝึกอบรม

### ความหมายของการฝึกอบรม

สมคิด บางโม (2556, หน้า 2) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม (Training) หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและองค์การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น จะเห็นว่าการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคคลนั่นเอง

วันทนา เนาว์วัน (2548, หน้า 46) ได้สรุปไว้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมในการที่จะพัฒนาตัวของบุคคลที่ปฏิบัติงานภายในองค์การ โดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งภายในสถานที่ทำงานและนอกสถานที่ทำงาน เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลให้มีทัศนคติและพฤติกรรมสู่การทำงานที่ประสบผลสำเร็จและเป็นคนที่มีคุณภาพและมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์ (2551, หน้า 30) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง que สร้างขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อการเรียนรู้ในระยะสั้น ๆ โดยเน้นเรื่องการปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนำไปสู่การปฏิบัติงานอันมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เข้ารับการอบรมและเป็นผลดีต่อองค์กร

ชูชัย สมมติไกร (2551, หน้า 19) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการที่เพิ่มความรู้อ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติอันดีที่นำไปช่วยในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลที่ดีแก่องค์กร

Beach (1970, p. 193) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือจัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะกาล หรือเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลไปในทางที่ต้องการ

Good (1973, p. 613) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่ง que จัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ เกิดความชำนาญหรือเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถรวมทั้งปรับเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน

Goldstein (1986, p. 3) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง การได้มาของทักษะ แนวคิดหรือทัศนคติอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในอีกสภาพแวดล้อมหนึ่ง

Frank (1974, p. 234) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาทัศนคติ ความรู้แบบพฤติกรรม ความชำนาญงานที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นที่ต้องการสำหรับแต่ละบุคคลเพื่อที่จะปฏิบัติงานของคนในปัจจุบันได้อย่างเพียงพอ

Dessler (1999, pp. 128-130) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมไว้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการที่ใช้ในการจัด เพื่อพัฒนาหรือฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรที่เข้ามาใหม่ในองค์กร

สรุปได้ว่า ความหมายของการฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความสามารถ เกิดความชำนาญ และเกิดเจตคติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

#### ความสำคัญของการฝึกอบรม

การฝึกอบรม (Training) ในปัจจุบันได้รับความสนใจจากผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสตร์ทางการบริหารได้ให้ความสำคัญของการฝึกอบรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร เนื่องจากการฝึกอบรมสามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในการทำงานร่วมกัน การฝึกอบรมเป็นขั้นตอนหนึ่งหรือเป็นกิจกรรมหนึ่ง (Activities) ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการฝึกอบรมให้ถูกต้อง เพื่อที่จะทำให้การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านปริมาณและคุณภาพ

Leopold, Harris, and Watson (1999, p. 219) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมสามารถช่วยให้นักบุคลากรได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคตเกี่ยวกับความมั่นคงขององค์กร
2. เพื่อให้บรรลุผลส่วนตัวภายในองค์กร
3. ช่วยให้องค์กรได้เรียนรู้และรับมือได้ดีกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารชนิดหนึ่งที่ใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น การฝึกอบรมบุคลากรจึงควรตอบสนองเป้าหมายขององค์กร หากการฝึกอบรมไม่สามารถจะสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายใด ๆ แล้วก็ไม่มีความหมายอันใดที่จะจัดการฝึกอบรมขึ้นมา กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การฝึกอบรมมีบทบาทในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรได้ในหลาย ๆ ทางด้วยกัน ดังต่อไปนี้ (Johnson, 1979; McGehee & Thayer, 1961)

1. ช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติของบุคลากร
2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างแรงงาน
3. ช่วยลดต้นทุนการผลิต
4. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านการบริหารบุคคล
5. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการให้บริการแก่ลูกค้า

6. ช่วยพัฒนาบุคลากรเพื่อใช้เป็นกำลังทดแทนในอนาคต
7. ช่วยเตรียมบุคลากรก่อนการก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น
8. ช่วยขจัดความล่าช้าด้านทักษะ เทคโนโลยี วิธีการทำงาน และการผลิต
9. ช่วยก่อให้เกิดความราบรื่นและลดความขัดแย้งในการประกาศใช้นโยบายหรือข้อบังคับขององค์กร
10. ช่วยปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร รวมทั้งช่วยเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วย

สมคิด บางโม (2556, หน้า 15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกอบรมไว้ว่า องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกอบรมเพราะสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. เพื่อความอยู่รอดขององค์กรเอง เพราะปัจจุบันมีสภาพการแข่งขันระหว่างองค์กรรุนแรงมาก การฝึกอบรมช่วยให้องค์กรเข้มแข็งและช่วยให้พนักงานมีประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้น
  2. เพื่อให้องค์กรเจริญเติบโต มีการขยายการผลิต การขาย และการขยายงานด้านต่าง ๆ ออกไป ในการนี้จำเป็นต้องสร้างบุคคลที่มีความสามารถเพื่อที่จะรองรับงานเหล่านั้น
  3. เมื่อรับพนักงานใหม่จำเป็นต้องให้เขารู้จักองค์กรเป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้าน และต้องฝึกอบรมให้รู้วิธีการทำงานขององค์กรแม้จะมีประสบการณ์มากจากที่อื่นแล้วก็ตาม เพราะสภาพการทำงานในแต่ละองค์กรย่อมแตกต่างกัน
  4. ปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปรวดเร็วมากจึงจำเป็นต้องฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ทันสมัยเสมอ ถ้าพนักงานมีความคิดล้าหลัง องค์กรก็จะล้าหลังตามไปด้วย
  5. เมื่อพนักงานทำงานมาเป็นเวลานานจะทำให้เฉื่อยชา เบื่อหน่าย ไม่กระตือรือร้น การฝึกอบรมจะช่วยกระตุ้นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
  6. เพื่อเตรียมพนักงานรับตำแหน่งใหม่ที่สูงขึ้น โยกย้ายงาน หรือแทนคนที่ลาออกไป
- สรุปได้ว่า การฝึกอบรมมีความสำคัญเพราะเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากร โดยการให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และสามารถนำความความรู้ไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความรักความผูกพันและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร

#### ประเภทของการฝึกอบรม

ชูชัย สมितिไกร (2556, หน้า 10-13) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมบุคลากรมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท และสามารถจำแนกตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. แหล่งของการฝึกอบรม ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การฝึกอบรมภายในองค์กร (In-house training) การฝึกอบรมแบบนี้เป็นสิ่งที้องค์กรจัดขึ้นเองภายในสถานที่ทำงาน โดยหน่วยฝึกอบรมขององค์กรจะเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กำหนดตารางเวลาการฝึกอบรมและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรมาเป็นวิทยากร การฝึกอบรมประเภทนี้มีข้อดีตรงที่ว่าองค์กรสามารถกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างเต็มที่ แต่ข้อเสียก็คือองค์กรอาจจะต้องทุ่มทรัพยากร ทั้งในด้านกำลังคนและงบประมาณให้แก่การฝึกอบรมประเภทนี้มากพอสมควร เนื่องจากต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการฝึกอบรมทั้งหมด ตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การจัดหาวิทยากร การจัดการด้านต่าง ๆ รวมทั้งการประเมินผลการฝึกอบรม

1.2 การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอก การฝึกอบรมประเภทนี้มิได้เป็นสิ่งที่องค์กรจัดขึ้นเอง แต่เป็นการจ้างหน่วยงานฝึกอบรมจากภายนอกให้เป็นผู้จัดการฝึกอบรมแทน หรืออาจจะเป็นการส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นโดยองค์กรภายนอกที่รับจัดการฝึกอบรมให้แก่ผู้อื่น ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันหลายองค์กร การซื้อการฝึกอบรมจากภายนอกมักเป็นที่นิยมขององค์กรที่มีขนาดเล็ก มีจำนวนพนักงานไม่มาก และไม่มีหน่วยงานฝึกอบรมเป็นของตนเอง

2. การจัดประสบการณ์การฝึกอบรม เกณฑ์ข้อนี้บ่งบอกว่าการฝึกอบรมได้รับการจัดขึ้นในขณะที่ผู้รับการอบรมกำลังปฏิบัติงานอยู่ด้วย หรือหยุดพักการปฏิบัติงานไว้ชั่วคราวเพื่อรับการอบรมในห้องเรียน

2.1 การฝึกอบรมในงาน (On-the-job training) การฝึกอบรมประเภทนี้กระทำโดยการให้ผู้รับการอบรมลงมือปฏิบัติงานจริงในสถานที่ทำงานจริง ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ของพนักงานที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง โดยการแสดงวิธีการปฏิบัติงานพร้อมทั้งอธิบายประกอบ จากนั้นจึงให้ผู้รับการอบรมปฏิบัติตาม พี่เลี้ยงจะคอยดูแลให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากมีปัญหาเกิดขึ้น

2.2 การฝึกอบรมนอกงาน (Out-the-job training) ผู้รับการฝึกอบรมประเภทนี้จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสถานที่ฝึกอบรม โดยเฉพาะ และต้องหยุดพักการปฏิบัติงานภายในองค์กรไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าการฝึกอบรมจะเสร็จสิ้น

3. ทักษะที่ต้องการฝึก หมายถึง สิ่งที่ต้องการฝึกอบรมต้องการเพิ่มพูนหรือสร้างขึ้นในตัวผู้รับการอบรม

3.1 การฝึกอบรมทักษะด้านเทคนิค (Technical skills training) คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเทคนิค

3.2 การฝึกอบรมทักษะด้านการจัดการ (Managerial skills training) คือ การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการจัดการและบริหารงาน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้รับการอบรมมักจะมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการหรือหัวหน้างานขององค์กร

### 3.3 การฝึกอบรมทักษะด้านการติดต่อสัมพันธ์ (Interpersonal skills training)

การฝึกอบรมประเภทนี้มุ่งเน้นให้ผู้รับการฝึกอบรมมีการพัฒนาทักษะในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

4. ระดับชั้นของพนักงานที่เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ระดับความรับผิดชอบในงานของผู้เข้ารับการอบรม

4.1 การฝึกอบรมระดับพนักงานปฏิบัติการ (Employee training) คือ การฝึกอบรมที่องค์กรจัดให้แก่พนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตสินค้าหรือให้บริการแก่ลูกค้าโดยตรง โดยมักจะเป็นการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและขั้นตอนของการปฏิบัติงาน

4.2 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (Supervisory training) คือ การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นกลุ่มพนักงานที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับต้นขององค์กร โดยส่วนใหญ่แล้วการฝึกอบรมประเภทนี้มักจะมีหลักสูตรที่ให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารงาน

4.3 การฝึกอบรมระดับผู้จัดการ (Managerial training) กลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรมประเภทนี้คือกลุ่มพนักงานระดับผู้จัดการฝ่ายหรือผู้บริหารระดับกลางขององค์กร เนื้อหาของการฝึกอบรมแบบนี้ก็จะมุ่งเน้นให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการและบริหารงานที่ลึกซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สามารถบริหารงานและจัดการคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 การฝึกอบรมระดับผู้บริหารชั้นสูง (Executive training) การฝึกอบรมประเภทนี้มุ่งเน้นให้ผู้รับการอบรมซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการบริหารองค์กร

### เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรม เพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเรื่องสำคัญ จะต้องใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความสนใจ ตั้งใจและปฏิบัติตาม มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของเทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรมดังนี้

สมคิด บางโม (2556, หน้า 85-86) ได้กล่าวไว้ว่า เทคนิคการฝึกอบรมมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ กล่าวคือ การใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้และการใช้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ แต่ที่นิยมใช้กันมากและได้ผลดี ทำให้การฝึกอบรมไม่น่าเบื่อหน่าย คือ การใช้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็น เล่าประสบการณ์ ได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้ทดลองกระทำ ได้พบเห็นด้วยตนเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้



วารินทร์ อักษรนำ (2547, หน้า 21) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือที่ใช้กันมากที่สุดในการพัฒนาคน ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร ผู้เกี่ยวข้องในยุทธจักรการฝึกอบรมได้พัฒนาเทคนิคการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะและปรับทัศนคติในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยดูจากจุดศูนย์กลางของการเรียนรู้ แบ่งการฝึกอบรมออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) จุดศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่วิทยากร 2) จุดศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และ 3) ใช้อุปกรณ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

เทคนิคและวิธีการของการฝึกอบรม สามารถสรุปได้ว่า (Wilson, 2000, pp. 1-11; สมคิด บางโม, 2556, หน้า 88-103; วันทนา เนาว่าวัน, 2548, หน้า 171-197)

### 1. เทคนิคแบบห้องเรียน

1.1 การบรรยาย เป็นการนำเสนอโดยใช้หรือไม่ใช้โสตทัศนูปกรณ์ช่วย มีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เหตุการณ์และข้อเท็จจริง

1.2 การระดมสมอง เป็นเทคนิคที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และไม่สามารถประเมินค่าได้ เทคนิคนี้จะทำให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่

1.3 การปฐมนิเทศ-วิชันนา เป็นการสนทนาระหว่างบุคคลหลายบุคคลในหัวข้อนั้น ๆ

1.4 การอภิปรายเป็นคณะ เป็นการปฐมนิเทศของบุคคลต่าง ๆ จะประกอบด้วยการนำบุคคลที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไป และแต่ละคนอาจมีความรู้เหมือนกันและแตกต่างกัน

1.5 การบรรยายเป็นคณะ เป็นการประชุมอีกแบบหนึ่ง เพื่อให้ผู้พูดถ่ายทอดคำพูดสั้น ๆ ออกไป โดยปราศจากการย้อนกลับจากผู้ฟัง

1.6 การสาธิต เป็นการแสดงการปฏิบัติงานให้เห็น เพื่อถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติงานว่าควรทำอย่างไร

### 2. เทคนิคแบบกลุ่ม

2.1 กรณีศึกษา เป็นเทคนิคการศึกษาเรื่องราวที่รวบรวมหรือจำลองจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและเกี่ยวข้องกันเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พิจารณา วิเคราะห์ อภิปราย ตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

2.2 วิธีการประสบเหตุการณ์ที่สำคัญ ซึ่งคล้ายกับกรณีศึกษา แตกต่าง คือ เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่ประสบพบเห็น ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนเพิ่มเติมรายละเอียดของข้อมูลและคำถามต่าง ๆ ลงไป

3. การฝึกปฏิบัติงานในเวลาจำกัด เป็นการผสมผสานระหว่างการจำลองสถานการณ์กับการแสดงบทบาทสมมติและกรณีศึกษา โดยมอบหัวข้อที่เกี่ยวกับตัวเขาเป็นผู้ปฏิบัติให้อยู่ภายใต้เวลาที่จำกัด ได้แก่

3.1 การประชุมกลุ่มแบบผึ่ง เป็นการประชุมกลุ่มย่อยต่าง ๆ เพื่ออภิปรายและสอบถามปัญหาด้วยการใช้คำถามเปิด หรือเพื่อให้เกิดความคิดเจาะลึก

3.2 การอภิปรายเป็นกลุ่มคณะ เป็นการปฏิสัมพันธ์ด้วยการพูดคุยกันตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไป ตามสถานการณ์แห่งการเรียนรู้ การอภิปรายอาจจะมีลักษณะเป็นการประชุมในเชิงแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.3 การแสดงบทบาทสมมติ เป็นเทคนิคอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเน้นบทบาทในลักษณะไม่เป็นทางการ และไม่ใช้ละครเวที แต่เป็นการเล่นให้สมจริงกับสภาพที่เป็นจริง

3.4 การประชุมในลักษณะแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการจัดรูปแบบในการอภิปราย โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพูดตามระยะเวลาที่จัดให้

3.5 การฝึกอบรมในลักษณะการใช้ความรู้สึกไวต่อพฤติกรรมผู้อื่น เป็นการฝึกอบรมในลักษณะการใช้ความรู้สึกไวต่อพฤติกรรมผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเสริมสร้างสไตล์ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลให้เกิดขึ้นสูงสุด

3.6 การจำลองสถานการณ์ เป็นการได้รับรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ความเป็นจริง ภายใต้งื่อนไขการควบคุม

3.7 เกม เป็นรูปแบบการจำลองสถานการณ์ โดยให้แต่ละคนเกิดการแข่งขันกันเป็นกลุ่ม ซึ่งบางครั้งอาจเรียกว่า แบบฝึกหัดการจำลองสถานการณ์เพื่อจัดลำดับการตัดสินใจการบริหารแบบพลวัต

3.8 การฝึกอบรมด้วยตัวแบบหรือรูปแบบ เป็นการบรรยายจากรูปภาพ โดยสร้างความคิดหรืออุปกรณ์ เครื่องมือเพื่อสนับสนุนให้เกิดการอภิปรายในลักษณะเชิงวิเคราะห์

3.9 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดประชุมอีกวิธีหนึ่งที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการทดลองและดำเนินการ ทำการแยกแยะผลลัพธ์ และวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก

3.10 การสัมมนา เป็นการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนผลงาน โครงการวิจัยระหว่างผู้บรรยายเอกสาร ผู้ร่วมงาน และผู้อภิปรายการสัมมนาจะมีผู้นำการอภิปราย

3.11 คลินิก เป็นการประชุมโดยจุดมุ่งหมายหลัก คือ การวินิจฉัยสถานการณ์ที่ซับซ้อนหรือทวิความรุนแรง

3.12 การประชุม เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ซึ่งความคิดของกลุ่มจะเป็นแหล่งทางด้านความคิด การตรวจสอบและการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง การทดสอบสมมติฐานและการชักนำให้เกิดผลสรุปออกมา

3.13 ซินคิเคต เป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาจากผู้ชำนาญงานเฉพาะทาง เพื่อมุ่งมั่นดำเนินงานและแก้ไขปัญหาในงานที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

3.14 การวิเคราะห์การติดต่อซึ่งกันและกัน เป็นวิธีการที่มุ่งไปสู่การปรับปรุงการสื่อสารในลักษณะของการติดต่อซึ่งกันและกัน จะเป็นส่วนที่ค้นหา สภาวะของตนเอง ความเป็นพ่อของความเป็นผู้ใหญ่ และของความเป็นเด็กในช่วงระยะเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน

#### 4. การสอนงาน ได้แก่

4.1 การฝึกอบรมโดยวิธีการสอนงาน เป็นการสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติงานอย่างไร วิธีการนี้เกี่ยวข้องกับการแสดงวิธีการปฏิบัติงานให้ผู้เข้ารับการอบรมคว่าทำอย่างไร รวมทั้งยังอธิบายจุดสำคัญ ๆ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ฝึกปฏิบัติและควบคุมเพื่อให้ทุกคนประสบผลสำเร็จในการฝึกอบรม

4.2 การฝึกอบรมโดยวิธีปฏิบัติงาน มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยผู้บังคับบัญชาปรับปรุงและทำให้งานเกิดขึ้น โดยการออกแบบวิธีการหรือกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ในการฝึกอบรมโดยวิธีการสอนงานเป็นการเรียนรู้งานอีกรูปแบบหนึ่ง ในขณะที่การฝึกอบรม โดยวิธีปฏิบัติงานจะมุ่งเน้นเปลี่ยนแปลงขอบเขตของงานที่สำคัญ

4.3 การฝึกอบรมโดยวิธีการสร้างความสัมพันธ์ในงาน เน้นไปที่ผู้บังคับบัญชาให้มีจิตสำนึก เนื่องจากผู้บังคับบัญชาเป็นผู้บริหารและเขาทั้งหลายต้องการผลงานที่ดีจากลูกน้อง ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีในขณะที่พวกเขากำลังทำการตรวจตรา

4.4 การฝึกอบรมโดยลงมือปฏิบัติงานจริง เป็นวิธีการวางแผน โปรแกรมและวิธีการติดตามผลไว้ล่วงหน้า เพื่อฝึกอบรมผู้จัดการหรือผู้บริหารรุ่นใหม่ หรือการสรรหาคนใหม่เข้ามาทำงานตามคุณสมบัติของสายวิชาชีพนั้น

4.5 การฝึกสอนในลักษณะเป็นโค้ช ในเนื้อหาของกรฝึกอบรม ผู้บริหารเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะฝึกสอนในลักษณะโค้ชให้กับลูกน้อง ดังนั้น ผู้บริหารจะเป็นผู้แนะนำ

สรุปได้ว่า เทคนิคการฝึกอบรมมีหลายวิธี ซึ่งการจะเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และหัวข้อวิชาเป็นสำคัญ

#### กระบวนการฝึกอบรม

ซูซีย์ สมิททิไกร (2556, หน้า 44-48) ได้กำหนดกระบวนการของการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม (Needs assessment) เป็นขั้นตอนแรกของการจัดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้ทราบข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรมในขั้นตอนแรกจะเป็นสิ่งที่จะนำมาใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่คืบนั้นควรจะเป็นแบบที่เรียกว่า วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objectives)

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม เป็นการคัดเลือกและออกแบบฝึกอบรม ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ การออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น หัวข้อเนื้อหา เนื้อหา รูปแบบและวิธีการอบรม สื่อการสอน วิทยากร และเวลาสำหรับการฝึกอบรม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล การสร้างเกณฑ์ (Criteria) สำหรับการประเมินผล ควรที่จะได้กระทำควบคู่ไปกับการคัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม โดยเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจะต้องอิงหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น เกณฑ์จึงควรจะระบุว่าพฤติกรรมอะไรที่ผู้รับการอบรมจะต้องมีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นความรู้ หรือทักษะ หรือความสามารถ ระดับต่ำสุดของพฤติกรรมที่จัดว่าผ่านเกณฑ์อยู่ที่ตรงไหน และพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาภายใต้สภาวะการณ์อย่างไร

ขั้นตอนที่ 5 จัดการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรมตามแผนที่กำหนดไว้ในระหว่างการฝึกอบรมอาจจะมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะหน้า ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม ประกอบด้วยกระบวนการ 2 ชนิดด้วยกัน คือ การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล (ขั้นตอนที่ 4) และวัดผลโดยใช้วิธีการทดลอง (Experimental method) หรือวิธีการที่ไม่ใช่การทดลอง (Non experimental) เพื่อตรวจสอบว่ามีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นหรือไม่ภายหลังการฝึกอบรม

ทวีป อภิสสิทธิ์ (2551, หน้า 17-24) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการฝึกอบรมที่นิยมใช้ในหมู่นักฝึกอบรมทั่วไป หรือที่เรียกว่า Training design and evaluation model มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากรในหน่วยงาน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 เลือกกิจกรรมและเทคนิควิธีการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

Dessler (1998, pp. 232-269) ได้กล่าวถึงกระบวนการฝึกอบรมไว้ว่า กระบวนการฝึกอบรมมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความจำเป็น ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขปัญหาด่วน ด้วยการจัดการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม ซึ่งต้องเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดผลได้

ขั้นตอนที่ 3 การฝึกอบรม ประกอบด้วยเทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลซึ่งประเมินได้จากปฏิกิริยาการเรียนรู้พฤติกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้รับการฝึกอบรม

สรุปได้ว่า กระบวนการฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องต่อเนื่องกัน

#### การประเมินการฝึกอบรม

ปราโมทย์ จันทรเรือง (2548, หน้า 176) กล่าวถึงการประเมินการฝึกอบรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินอย่างเป็นระบบ ผู้ประเมินควรประเมินพฤติกรรมการทำงานทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม
2. การประเมินผลโดยการสอบถามจากบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้รับการอบรมครั้งนี้ เพื่อความถูกต้องสมเหตุสมผลในการประเมินผล
3. การวิเคราะห์สถิติเพื่อเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมการทำงานก่อนและหลังการฝึกอบรม เพื่อวัดความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานในช่วงก่อนฝึกอบรม ควรทำก่อนจะดำเนินงาน 3 เดือน และประเมินหลังการอบรมแล้ว 3 เดือนหรือมากกว่านั้น
5. การประเมินผลเปรียบเทียบการปฏิบัติงานระหว่างกลุ่มผู้รับการอบรมและกลุ่มที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม

ในการประเมินการอบรม ข้อมูลที่เกิดขึ้นใช้ในการวิเคราะห์และสรุป วิธีการที่ใช้ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล เครื่องมือที่นิยมใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่

1. การสังเกต หมายถึง การเฝ้ามองพิจารณาและบันทึกสิ่งที่ศึกษาอย่างมีระเบียบและหลักการ โดยใช้ประสาทสัมผัสรับรู้พิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้น การสังเกตจะได้ผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ และความสามารถของผู้สังเกตเป็นสำคัญ

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีเพื่อหาข้อมูลโดยอาศัยการเจรจาโต้ตอบระหว่างผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้สัมภาษณ์

3. แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือวัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจ เช่น การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบเขาวัวปัญหา การทดสอบความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม เป็นต้น

4. แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือมุ่งวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด โดยใช้ข้อความหรือคำถามเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้ผู้ตอบแสดงข้อมูลดังกล่าว เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ เป็นต้น หรือเป็นแบบมีตัวเลือก

5. การตั้งเกณฑ์ในการปฏิบัติงานเพื่อประเมินค่าหลังจากการเข้ารับการอบรมแล้ว มีทักษะสูงขึ้นหรือไม่ แล้วนำผลมาเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

6. แบบสังเกต เป็นวิธีการที่วัดความสัมพันธ์หรือสถานภาพของสมาชิกในกลุ่ม

7. มาตรฐานวัดทัศนคติ เป็นเครื่องมือที่หาข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกำหนดมาตราของการวัดเป็นตัวเลข

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรฝึกอบรมจะประกอบด้วย การประเมินการเรียนรู้ การประเมินปฏิบัติการและการประเมินพฤติกรรม ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้ในการประเมินการฝึกอบรม ประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบสอบถาม การตั้งเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน แบบสังเกต และมาตรวัดทัศนคติ

## แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

Linderman (1962) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่อยากจะเรียนต่อเมื่อมีความต้องการและความสนใจที่จะเรียน และการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้เขาเกิดความพึงพอใจ

2. ความสนใจหรือแนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นจะมุ่งไปที่การถือเอาชีวิตประจำวันเป็นศูนย์กลาง (Life-centered) ในการเรียนรู้

3. ประสบการณ์แห่งชีวิตของผู้ใหญ่นั้น นับเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

4. ผู้ใหญ่มีความต้องการเป็นอย่างมากที่จะชี้นำตนเอง (Self-directed) มากกว่าที่จะให้ใครมาสอนชี้นำ หรือควบคุม

5. ข้อเท็จจริงที่สำคัญก็คือ ผู้ใหญ่ยังมีอายุมากขึ้นเพียงใดก็ยิ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย (Individual difference) ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างกันในเรื่องการสอน หรือแบบของการสอน ระยะเวลา สถานที่และอัตราความเร็วหรือช้า ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่แตกต่างกันเหล่านั้นด้วย

Rogers (1951) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. เราไม่สามารถจะสอนผู้อื่นให้เรียนรู้ได้โดยตรง เราเพียงแต่เป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้เขาได้เรียนรู้ด้วยตนเองเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะคนทุกคนจะอยู่ในแวดวงของประสบการณ์ของตนอยู่ตลอดเวลาตนเอง

2. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้มาก ถ้าเขารับรู้ว่่าสิ่งที่เขาเรียนรู้นั้นจะมีส่วนช่วยรักษาไว้หรือช่วยเสริมสร้างโครงสร้างภายในตัวของเขาเอง นั่นก็คือทำอะไรที่จะให้การเรียนรู้นั้นเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงให้มากที่สุด

3. กิจกรรมหรือประสบการณ์ใดที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของเขา ผู้ใหญ่จะมีแนวโน้มที่จะต่อต้าน โดยการปฏิเสธหรือการบิดเบือนกิจกรรม หรือประสบการณ์นั้น ๆ

4. หากผู้ใหญ่ตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ถูกข่มขู่ เขาก็คงยืนหยัดไม่ยอมยี่ดหย่อน และจะต่อต้านสถานการณ์นั้น หรือจะยอมปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ แต่ถ้าหากเขารู้สึกว่าเขาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากการข่มขู่หรือที่เขาารู้สึกว่าปลอดภัย เขาก็จะยอมรับและปรับตัวเองให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ได้

5. จากข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ในการจัดสถานการณ์การศึกษาให้ผู้ใหญ่ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างมากนั้น จะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

5.1 สภาพการข่มขู่ที่มีต่อผู้เรียนจะต้องมีให้น้อยที่สุด

5.2 มีการอำนวยความสะดวกและยอมรับความแตกต่างในความสามารถในการรับรู้ นอกจากนี้ Rogers ยังเห็นว่า ผู้ที่ทำหน้าที่สอนผู้ใหญ่ นั้น ควรจะเรียกว่า “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator)” มากกว่า “ผู้สอน” และได้เสนอแนวคิดในเรื่องบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ ดังต่อไปนี้

1. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จะต้องเป็นผู้ริเริ่มสร้างบรรยากาศในกลุ่มหรือในชั้นเรียน

2. จะต้องช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เข้าใจอย่างแท้จริงในจุดหมายของแต่ละคน และจุดหมายของแต่ละกลุ่ม

3. ต้องรู้จักเลือกใช้ความต้องการของผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ เพราะความต้องการของแต่ละคนย่อมมีความสำคัญ และมีความหมายสำหรับผู้เรียนเป็นอย่างมาก

4. จะต้องพยายามจัดการ และจัดหาทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนให้มากที่สุด และกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้

5. ต้องทำตัวเสมือนแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนที่ยืดหยุ่นได้สำหรับการเรียนรู้

6. ต้องยอมรับฟังความคิดเห็น และยอมรับการแสดงออกของผู้เรียนที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวิชา ตลอดจนทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนอย่างแท้จริงทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม

7. การยอมรับสภาพการณ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนและเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนที่จะปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มได้เป็นอย่างดีและสามารถจะแสดงความคิดเห็นได้ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม มิใช่ผู้มีอำนาจจากการจากเบื้องบนแต่อย่างใด

8. การที่ผู้สอนปฏิบัติตนเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น ความรู้สึกนึกคิดหรือข้อเสนอแนะอาจจะได้รับความสนใจนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ยอมจะเป็นไปได้ ทั้งนี้ เพราะผู้สอนเองก็มีฐานะเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มที่มีบทบาทเพียงมีส่วนร่วมเท่านั้น

9. ในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้จะต้องตื่นตัวอยู่เสมอต่อความเป็นไปได้ในชั้นเรียน ได้แก่ ความขัดแย้ง ความรู้สึกนึกคิดที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา โดยเฉพาะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ต้องแก้ปัญหาโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วยแก้ปัญหา

Knowles (1983, p. 31) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern adult learning theory) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมาเขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้เหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลาย เพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้นต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life situation) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-centered) ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรจะยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ยึดที่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีการหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น



5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคล จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (Pace of learning)

สววัฒน์ วัฒนวงศ์ (2555, หน้า 7-10) ได้กล่าวถึงหลักการการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการ (Adult learning: Ten principles) ที่จะมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และจะเป็นการช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จด้วยดี ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมากในการเรียนรู้และการฝึกอบรมผู้ใหญ่ โดยจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้น ๆ
2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ต้องมีความสะดวกสบายเหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน
3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคลและรูปแบบของการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย
4. ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ อันมีคุณค่า
5. ควรได้รับพิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้
6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
8. ควรให้มีเวลาอย่างพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ การฝึกทักษะใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

สรุปได้ว่า ในการฝึกอบรมนั้น จำเป็นต้องนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่มาเป็นแนวทางในการจัดการฝึกอบรม จะช่วยให้ผู้ทำหน้าที่ฝึกอบรมและวิทยากรได้เข้าใจลักษณะสำคัญของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ อันจะส่งผลให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

## การพัฒนาหลักสูตร

### ความหมายของหลักสูตร

Taba (1962, p. 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะหลักสูตร ซึ่งให้เห็นถึงการเลือกและการจัดเนื้อหาพร้อมทั้งบ่งบอกหรือแสดงแนวทางที่แน่นอน ของการเรียนการสอนไม่ว่าจะมีจุดหมายหรือการจัดเนื้อหาสาระเป็นตัวกำหนดหรือไม่ก็ตาม ประการสุดท้าย หลักสูตรจะรวมโปรแกรมการประเมินผลไว้ด้วย

Good (1979, p. 149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดให้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือประกาศนียบัตรในหมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย เป็นต้น
2. หลักสูตร หมายถึง ค่าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอบ ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่ักเรียน เพื่อให้ักเรียนมีความรู้ จบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ รวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือนั่นคือหลักสูตรทั้งฉบับ ประกอบด้วยเนื้อหาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์ไว้อีกส่วนหนึ่ง

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดให้เป็นระบบ หรือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาหรือเป็นประสบการณ์ทางการศึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และมีการพัฒนาในด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

### ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาระดับใดหรือประเภทใดจะขาดหลักสูตรไม่ได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางของทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการกำหนดอนาคตทางการศึกษาของสังคมนั้น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างมีจุดหมาย (ปราโมทย์ จันท์เรือง, 2552, หน้า 14)

ชวลิต ชุกก่าแพง (2559, หน้า 28-29) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับในประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่ยังการศึกษาในระดับนั้น ๆ

2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมา

3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

4. หลักสูตรเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

5. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ ตลอดทั้งการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป

6. หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายอนาคตของการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ปราโมทย์ จันทรเรือง (2552, หน้า 15) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้าง การที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทาง นั่นก็คือ หลักสูตร

สรุปได้ว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การที่การเรียนการสอนจะบรรลุได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่จะช่วยกำหนดแนวทาง นั่นคือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา เป็นตัวกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษابรรลุผลสมควร ตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

#### องค์ประกอบของหลักสูตร

ปราโมทย์ จันทรเรือง (2552, หน้า 18) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 9 ประการ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) คำอธิบายรายวิชา 5) ขอบข่ายเนื้อหา 6) เวลาเรียน 7) กิจกรรมการเรียนการสอน 8) สื่อการเรียนการสอน และ 9) การวัดผลและการประเมินผล

Taba (1962, p. 4) ได้สรุปว่า หลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) การวินิจฉัยความต้องการ 2) การกำหนดจุดประสงค์ 3) การเลือกเนื้อหา 4) การจัดเนื้อหาสาระ 5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 7) การประเมินผล

Tyler (1949, pp. 10-12) ได้สรุปองค์ประกอบหลักของหลักสูตรไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย 2) ประสบการณ์การเรียนรู้ 3) วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล

Beauchamp (1975, p. 107) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเชิงระบบไว้ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่ป้อนเข้า ประกอบด้วย เนื้อหาวิชา ผู้เรียน ชุมชน พื้นฐานการศึกษา 2) ส่วนที่เป็นกระบวนการ ประกอบด้วย ลักษณะการใช้สื่อหรืออุปกรณ์ ระยะเวลา การวัดผลประเมินผล และ 3) ส่วนผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความมั่นใจ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้น มีความคล้ายคลึงกัน โดยองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล

### ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

รัชชชัย วีระเดชสุนทรชัย (2548, หน้า 14) กล่าวว่า ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คือจุดมุ่งหมายเป็นจุดหมายปลายทางเป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะที่พึงปรารถนาจะให้เกิดแก่ผู้เรียน เนื้อหาวิชาต้องเป็นสาระสำคัญนำมาเป็นสิ่งเร้าหรือใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน การประเมินผลเป็นการค้นหาวิธิดำเนินการปฏิบัติว่าจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะเกิดผลที่ต้องการ

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2548, หน้า 54) ได้กล่าวว่า ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรควรควบคุมข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียน สังคม กระบวนการเรียนรู้ และความรู้ที่ควรจะได้รับในระหว่างการศึกษาหรือไม่อย่างไร
2. จุดมุ่งหมายของโรงเรียนวางไว้ชัดเจน และเป็นที่เข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ จุดมุ่งหมายมีความกว้างขวาง มีความสมดุลและจะเป็นจริงได้หรือไม่ มีช่องพอที่จะขยาย คัดต่อเพิ่มเติมจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือไม่
3. กระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้ามีอิสระที่จะพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ ตามแนวทางของตนเองได้หรือไม่
4. นักเรียนและครูมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนการสอนต่าง ๆ ในหลักสูตรหรือไม่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนนั้น ๆ ตามวุฒิภาวะของเขาได้จริงหรือไม่ นักเรียนเข้าใจในเหตุผล และสิ่งที่โรงเรียนคาดหวังจากเขาได้หรือไม่
5. มีคณะกรรมการหรือกลุ่มคนที่รับผิดชอบในการพิจารณาปัญหาหรือรวบรวมปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานกับชุมชน ผู้เรียน มีการวางแผนการเรียนการสอน การวัดผลให้เกิดคุณค่าต่อผู้เรียนและชุมชนอย่างเป็นระบบและทั่วถึง

สรุปได้ว่า ลักษณะของหลักสูตรที่ดัดนั้น จุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรตั้งอยู่บนรากฐานทางการศึกษาอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผู้เรียน มุ่งสร้างเสริมค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

### ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

Taba (1962, p. 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมาย และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้ จะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

Saylor and Alexander (1981, p. 4) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสร้างหลักสูตร (Curriculum construction) หมายถึง การสร้างรายวิชา การจัด การเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานในการสร้างอยู่เลย
2. การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum improvement) คือ การดำเนินงานจัดทำหลักสูตร ที่มีอยู่แล้ว ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งขั้นตอนของการปรับปรุงหลักสูตรนี้จะมีการดำเนินการ เช่นเดียวกับการสร้างหลักสูตร แต่จะต่างกันตรงที่การปรับปรุงหลักสูตรจะเน้นเป้าหมายของ หลักสูตรมากกว่า กระบวนการของการจัดทำหลักสูตรเป็นการทำหลักสูตรที่มีอยู่ให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาเพื่อให้เหมาะสมกับ ความต้องการของบุคคล ผู้เรียน และสังคม และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

### แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

Tyler (1949, p. 99) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร เริ่มด้วยการกำหนดจุดประสงค์ชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือ ศึกษาจาก สังคม ศึกษาจากตัวผู้เรียน และศึกษาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา ข้อมูลที่ได้ จากแหล่งทั้ง 3 ดังกล่าวนั้น จะเป็นเครื่องมือช่วยในการกำหนดจุดประสงค์ชั่วคราว จุดประสงค์ ที่ได้ขั้นนี้บางครั้งอาจจะมีมากกว่าที่จะจัดไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรได้มีการพิจารณา

เลือกเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติขั้นต่อไป Tyler ได้เสนอว่า การเลือกจุดประสงค์ถาวร ควรผ่านการถกเถียงเพื่อคัดเอาข้อที่ไม่สำคัญ และไม่สอดคล้องกันออกไป ด้วยวิธีการพิจารณาหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และพิจารณาจากหลักปรัชญาการศึกษา และปรัชญาสังคม จุดประสงค์ที่ผ่านการถกเถียงแล้วนี้เรียกว่า จุดประสงค์ขั้นสุดท้าย หรือจุดประสงค์ถาวรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์ในการศึกษา การเลือกประสบการณ์การเรียนในการวางโครงสร้างของหลักสูตร Tyler ได้ตั้งคำถามข้อที่ 2 ว่า จะเลือกประสบการณ์การเรียนอย่างไรจึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยจุดประสงค์ที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหาอันเป็นจุดประสงค์หลายทางที่ต้องการ ไปถึง แต่อย่างไรก็ตามประสบการณ์การเรียนรู้อันจะจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นั้น เป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ปลายทางได้

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์ในการศึกษา มักจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา ทั้งนี้เกณฑ์ในการจัดประสบการณ์ การศึกษาหรือการเรียนรู้ นั้นให้มีประสิทธิภาพคือต้องมีความต่อเนื่องกัน มีการเรียงลำดับขั้นตอน และมีการบูรณาการ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษา เป็นขั้นตอนสุดท้ายของแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler เป็นขั้นที่จะทำให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตร สามารถรู้ว่า ประสบการณ์ในการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด

Taba (1962, pp. 12-13) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามลำดับขั้นตอน ดังนี้  
ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดประสงค์ของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เป็นหลักในการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยคัดเลือกมาให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 จัดระเบียบลำดับขั้นตอนของเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมา โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ใดก่อนหรือหลัง ซึ่งอาจจัดลำดับความยากง่าย ความกว้าง ความแคบ หรือการเป็นพื้นฐานต่อเนื่องกัน

ขั้นตอนที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และวิธีสอนแบบต่าง ๆ เป็นแนวทางในการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 6 จัดระเบียบลำดับขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้ ตามลำดับก่อนหลัง เพื่อให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดวางไว้

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผล เป็นขั้นที่จะทำให้ทราบว่าการพัฒนาหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดยปกติจะพิจารณาจากผลของการใช้หลักสูตร นั่นคือ พิจารณาว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนมีความเหมาะสมเพียงใด

ขั้นตอนที่ 8 การตรวจสอบความคงที่และความเหมาะสมในแต่ละชั้น โดยการตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบในลักษณะต่อไปนี้ คือ เนื้อหาที่จัดขึ้นเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายหรือไม่ ประสบการณ์การเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

Saylor and Alexander (1981, pp. 28-39) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่ได้จากการศึกษา และนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นรายบุคคลมากขึ้น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย (Goals) จุดมุ่งหมาย (Objectives) และขอบเขต (Domains) ได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal development) มนุษยสัมพันธ์ (Human relations) ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continued learning skills) และความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization)

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) มีการวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้ว

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation) มีการวางแผนและจัดทำแผนการสอน (Instructional plans) ในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนจะเลือกวิธีการสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร สามารถตัดสินใจได้ว่าจะยังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไขหรือควรถกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรจะเห็นได้ว่าแนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรจะเน้นที่การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบนพื้นฐานของสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม การออกแบบหลักสูตรด้วยการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตรซึ่งจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่ออกแบบนั้นสามารถบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด

สรุปได้ว่า รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยหลักใหญ่ ๆ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร โดยกำหนดโครงสร้าง หลักการ วัตถุประสงค์

เนื้อหา การจัดกิจกรรม สื่อการสอน และการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร โดยคำนึงถึงความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตรเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

#### การประเมินหลักสูตร

Brady (1990, p. 152) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นการวัดระดับความสามารถของผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบกับจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม

2. เป็นการเปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนกับเกณฑ์มาตรฐาน

3. เป็นการอธิบายและพิจารณาตัดสินหลักสูตร

4. เป็นการจำแนกขอบเขตสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือกวิเคราะห์

ข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตการตัดสินใจ

5. เป็นการใช้ความรู้ทางวิชาชีพ เพื่อตัดสินกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนำ

หลักสูตรไปใช้

ปราโมทย์ จันท์เรือง (2548, หน้า 98) ได้สรุปความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า เป็นการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำข้อมูลในการวิเคราะห์มาตัดสินหาข้อบกพร่องหรือปัญหาเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นหรือตัดสินหาคุณค่าของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบข้อดี และจุดอ่อนของหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีการกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ปราโมทย์ จันท์เรือง (2548, หน้า 99) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม จะมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้ คือ



1. เพื่อหาทางปรับปรุง แก้ไขสิ่งที่บกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล เป็นต้น มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ หรือในขณะที่การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากนักน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใดและมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับดูแลและการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่าควรใช้หลักสูตรต่อไปอีกหรือยกเลิกการใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง และจะประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี ตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากนักน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่การนำหลักสูตรไปใช้หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร เพื่อตัดสินใจหลักสูตรว่ามีข้อดีและข้อบกพร่องอะไรบ้างที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ และเพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร

### การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์คล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่วไป เพียงแต่หลักสูตรฝึกอบรมจะมีขอบเขตที่แคบกว่า ทั้งนี้เพราะหลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเฉพาะกิจและนำมาจัดการฝึกอบรมให้กับพนักงานหรือบุคลากร เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และใช้เวลาสั้น ๆ องค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมจึงคล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่ว ๆ ไป โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ (ยูทช ไกยวรรณ, 2559, หน้า 47)

1. วัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม หรือวัตถุประสงค์ปลายทาง

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์นำทาง
3. เนื้อหาหรือหน่วยฝึกอบรม
4. กิจกรรมการฝึกอบรมหรือเทคนิควิธีการจัดฝึกอบรม
5. สื่อการฝึกอบรม
6. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

สมชาย กิจจรยง (2546, หน้า 45) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม โดยมีขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น หมายถึง สภาพการหรือปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อผลสำเร็จของงานที่ต้องแก้ไข ด้วยการฝึกอบรมและความต้องการการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดหลักการและเหตุผล หมายถึง การนำเสนอสรุปการหาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม ทำการเรียบเรียงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินการฝึกอบรมหรือสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งควรประกอบด้วยสภาพที่พึงประสงค์ สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหา และผลเสียหายที่เกิดขึ้น ความพยายามในการแก้ปัญหา ความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหาคด้วยการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่กำหนดว่าในโครงการฝึกอบรมนั้น จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปในลักษณะใด จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความต้องการจำเป็นของหน่วยงานได้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์งาน หมายถึง การจำแนกหน้าที่และชิ้นงานในตำแหน่งเพื่อระบุวิธีการทำงานย่อยของแต่ละชิ้นงานมีขั้นตอนอย่างไร หรือต้องทำอะไรบ้าง และต้องใช้เครื่องมืออุปกรณ์ใดบ้าง

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดหัวข้อวิชา หมายถึง เนื้อหาสาระในลักษณะเดียวกันของเรื่องที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดวัตถุประสงค์หัวข้อวิชา ซึ่งเป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในลักษณะอย่างไร

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดหลักการหรือทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการกำหนดว่าภายในวิชานั้นจะต้องใช้ทฤษฎี แนวคิด และหลักการอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 8 การกำหนดวิธีการฝึกอบรม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 9 การกำหนดระยะเวลาของหัวข้อวิชาและหลักสูตรฝึกอบรมทั้งระยะเวลาของหัวข้อวิชาและระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 10 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 11 การเรียงลำดับหัวข้อวิชาและการกำหนดการฝึกอบรม เป็นการกำหนดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งส่วนย่อยและส่วนรวมทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 12 การกำหนดวิธีการติดตามผล หมายถึง การตรวจสอบหลังจากฝึกอบรมระยะหนึ่งว่าผู้ที่อบรมไปแล้วสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และความชำนาญที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติงานได้จริงเพียงใด

ชูชัย สมितिไกร (2549, หน้า 140-150) ได้กล่าวถึงการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ต้องประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม เป็นการกำหนดเป้าหมายว่าการฝึกอบรมจะต้องเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าฝึกอบรมให้เป็นไปทางใด และระดับใด การกำหนดจะต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมสามารถสนองความต้องการหรือเป้าหมายของบุคคลหรือองค์กรได้อย่างดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเนื้อหาหรือหน่วยการฝึกอบรม เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม คือ สารความรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้เข้าฝึกอบรมควรจะได้เรียนรู้และนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วยขั้นที่สำคัญ 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดเตรียมโครงสร้างของเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมขั้นแรก คือ การจัดเตรียมโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งหมายถึง การกำหนดหรือสังเคราะห์หัวข้อเนื้อหาที่จะใช้ฝึกอบรมว่าหัวข้ออะไรบ้างที่จำเป็นจากการสังเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมควรยึดแนวทาง 3 ประการ ดังนี้ คือ 1) เนื้อหานั้นจะต้องสนองตอบวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมซึ่งได้กำหนดไว้ 2) เนื้อหานี้จะต้องสอดคล้องกับสภาพการทำงานจริง และ 3) เนื้อหานั้นจะต้องมีความถูกต้องและทันสมัย

ขั้นที่ 2 การสร้างแผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วย แผนนี้เป็นแผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วย เป็นสิ่งที่บรรยายถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการฝึกอบรม และวิธีการวัดผลและประเมินผล การเขียนแผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยที่ดี ควรบ่งชี้ถึงสิ่งที่ผู้เข้าฝึกอบรมจะต้องทำ ชูชัย สมितिไกร (2549, หน้า 144-146) ได้เสนอแนวทางการสร้างแผนการฝึกอบรมไว้ดังนี้

2.1 ระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงผู้เข้าฝึกอบรมควรจะทำอะไร ภายหลังจากการฝึกอบรม

2.2 กำหนดว่าผู้เข้าฝึกอบรมจะต้องเรียนรู้ ทักษะ และทักษะอะไร จึงจะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

- 2.3 จัดวางหัวข้อย่อยของเนื้อหาในแผนการฝึกอบรมแต่ละหน่วยตามลำดับ
- 2.4 ระบุเนื้อหาของหัวข้อย่อยโดยละเอียด โดยพิจารณาว่า ผู้เข้าฝึกอบรมจะต้องรู้หรือสามารถทำอะไรจึงจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้
- 2.5 เลือกกิจกรรมการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับการฝึกอบรมในแต่ละหัวข้อย่อย ระบุถึงวัตถุประสงค์ สื่อการฝึกอบรมที่จำเป็นต้องใช้
- 2.6 ทบทวนการจัดลำดับเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม
- 2.7 จัดเตรียมวิธีการวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรมของผู้รับการฝึกอบรม
- ขั้นที่ 3 การจัดวางเนื้อหา แนวทางในการจัดวางเนื้อหาแต่ละหน่วยฝึกอบรม มีแนวทาง ดังนี้ (ชูชัย สมितिโกร, 2549, หน้า 146-147)
- 3.1 ระบุสิ่งที่ต้องการจะให้เกิดการเรียนรู้ ความรู้หรือข้อมูลอะไรที่ต้องการให้เรียนรู้ ทักษะอะไรที่ต้องการให้เกิดขึ้น และกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดอะไรที่ต้องการให้มีการฝึก
- 3.2 จัดวางหรือแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาฝึกอบรม
- 3.3 ประเมินเนื้อหาที่กำหนดมีความเหมาะสมถูกต้องกับผู้เข้าฝึกอบรมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้หรือไม่
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดระยะเวลาของการฝึกอบรม สิ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาของการฝึกอบรม ได้แก่ (ยุทธ ไถยวรรณ, 2559, หน้า 49-50)
1. การกำหนดระยะเวลาทั้งหมดของการฝึกอบรม การกำหนดว่าการฝึกอบรมหนึ่ง ๆ ควรจะใช้ระยะเวลาเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการฝึกอบรม รวมทั้งพื้นฐานความรู้ของผู้เข้าฝึกอบรมด้วย หากวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการฝึกอบรมหลายประการ ระยะเวลาที่ใช้ก็จะต้องมากขึ้นตามไปด้วย
  2. การแบ่งเวลา เมื่อกำหนดระยะเวลาโดยรวมของการฝึกอบรมได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การแบ่งเวลาสำหรับการฝึกอบรมแต่ละหน่วยฝึกอบรม ชูชัย สมितिโกร (2549, หน้า 147-148) ได้เสนอแนวทางการแบ่งเวลาหรือกำหนดเวลาในแต่ละหน่วยฝึกอบรม ดังนี้
    - 2.1 เทียบเคียงวัตถุประสงค์และเนื้อหาทั้งหมดกับจำนวนชั่วโมงการฝึกอบรมที่มีอยู่ จากนั้นจึงแบ่งเวลาให้กับวัตถุประสงค์และเนื้อหาแต่ละหัวข้อตามความเหมาะสม โดยยึดหลักว่า ภายในระยะเวลาที่กำหนดจะทำให้ผู้รับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
    - 2.2 หากพบว่า เวลาที่มียังไม่อาจจะสนองวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดไว้ได้ อาจจะเพิ่มระยะเวลาของการฝึกอบรมให้มากขึ้นอีก แต่ถ้าหากไม่สามารถเพิ่มระยะเวลาที่ได้ ก็อาจจะตัดวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาบางส่วนออกไป

2.3 วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่มีความสำคัญและมีความยากควรกำหนดระยะเวลา สำหรับการฝึกอบรมมากกว่าวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่มีความสำคัญและความยากน้อย

ขั้นตอนที่ 4 การเลือกใช้วิธีการฝึกอบรม ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเลือกวิธีการฝึกอบรมนั้นจะต้องพิจารณาว่า การฝึกอบรมต้องการให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีพฤติกรรมอย่างไร สามารถกระทำสิ่งใดหรือความรู้อะไร ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ที่ต่างกันอาจจะใช้วิธีการฝึกอบรมที่ต่างกันด้วย

2. ภูมิหลังของผู้เข้าฝึกอบรม ผู้เข้าฝึกอบรมที่มีภูมิหลังแตกต่างกันจะมีความสามารถ ความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเลือกวิธีการฝึกอบรมจะต้องคำนึงถึงตัวแปร เหล่านี้ด้วยเช่นกัน

3. การปฏิบัติงานจริง ควรเลือกวิธีการฝึกอบรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าฝึกอบรมได้ฝึกฝน ทักษะที่ตรงกับการปฏิบัติงานจริง เป็นเทคนิคการใช้การจำลองสถานการณ์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดวิธีการประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม การประเมินผล เป็นการประเมินว่า โครงการฝึกอบรมที่ดำเนินการไปนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อย เพียงใด ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมและแต่ละหน่วยฝึกอบรมเป็นอย่างไร

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา ทักษะ และทัศนคติของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล เพื่อนำไปใช้ ฝึกอบรมให้กับบุคคลากรหรือบุคคลที่สนใจหลักสูตรฝึกอบรม

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### งานวิจัยในประเทศ

พรชูลี อาชาวำรุง (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทบทวน โครงการครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน พบว่า ครูพระมีผลให้ผู้บริหารและครู อาจารย์ในโรงเรียนสำรวจมากขึ้น ตระหนักถึง หน้าที่ชาวพุทธ ทำบุญ ทำทาน และนำตนเอง ครอบครัวและนักเรียนเข้าวัดมากขึ้น ได้มีการทำ โครงการใหม่ ๆ ขึ้น พบว่า ทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความสงบ มีสติมากขึ้น ผู้ปกครองที่เคย ห่างไกลวัด และหมกมุ่นอบายมุข ได้รับการชักจูงจากบุตรหลานให้ไปวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม และ ลดเลิกอบายมุข โดยเยาวชนชักชวนบนฐานของความกตัญญูตามคำสอนของครูพระ การสอนของ ครูพระ จึงมีผลกระทบในทางการพัฒนาสังคมโดยรวม และส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับชาติ

กัมปนาท บริบูรณ์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนา การเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวคิดเป็นของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง โดยวิธี

กระบวนการกลุ่ม ขั้นตอนในการวิจัย มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดเป็นข้อมูลของโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้กับหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษากรณี บริษัท แคลคอมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) หลักสูตรการฝึกอบรมมี 5 หน่วย การทดลองใช้โครงการฝึกอบรม ใช้แผนการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการวิจัย พบว่าจะแนะนำทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศักรินทร์ ชนประชา (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษา นอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ และใบบันทึกผลการเรียนรู้ โดยใช้แผนการทดลองแบบการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สันต์ สุญย์กลาง (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การทดลองใช้และการหาประสิทธิภาพ ดำเนินการโดยนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูผู้สอน จำนวน 9 คน ระยะเวลาที่นำหลักสูตรไปใช้ 13 สัปดาห์ โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังใช้หลักสูตร ดำเนินการฝึกอบรมด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 วงรอบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการสะท้อนผล ผลการทดลองใช้พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติวิชาชีพหลังการฝึกอบรมในวงรอบที่ 2 สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ครูผู้สอนมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมสูงกว่าร้อยละ 80 มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอยู่ในระดับสูง และมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

ผลการทดลองใช้ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม ได้มีการปรับปรุงในส่วนของคุณภาพของเนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชาญ พันธุ์ประเสริฐ (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์ เพื่อออกแบบบทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาท้องถิ่น โดยมีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบและสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรการดำเนินการใน 2 ขั้นตอนแรก ทำให้สามารถสร้างและพัฒนาหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรที่ผ่านการพิจารณา ด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างครูวิทยาศาสตร์ที่สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 มี 2 ขั้นตอน คือ 1) ทดลองใช้กับครูจำนวน 5 คน และปรับปรุงหลักสูตร 2) ทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างครู 13 คน โดยให้ครูที่ผ่านการฝึกอบรมในขั้นนำร่องมาเป็นที่เล็งใช้ในการฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์เพื่อออกแบบบทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาท้องถิ่น มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75.00 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรดังกล่าว มีความรู้ ความสามารถด้านการออกแบบและจัดทำ ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ และ ประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาท้องถิ่นหลังการฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนการเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีเจตคติต่อการออกแบบบทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาท้องถิ่นอยู่ในระดับดีมาก

กนกพร ทองสอดแสง (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูสอน วิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยในลักษณะการวิจัยและ พัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการฝึกอบรมครูสอนวิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้ แบบร่วมมือ ที่สร้างขึ้นโดยศึกษาในหัวข้อ “พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ” และรวบรวมความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การสนทนากลุ่ม และสร้างแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบและยืนยันถึงปัญหาที่ เกิดขึ้น จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้มาสร้างเป็นเครื่องมือ และนำไปทำการวิจัย เิงทดลอง ในชั้นวิจัยและนำผลการวิจัยในขั้นตอนการวิจัยมาพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ การฝึกอบรม แล้วจึงนำไปวิจัยเชิงทดลองในขั้นตอนการพัฒนาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า เมื่อได้นำรูปแบบหลักสูตรการฝึกอบรมครูสอนวิชาเพศศึกษาไปทดลองใช้แล้วพบว่า ผลการ ประเมินใบเนื้อหา ผลการประเมินหลักสูตร 13 หน่วย อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ผลการนิเทศการสอนของวิทยากรมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเลิศทุกหน่วย ผลการประเมินความคิดเห็น

ของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการจัดฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด และหลังจากการประเมินติดตามผลการใช้รูปแบบการฝึกอบรมเพศศึกษา เป็นการติดตามผลหลังจากการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 7 คน ได้นำรูปแบบการสอนเพศศึกษาที่สร้างขึ้น ไปใช้กับนักศึกษาตามคู่มือและสื่อที่ได้รับหลังจากการฝึกอบรมผ่านไป โดยใช้รูปแบบการทดลอง Nonrandomized control group pretest posttest design ด้วยวิธีการ Think-pair-share แบบ Homogeneous จำนวน 64 คน เป็นกลุ่มทดลอง 32 คน และกลุ่มควบคุม 32 คน พบว่า ความพึงพอใจของการเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก การทดสอบความแตกต่างของนักศึกษาที่เรียนแบบเพื่อนคู่คิดกับเรียนแบบปกติ พบว่า มีคะแนนผลการทดสอบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกหน่วยการเรียน ยกเว้นการอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง ไม่แตกต่างกัน เจตคติของนักศึกษาที่เรียนแบบเพื่อนคู่คิดกับเรียนแบบปกติ พบว่า นักศึกษาที่เรียนแบบเพื่อนคู่คิดมีเจตคติ ค่าเฉลี่ย 3.23 ส่วนนักศึกษาที่เรียนแบบปกติมีเจตคติ ค่าเฉลี่ย 2.99 เมื่อทดสอบความแตกต่างของแบบวัดเจตคติของนักศึกษาที่เรียนแบบเพื่อนคู่คิดกับเรียนแบบปกติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กันสร คงยืน (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร 4) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 5) การติดตามประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรฝึกอบรมมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ หลักการและเหตุผล สมรรถนะที่ต้องการพัฒนาวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมและระยะเวลาในการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม และ การวัดผลประเมินผล ผลวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัยให้มีสมรรถนะเพิ่มขึ้นได้

สมใจ กงเดิม (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรในด้านสภาพและปัญหาในการสอนคิดวิเคราะห์ และความต้องการการสอนคิดวิเคราะห์จากครูผู้สอน จำนวน 360 คน 2) การสร้างและ



ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน และทดลอง นำร่องใช้หลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับครู 1 โรงเรียน จำนวน 32 คน และ 4) การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีการจัดการเรียน การสอนคิดวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีปัญหาในการสอนคิดวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก และมีความต้องการการฝึกอบรมสูง ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ผลการทดลอง นำร่องพบว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ฝึกอบรมได้ และผลการจากการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผลการประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติการสอนคิดวิเคราะห์ และเจตคติต่อ การสอนคิดวิเคราะห์หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร พบว่า อยู่ในระดับมาก

ยุพาศรี ไพรวรรณ (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนกิจกรรม แนะแนว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ครูที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านการแนะแนวที่เป็นครู ประจำชั้นและสอนกิจกรรมแนะแนวในช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 18 คน ได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะ การวิจัยและพัฒนา โดยรวบรวมผลการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็น โดยวิธี Fish bowl ข้อมูลที่รวบรวม ได้นำมาสร้างหลักสูตรฝึกอบรมและทดลองใช้ เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว นำมาดำเนินการฝึกอบรมกับกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยหลังจากนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้เก็บรวบรวม ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และผลการปฏิบัติ ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 95.60 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ หลังจากการประเมินติดตามผล หลังการฝึกอบรมไปแล้ว 3 เดือน พบว่า ผู้บังคับบัญชามีความพึงพอใจต่อครูผู้รับการฝึกอบรม ในการนำเอาความรู้และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้อยู่ในระดับมาก สำหรับครูผู้รับการ ฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และเจตคติในการสอนกิจกรรมแนะแนวอยู่ในระดับมากที่สุด และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก

วิไลลักษณ์ แก้วจินดา (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาศัยแนวคิดหลักกระบวนการพัฒนา หลักสูตรของ Taba โดยปรับประยุกต์เป็น 5 ขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาตามกรอบ แนวคิดที่ผู้วิจัยเลือกใช้มีคุณภาพ ที่สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้สูงกว่านักเรียนที่ ไม่ได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยกิจกรรม และกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาด้วยหลักสูตร ดังกล่าวนี้นี้ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมาก

วัลลภ พัฒนาพงศ์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เข้าไปพัฒนา

ชุมชนที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย วิทยาลัยชุมชน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานและโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 15 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบฝึกหัด แบบทดสอบ แบบประเมินผลปฏิบัติ และแบบสอบถามเพื่อติดตามผลหลักสูตร แบบประมาณค่า 5 ระดับ การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมนี้ประยุกต์ใช้แบบจำลองซิป ของแดเนียล แอลสตัฟเฟิลบิม ผลการวิจัย พบว่า 1) การประเมินสภาวะแวดล้อมพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิสัมมนากลุ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความสอดคล้องกันทุกรายการของหลักสูตร มีค่าเชื่อมั่นอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80/ 80 3) การประเมินกระบวนการ พบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพ 86.61/ 81.65 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และผลการประเมินความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) การประเมินผลผลิตพบว่าผู้บริหารเกี่ยวกับการฝึกอบรม นักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพนี้ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการประเมินผลงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังจากที่ผ่านการฝึกอบรม โดยผลการประเมินภาพรวมมีผลงานคิดเป็นร้อยละ 93.85

วารุณี อัสว โภคิน (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ได้ 2) ผลการทดสอบความรู้และทักษะก่อนและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สรุปได้ว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับมาก

ชาลินี เกษรพิกุล (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์ มีประสิทธิภาพสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน และจากการติดตามผลกับนักเรียนที่ครูเป็นกลุ่มตัวอย่างนำหลักสูตรไปใช้สอน พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น หลังจากได้รับการสอนจากครูที่ผ่านการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์

#### งานวิจัยต่างประเทศ

Arthurs (2003) ศึกษาวิจัยเรื่อง การต่อยอดผลสะท้อนกลับจากการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมการฝึกงานในบริติช โคมลัมเบีย ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับโปรแกรมการฝึกอบรมการฝึกงานมากที่สุด

ในทางปฏิบัติการวิเคราะห์ความต้องการของระบบฝึกงาน จำเป็นต้องรับทราบจุดบกพร่องจากผู้มีส่วนได้เสียทุกคน ไม่ว่าจะเป็นสถานประกอบการ หน่วยงานที่ออกไปรับรอง ตัวแทนภาคอุตสาหกรรม นายจ้าง ผู้ฝึกอบรม ผู้ออกแบบหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรม ผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนของการดำเนินการนั้นจะต้องเน้นการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems thinking) เพราะการคิดอย่างเป็นระบบจะกำหนดวิธีการและชุดของเครื่องมือเพื่อกำหนดจุดเชื่อมโยงของระบบโดยรวมทั้งหมดภายในโครงการหรือภายในองค์กร การคิดอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจเพื่อการวางแผน

Lauridsen (2003) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความตระหนักรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรคืออะไร พบว่า ความตระหนักรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร คือ การที่มีมุมมองเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรใน 2 แง่มุม คือ แง่มุมในเชิงเทคนิค และแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึคนึกคิด แง่มุมในเชิงเทคนิคนั้นมี 4 ประการ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรนั้นมีอิทธิพลมาจากปัจจัยภายนอก 2) การพัฒนาหลักสูตรมาจากปัจจัยภายใน 3) การพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลักการเจรจาและความมีเหตุผล และเป็นกระบวนการที่มีปัจจัยอื่นแทรกซ้อนอยู่ตลอดเวลา และ 4) การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินการ ส่วนแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึคนึกคิดนั้นมี 4 ประการเช่นกัน คือ 1) อิทธิพลที่ส่งผลต่อขนาดของกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร 2) ครูตระหนักในตนเองว่าตนคือสะพานเชื่อมโยงระหว่างครูคนอื่น ๆ กับมาตรฐานหลักสูตรของมลรัฐเข้าด้วยกัน 3) ครูตระหนักว่ากระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรคือกระบวนการที่ไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จจุลวงได้หากไม่มีความเคลื่อนไหวของกลุ่ม 4) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร คือ การเกิด ความรู้สึกในความเป็นเจ้าของและการลงทุนเพื่อพัฒนาหลักสูตร

Oestreich (2003) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในเบอร์ลิช โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับบุคลากรด้านโบราณคดีและครูชาวเบอร์ลิช พบว่า ในด้านอุปสรรค การเรียนการสอนไม่เหมาะสม การพัฒนาบุคลากรครูมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสื่อสารของรัฐบาลที่ค่อยประสิทธิภาพ ขาดครูที่มีประกาศนียบัตรรับรองและหลักสูตรไม่สอดคล้อง ส่วนความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรสังคมนั้น พบว่า ชาวเบอร์ลิชต้องการที่จะใส่หลักสูตรสังคมอย่างจำกัด และจำกัดตำราที่จัดให้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติของชาวเบอร์ลิชช่วงก่อนเกิดลัทธิอาณานิคม ซึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมในปัจจุบันและอนาคต

Peebles (2004) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมครูเชิงปฏิบัติการแก่ครูใหม่และครูประจำการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐ 5 แห่ง จากพื้นที่ต่างกันในรัฐจอร์เจีย เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อสนองตามแนวการปฏิรูปโรงเรียน

โดยความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัย และซึ่งประกอบด้วย ครูวิทยากร 12 คน ผู้บริหารโรงเรียน ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยและนิสิตที่กำลังทำวิจัยเกี่ยวกับการสอนในชั้นสุดท้าย โดยการเก็บ ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการพัฒนาการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ครูที่เข้ารับการฝึกอบรม ผลการศึกษา พบว่า การฝึกอบรมสามารถพัฒนาและเติมเต็มในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แก่ครูใหม่ได้ แต่สำหรับครูเก่าการฝึกอบรมดังกล่าวเกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ แต่ไม่เด่นชัด

Jeanpierre, Oberhauser and Freeman (2005) ศึกษาผลของการฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาวิชาชีพในรัฐมินเนโซตาและรัฐเท็กซัส เนื้อหาเรื่องระบบนิเวศน์ของผีเสื้อขนาดใหญ่ โดยใช้วิธีสืบเสาะหาความรู้แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองฝึกอบรม ทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเตรียมกิจกรรมโดยใช้พื้นฐานของการสืบเสาะหาความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรม ช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นด้วย

Sasson (2005) ศึกษาการวิเคราะห์และค้นกำเนิดเรื่องราวของประติมากรรม โมเซส กับความเป็นมาของพระพุทธรเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบรรยายเกี่ยวกับศาสนา และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งได้เปรียบเทียบกับต้นแบบของความเชื่อในแต่ละศาสนา และการศึกษาเปรียบเทียบต้นกำเนิดของบทบรรยายและพระพุทธรเจ้า ผลการศึกษา พบว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบถึงจุดเด่นและการตรวจสอบความเหมือนและความแตกต่างของบทบรรยายในแต่ละลัทธิ บริบทของผู้ลี้ภัยในลัทธิแต่ละฝ่าย ถึงแม้ว่าการศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของความเชื่อและประเพณี นอกจากนี้ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของบทบรรยายและที่เด่นชัดที่สุดคือความเป็นมาของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงต้นกำเนิดของบทบรรยายจากภาพ โมเซส สิ่งแรกที่พบ คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นกำเนิดของพระพุทธรเจ้า ซึ่งครั้งแรกได้มาจากภาพเขียนที่มองเห็นในมุมกว้างและลึกทางภาคตะวันตก

Shao (2005) ศึกษาความต้องการของครูเกี่ยวกับการฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพในเรื่องเกี่ยวกับการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ของครูที่สอนโรงเรียนเกษตรกรรม ที่อยู่ในโครงการนำร่อง การศึกษาด้านเกษตรกรรม ในประเทศจีน 12 โรงเรียน พบว่า ครูต้องการให้มีการฝึกอบรมอย่างน้อยปีละครั้ง ในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมต้องการความรู้และทักษะในด้านการพัฒนา

หลักสูตรและนวัตกรรมการสอน และคิดว่าการฝึกอบรมมีความสำคัญมากในการที่จะทำให้ การปฏิรูปการศึกษาพัฒนาขึ้นได้

Castle, Fox and Sounder (2006) ศึกษาเปรียบเทียบการให้การฝึกอบรมครู โรงเรียน พัฒนาอาชีพจากสถาบันให้การฝึกอบรมและไม่ได้ฝึกอบรมจากสถาบันฝึกอบรมของครูใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากผลการประเมินการสอนนักเรียนและเพิ่มสะสมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันฝึกอบรม มีความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การจัดการในชั้นเรียนและการวัดประเมินผลดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม จากสถาบันการฝึกอบรมให้การฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ นักเรียนยังประทับใจ ในการเรียนกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันการฝึกอบรมมากกว่า

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม ผู้วิจัย พบว่า สภาพปัญหาของพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเรื่องการสอน พระพุทธศาสนาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้าน การเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการวัดและการประเมินผล ถือว่าควรได้รับการพัฒนาอย่างยิ่ง พระสอนศีลธรรมมีจำนวนน้อยที่ใช้วิธีการสอน วิธีการใช้สื่อและการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป และการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรม ผู้วิจัยเห็น ได้อย่างชัดเจนว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละเรื่องมีขั้นตอน การดำเนินการในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ดังกล่าวมากำหนด เป็นรูปแบบ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน

ดังนี้

ขั้นที่ 3.1 การวางแผนหลักสูตร

ขั้นที่ 3.2 การพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 3.3 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 3.4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยได้มี การดำเนินการวิจัยและนำผลของการวิจัยไปพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย 3 ตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาการสอน
2. การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม
3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

#### การศึกษาสภาพปัญหาการสอน

การวิจัยในตอนนี้เป็นขั้นตอนศึกษานำร่องเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นข้อมูลใช้ในการศึกษาความต้องการการฝึกอบรม ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยมีการดำเนินการ ดังนี้

##### 1. ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอน ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 20 รูป โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selection) จากพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์ทางการสอนตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป

## 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา การสอน ซึ่งมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ พรรษา วิชยฐานะทางโลก ประสบการณ์การสอน ตำแหน่งทางสงฆ์ ระยะเวลาที่ให้สัมภาษณ์ และสถานที่ให้สัมภาษณ์

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

## 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูล และดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2560

## 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอนและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป

## การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม

การวิจัยในตอนนี้เป็นการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัย มีการดำเนินการ ดังนี้

### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตาม โครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 590 รูป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความต้องการการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรม ตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับ ชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ใช้การกำหนดขนาด กลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610) ได้จำนวน 226 รูป และใช้เทคนิค

การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้จังหวัดที่สังกัดคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น และสุ่มรายชื่อพระสอนศีลธรรมในแต่ละจังหวัดโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามจำนวนที่กำหนดแต่ละจังหวัด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจังหวัดในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13

ลำดับที่	จังหวัด	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
1	ชลบุรี	250	95
2	ระยอง	140	54
3	จันทบุรี	140	54
4	ตราด	60	23
รวม		590	226

## 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็นคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

2.1 แบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

2.1.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ พรรษา วิทยฐานะทางโลก ประสบการณ์การสอน และตำแหน่งทางสงฆ์ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Checklist) โดยกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของพระสอนศีลธรรม

2.1.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน

2.1.3 ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสมในการฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ โดยกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม

2.1.4 ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามแบบเติมคำปลายเปิด



## 2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ข้อมูลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ หลักการสอนศีลธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวคิดเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิค และรูปแบบการสอนต่าง ๆ แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตและใช้สื่อการสอน แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน แนวคิดและหลักการการฝึกอบรม แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามเพื่อการสำรวจข้อมูล

2.2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหาการสอนและข้อมูลที่มีประมวลได้ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตของเนื้อหาในพฤติกรรมที่บ่งชี้โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพนธ์ และสร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหาในพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดเพื่อการสำรวจความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน จำนวน 91 ข้อ

2.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพนธ์ตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

### 2.2.4 การหาคุณภาพของเครื่องมือ

#### 2.2.4.1 การหาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity)

นำแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพนธ์ แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมกับลักษณะของกลุ่มพฤติกรรม (IOC: Index of item objective congruence) ระหว่าง .60-1.00 ได้แก่

1) พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมกวี ตำแหน่งเจ้าคณะภาค 13 วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

2) พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระศรีธรรมภาณี ตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานพระสอนศีลธรรม สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด ตำแหน่งคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อาจารย์ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4) ดร.ปานเพชร ร่มไทร ตำแหน่งอาจารย์ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

5) ดร.สมชาย อรุณธัญญา ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

#### 2.2.4.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability)

1) นำแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสอนศีลธรรม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ อยู่ระหว่าง .27-.91

2) นำแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมที่มีค่าอำนาจจำแนกแต่ละข้อ ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป จำนวน 91 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามความต้องการ การฝึกอบรมทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach (1990, pp. 202-204) และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรม เท่ากับ .98

2.2.5 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขในประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ นำ เพื่อความสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.6 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

### 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา ถึงเจ้าคณะภาค 13 เพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตามจำนวนที่กำหนดไว้

3.2 นำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพาถึงเจ้าคณะภาค 13 เพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตามจำนวนที่กำหนดไว้ ด้วยตนเอง

3.3 จัดส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 226 รูป ทางไปรษณีย์ โดยสอดซองปิดผนึกที่เจ้าหน้าที่วิจัย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามคืน ผู้วิจัย ที่วัดสิงห์ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 22000 ในกรณีทางผู้ตอบ แบบสอบถามยังไม่ได้ส่งแบบสอบถามมาถึงผู้วิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์เพื่อติดตามอีกครั้งหนึ่ง

3.4 นำแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องมาลงรหัสให้คะแนนน้ำหนักแต่ละข้อและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

#### 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากผู้ตอบแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมมาแยกวิเคราะห์ ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ และร้อยละ

4.1.2 ข้อมูลตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยเรียงจากต้องการการฝึกอบรมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ของลิเคอร์ท (Best & Kahn, 1993, p. 247) นำมากำหนดขนาดคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ต้องการการฝึกอบรมมากที่สุด

4 หมายถึง ต้องการการฝึกอบรมมาก

3 หมายถึง ต้องการการฝึกอบรมปานกลาง

2 หมายถึง ต้องการการฝึกอบรมน้อย

1 หมายถึง ต้องการการฝึกอบรมน้อยที่สุด

4.1.3 ข้อมูลตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสมในการฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ และร้อยละ

4.1.4 ข้อมูลตอนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

4.2 กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยสำหรับความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ทั้ง 5 ระดับ โดยกำหนดค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ของคะแนนเป็นตัวชี้วัด กำหนดเป็นเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 121)

4.51-5.00 หมายถึง มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 จัดลำดับความสำคัญ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ของคะแนนเป็นตัวชี้วัดในการจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน ไว้เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### 5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ )

### การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การวิจัยในตอนนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยมีการดำเนินการ ดังนี้

#### 1. ขั้นการวางแผนหลักสูตร

1.1 ศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 วิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการสอน และตอนที่ 2

การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม

#### 2. ขั้นการพัฒนาหลักสูตร

2.1 รายละเอียดการดำเนินการ

2.1.1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 มากำหนดโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม 6 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) หน่วยการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อประกอบการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

2.1.2 กำหนดเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นจำนวน 8 หน่วย ได้แก่

- หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551

- หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

- หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม

- หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

- หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

- หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน
- หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง
- หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

2.1.3 จัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

2.1.4 นำหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ร่างขึ้น จำนวน 8 หน่วย ฝึกอบรม รวม 18 ชั่วโมง ดังปรากฏในตารางที่ 3 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสม ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างที่พัฒนาขึ้น

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการฝึกอบรม	จำนวนเวลา
1	ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	3 ชั่วโมง
2	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต	2 ชั่วโมง
3	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม	2 ชั่วโมง
4	การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	2 ชั่วโมง
5	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน	1 ชั่วโมง 30 นาที
6	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน	1 ชั่วโมง 30 นาที
7	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง	1 ชั่วโมง 30 นาที
8	ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้	4 ชั่วโมง 30 นาที
รวม		18 ชั่วโมง

2.1.5 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ และนำ หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่

- 1) พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชาธรรมเมธี ตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัด  
จันทบุรี เจ้าอาวาสวัดโคงสนามเป้า ผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมฯ จังหวัดจันทบุรี
- 2) พระครูธรรมวงศ์วรังกูร ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเนินสูง ผู้ประสานงานโครงการ  
พระสอนศีลธรรมฯ ประจำจังหวัดจันทบุรี
- 3) ดร.พิทยุตม์ กงกุล ตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา  
มัธยมศึกษา เขต 17
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมพล สุวรรณภูมิ ตำแหน่งอาจารย์คณะครุศาสตร์  
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- 5) รองศาสตราจารย์ชารี มณีศรี ตำแหน่งข้าราชการบำนาญคณะศึกษาศาสตร์  
มหาวิทยาลัยบูรพา อธิการบดีฝ่ายบริหาร อดีตหัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา  
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2.1.6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ  
ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

## 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นนี้

2.2.1 หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา  
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่พัฒนาขึ้น โดยผู้วิจัย

2.2.2 แบบประเมินผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ตอน  
ตอนที่ 1 การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร เพื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ  
ของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรมมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ  
ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามความเหมาะสม  
ตั้งแต่เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 การประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร  
ใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประเมินโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา  
ซึ่งเกณฑ์ในการพิจารณา คือ สอดคล้อง ไม่น่าใจ และไม่สอดคล้อง

## 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์  
มหาวิทยาลัยบูรพาถึงผู้ทรงคุณวุฒิ

2.3.2 ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดวันเวลาในการเข้าพบ

2.3.3 นำหลักสูตรพร้อมทั้งเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิเคราะห์ ข้อมูล

## 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ ) ผู้วิจัยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนและการแปลผลความหมาย โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนของบุญชม ศรีสะอาด (2556, หน้า 121) ดังนี้

5 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 121)

4.51-5.00 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก

2.51-3.50 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย

1.00-1.50 หมายถึง รายการของหลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

2.4.2 การพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร ใช้ดัชนี ความสอดคล้องโดยนำคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

มีความเห็นว่า รายการของหลักสูตรมีความสอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น +1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจรายการของหลักสูตรมีความสอดคล้อง กำหนดคะแนน เป็น 0

มีความเห็นว่า รายการของหลักสูตรไม่มีความสอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1 จากนั้นนำข้อมูลมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence)

## 3. ขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้

การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ผู้วิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One group pre-test post-test design) มีการทดสอบ ก่อนและหลังการทดลอง ดังตารางที่ 4 (พิชิต ฤทธิจรูญ, 2551, หน้า 138)

ตารางที่ 4 การออกแบบแผนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

	ทดสอบก่อนทดลองใช้ หลักสูตรฝึกอบรม	การทดลองใช้	ทดสอบหลังทดลองใช้ หลักสูตรฝึกอบรม
กลุ่มทดลอง	$O_1$	$X$	$O_2$

### 3.1 กลุ่มทดลองที่ใช้ในการฝึกอบรม

กลุ่มทดลองที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มจังหวัดโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) และเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากพระสอนศีลธรรมในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่ได้สมัครเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอนตามหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### 3.2 รายละเอียดการดำเนินการ

3.2.1 ขอนหนังสือขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นวิทยากรจากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพาถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

3.2.2 นำหนังสือขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นวิทยากรจากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพาส่งถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีด้วยตนเอง

3.2.3 ทำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือในการวิจัยถึงพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชธรรมเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี ผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมฯ จังหวัดจันทบุรี

3.2.4 นำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือในการวิจัยส่งถึงพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชธรรมเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี ผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมฯ จังหวัดจันทบุรีด้วยตนเอง

3.2.5 รับสมัครพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่มีความยินยอมและสมัครใจเข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 30 รูป ระหว่างวันที่ 1-28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.2.6 ทำหนังสือถึงพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวง



ศึกษาธิการ ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 รูป เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

3.2.6 ทำหนังสือขอใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ถึงผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

3.2.7 นำหนังสือขอใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ไปถึงผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรีด้วยตนเอง

3.2.8 ติดต่อประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยากร และพระสอนศีลธรรม ที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยชี้แจงให้ทราบถึงการดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมครั้งนี้ และทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรมในครั้งนี้ด้วย

3.2.9 จัดเตรียมอาคารสถานที่ งบประมาณ อาหารเครื่องดื่ม และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการฝึกอบรมให้พร้อมอย่างรอบคอบ

3.2.10 จัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ได้แก่ แผนการฝึกอบรม ที่ผู้วิจัยร่างขึ้นมอบแก่คณะวิทยากร เอกสารประกอบการฝึกอบรม สื่อวัสดุและอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือวัดและประเมินผล ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ให้ครบถ้วนกับการทดลองใช้หลักสูตรครั้งนี้

3.2.11 ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สร้างขึ้นกับพระสอนศีลธรรม ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 30 รูป ตามกำหนดเวลาที่ระบุจนจบหลักสูตร คือ วันจันทร์ ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันพุธ ที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุม “อูมา วิเชียรฉาย” ใต้หอประชุมพุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

### 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นนี้

3.3.1 หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

3.3.2 โครงการฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

#### 4. ขั้นตอนประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

##### 4.1 การประเมินผลหลักสูตร

##### 4.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในชั้นนี้

##### 4.1.1.1 เครื่องมือที่ใช้

- 1) แบบทดสอบวัดความรู้
- 2) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม
- 3) แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

##### 4.1.1.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

##### 4.1.1.2.1 แบบทดสอบวัดความรู้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบทดสอบวัดความรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก เพื่อวัดความรู้ของพระสอนศีลธรรมก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบดังนี้

- 1) ศึกษาเนื้อหาวิชาของการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง
- 2) สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ตามเนื้อหาของหลักสูตรที่ฝึกอบรม เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
- 3) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้ โดยแต่ละข้อให้คะแนนดังนี้ ให้ 1 คะแนนเมื่อตอบข้อนั้นถูก และให้ 0 คะแนนเมื่อตอบข้อนั้นผิด
- 4) นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ ตรวจสอบความเหมาะสมตาม โครงสร้างและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์
- 5) นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
- 6) ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดความรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 30 รูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามของแบบทดสอบวัดความรู้ที่มีค่าความยากง่ายรายข้อระหว่าง .20-.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

7) หากคุณภาพของแบบทดสอบทั้งฉบับที่ประกอบด้วยข้อคำถามของแบบทดสอบวัดความรู้ที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกเรียบร้อยแล้ว จาก 40 ข้อ โดยตัดทิ้งจำนวน 8 ข้อ เหลือจำนวน 32 ข้อ มาคำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการคำนวณของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (KR-20) และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เท่ากับ .87

8) นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

#### 4.1.1.2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม

ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเนื้อหาวิชาของการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น รวมทั้งเกณฑ์การสร้างแบบสอบถามจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบประมาณค่าของลิเคอร์ท 5 ระดับ ประกอบด้วยความคิดเห็นต่อเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม และความคิดเห็นอื่น ๆ โดยให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องข้อความที่ต้องการเลือก และให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมได้แสดงความคิดเห็นในลักษณะที่ต้องการนำเสนอในรูปแบบข้อเสนอแนะ

3) นำแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ที่สร้างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมและความชัดเจนของภาษา รวมทั้งความครอบคลุมของเนื้อหา เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) ระหว่าง .60-1.00 และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

5) นำแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นกลุ่มทดลอง

4.1.1.2.3 แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของแบบประเมินทักษะ การเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเนื้อหาวิชาของการฝึกอบรมในหน่วยที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการ เรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอน หรือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประมาณค่าของลิเคอร์ท 5 ระดับ ประกอบด้วย คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

3) นำแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมและความชัดเจนของภาษา รวมทั้งความครอบคลุมของเนื้อหา เพื่อให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4) นำแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) ระหว่าง .60-1.00 และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

5) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผน การจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

6) นำแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง โดยวิทยากรประจำหน่วยที่ 8 เป็นผู้ประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง

#### 4.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ก่อนฝึกอบรม

นำแบบทดสอบวัดความรู้มาใช้ทดสอบจริงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือ กลุ่มทดลอง โดยให้ทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนฝึกอบรมตามกำหนดการที่ระบุไว้

ระยะที่ 2 หลังฝึกอบรม

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรม (Post-test) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม จากผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง หลังจากการฝึกอบรมสิ้นสุดหลักสูตรแล้วตามกำหนดการที่ระบุไว้ และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือกลุ่มทดลอง ซึ่งประเมิน โดยวิทยากรประจำหน่วยที่ 8

#### 4.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

##### 4.1.3.1 แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม

เปรียบเทียบคะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง โดยใช้การคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ซึ่งผลที่ได้เป็นการดูพัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พิจารณาจากคะแนนที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงจากการเปรียบเทียบ ผลการทดสอบหลังการฝึกอบรมกับผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรม (ศิริชัย กาญจนาวาสี, 2532)

กำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสม คือ คะแนนของแบบวัดความรู้หลังฝึกอบรม มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

##### 4.1.3.2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม

นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินค่าแบบให้คะแนน 5 ระดับมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอแบบตารางภาพรวม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำค่าที่ได้จากแบบสอบถามมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยแล้วแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์ การให้คะแนนของบุญชม ศรีสะอาด (2556, หน้า 162) ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์และการแปลความหมายของคะแนนสำหรับความคิดเห็นต่อ หลักสูตรของพระสอนศีลธรรมที่เป็นกลุ่มทดลอง ทั้ง 5 ระดับ โดยเอาค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ของคะแนน เป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเป็นเกณฑ์และการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 121)

4.51-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

2.51-3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

1.00-1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ที่ถือว่าเหมาะสม คือ ไม่ต่ำกว่า 3.51 ขึ้นไปจาก 5 ระดับ

4.1.3.3 แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัด

การเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลองที่ประเมินโดยวิทยากรประจำหน่วยที่ 8 ที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยเรียงจากการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มีความชัดเจนถูกต้องมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ของลิเคอร์ท (Likert, 1967 cited in Best & Kahn, 1993, p. 247) นำมากำหนดขนาดของคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องมากที่สุด

4 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องมาก

3 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องปานกลาง

2 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องน้อย

1 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์และการแปลความหมายของคะแนนสำหรับประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือกลุ่มทดลอง ทั้ง 5 ระดับ โดยเอาค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเป็นเกณฑ์และการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 121)

4.51-5.00 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ที่ถือว่าเหมาะสม คือ ไม่ต่ำกว่า 3.51 ขึ้นไปจาก 5 ระดับ

#### 4.2 การปรับปรุงหลักสูตร

นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสม สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

#### สภาพปัญหาการสอน

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล การสอนจากการสัมภาษณ์พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 จำนวน 20 รูป ผลการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

##### 1. ด้านเนื้อหาและหลักสูตร

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านเนื้อหาและหลักสูตร พบว่า พระสอนศีลธรรมขาดความเข้าใจในหลักสูตรที่ทางโรงเรียนได้ใช้ในปัจจุบัน ไม่ทราบขอบเขตของเนื้อหาที่ตนสอน ทำการสอนโดยไม่จัดเตรียมและจัดทำเนื้อหาที่จะสอน จากหลักสูตรที่โรงเรียนใช้ในปัจจุบัน จะเน้นการสอนโดยใช้อรรถกถาความรู้ของตนที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนามากกว่าการสอนโดยใช้เนื้อหาจากหลักสูตร การจัดแบ่งและกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละครั้งหรือบางครั้งต้องมีครูประจำการหรือครูพี่เลี้ยงช่วยจัดการให้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ผมสอนเด็ก ผมไม่ได้ดูหลักสูตรที่โรงเรียนให้มาหรอก ผมก็สอนตามภูมิรู้ที่ผมมี จะให้ไปเอาในหลักสูตรมาสอน ผมก็ไม่รู้จะหยิบยกตรงไหนมา เพราะมันเยอะ อ่านก็ไม่เข้าใจ ดูยากไปหมด เยอะไปหมด ผมสอนตอนนี้ก็เน้นเอาที่เด็ก ๆ มันเอาไปปฏิบัติได้

เราสอนพระพุทธศาสนาเพื่อให้เด็กมันศรัทธา และนำไปปฏิบัติได้ ผมจะดูแลเด็กแล้วก็นึกว่าวันนี้เราจะสอนอะไร เอาให้เหมาะกับเด็ก เด็กจะได้ไม่เบื่อ ผมจะเลือกเนื้อหาเอาเอง” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 11, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2560)

“...เมื่อก่อนผมเริ่มมาสอนแรก ๆ ผมก็ประหม่านิด ๆ หนึ่งนะท่าน เพราะไม่รู้จะเอาอะไร มาสอนเด็ก ๆ ดี สอนไปเด็ก ๆ มันจะฟังเรานี้แหละแรก ๆ ก็คิดนะ แต่คราวนี้ก็นึกถึงว่า เราเป็นพระน้อ ท่าน เราก็ต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา และก็ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เด็ก ๆ เหล่านี้ ให้เด็ก

มันรู้สึกว่โกลั่ววัด โกลั่วว่ ไม่ว่ลั่วพระ เหมือนให้เด็กมันเคยชินกับพระ แล้วทางครูที่โรงเรียนนี้เค้าก็ สนับสนุนเต็มที่ คอยมาดูแลว่าพระชาอะไรมัย” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 20, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

“...ในเนื้อหาที่ผมนำมาสอนเด็กนะ ผมก็สอนเด็กไปเรื่อย ๆ หยิบเอาเรื่องที่มีมันใกล้เคียงเด็ก ๆ มาสอน อย่างเช่น ศิลห่า อารธนาศึล บางทีก็เล่านิทานบ้าง เพราะเด็ก ๆ มันชอบให้ผมเล่านิทาน ผมก็ยกชาดกมาเล่าให้ฟัง พุคก็พุคหะ เนื้อหาที่เอามาสอน ผมจะเตรียมมาเอง ไม่ได้ดูตาม หนังสือเรียนของเด็ก อยากจะสอนอะไรผมก็เอามาเองจากที่วัด” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 2, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...ผมรับผิดชอบสอนโรงเรียนนี้ ตั้งแต่ชั้น ป.4 ป.5 ป.6 ผมจะเวียนไป ป. ละวัน บางวัน ผมคิดกจิมนต์ผมก็โทรบอกครูเค้าว่าผมไม่ได้มาสอน ส่วนมากเนื้อหาที่สอนในแต่ละครั้งครูเค้า จะเตรียมมาให้ ผมก็มีเสริมบ้างเล็กน้อย” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 13, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2560)

“...ผมไปเรียน ปธ.6 ที่กรุงเทพฯ สอบแล้วไม่ผ่าน ผมเลยกลับมาวัดที่บ้าน กลับมาผมก็ เริ่มเข้าไปสอนเด็กในโรงเรียน ตอนแรก ๆ ไปสอนผม ผมก็เอานิทานธรรมบทไปสอน พวกที่เรียน บาลี จะได้เปรียบตรงนี้ ได้รู้นิทานธรรมบทเยอะ บางทีก็เอาหลักธรรมง่าย ๆ ไปสอนเอาแบบว่าเน้น ง่าย ๆ เด็กเข้าใจง่าย ไม่เยอะ ไม่ยาก ผมเคยไปดูในเนื้อหาหลักสูตรที่โรงเรียนเค้าใช้กันนะ โห มันเยอะมาก มันไม่ได้เน้นการปฏิบัติที่เด็กเอาไปใช้ได้เลย บางอย่างก็เอาไปใช้ไม่ได้ ศึลธรรม มันต้องสอนแล้วเด็กเห็นผล เอาไปปฏิบัติได้ ผมก็เลยไม่ได้ดูเลย หลักสูตรจะให้สอนยังงั ผมไม่ดูเลย ผมเอาแบบที่ผมถนัดคิดว่า คือเราสอนแล้วเด็กนำไปปฏิบัติได้ แค่นี้ผมว่ามันดีชะกว่า สอนอะไร ก็ไม่รู้ สอนไปแล้วเด็กทำหน้ามึนใส” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 10, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560)

“...ผมว่าพระสอนศึลธรรมส่วนใหญ่จะดันสด สอนสด เหมือนเทศน์ เหมือนพระวิทยากรสมัยก่อน ๆ ท่านเองก็มีภูมิรู้เกี่ยวกับพระพุทศาสนาดีอยู่แล้ว ไม่ได้ดูเนื้อหา จากหนังสือเรียนหรือก ใ้ภูมิของตัวเองพูดบรรยายไป” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 7, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2560)

“...ปกติผมเข้ามาสอนผมจะมาสอนในวันสุคร้ตอนบ่ายสองโมงครึ่ง ครูเค้าก็จะจัดเด็ก มามารวม ๆ กัน หลายชั้นอยู่ ผมก็นำเด็กสวดมนต์ไหว้พระ แล้วก็มีพูดบรรยายเสริมตอนท้าย ส่วนใหญ่ผมจะเอาเรื่องนิทานมาเล่าสอดแทรกคุณธรรมให้กับเด็ก ๆ ไป เด็กเล็ก ๆ หน่อยก็มีคุยเล่น แกล้งกันไปตามประสาเด็ก” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 14, สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2560)

“...ด้วยกรอบงานขอบข่ายของพระสอนศึลธรรมที่ได้ระบุมาจากส่วนกลาง คือ ให้พระสอนศึลธรรมเรามีภาระงานในด้านการเป็นผู้ช่วยสอนของครูประจำการในส่วนของวิชา พระพุทศาสนา และสอนธรรมศึษา เพื่อสอดตามกำหนดการของแม่กลองธรรมสนามหลวง อันนี้ในส่วนของการสอนนั้น ก็มีพระสอนศึลธรรมบางรูปยังไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ รวมทั้ง



เนื้อหาและหลักสูตรที่ต้องนำไปสอนเด็ก ถึงแม้พระสอนศีลธรรมที่ได้บรรจุเป็นครูพระสอนศีลธรรมในระบบแล้วจะผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการสอนเบื้องต้นจากส่วนกลางมาแล้วก็ตาม ก็ยังคงมีบางรูป บางองค์ยังไม่เข้าใจจึงทำให้บางครั้งนำไปสอนเด็กแล้วทำให้เกิดประสิทธิผลไม่ดีเท่าที่ควร อย่างที่คุุยสอบถามพระสอนศีลธรรมกันเอง ก็มีพระสอนศีลธรรมในจังหวัดยังประสบปัญหาด้านนี้อยู่” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 9, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560)

## 2. ด้านแผนการสอน

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านแผนการสอนพบว่า พระสอนศีลธรรมไม่ได้จัดทำแผนการสอนด้วยตนเอง ไม่มีความรู้ในเรื่องแผนการสอนเท่าที่ควร ไม่ทราบหลักการและรูปแบบการเขียนแผนการสอนตามระเบียบของโรงเรียน แต่จะมีการวางแผนเตรียมการสอนทางความคิดอย่างเป็นระบบขั้นตอนตามประสบการณ์การสอนของพระสอนศีลธรรมแต่ละท่าน ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ที่ผ่านมามีครูที่โรงเรียนจะเป็นคนรับผิดชอบในเรื่องแผนการสอนและนำมาให้ผมนำไปใช้ในการสอน ผมไม่ทำเอง ครูทำเองหมด ผมมีหน้าที่สอนตามที่ครูเค้าเอามาให้ คือว่า วันนี้ท่านต้องสอนเรื่องนี้นะ ครูเค้าจะกำหนดมาให้” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 19, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

“...เวลาผมสอน ผมจะไม่ได้วางแผนหรือเตรียมการแบบเป็นใบ ๆ หรือ ผมจะนึกเองในหัวแล้วก็สอนตามที่ผมได้นึกคิดเอาไว้ ไม่ได้ทำออกมาเป็นใบ ๆ อย่างโรงเรียนเค้าทำหรือ” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 8, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560)

“...มีช่วงนึงครูเค้าก็ถามถึงแผนการสอน ว่าท่านมาสอนนี้ท่านได้เขียนแผนการสอนมาบ้างมั๊ย ผมบอกไปว่าผมไม่มี ผมก็สอนตามประสบการณ์ ตามภูมิรู้ที่ผมมี ไม่ได้มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 11, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2560)

“...แผนการสอนหรือ ผมเขียนไม่เป็นหรือ ไอ้ที่โรงเรียนเค้าทำกันหรือ ผมก็สอนตามที่ผมนึกไว้ ลำดับขั้นไว้ในหัวว่า เราจะสอนเรื่องนี้ เราจะสอนยังไง ให้เด็กมันรู้ มันเข้าใจ แล้วจะเริ่มยังไง มันอยู่ในหัว จะให้เขียนผมเขียนไม่เป็นหรือ ไอ้เราก็อายุปานนี้แล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 3, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...ในเรื่องของแผนการสอน พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่เลยนะจะไม่มี ความชำนาญในเรื่องนี้โดยตรง แต่ด้วยประสบการณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็จะมีการลำดับขั้นตอนไว้แล้วแต่ไม่ได้มีการจัดทำเป็นเอกสารตามรูปแบบที่ทางโรงเรียนต้องการ ในส่วนของตรงนี้ก็ถือว่าพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ก็ประสบปัญหาด้านนี้อยู่เหมือนกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 16, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

### 3. ด้านวิธีการสอน

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านวิธีการสอนพบว่า พระสอนศีลธรรมเข้าใจหลักการสอนศีลธรรมอย่างมากเท่าที่ควร แต่ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่ไม่ค่อยหลากหลาย เน้นวิธีการสอนแบบบรรยายเหมือนการเทศน์เป็นส่วนใหญ่ ยังคงยึดติดกับการสอนแบบดั้งเดิมไม่รับแนวการสอนแบบใหม่ พระสอนศีลธรรมบางรูปใช้วิธีการสอนที่ไม่เหมาะกับช่วงวัยการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษาและไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ดังคำกล่าวที่ว่า

“...เวลาผมสอนเด็กผมจะพูดบรรยายไป เด็กก็ฟังไป แต่ก่อนที่ผมจะเริ่มสอนทุกครั้งนะ ผมจะนำเด็กไหว้พระ กล่าวคำบูชาคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ แล้วก็ทำสมาธิสักแป๊บหนึ่งก่อนเริ่มเรียนเริ่มสอนกัน ผมว่ามันเป็นแบบแผนที่ครูบาอาจารย์เราใช้กันมาแต่โบราณแล้ว เด็กประถมนะ ผมว่าถ้าเราพูดกับเค้าดี ๆ สอนเค้าดี ๆ ไม่กระโชก โสภสาก คุณค่าแก่นะ เค้าก็ฟังเวลาสอนก็มีบ้างนะเด็กคุยกัน เล่นกัน แต่มันก็เป็นนิสัยวัยของเด็ก ๆ เค้า เพราะฉะนั้นผมเลยต้องหาอะไรตกลงไปกษามาสอดแทรกไม่ได้เด็กง่วงเป็นพัก ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 6, สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2560)

“...มีเมื่อตอนที่เค้าเรียกไปประชุมที่วังน้อย เค้าก็พูดถึงวิธีการสอนแบบแอคทีฟเลิร์นนิ่ง แนวอย่างโน้นอย่างนี้ว่า พระสอนศีลธรรมทุกรูปต้องจัดการเรียนการสอนแบบแอคทีฟเลิร์นนิ่ง แต่ไอ้เรา ผมนี่ก็ 50 ปีเข้าไปละกับอายุ จะให้ไปสอนแนวใหม่ ผมคนนึงละไม่เอาหรอก กลับมาก็สอนแบบเดิม พูดบรรยายไปง่ายกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 20, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

“...ไม่ค่อยมีเทคนิควิธีการสอนอะไรมา ส่วนใหญ่ผมจะเน้นการพูดบรรยายซะมาก เด็ก ๆ ก็ฟังตั้งใจกันดีนะ มีคุยกันเสียงดังบ้าง แต่ก็ไม่มาก ครูเค้าจะคอยมาดูแลเด็กให้ด้วย เราก็พูดสอนของเราไป เราไปสอนนี่นะทำให้เด็กมันได้เจออะไรบ่บ่ขึ้น ไม่กลัวพระ เวลาเด็กเห็นผมที่วัดเด็กก็ร้องเรียก หลวงพ่อบ้าง พระอาจารย์บ้าง แล้วก็กราบนมัสการครับ นมัสการค่ะ แล่นี่ผมก็ว่าดีนะที่เราเข้าไปสอนเด็กแล้วเด็กจำเราได้แฮะ” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 4, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...การสอนศีลธรรม จริยธรรมของพระเราเนี่ย บางรูปที่เค้าเข้าไปสอนในโรงเรียนนะ เค้าก็เน้นการสนุกสนาน ตลกโปกฮา เด็กหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน แต่ในความคิดผมคิดว่ามันไม่ใช่จะจะให้พระไปสอนตลกอย่างงั้นมันไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปของเรา ผมว่าเนื้อหาความรู้บางทีเด็กไม่ค่อยได้อะไรหรอก ได้แต่ความสนุกสนาน และอย่างนะมีโรงเรียนนึงผมเข้าไปสอนก็สอนบรรยายทั่วไป ครูเค้าก็ถามว่า ทำไมไม่สอนแบบพระรูปที่เค้าเคยสอนล่ะ เห็นเด็ก ๆ มีความสุขกันดีนะผมก็เลยหันกลับมามองว่า บางรูปที่ไปสอนก็เน้นเอาฮา เน้นเอาสนุกสนาน แต่ไม่มีเนื้อหาสาระอะไรเลย กับบางรูปที่ไปสอน สอนเด็กได้เนื้อหา ได้ปฏิบัติ ไม่เอาสนุกสนาน เพราะมันไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ครูกลับมองว่าไม่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 10, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560)

“...ในส่วนตัวของผมวิธีการสอนผมไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องนี้ แต่ในหมู่พระสอนศีลธรรมด้วยกันบางรูปอาจจะมีปัญหาเรื่องนี้อยู่ บางรูปยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ เหมือนเทศน์ยังติดกับรูปแบบที่เป็นพระวิทยากรสมัยก่อน ๆ คำใช้กัน” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 12, 2 สิงหาคม 2560)

#### 4. ด้านสื่อการสอน

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านสื่อการสอนพบว่า พระสอนศีลธรรมขาดหลักการเลือกสื่อการสอนที่มีในปัจจุบันมาใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน ใช้สื่อการสอนไม่ค่อยหลากหลาย และไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...สื่อผมว่าสำคัญนะ เพราะเด็กประถมนี้สนใจสื่อมาก แต่สื่อในปัจจุบันมันก็มีเยอะแล้วแต่ละท่าน แต่ละรูปจะหยิบยกอะไรมาเป็นสื่อ แต่เดี๋ยวนี้การเลือกสื่อนี้ก็สำคัญนะ เลือกมาแล้วนำไปสอนปั๊บ ตั้งคิดให้ดีกว่าก่อนนะ เพราะเดี๋ยวนี้ความคิดเด็กมันคิดไกล เดียวจากที่เรามองว่าสื่อนี้มีประโยชน์ แต่จะกลับส่งผลไม่ดีกับตัวเด็กเองก็ได้” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 1, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...ในด้านสื่อการสอน ผมก็จะคุยกับกลุ่มพระสอนศีลธรรมในจังหวัด โดยส่วนใหญ่ผมจะเป็นคนเตรียม หาไว้ให้อำนวยความสะดวกให้กับพระสอนศีลธรรมในจังหวัด เวลาจะสอนทีนะ พระบางรูปก็โทรมาถามทีนะว่า ท่านพระครูมีสื่ออันนี้มั้ย มีสื่อเรื่องนี้มั้ย ขอไปสอนบ้าง เดี่ยวนี้ผมเลยทำใส่แฟรชไดร์ แล้วก็บอกในที่ประชุมแต่ละครั้งเลยว่า ใครต้องการก็เอาไปใช้สอนได้ ผมไม่หวง ก็แบ่ง ๆ กันเอาไปใช้สอนเด็ก” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 16, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

“สื่อการสอนผมมีเยอะ มีหลายเรื่อง ทั้งซีดี แต่โรงเรียนไม่มีอุปกรณ์เอื้ออำนวยให้ผมก็ต้องเตรียมไปเอง ไปสอนทีนะจนของพระรุ่งพระรัง” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 5, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...ในเรื่องของสื่อการสอนนะ ผมไม่มีอะ เรื่องนี้สำหรับตัวผมผมว่าเป็นปัญหาเลยสำหรับผม ผมรอแต่ทางโรงเรียนเค้าจัดมาให้ ถ้าเค้ามีเค้าก็จะจัดมาให้ แต่จะให้ผมไปหาสื่อนะผมไม่รู้จะเอาสื่ออะไรมาใช้ให้เหมาะกับเด็ก ให้มันตรงกับเนื้อหาที่เราสอน ต้องคอยถามครูเค้าตลอด ให้เค้าเป็นคนช่วยในเรื่องสื่อให้” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 2, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2560)

“...โรงเรียนเค้าก็มีอุปกรณ์เกี่ยวกับการสอนเยอะแยะ แต่ปัญหาหลักคือผมมันคนโบราณ เล่นคอมก็ไม่มี เป็นเปิดคอมก็ไม่ได้ แล้วทีนี้สื่อเราก็มี แต่ผมเปิดใช้ไม่เป็น แล้วจะเอาไปสอนเด็กได้ยังไง ไอ้เทคโนโลยีนี้ผมไม่รู้ไรเลย ไม่เป็นเลย” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 20, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

## 5. ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน

สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน พบว่า พระสอนศีลธรรมขาดทักษะ ความรู้ในการวัดผลและประเมินผล ไม่เข้าใจในการวัดผลและประเมินการสอนเท่าที่ควร ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลการสอนไม่หลากหลาย ไม่มีหลักการในการเลือกการวัดผลและประเมินอย่างเหมาะสมส่วนใหญ่จะใช้การสังเกตพฤติกรรมเด็กและการถามตอบคำถามเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในเรื่องการวัดผล การออกข้อสอบ ส่วนนี้จะเป็นเรื่องของครูประจำการเค้ารับผิดชอบโดยตรง พระเราไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบ ทำให้บางทีไม่รู้ว่ที่เราสอนเด็กไปนั้น เด็กได้ผลลัพธ์มากน้อยเท่าไร ครูไม่ได้แจ้งให้ทางพระเรารู้ และอีกอย่างพระเราก็ไม่เป็นในเรื่องการวัดผลประเมินซักเท่าไร เพราะไม่ได้จับเรื่องนี้มาโดยตรง ไม่ได้จับวิชาชีพครูมา โดยส่วนมากพระเราจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเอา เช่น เราสอนเรื่องการกราบการไหว้ เรียกเด็กมาทำให้ดูซิ บางทีเราก็ไปสังเกตเด็กเวลาทำกิจกรรมอะไรที่ต้องใช้การกราบการไหว้ ไปดูว่าเด็กนำไปปฏิบัติมัย เด็กทำถูกมัยอย่างที่เราสอนมัย ก็จะประมาณนี้” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 15, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2560)

“...ถ้าถามว่าการวัดผลประเมินผล ส่วนนี้ผมไม่ได้เป็นคนประเมินผลเด็ก ครูเค้าจะเป็นคนทำ เพราะครูเค้าออกข้อสอบ ผมก็สอนในส่วนของเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนา สอนไปครูเค้าก็ออกข้อสอบวัดเด็กไปเอง ครูเค้าเป็นคนตัดเกรดเด็ก ผมไม่ได้เป็นคนให้คะแนนเด็ก ก็เลยไม่ค่อยสนใจเรื่องการวัดผลประเมินผลซักเท่าไร รู้ณะว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่เราไม่ได้มีหน้าที่ตรงนั้น ก็เลยปล่อยให้ครูเค้าทำไป จัดการไป” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 8, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560)

“...พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ในจังหวัดจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม ใช้การตอบคำถามของเด็กเป็นการวัดผลการสอนไปในตัว แต่ไม่ได้ทำเป็นรูปธรรมอะไร ขึ้นอยู่กับทักษะและความสามารถของพระแต่ละรูป แต่ละท่าน ในเรื่องการวัดผลประเมินผลนี้พระสอนศีลธรรมยังคงเป็นปัญหาในเรื่องนี้อยู่ ด้วยไม่ได้จับวิชาชีพครูมา ไม่ได้มีความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผลเท่าที่ควร บางทีบางครั้งก็ทำให้วัดผลไม่ได้ ประเมินผลไม่เป็น ผมว่าการเติมเต็มในส่วนนี้จะมีประโยชน์อย่างมากต่อกระบวนการสอนของพระสอนศีลธรรมเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 12, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560)

“...ส่วนใหญ่ผมจะใช้วิธีการถามคำถามและเรียกชื่อเด็กให้มาท่องไอ้สิ่งที่ผมเพิ่งสอนไป เช่น เรื่องศีลห้า อารามนาศีลห้า ก็จะ让孩子ท่องให้ฟัง ดูว่าเด็กมันจำได้หรือปล่าว แต่ไม่ได้ให้เป็นคะแนนอะไรนะ ให้เป็นขนม ลูกอมแทน” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 17, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2560)

“...การวัดผลประเมินผลในปัจจุบันมีหลากหลาย แต่พระสอนศีลธรรมเราก็มียังไม่มีหลักการที่จะเลือกการวัดผล ประเมินผลให้ตรงกับเนื้อหา ให้เหมาะสมกับเนื้อหา ด้วยองค์ความรู้ของพระแต่ละรูปนั้นไม่เท่าเทียมกัน บางรูปอาจจะเรียนมาน้อย บางรูปอาจจะเรียนมาสูง เราควรจะลดช่องว่างตรงนี้ลงไป อาจจะอบรมให้พระได้ใช้รู้หลักในการเลือกกว่า เราสอนเรื่องนี้ ประเมินนี้ ประเภทนี้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ควรจะเลือกการวัดผลแบบนี้แบบนี้จะเหมาะกว่า ทุกรูปจะได้นำไปใช้ได้ พอทุกรูปเอาไปใช้ได้แล้ว ก็จะทำให้หันกลับมามองได้ว่าเราวัดผลไปแล้วเราควรปรับปรุงการสอนหรือไม่ อย่างไร” (ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 18, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2560)

จากข้อมูลสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอนสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูล คือ พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด มีปัญหาการสอนในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ซึ่งแต่ละด้านพบว่า มีปัญหาจากพระผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และวิธีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวไปเพื่อใช้ในขั้นตอนต่อไป

### ความต้องการการฝึกอบรมการสอน

ความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน จากการสำรวจความต้องการการฝึกอบรมการสอนโดยใช้แบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 จำนวน 226 รูป ผลปรากฏดังตารางที่ 5-12

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	n = 226	
	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
<b>อายุ</b>		
ต่ำกว่า 30 ปี	2	0.88
30-35 ปี	60	26.55
36-40 ปี	57	25.22
41 ปี ขึ้นไป	107	47.35
รวม	226	100.00
<b>พรรษา</b>		
ต่ำกว่า 5 พรรษา	64	28.32
5-10 พรรษา	67	29.65
11 พรรษาขึ้นไป	95	42.03
รวม	226	100.00
<b>วิทยฐานะทางโลก</b>		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	117	51.77
ปริญญาตรี	102	45.13
ปริญญาโท	7	3.10
รวม	226	100.00
<b>ประสบการณ์การสอน</b>		
ต่ำกว่า 1 ปี	9	3.98
1 ปี	8	3.54
2 ปี	9	3.98
3 ปี	9	3.98
4 ปี	75	33.19
5 ปี ขึ้นไป	116	51.33
รวม	226	100.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	<i>n</i> = 226	
	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
ตำแหน่งทางสงฆ์		
พระลูกวัด	77	34.07
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	50	22.12
เจ้าอาวาส	94	41.60
เจ้าคณะปกครอง	5	2.21
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ส่วนใหญ่ มีอายุ 41 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 47.35 พรรษาส่วนใหญ่ มี 11 พรรษา ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 42.03 วิทยฐานะทางโลกส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 51.77 ประสบการณ์การสอน ส่วนใหญ่มี 5 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.33 และตำแหน่งทางสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 41.60

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา

ความต้องการการฝึกอบรม	<i>n</i> = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	<i>SD</i>	ระดับ	
1. ด้านเนื้อหาและหลักสูตร	3.70	0.98	มาก	2
2. ด้านแผนการสอน	3.74	1.04	มาก	1
3. ด้านวิธีการสอน	3.59	1.07	มาก	3
4. ด้านสื่อการสอน	3.51	1.14	มาก	5
5. ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน	3.56	1.11	มาก	4
รวม	3.62	1.07	มาก	-

จากตารางที่ 6 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านแผนการสอน รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร อันดับสาม คือ ด้านวิธีการสอน และอันดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อการสอน

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านเนื้อหาและหลักสูตร

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านเนื้อหาและหลักสูตร	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
1. จุดมุ่งหมายการศึกษาและนโยบายการศึกษาของชาติ	3.06	1.31	ปานกลาง	9
2. หลักการใช้หลักสูตรเพื่อการสอน	3.85	0.81	มาก	7
3. หลักการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อช่วยสอน	4.00	0.81	มาก	4
4. วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.10	0.82	มาก	1
5. สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.03	0.84	มาก	2
6. การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	3.95	0.79	มาก	5
7. เนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.02	0.81	มาก	3



ตารางที่ 7 (ต่อ)

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านเนื้อหาและหลักสูตร	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
8. การปรับเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้อง เชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	3.18	1.42	ปานกลาง	8
9. การกำหนดเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	3.92	0.79	มาก	6
10. การกำหนดหน่วยการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	2.88	1.38	ปานกลาง	10
รวม	3.70	0.98	มาก	-

จากตารางที่ 7 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา  
ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับ  
ความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านเนื้อหาและหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ  
พิจารณารายข้อ โดยเรียงระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านเนื้อหาและหลักสูตรจาก  
มากไปหาน้อย อันดับแรก คือ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและ  
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน  
พุทธศักราช 2551 รองลงมา คือ สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา  
และวัฒนธรรมตาม โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อันดับสาม  
คือ เนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม  
ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตร  
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และอันดับสุดท้าย คือ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้  
สาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านแผนการสอน

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านแผนการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
1. ความหมายของแผนการสอน	3.84	1.08	มาก	7
2. เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการสอน	4.02	0.89	มาก	1
3. หลักการสำคัญของแผนการสอน	3.98	0.90	มาก	3
4. ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน	3.99	0.78	มาก	2
5. ทักษะการเขียนแผนการสอน	3.91	0.93	มาก	5
6. รูปแบบและองค์ประกอบเนื้อหาสาระของการเขียนแผน การสอน	3.90	0.98	มาก	6
7. หลักการเขียนสาระสำคัญของความรู้หรือเนื้อหาที่ต้องการ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการสอน	3.83	1.07	มาก	8
8. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมพฤติกรรม การเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร	3.95	0.94	มาก	4
9. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน	2.92	1.42	ปานกลาง	10
10. การบันทึกรายงานผลการใช้แผนการสอน	3.04	1.41	ปานกลาง	9
รวม	3.74	1.04	มาก	-

จากตารางที่ 8 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับ ความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านแผนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการสอน รองลงมา คือ ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน อันดับสาม คือ หลักการสำคัญของแผนการสอน และอันดับสุดท้าย คือ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านวิธีการสอน

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านวิธีการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
1. แนวคิดในการสอนศีลธรรมสำหรับพระสอนศีลธรรม	4.01	0.82	มาก	4
2. พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยประถมศึกษา	3.85	0.98	มาก	17
3. การนำจิตวิทยาการศึกษามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน สอนอย่างเหมาะสม	3.96	0.83	มาก	9
4. การเรียนรู้ทางสังคมของเด็กวัยประถมศึกษา	3.88	0.95	มาก	15
5. การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระ พระพุทธศาสนา ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	3.96	0.82	มาก	8
6. จุดเน้นของการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสำหรับวัยประถมศึกษา	2.88	1.39	ปานกลาง	30
7. การปฏิบัติการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การตั้งคำถาม การเสริมแรง และการสรุปบทเรียน	2.98	1.39	ปานกลาง	24
8. การควบคุมชั้นเรียนสำหรับเด็กประถมศึกษา	2.88	1.38	ปานกลาง	29
9. หลักการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายนอก ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้	2.96	1.43	ปานกลาง	25
10. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบอุปมาอุปมัย	3.02	1.38	ปานกลาง	22
11. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอบแบบปุจฉา วิสัชนา	3.84	1.02	มาก	18
12. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบธรรมสากัจฉา	3.88	0.91	มาก	14
13. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนโดยการสร้าง ศรัทธา และ โยนิโสมนสิการ	4.00	0.82	มาก	5
14. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบอริยสัง	3.98	0.82	มาก	7
15. แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบไตรสิกขา	3.90	0.96	มาก	13
16. วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย	2.89	1.34	ปานกลาง	27
17. วิธีสอนโดยใช้การสาธิต	4.03	0.81	มาก	2

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านวิธีการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
18. วิธีสอนโดยใช้การทดลอง	2.84	1.31	ปานกลาง	31
19. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย	2.89	1.35	ปานกลาง	28
20. วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย	3.87	1.04	มาก	16
21. วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา	3.95	.79	มาก	11
22. วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย	3.80	1.07	มาก	19
23. วิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร	3.96	.90	มาก	10
24. วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ	3.99	.83	มาก	6
25. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง	3.95	.85	มาก	12
26. วิธีสอนโดยใช้เกม	4.03	.91	มาก	3
27. วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง	2.92	1.37	ปานกลาง	26
28. วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้	3.00	1.44	ปานกลาง	23
29. วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม	3.31	1.31	ปานกลาง	21
30. การสอนแบบสร้างแผนผังความคิด	3.79	1.15	มาก	20
31. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	4.04	.78	มาก	1
รวม	3.59	1.07	มาก	-

จากตารางที่ 9 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา  
ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับ  
ความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านวิธีการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ  
เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ รองลงมา คือ วิธีสอน  
โดยใช้การสาธิต อันดับสาม คือ วิธีสอนโดยใช้เกมและอันดับสุดท้าย คือ วิธีสอนโดยใช้การทดลอง

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ด้านสื่อการสอน

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านสื่อการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
1. ความหมายของสื่อการเรียนการสอน	3.05	1.35	ปานกลาง	11
2. ประเภทของสื่อการเรียนการสอน	3.96	0.79	มาก	3
3. คุณค่าหรือประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน	3.02	1.37	ปานกลาง	13
4. หลักในการเลือกสื่อการสอน	4.16	0.83	มาก	1
5. การผลิตและการใช้สื่อที่เหมาะสมกับเด็กวัยประถมศึกษา	3.81	1.01	มาก	7
6. การผลิตและการใช้สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	3.90	0.91	มาก	5
7. การผลิตและการใช้สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง วีดิทัศน์	3.81	0.99	มาก	6
8. การผลิตและการใช้สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง	3.92	0.90	มาก	4
9. การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสอน	3.02	1.40	ปานกลาง	14
10. การผลิตและการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)	3.05	1.40	ปานกลาง	12
11. การผลิตและการใช้สื่อการนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer presentation) เช่น พาวเวอร์พอยท์ (Powerpoint) ประกอบการสอน	3.74	1.16	มาก	8
12. การผลิตและการใช้สื่อ Internet ประกอบการสอน	3.15	1.42	ปานกลาง	9
13. การผลิตและการใช้สื่อจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสื่อสาร (Electronic mail: E-mail) ประกอบการสอน	3.10	1.41	ปานกลาง	10
14. การผลิตและการใช้สื่อ WWW (World wide web) เพื่อประกอบการสอน	2.91	1.41	ปานกลาง	15
15. การประเมินผลการใช้สื่อประกอบการสอน	4.05	0.82	มาก	2
รวม	3.51	1.14	มาก	-

จากตารางที่ 10 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับ ความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านสื่อการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ หลักในการเลือกสื่อการสอน รองลงมา คือ การประเมินผล การใช้สื่อประกอบการสอน อันดับสาม คือ ประเภทของสื่อการเรียนการสอน และอันดับสุดท้าย คือ การผลิตและการใช้สื่อ WWW (World wide web) เพื่อประกอบการสอน

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับของความต้องการการฝึกอบรม การสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
1. แนวคิดและหลักการวัดผลและประเมินผลการสอน	4.07	0.82	มาก	3
2. การวัดผลและประเมินผลการสอนสาระพระพุทธศาสนา ที่เน้นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	4.10	0.81	มาก	2
3. หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผล และประเมินผลการสอน	4.15	0.80	มาก	1
4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและ ประเมินผลการสอน	3.00	1.42	ปานกลาง	23
5. การสร้างและเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผล ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้พระพุทธศาสนา	3.61	1.17	มาก	11
6. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการสังเกต	3.94	0.81	มาก	7
7. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์	3.47	1.16	ปานกลาง	16
8. การวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการใช้ แบบสอบถามและแบบสำรวจ	3.50	1.18	ปานกลาง	14
9. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการทดสอบ	3.55	1.20	มาก	12

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ความต้องการการฝึกอบรม ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน	n = 226			อันดับ
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	
10. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการตรวจผลงาน	3.45	1.14	ปานกลาง	18
11. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการใช้แฟ้มสะสมงาน	3.46	1.17	ปานกลาง	17
12. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการใช้ศูนย์การประเมิน	3.96	0.85	มาก	6
13. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยวิธีการศึกษาเป็นรายบุคคล	3.01	1.40	ปานกลาง	22
14. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยการใช้วิธีสังเกตพฤติกรรม	2.96	1.43	ปานกลาง	25
15. การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอน ด้วยการลงมือปฏิบัติและนำไปใช้	3.02	1.33	ปานกลาง	20
16. การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบอัตนัย	4.03	0.80	มาก	5
17. การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบปรนัย	4.04	0.82	มาก	4
18. การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบไม่จบในตัวเอง	3.08	1.46	ปานกลาง	19
19. การสร้างแบบประเมินผลงาน	2.97	1.37	ปานกลาง	24
20. การสร้างแบบประเมินตนเอง	3.02	1.43	ปานกลาง	21
21. การสร้างแบบประเมินพฤติกรรม	3.51	1.19	มาก	13
22. การสร้างแบบทดสอบและแบบประเมินภาคปฏิบัติ	3.73	1.18	มาก	10
23. การสร้างแบบบันทึกการทดลอง	3.48	1.19	ปานกลาง	15
24. การวิเคราะห์คะแนน การวิเคราะห์ข้อสอบและ ผลการประเมินการสอน	3.88	0.95	มาก	9
25. การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัด การเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา	3.92	0.77	มาก	8
รวม	3.56	1.11	มาก	-

จากตารางที่ 11 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอนด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการสอน รองลงมา คือ การวัดผลและประเมินผลการสอนสาระพระพุทธศาสนาที่เน้นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง อันดับสาม คือ แนวคิดและหลักการวัดผลและประเมินผลการสอน และอันดับสุดท้าย คือ การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยการใช้วิธีสังเกตพฤติกรรม

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสมในการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา

ความคิดเห็นด้านความสนใจและ ระยะเวลาเหมาะสมในการฝึกอบรม	n = 226	
	จำนวน	ร้อยละ
ความสนใจเข้าร่วมการฝึกอบรม		
สนใจเข้าร่วม	150	66.37
ไม่สนใจเข้าร่วม	76	33.63
รวม	226	100.00
ระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรม		
น้อยกว่า 3 วัน	56	24.78
3 วัน	107	47.35
4 วัน	48	21.24
5 วัน	11	4.87
มากกว่า 5 วัน	4	1.76
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 12 พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ส่วนใหญ่มีความสนใจเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอน คิดเป็นร้อยละ 66.37 และระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรใช้ระยะเวลา 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 47.35

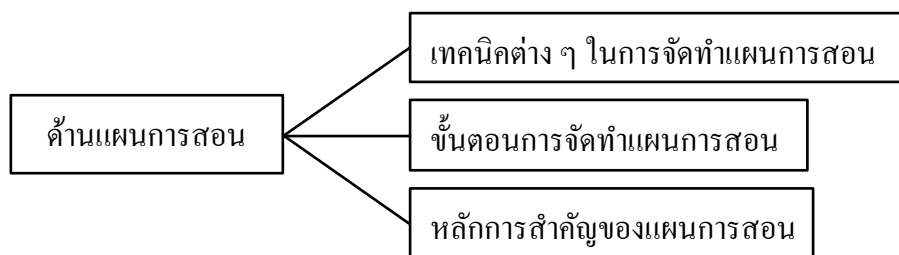


ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ มีความประสงค์ที่จะต้องการจะได้หลักสูตรฝึกอบรมที่ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

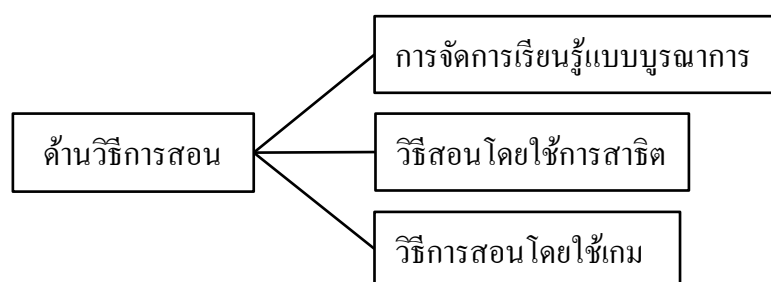
จากข้อมูลความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ผู้วิจัยคัดเลือกรายละเอียดที่กลุ่มตัวอย่างต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ไว้เป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการในขั้นตอนต่อไป สรุปได้ดังภาพที่ 2 ภาพที่ 3 ภาพที่ 4 ภาพที่ 5 และภาพที่ 6 ตามลำดับ



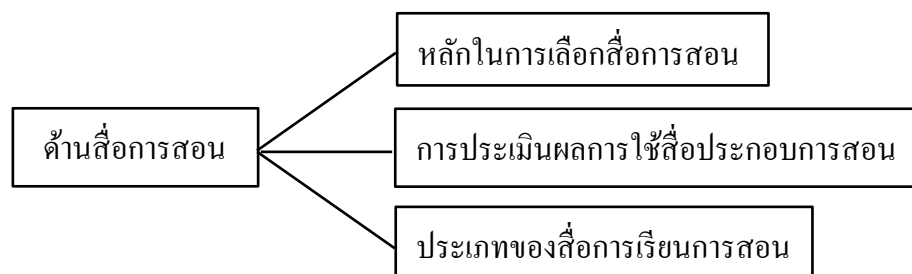
ภาพที่ 2 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านเนื้อหาและหลักสูตร



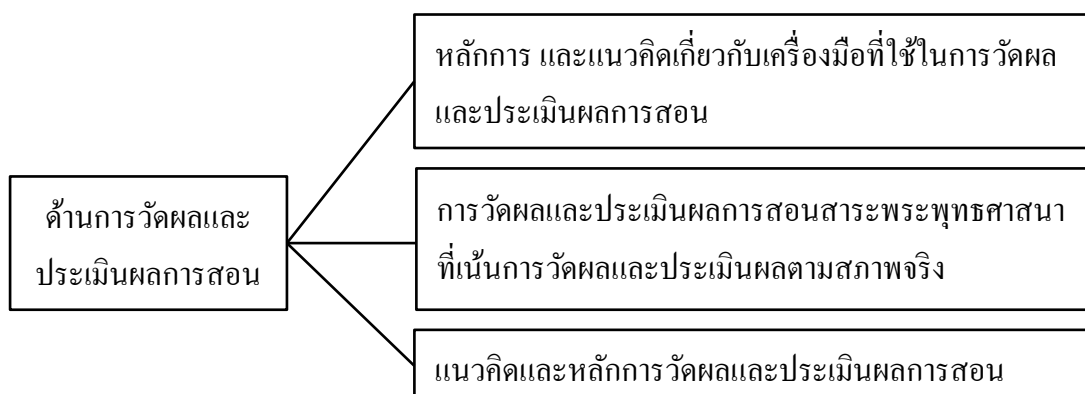
ภาพที่ 3 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านแผนการสอน



ภาพที่ 4 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านวิธีการสอน



ภาพที่ 5 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านสื่อการสอน



ภาพที่ 6 สรุปความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

## การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร 2) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 3) ขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) ขั้นตอนประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการมีรายละเอียด ดังนี้

### 1. การวางแผนหลักสูตร

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา การสอน และตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม เพื่อวางแผนหลักสูตรใช้ในการกำหนด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเลือกเนื้อหาสาระ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอน ศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับการสอน สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ และทักษะไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้กำหนดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรจากการคัดเลือกประเด็นที่พระสอน ศีลธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ได้แก่ ประเด็นที่ 1 วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของ ผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประเด็นที่ 2 สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประเด็นที่ 3 เนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) ด้านแผนการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการสอน ประเด็นที่ 2 ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน ประเด็นที่ 3 หลักการสำคัญของแผนการสอน 3) ด้านวิธีการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการ ประเด็นที่ 2 วิธีสอนโดยใช้การสาธิต ประเด็นที่ 3 วิธีสอนโดยใช้เกม 4) ด้านสื่อการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 หลักในการเลือกสื่อการสอน ประเด็นที่ 2 การประเมินผลการใช้สื่อประกอบการ การสอน ประเด็นที่ 3 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล การสอน ประเด็นที่ 2 การวัดผลและประเมินผลการสอนสาระพระพุทธศาสนาที่เน้นการวัดผลและ

ประเมินผลตามสภาพจริง ประเด็นที่ 3 แนวคิดและหลักการวัดผลและประเมินผลการสอน ไว้เป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการในขั้นตอนต่อไป

## 2. การพัฒนาหลักสูตร

ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม 6 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) หน่วยการฝึกอบรม 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผล เนื้อหาของการฝึกอบรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น 8 หน่วย (รายละเอียดดังแสดงในภาคผนวก จ หน้า 248) ได้แก่

2.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551

2.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้การสาธิต

2.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม

2.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

2.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการสอน

2.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง

2.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้านความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ ) ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม  
ตามของความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$n = 5$		ระดับ
		$\bar{X}$	$SD$	
1.	หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรมในการนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริง	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2.	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
3.	เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปใช้ฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
4.	หน่วยการฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของหลักสูตร	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5.	การกำหนดเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
6.	การเรียงลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
7.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
8.	สื่อประกอบกับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
9.	การวัดและประเมินผลในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
10.	ระยะเวลาในการฝึกอบรม	4.40	0.89	เหมาะสมมาก
	รวม	4.74	0.47	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 13 ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการทุกประเด็นมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อเรียงจากค่าเฉลี่ยมีค่ามากไปหาน้อย อันดับแรก คือ 5.00 ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรมในการนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริง รองลงมา คือ 4.80 ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปใช้ฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หน่วยการฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม การเรียงลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม อันดับสาม คือ 4.60 ได้แก่ สื่อประกอบกับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม และอันดับสุดท้าย คือ 4.40 ได้แก่ ระยะเวลาในการฝึกอบรม

ผลการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้านความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าดัชนีความสอดคล้องและระดับความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตรฝึกอบรมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$n = 5$	ระดับ
		ดัชนีความสอดคล้อง	
1.	หลักการและเหตุผลกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
2.	หลักการและเหตุผลกับเนื้อหาของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3.	หลักการและเหตุผลกับหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
4.	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
5.	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหาของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
6.	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับเนื้อหาในหน่วยการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
7.	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
8.	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
9.	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล	0.80	สอดคล้อง
10.	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับหน่วยการฝึกอบรม	0.80	สอดคล้อง
11.	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม	0.80	สอดคล้อง
12.	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
13.	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับระยะเวลาในการฝึกอบรม	0.80	สอดคล้อง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$n = 5$	ระดับ
		ดัชนีความสอดคล้อง	
14.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับเนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรม	0.80	สอดคล้อง
15.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
16.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
17.	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับระยะเวลาในการฝึกอบรม	1.00	สอดคล้อง
	รวม	0.71	สอดคล้อง

จากตารางที่ 14 ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการทุกประเด็นมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ .80 ถึง 1.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยข้อรายการที่สอดคล้องกันและมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ได้แก่ หลักการและเหตุผลกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักการและเหตุผลกับเนื้อหาของหลักสูตร หลักการและเหตุผลกับหน่วยการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหาของหลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับเนื้อหาในหน่วยการฝึกอบรม จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับระยะเวลาในการฝึกอบรม ข้อรายการที่สอดคล้องกันและมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 ได้แก่ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับหน่วยการฝึกอบรม เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับระยะเวลาในการฝึกอบรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรมกับเนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรม

### 3. การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ กับกลุ่มทดลอง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากพระสอนศีลธรรม ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีที่ได้สมัครเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอนตามหลักสูตรฝึกอบรมการสอน สำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของ กระทรวงศึกษาธิการ ตามกำหนดเวลาที่ระบุจนจบหลักสูตรฝึกอบรม คือ วัน จันทร์ ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันพุธ ที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุม “อุมา วิเชียรฉาย” ได้หอประชุมพุทธ มณฑลจังหวัดจันทบุรี โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการสังเกต พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลอง มีความสนใจและกระตือรือร้นในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ในขณะที่รับฟังการบรรยายจากวิทยากร ประจำหน่วยการฝึกอบรมแต่ละหน่วยพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีการศึกษาและแสวงหา ความรู้จากเอกสารการฝึกอบรมและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม มีการซักถามปัญหาข้อสงสัย เมื่อเปิดโอกาสให้ถาม วิทยากรเป็นคณาจารย์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี และมีความเป็นกันเอง สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการฝึกอบรม ส่งผลให้ พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และให้ความร่วมมือ ในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี

### 4. ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

การประเมินของหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อทดลองนำไปใช้จัด การฝึกอบรมให้กับพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวง ศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี ผลปรากฏดังตารางที่ 15-18



ตารางที่ 15 คะแนนการทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผลคะแนน  
พัฒนาการสัมพัทธ์ และผลการประเมินความรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม รูปที่	ผลคะแนนการทดสอบ วัดความรู้ (32 คะแนน)		ผลคะแนน พัฒนาการสัมพัทธ์	ผลการประเมิน ความรู้
	ก่อน	หลัง		
1	18	32	1.00	ผ่าน
2	22	29	0.70	ผ่าน
3	17	30	0.87	ผ่าน
4	23	30	0.78	ผ่าน
5	15	30	0.88	ผ่าน
6	18	30	0.86	ผ่าน
7	18	25	0.50	ผ่าน
8	16	27	0.69	ผ่าน
9	18	28	0.71	ผ่าน
10	17	31	0.93	ผ่าน
11	13	28	0.79	ผ่าน
12	16	30	0.88	ผ่าน
13	12	28	0.80	ผ่าน
14	13	29	0.84	ผ่าน
15	20	31	0.92	ผ่าน
16	21	30	0.82	ผ่าน
17	16	31	0.94	ผ่าน
18	14	27	0.72	ผ่าน
19	14	25	0.61	ผ่าน
20	16	29	0.81	ผ่าน
21	16	28	0.75	ผ่าน
22	21	29	0.73	ผ่าน
23	14	29	0.83	ผ่าน
24	17	27	0.67	ผ่าน

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม รูปที่	ผลคะแนนการทดสอบ วัดความรู้ (32 คะแนน)		ผลคะแนน พัฒนาการสัมพัทธ์	ผลการประเมิน ความรู้
	ก่อน	หลัง		
	25	20		
26	17	29	0.80	ผ่าน
27	19	30	0.85	ผ่าน
28	14	30	0.89	ผ่าน
29	16	25	0.56	ผ่าน
30	18	27	0.64	ผ่าน
รวม	16.97	28.67	0.78	ผ่าน

จากตารางที่ 15 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ .20 ขึ้นไป โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์มากที่สุด คือ 1.00 และมีผลคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์น้อยที่สุด คือ .50

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย และผลการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมรูปที่	ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย	ผลการ ประเมิน
1	4.37	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
2	4.47	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
3	4.26	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
4	4.37	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
5	4.32	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
6	4.53	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด	ผ่าน
7	4.42	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน
8	4.42	การเขียนมีความชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก	ผ่าน



จากตารางที่ 16 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนสำหรับการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ขึ้นไป โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลคะแนนสำหรับการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มากที่สุด คือ 4.58 และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนสำหรับการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด คือ 4.26

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย และผลการประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปที่	ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย	ผลการประเมิน
1	4.50	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
2	4.26	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
3	4.32	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
4	4.21	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
5	4.05	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
6	3.97	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
7	4.08	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
8	4.00	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
9	4.21	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
10	4.03	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
11	4.21	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
12	4.13	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
13	4.18	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
14	4.34	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
15	4.11	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
16	4.11	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
17	4.24	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
18	4.26	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
19	4.18	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
20	4.24	เห็นด้วยมาก	ผ่าน

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรูปที่	ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย	ผลการประเมิน
21	4.21	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
22	4.24	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
23	4.39	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
24	4.47	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
25	4.53	เห็นด้วยมากที่สุด	ผ่าน
26	4.18	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
27	4.53	เห็นด้วยมากที่สุด	ผ่าน
28	4.53	เห็นด้วยมากที่สุด	ผ่าน
29	4.34	เห็นด้วยมาก	ผ่าน
30	4.66	เห็นด้วยมากที่สุด	ผ่าน
รวม	4.26	เห็นด้วยมาก	ผ่าน

จากตารางที่ 17 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ขึ้นไป โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมมากที่สุด คือ 4.66 และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมน้อยที่สุด คือ 3.97

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ และอันดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรม	ความคิดเห็น		ระดับ	อันดับ
	(n = 30)			
	$\bar{X}$	SD		
1. เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ต่อไปนี้จะเหมาะสม ทันสมัยและน่าสนใจ				
1.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.67	0.48	เห็นด้วย มากที่สุด	9

ตารางที่ 18 (ต่อ)

หลักสูตรฝึกอบรม	ความคิดเห็น		ระดับ	อันดับ
	(n = 30)			
	$\bar{X}$	SD		
1.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้ การสาธิต	4.33	0.76	เห็นด้วยมาก	17
1.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม	4.20	0.92	เห็นด้วยมาก	21
1.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	4.27	0.69	เห็นด้วยมาก	19
1.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน	4.37	0.85	เห็นด้วยมาก	16
1.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและ ประเมินผลการสอน	4.60	0.50	เห็นด้วย มากที่สุด	11
1.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน สภาพจริง	4.57	0.57	เห็นด้วย มากที่สุด	12
1.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้	3.53	0.73	เห็นด้วยมาก	37
2. การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ต่อไปนี้เหมาะสม ทันสมัยและน่าสนใจ				
2.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.23	0.90	เห็นด้วยมาก	20
2.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้ การสาธิต	3.60	0.86	เห็นด้วยมาก	36
2.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม	4.50	0.73	เห็นด้วยมาก	13
2.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	4.00	0.87	เห็นด้วยมาก	27
2.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน	4.73	0.45	เห็นด้วย มากที่สุด	7
2.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลการสอน	4.80	0.41	เห็นด้วย มากที่สุด	5

ตารางที่ 18 (ต่อ)

หลักสูตรฝึกอบรม	ความคิดเห็น		ระดับ	อันดับ
	(n = 30)			
	$\bar{X}$	SD		
2.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง	3.87	0.86	เห็นด้วยมาก	31
2.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้	4.70	0.53	เห็นด้วยมาก	8
3. สื่อประกอบการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมต่อไปนี้มีเหมาะสมและน่าสนใจ				
3.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	3.73	0.91	เห็นด้วยมาก	34
3.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต	4.03	0.96	เห็นด้วยมาก	26
3.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม	3.67	0.88	เห็นด้วยมาก	35
3.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	3.77	0.97	เห็นด้วยมาก	33
3.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน	4.13	0.97	เห็นด้วยมาก	23
3.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน	4.40	0.89	เห็นด้วยมาก	15
3.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง	4.07	1.01	เห็นด้วยมาก	25
3.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้	3.97	0.96	เห็นด้วยมาก	28
4. ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมต่อไปนี้มีเหมาะสมและน่าสนใจ				
4.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.17	0.83	เห็นด้วยมาก	22

ตารางที่ 18 (ต่อ)

หลักสูตรฝึกอบรม	ความคิดเห็น		ระดับ	อันดับ
	(n = 30)			
	$\bar{X}$	SD		
4.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้ การสาธิต	4.10	0.88	เห็นด้วยมาก	24
4.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม	3.93	0.87	เห็นด้วยมาก	29
4.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	3.90	0.92	เห็นด้วยมาก	30
4.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน	4.47	0.73	เห็นด้วยมาก	14
4.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและ ประเมินผลการสอน	3.83	0.99	เห็นด้วยมาก	32
4.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน สภาพจริง	4.30	0.75	เห็นด้วยมาก	18
4.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้	3.40	0.81	เห็นด้วย ปานกลาง	38
5. วิทยาการในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมกำหนดและเลือก ได้อย่างเหมาะสม	4.77	0.43	เห็นด้วย มากที่สุด	6
6. เอกสารการฝึกอบรมจัดทำได้อย่างเหมาะสม	4.83	0.38	เห็นด้วย มากที่สุด	4
7. การฝึกอบรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่	4.63	0.49	เห็นด้วย มากที่สุด	10
8. สถานที่จัดการฝึกอบรมจัดได้อย่างเหมาะสม	4.90	0.31	เห็นด้วย มากที่สุด	2
9. การจัดถวายภัตตาหารเพล และน้ำปานะเพียงพอ ตลอดการฝึกอบรม	4.87	0.35	เห็นด้วย มากที่สุด	3
10. ได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเข้ารับการฝึกอบรม ครั้งนี้	4.93	0.25	เห็นด้วย มากที่สุด	1
รวม	4.26	0.73	เห็นด้วยมาก	-



จากตารางที่ 18 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสำหรับ พระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวง ศึกษาธิการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้ รองลงมา คือ สถานที่จัดการฝึกอบรม จัดได้อย่างเหมาะสม อันดับสาม คือ การจัดถวายภัตตาหารเพล และน้ำปานะเพียงพอตลอดการฝึกอบรม และอันดับสุดท้าย คือ ระยะเวลาในการฝึกอบรมในหน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผน การสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม และน่าสนใจ

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ ประสงค์ที่จะให้เพิ่มระยะเวลา ในการฝึกอบรม และให้มีการบันทึกวิดีโอตลอดการฝึกอบรม นอกจากนี้แล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรม ยังมีความประสงค์ที่จะให้มีการจัด โครงการฝึกอบรมเช่นนี้เป็นระยะ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เขียนไว้ใน ข้อเสนอแนะในการวิจัย

## บทที่ 5

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสอน ความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลเป็นพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 20 รูป โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selection) จากพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์ทางการสอนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอนและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ตอนที่ 2 ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความต้องการการฝึกอบรมเป็นพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 226 รูป ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้จังหวัดที่สังกัดคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น และสุ่มรายชื่อพระสอนศีลธรรมในแต่ละจังหวัดโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามจำนวนที่กำหนดแต่ละจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเพื่อสอบถามความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

การสอน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ตอนที่ 3 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร โดยออกแบบการทดลองแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One group pre-test post-test design) มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ทดลองนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง คือ พระสอนศีลธรรม ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป ใช้ระยะเวลาทดลอง 3 วัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ ) ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

### สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า พระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ขาดความรู้ ความเข้าใจในขอบเขตเนื้อหาและเป้าหมายของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และวิธีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังพบว่าพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่สอนโดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญทางด้านพระพุทธศาสนาเท่านั้น ขาดการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของเด็ก จึงทำให้การปฏิบัติงานการสอนของพระสอนศีลธรรมยังมีปัญหาการสอนทั้งในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ซึ่งส่งผลทำให้การปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ

2. การศึกษาความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.62$ ,  $SD = 1.07$ ) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านแผนการสอน ( $\bar{X} = 3.74$ ,  $SD = 1.04$ ) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ( $\bar{X} = 3.70$ ,  $SD = 0.98$ ) ด้านวิธีการสอน ( $\bar{X} = 3.59$ ,  $SD = 1.07$ ) ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ( $\bar{X} = 3.56$ ,  $SD = 1.11$ ) ส่วนลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านสื่อการสอน ( $\bar{X} = 3.51$ ,  $SD = 1.14$ ) นอกจากนี้พระสอน

ศีลธรรมส่วนใหญ่มีความสนใจเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอน คิดเป็นร้อยละ 66.37 และระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรใช้ระยะเวลา 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 47.35

3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัย มีดังนี้

### 3.1 การวางแผนหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับการสอน สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนได้อย่างสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรมมี 15 ประเด็น คือ 1) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ได้แก่ ประเด็นที่ 1 วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประเด็นที่ 2 สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประเด็นที่ 3 เนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) ด้านแผนการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการสอน ประเด็นที่ 2 ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน ประเด็นที่ 3 หลักการสำคัญของแผนการสอน 3) ด้านวิธีการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ประเด็นที่ 2 วิธีสอนโดยใช้การสาธิต ประเด็นที่ 3 วิธีสอนโดยใช้เกม 4) ด้านสื่อการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 หลักในการเลือกสื่อการสอน ประเด็นที่ 2 การประเมินผลการใช้สื่อประกอบการสอน ประเด็นที่ 3 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการสอน ประเด็นที่ 2 การวัดผลและประเมินผลการสอนสาระพระพุทธศาสนาที่เน้นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ประเด็นที่ 3 แนวคิดและหลักการวัดผลและประเมินผลการสอน

### 3.2 การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่พัฒนาขึ้นมามีองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม 6 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3) หน่วยการฝึกอบรม 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผล เนื้อหาของการฝึกอบรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น 8 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (3 ชั่วโมง) หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ (4 ชั่วโมง 30 นาที) รวมจำนวน 18 ชั่วโมง และผลการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้านความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.40-5.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูงตั้งแต่ .80 ถึง 1.00

### 3.3 การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมจำนวน 3 วัน ระหว่างวันจันทร์ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันพุธที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุม “อูมา วิเชียรฉาย” ได้หอบประชุมพุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการสังเกตพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมพบว่า พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีความสนใจและกระตือรือร้นในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ในขณะที่รับฟังการบรรยายจากวิทยากรประจำหน่วยการฝึกอบรมแต่ละหน่วยพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีการศึกษาและแสวงหาความรู้จากเอกสารการฝึกอบรมและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม มีการซักถามปัญหาข้อสงสัยเมื่อเปิดโอกาสให้ถามวิทยากรเป็นคณาจารย์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี และมีความเป็นกันเองสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการฝึกอบรม ส่งผลให้พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี

### 3.4 ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

3.4.1 ผลคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์สูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย .20 คือ ตั้งแต่ .50 ถึง 1.00

3.4.2 ผลการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนนสำหรับการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 คือ 4.26 ถึง 4.58

3.4.3 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีผลคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 คือ ตั้งแต่ 3.97 ถึง 4.66 และกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ระดับเห็นด้วยมากที่สุด 11 ข้อ ระดับเห็นด้วยมาก 26 ข้อ อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง 1 ข้อ คือ ระยะเวลาในการฝึกอบรมในหน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและน่าสนใจ

## อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็นประเด็นในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

### 1. การศึกษาสภาพปัญหาการสอน

การศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีปัญหาการสอนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ซึ่งส่งผลทำให้การปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ซึ่งแต่ละด้านมีปัญหาจากพระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในขอบเขตเนื้อหาและเป้าหมายของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และวิธีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังพบว่า พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่สอน โดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญทางด้านพระพุทธศาสนาเท่านั้น ขาดการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของเด็ก ส่งผลให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติภาระงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ยังบกพร่องอยู่ ซึ่งโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้กำหนดภาระงานสำคัญของการเป็นพระสอนศีลธรรม ประการหนึ่งคือ เป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม ด้วยภาระงานประการนี้พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ ความเข้าใจด้านการสอน หลักการสอน หรือวิชาชีพครู จึงจะปฏิบัติการสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง กับที่ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2553, หน้า 2) ได้กำหนดคำว่า “วิชาชีพ” ว่าหมายถึง วิชาชีพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ แสดงว่าวิชาชีพครูครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน ด้วย สะท้อนให้เห็นถึงผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ที่อยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีปัญหาการสอน เนื่องมาจากขาดความรู้ความเข้าใจ ในวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักพระพุทธศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ที่ศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ผลการศึกษา พบว่า พระสอนศีลธรรมสอบตกในเรื่องการสอนพระพุทธศาสนา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พระสอนศีลธรรม มีจำนวนน้อยที่ใช้วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อการสอน การวัดและ ประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการศึกษาของพรชูลี อาชาวำรุง (2549) ที่ศึกษาทบทวน โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผลการศึกษา พบว่า ครูพระมีผลให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ในโรงเรียน เด็กนักเรียนและผู้ปกครองตระหนักถึงหน้าที่ชาวพุทธ มีความสำรวมมากขึ้น และยังพบว่าการสอนของครูพระมีผลกระทบในทางพัฒนาสังคมโดยรวมและส่งผลต่อนโยบาย การพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ ดังนั้น พระสอนศีลธรรมควรจะได้รับพัฒนาทางการสอนหรือ วิชาชีพครูเพิ่มเติมเพื่อทำให้การปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ของปรีชา กันธิยะ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วม ในการสอน พบว่า ด้านการพัฒนาการสอนควรพัฒนาคุณภาพการบริหาร โดยการอบรม ด้านกระบวนการ และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม

## 2. การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม

การศึกษาค้นคว้าความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับ ชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 13 มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านแผนการสอน ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านวิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอน ส่วนลำดับ สุดท้าย ได้แก่ ด้านสื่อการสอน นอกจากนี้ พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีความสนใจเข้าร่วม การฝึกอบรมการสอน คิดเป็นร้อยละ 66.37 และระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรมส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าการใช้ระยะเวลา 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 47.35 ซึ่งผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า

พระสอนศีลธรรมมีความต้องการที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจและทักษะในวิชาชีพครู อันเนื่องมาจากพระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ จึงจะปฏิบัติภาระงานสอนในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนจะต้องมีคุณภาพเพียงใดนั้นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ คุณภาพการสอนของครู ครูถือเป็นปัจจัยหลักอันสำคัญยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งก็คือเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ ครูเปรียบเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกระบวนการจัดการศึกษา โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นถือได้ว่า พระสอนศีลธรรม เปรียบเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการพระสอนศีลธรรมเช่นกัน จากข้อค้นพบจากผลการศึกษาสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในความดูแลของคณะสงฆ์ภาค 13 สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจในวิชาชีพครู ซึ่งครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน สอดคล้องกับข้อค้นพบจากผลการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม ซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 มีระดับความต้องการการฝึกอบรมการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระสอนศีลธรรมเห็นถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมการสอน ซึ่งเนื่องมาจากการฝึกอบรมการสอนดังกล่าวตรงตามความต้องการและความสนใจที่จะเรียนรู้และเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะความสามารถนั้นแสดงให้เห็นว่าถึงความต้องการที่จะเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ที่อยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ส่วนใหญ่มีอายุ 41 ปี ขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นวัยผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดย Linderman (1962) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่อยากจะเรียนต่อเมื่อมีความต้องการและความสนใจที่จะเรียน และการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้เขาเกิดความพึงพอใจและสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดย Knowles (1983) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ต้องการความรู้เพื่อจะเรียนรู้โดยจะมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการและสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วย เพื่อว่าเขาจะได้นำผลการเรียนรู้ไปใช้ในการควบคุมสถานการณ์และจะนำความรู้หรือสิ่งที่ได้รับนั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ควรจะครอบคลุมการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาทักษะในวิชาชีพครูหรือการสอนให้ครบทั้ง 5 ด้าน ซึ่งตรงตามข้อค้นพบจากผลการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมการสอน สอดคล้องกับที่ เคนพงษ์ พลละคร (2551) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์เพื่อการพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคนิค วิชาการ และความชำนาญการ มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เน้นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพของงานซึ่งตัวบุคคลนั้นปฏิบัติอยู่หรือจะปฏิบัติต่อไปในระยะยาว มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้น



และสิ้นสุดลงอย่างแน่นอน โดยมีจุดประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งสามารถประเมินผลได้จากการปฏิบัติงานหรือผลงานหลังจากได้รับการฝึกอบรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shao (2005) ที่ได้ศึกษาความต้องการของครูเกี่ยวกับการฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพ ในเรื่องเกี่ยวกับการนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ของครูที่สอน โรงเรียนเกษตรกรรม ที่อยู่ในโครงการนำร่องการศึกษา ด้านเกษตรกรรม ในประเทศจีน 12 โรงเรียน พบว่า ครูต้องการให้มีการฝึกอบรมอย่างน้อยปีละครั้ง ในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมต้องการความรู้และทักษะในด้านการพัฒนาหลักสูตร และนวัตกรรมการสอน

3. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### 3.1 การวางแผนหลักสูตร

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา การสอน และตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการการฝึกอบรม เพื่อวางแผนหลักสูตรใช้ในการกำหนด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเลือกเนื้อหาสาระ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอน ศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับการสอน สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาการสอนระดับชั้นประถมศึกษาใน โรงเรียนได้อย่างสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้กำหนดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรจากการคัดเลือกประเด็นที่พระสอน ศีลธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการฝึกอบรมใน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผล และประเมินผลการสอน ไว้เป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับ พระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนของกระทรวง ศึกษาธิการในขั้นตอนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1962) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์ สภาพปัญหา การสำรวจความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม เป็นแนวทางที่สำคัญใน การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของ Saylor and Alexander (1981) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า ขอบเขตของการกำหนดเป้าหมายมี 4 ประการ คือ ประสพการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

### 3.2 การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมการสอนที่พัฒนาขึ้นมามีองค์ประกอบ 6 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) หน่วยการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับที่ Taba (1962) ได้ให้ความเห็นว่าหลักสูตรทั้งหลายจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล สอดคล้องกับที่ และการวัดและประเมินผล การฝึกอบรม และสอดคล้องกับที่ ยุทธ โภชวรรณ์ (2559, หน้า 47) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์คล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่วไป เพียงแต่หลักสูตรฝึกอบรมจะมีขอบเขตที่แคบกว่า องค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรมจึงคล้ายคลึงกับหลักสูตรทั่ว ๆ ไป โดยมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม หรือวัตถุประสงค์ปลายทาง วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์นำทาง เนื้อหาหรือหน่วยฝึกอบรม กิจกรรมการเรียนรู้หรือเทคนิควิธีการจัดฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 8 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (3 ชั่วโมง) หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (2 ชั่วโมง) หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล การสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง (1 ชั่วโมง 30 นาที) หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ (4 ชั่วโมง 30 นาที) รวมจำนวน 18 ชั่วโมง เนื่องจากเป็นความต้องการการฝึกอบรมการสอนที่ศึกษาแล้วกับพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 สอดคล้องกับที่ วุฒิปงษ์ทองก้อน (2554, หน้า 195) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ทำให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของผู้ใช้หลักสูตรให้มากที่สุด ผลการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้านความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.40-5.00 และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ .80 ถึง 1.00 ในระดับค่อนข้างสูงอย่างน่าเชื่อถือ จากผลการพิจารณาตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ยืนยันได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษา มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการนำหลักสูตรฝึกอบรม

ไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมการสอนฉบับนี้ มีองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมครบสมบูรณ์และมีความเหมาะสมและสอดคล้องสัมพันธ์กัน เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาถูกต้องตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Taba (1962) Saylor and Alexander (1981) และแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของชูชัย สมितिไกร (2549) และสมชาย กิจยรรยง (2546) ประกอบด้วยหลักใหญ่ ๆ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตร โดยกำหนดโครงสร้าง หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การจัดกิจกรรม สื่อการสอน และการประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร โดยคำนึงถึงความเหมาะสม และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล หลักสูตรเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร นอกจากนี้ขั้นตอนดังกล่าวแล้วผู้วิจัยได้ใช้หลักการ การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2555, หน้า 7-10) ได้กล่าวถึงหลักการการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการ ที่จะมีส่วน สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และจะเป็นการช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จ ด้วยดี เนื่องด้วยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าว จึงทำให้การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนมีความสมบูรณ์ สามารถนำไปทดลองใช้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักรินทร์ ชนประชา (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 2 ซึ่งได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลลักษณ์ แก้วจินดา (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาศัยแนวคิด หลักกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Taba โดยปรับประยุกต์เป็น 5 ขั้นตอน พบว่า หลักสูตรที่ พัฒนาตามกรอบแนวคิดที่เลือกใช้มีคุณภาพที่สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้สูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้วยกิจกรรม และกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาด้วย หลักสูตรดังกล่าวนี้มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมาก

### 3.3 การนำหลักสูตรไปใช้

ผลการนำหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับ กลุ่มทดลอง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวง ศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 รูป โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมจำนวน 3 วัน ระหว่างวันจันทร์ ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึงวันพุธที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุม “อูมา วิเชียรฉาย”

ได้หอบประชุมพุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยดำเนินกิจกรรมตามแผน การฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการสังเกตพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีความสนใจและกระตือรือร้นในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ในขณะที่รับฟังการบรรยายจากวิทยากรประจำหน่วยการฝึกอบรมแต่ละหน่วย พระสอนศีลธรรม กลุ่มทดลองมีการศึกษาและแสวงหาความรู้จากเอกสารการฝึกอบรมและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการ ฝึกอบรม มีการซักถามปัญหาข้อสงสัยเมื่อเปิดโอกาสให้ถาม วิทยากรเป็นคณาจารย์จาก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี และมีความเป็นกันเอง สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการฝึกอบรม ส่งผลให้พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้จัดการฝึกอบรมได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจาก หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้สอดคล้องกับสภาพปัญหาการสอน และความต้องการ การฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรมที่เป็นกลุ่มทดลอง สอดคล้องกับที่ ยูทง ไกยวรรณ (2559, หน้า 15) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมจะเกิดจากการวิเคราะห์ความต้องการของบุคคล หรือของหน่วยงาน อันจะเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นแนวทางที่จะพัฒนาบุคลากรไปในทิศทางที่ต้องการ หรือเกิดจากการค้นหาความบกพร่องในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร เพื่อการพัฒนา บุคลากรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

### 3.4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

3.4.1 ผลเปรียบเทียบคะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม ของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลอง โดยใช้การคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของพระสอน ศีลธรรมกลุ่มทดลองสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย .20 คือ ตั้งแต่ .50 ถึง 1.00 ซึ่งผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็น ถึงพัฒนาการของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งผลที่ได้นี้เป็นการพิจารณาจากคะแนน ของแบบทดสอบวัดความรู้ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง จากการเปรียบเทียบผลการทดสอบหลังการฝึกอบรม และผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรม นั่นคือ พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยหลัง การฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม แสดงว่า หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอน ศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่พัฒนาขึ้นมานั้นมีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา และหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล การสอนของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของกัมปนาท บริบูรณ์ (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิถีคิดตาม แนวคิดเป็นของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม พบว่า ผลการเปรียบเทียบ

การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง หลังการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม สูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนงานให้กับหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษากรณี บริษัท แคลคอมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) พบว่า คะแนนทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของศักรินทร์ ชนประชา (2550) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของสันต์ ศูนย์กลาง (2551) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติวิชาชีพหลังการฝึกอบรมในวงรอบที่ 2 สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาญ พันธุ์ประเสริฐ (2551) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์ เพื่อออกแบบบทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับทฤษฎีบทปฏิบัติที่สอดคล้องกับทฤษฎีบทปฏิบัติ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรดังกล่าว มีความรู้ ความสามารถด้านการออกแบบและจัดทำ ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้และประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับทฤษฎีบทปฏิบัติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Castle, Fox and Sounder (2006) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบการให้การฝึกอบรมครูโรงเรียนพัฒนาอาชีพจากสถาบันให้การฝึกอบรมและไม่ได้ฝึกอบรมจากสถาบันฝึกอบรมของครูใหม่ พบว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันฝึกอบรม มีความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การจัดการในชั้นเรียนและการวัดประเมินผลดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันการฝึกอบรมให้การฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jeanpierre, Oberhauser, and Freeman (2005) ที่ได้ศึกษาผลของการฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาวิชาชีพในรัฐมินเนโซตาและรัฐเท็กซัส พบว่า ครูที่เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเตรียมกิจกรรมโดยใช้พื้นฐานของการสืบเสาะหาความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4.2 ผลการประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนถูกต้องระดับมาก แสดงว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้น มีผลให้พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีทักษะการเขียนแผนการสอน หรือ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนถูกต้อง อยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมประจำหน่วยการฝึกอบรม โดยใช้หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมนั้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ วิทยากรในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบรรยายเนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมเป็นอย่างดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ตามขอบข่ายของหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น มีผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหรือพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับที่ ชูชัย สมितिโกร (2551, หน้า 19) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่เพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถที่นำไปช่วยในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลที่ดีแก่องค์กร สอดคล้องกับที่ Dessler (1999, pp. 128-130) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ใช้ในการจัด เพื่อพัฒนาหรือฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี อัสวโกคิน (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า คะแนนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

#### 3.4.3 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง

มีผลคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 คือ ตั้งแต่ 3.97 ถึง 4.66 และกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ระดับเห็นด้วยมากที่สุด 11 ข้อ ระดับเห็นด้วยมาก 26 ข้อ อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง 1 ข้อ คือ ระยะเวลาในการฝึกอบรมในหน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและน่าสนใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ กล่าวคือ เนื้อหาวิชาที่นำมาฝึกอบรมมีความเหมาะสม ทันสมัย น่าสนใจ และสามารถนำไปใช้ได้จริง การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมมีส่วนเสริมสร้างให้พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเป็นกันเอง ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

มากขึ้น และทำให้บรรยากาศในการฝึกอบรมไม่น่าเบื่อ สื่อประกอบการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย การฝึกอบรมมีความเหมาะสมและน่าสนใจ สถานที่จัดการฝึกอบรมจัดได้อย่างเหมาะสม สะดวกสบาย รวมทั้งสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมมีประโยชน์อย่างมาก และสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน การสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ สอดคล้องกับความต้องการการฝึกอบรมของพระสอนศีลธรรม กลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม เมื่อนำไปทดลองใช้ฝึกอบรมจริง หลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าว นั้นจึงสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ สอดคล้องกับที่ ยุทธ ไกยวรรณ (2559, หน้า 1-2) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นกระบวนการในการกำหนดเนื้อหา ทักษะและทัศนคติของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภ พัฒนาพงศ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพ พบว่า ผู้บริหารเกี่ยวกับการฝึกอบรม นักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ กงเดิม (2553) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร อยู่ในระดับมาก

ส่วนการที่พระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง 1 ข้อ คือ ระยะเวลาในการฝึกอบรมในหน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมและน่าสนใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ด้วยการฝึกอบรมประกอบเนื้อหาวิชาประจำหน่วยการฝึกอบรม มีความเหมาะสม แต่อาจยังไม่เพียงพอสำหรับพระสอนศีลธรรมกลุ่มทดลองหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางรูป จึงทำให้ระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมในข้อดังกล่าวอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมให้มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ

ในการสอนเพิ่มขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชาลินี เกษรพิกุล (2555) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์ มีประสิทธิภาพสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของกันสร คงยืน (2552) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานี้ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัยให้มีสมรรถนะเพิ่มขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสันต์ ศูนย์กลาง (2551) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพาศรี ไพรวรรณ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนกิจกรรมแนะแนว พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Castle, Fox and Souder (2006) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการให้การฝึกอบรมครูโรงเรียนพัฒนาอาชีพจากสถาบันให้การฝึกอบรม และไม่ได้ฝึกอบรมจากสถาบันฝึกอบรมของครูใหม่ พบว่า นักเรียนยังประทับใจในการเรียนกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันการฝึกอบรมมากกว่า

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมตามสภาพปัญหา ความจำเป็นและความต้องการของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในความปกครองของคณะสงฆ์แต่ละภาค เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมมีคุณภาพและตอบสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น
2. ควรจัดการฝึกอบรมโดยกำหนดระยะเวลาให้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยอาจมีการเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมหรือจัดการฝึกอบรมแบบต่อเนื่อง เพื่อให้ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของแต่ละภาคของคณะสงฆ์
3. ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งใน



5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล ให้ลึกซึ้งและละเอียดแต่ละด้านต่อไป

2. ควรนำรูปแบบและวิธีการของหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่มีพระสงฆ์เป็นผู้สอน เพื่อจะได้ข้อค้นพบด้านการสอนของพระสงฆ์ที่กว้างขึ้นต่อไป

3. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษากับพระสอนศีลธรรมในความปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 โดยกลุ่มตัวอย่างอยู่ในส่วนของการปฏิบัติงานสอนในระดับชั้นประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจอาจมีการศึกษากับพระสอนศีลธรรมในความปกครองของคณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ หรืออาจมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระสอนศีลธรรมในความปกครองของคณะสงฆ์ 2 ภาค หรือมากกว่า เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

## บรรณานุกรม

- กนกพร ทองสอดแสง. (2552). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูสอนวิชาเพศศึกษาด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ. คุยฎีนิพนธ์รัฐศาสตรอุตสาหกรรมคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). รายงานการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุยฎีสถาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กัมปนาท บริบูรณ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและวิธีคิดตามแนวคิดเป็นของนักเรียน โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม. คุยฎีนิพนธ์การศึกษาคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติ รัตนราช. (2550). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated learning management). กรุงเทพฯ: โรงเรียนเทคโนโลยีสยาม.
- ครูประจำการ โรงเรียนประถมศึกษา คนที่ 1. (2560, 25 มีนาคม). ครูสอนสังคมศึกษา. สัมภาษณ์.
- ครูประจำการ โรงเรียนประถมศึกษา คนที่ 2. (2560, 25 มีนาคม). ครูฝ่ายวิชาการ. สัมภาษณ์.
- คันสร คงยืน. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถนะหัวหน้าศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษาในวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. คุยฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ชนาธิป พรกุล. (2555). การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ชุกำแพง. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรแนวคิดและกระบวนการ (Curriculum research and developmetn concept and process). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาลินี เกษรพิกุล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทยด้านการสอนคิดวิเคราะห์. คุยฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- ชูชัย สมितिไกร. (2549). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชัย สมितिไกร. (2551). *การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม*. เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูชัย สมितिไกร. (2556). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เด่นพงษ์ พลละคร. (2551). *การนำความรู้ทางทฤษฎีการบริหารบุคคลไปใช้ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ทรูปลูกปัญญา. (2555). *ลักษณะการสอนที่ดี*. เข้าถึงได้จาก [http://www.trueplookpanya.com/new/cms\\_detail/teacher/26113](http://www.trueplookpanya.com/new/cms_detail/teacher/26113)
- ทวีป อภิลิทธิ. (2551). *เทคนิคการเป็นวิทยากรและนักฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา แวมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- ทิสนา แวมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา แวมมณี. (2560). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2552). *มหาเถรสมาคม อด ร.ร. ลดชั่วโมงวิชาพระพุทธศาสนา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/33566/>
- นักเรียนระดับประถมศึกษา. (2560, 26 มีนาคม). *นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6*. สัมภาษณ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุรชัย สิริมหาสาร. (2549). *แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บั๊กพอยท์.
- ประณาท เทียนศรี. (2556). *การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: วี พรีนซ์ (1991).
- ประไพ ฉลาดคิด. (2548). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: เกษมศรี ซี พี.
- ปราโมทย์ จันทร์เรือง. (2548). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหลักการและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร*. ลพบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ปราโมทย์ จันทร์เรือง. (2552). *เอกสารคำสอนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร*. ลพบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

- ปรีชา กันธิยะ. (2550). *คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (การเรียนการสอน)*  
 ไปถึงประมาณ 2550. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย  
 จำกัด.
- ปรีชา กันธิยะ. (2552). *การพัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม*  
 ปรัชญาคุณภิวัฒน์จิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ผกา สัตยธรรม. (2557). *การสอนจริยธรรมสำหรับเยาวชน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ:  
 แอคทีฟ พรินท์.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 1. (2560, 17 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 2. (2560, 17 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 3. (2560, 17 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 4. (2560, 17 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 5. (2560, 17 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 6. (2560, 3 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 7. (2560, 3 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 8. (2560, 4 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 9. (2560, 4 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 10. (2560, 4 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 11. (2560, 25 กรกฎาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 12. (2560, 2 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 13. (2560, 24 กรกฎาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 14. (2560, 24 กรกฎาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 15. (2560, 11 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 16. (2560, 2 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 17. (2560, 6 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 18. (2560, 10 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 19. (2560, 2 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้ให้ข้อมูลรูปที่ 20. (2560, 2 สิงหาคม). พระสอนศีลธรรม.
- ผู้อำนวยการ โรงเรียนประถมศึกษา. (2560, 24 มีนาคม). ผู้อำนวยการ.

- พรชูลี อาชาวำรุง. (2549). *การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน  
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ปีงบประมาณ 2548-2549*. กรุงเทพฯ:  
กรมการศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *โยนิโสมนสิการเพื่อการดำเนินชีวิต และพัฒนาปัญญา*.  
นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์  
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- แพรวพรรณ บุญฤทธิมนต์ศรี. (2550). *การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนงานให้กับ  
หัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษากรณี บริษัทเคล-คอมพ์  
อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)*. คุยฉินิพนธ์การศึกษาคุยฉินิพนธ์  
สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556, 25 ธันวาคม). *เรื่อง การแบ่งส่วนงาน พ.ศ. 2556  
ตามราชกิจจานุเบกษา*. ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2559). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยุพาศรี ไพรวรรณ. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนกิจกรรมแนะแนว*. คุยฉินิพนธ์  
ครุศาสตรอุตสาหกรรมคุยฉินิพนธ์, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย,  
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน. (2551). *เทคนิคการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณิ ลิ้มอักษร. (2551). *จิตวิทยาการศึกษา*. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รววิทย์ นิเทศศิลป์. (2551). *สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้*. ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์.
- วันทนา เนาว์วัน. (2548). *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม*. พระนครศรีอยุธยา:  
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- วัลลภ พัฒนพงศ์. (2554). *การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนักพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสมรรถนะอาชีพ*.  
คุยฉินิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมคุยฉินิพนธ์, สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร,  
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วารินทร์ อักษรนำ. (2547). *คู่มือการสร้างและใช้เกมประกอบการอบรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ:  
สุวีริยาสาส์น.

- วารุณี อัสวโกติน. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิกานดา จักรอิสราพงษ์. (2550). การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาแบบองค์รวม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิชาญ พันธุ์ประเสริฐ. (2551). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์เพื่อออกแบบบทปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาท้องถิ่น. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลลักษณ์ แก้วจินดา. (2556). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วุฒิพงษ์ ทองก้อน. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะการประกันคุณภาพ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศักรินทร์ ชนประชา. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริชัย กาญจนาวาสี. (2532). มิติใหม่ของการวิจัยทางการศึกษา. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 4(1), 1-8.
- สมคิด บางโม. (2556). เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม (Techniques in training and conference) (พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สมจิตร์ จันทร์ฉาย. (2557). การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน ดำารประกอบการสอนวิชา 1127102 การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- สมใจ กงเดิม. (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสอนคิดวิเคราะห์ สำหรับครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คุยฎีนิพนธ์การศึกษา คุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สมชาย กิจยรรยง. (2546). *การพัฒนาทีมงาน*. กรุงเทพฯ: มัลติอินฟอร์เมชันเทคโนโลยี.
- สันต์ ศูนย์กลาง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. คุษณินิพนธ์การศึกษา คุษณินิพนธ์, สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2558). *รายงานการประเมินเรื่องการติดตามประเมินผลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2559). *ทะเบียนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2560). *ข้อมูลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. เข้าถึงได้จาก [https://www.krupra.net/new/index.php?url=monknew\\_lst/](https://www.krupra.net/new/index.php?url=monknew_lst/)
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2553). *รวมกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบบังคับ ประกาศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ยงพลเทรคดิง.
- สุรงค์ ไคว้ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริพร อนุศาสนนันท์. (2554). *การวัดและประเมินผลในชั้นเรียน Measurement and assessment in classroom*. ชลบุรี: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วี.พรีน (1991).
- สุวิทย์ มูลคำ. (2549). *กลยุทธ์การสอนคิดสังเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2559). *การวัดผลและประเมินผลการศึกษาแนวใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ ภูวพิณพันธุ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ เซ็นเตอร์.
- อุษา คงทอง. (2553). *องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนา พรีนติ้ง.
- Arthurs, A. S. (2003). *Ensuring stakeholder feedback during the development of apprenticeship training programs in British Columbia*. Retrieved from [www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3094022](http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3094022)

- Beach, D. S. (1970). *Personnel: The management of people at work* (3<sup>rd</sup> ed.). New York: Macmillan.
- Beauchamp, G. (1975). *A curriculum theory*. Illinois: P. F. Peacock.
- Best, J., & Kahn, J. V. (1993). *Research in education* (7<sup>th</sup> ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Bloom, B. S. (1961). *Taxonomy of education objective, handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay.
- Brady, N. C. (1990). *The nature and properties of soils* (10<sup>th</sup> ed.). New York: Macmillan.
- Brown, J. W., Lewis, B. R., and Fred, F. H. (1985). *AV instructional technology, media, and method* (6<sup>th</sup> ed.). New York: McGraw-Hill.
- Castle, S., Fox, R. K., & Souunder, K. O. (2006). Do professional development school (PDSs) make a difference?: A comparative study of PDS and Non-PDS teacher candidates. *Journal of Teacher Education*, 57(1), 65-80.
- Dessler, G. (1998). *Management: Leading people and organization in the 21<sup>st</sup> Century*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dessler, G. (1999). *Essentials of human resource management*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Donaldson, L. (1983). *Human resource development: The new trainer's guide*. New York: Addison-Wesley.
- Frank, H. E. (1974). *Human resource development: The European approach*. Texas: Gulf.
- Gerlach & Ely. (1980). *Teachin & media: A systematic approach* (2<sup>nd</sup> ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Goldstein, I. L. (1986). *Training organization: Needs assessment, development, and evaluation*. California: Brooks/ Cole.
- Good, C. V. (1979). *Dictionary of education* (3<sup>rd</sup> ed.). New York: Mcgraw Hall.
- Good, T. (1973). *Looking in classrooms*. New York: Harper & Row.
- Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional developmetn*. California: Corwin Press.
- Heinich, Molenda & Russell. (1985). *Instructional media and the new technologies of instruction*. New York: Wiley.
- Hill, P. J. (1982). *A dictionary of education*. London: Routhledge & Kegan Page.
- Hopkins, D. C., & Antes, C. R. (1990). *Classroom measurement and evaluation*. Illinois: Publishers.



- Jeanpierre, B., Oberhauser, K., & Freemman, C. (2005). Characteristics of professional development that effect change in secondary science teachers' classroom practices. *Journal of Research in Science Teaching*, 42(6), 668-690.
- Jerrold, E. K., & Don, C. S. (1989). *Planning, producing, and using instructional media* (6<sup>th</sup> ed.). New York: Harper & Row.
- Johnson, R. B. (1979). *Training and development handbook: A guide to human resource developmetn* (2<sup>nd</sup> ed.). New York: McGraw-Hill.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Models of teaching* (8<sup>th</sup> ed.). New York: Pearson, Allyn and Bacon.
- Knowles, M. S. (1983). *The adult learner: Theory and practice*. Kent: Croom Helm.
- Kohlberg, L. (1983). *Moral stages: A current formulation and a response to crities*. Basel: Karger.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. V. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Lauridsen, D. A. (2003). *What ar teacher's perception of the curriculum development process?*. Retrieved from [wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/3124108](http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/3124108)
- Leopold, J., Harris, L., & Watson, T. (1999). *Strategic human resourcing: Principles, perspectives and practices*. London: Prerson Education.
- Linderman, E. L. (1962). *The meaning of adult education*. Montreal: Harvest House.
- McGehee, W., & Thanyer, P. W. (1961). *Training in business and industry*. New Yoork: Wiley.
- McMillan, J. H. (2001). *Classroom assessment principles and practicee for effective instruction* (2<sup>nd</sup> ed.). Needham Heights: Allyn & Bacon.
- Moore, K. D. (1992). *Classroom teaching skill* (2<sup>nd</sup> ed.). New York: McGraw-Hill.
- Oestreich, J. B. (2003). Social studies curriculum development in Bellize. *Dissertation Abstracts International*, 950-2001.
- Oosterhof, A. (1994). *Classroom applications of educational measurement* (2<sup>nd</sup> ed.). New York: Macmillan.
- Peebles, B. L. (2004). *High school principles' and teachers' perception of peach state university's professional development school model*. Legacy ETDs. 112. Retrieved from [https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/etd\\_legacy/112](https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/etd_legacy/112)

- Roger, (1951). *Client-centered teherapy*. Boston: Houston-Fiffier.
- Romiszowski, A. J. (1994). Educational systems design implication of electronic publishing. *Educational Technology*, 34, 6-12.
- Sasson, V. R. (2005). *Telling birth storries: A comparative analysis of the Birth stories of Moses and Buddha*. Canada: Mcgill University.
- Saylor, G. J., & Alexander, W. M. (1981). *Planning curriculum for schools*. New York: Holt Rinehart, & Winston.
- Shaftel, F., & Shaftel, G. (1967). *Role-playing for social values: decision-making in the social studies*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Shao, X. (2005). *Teacher training and curriculum reform in Chinese agricultural schools*. Retrieved from <https://etda.libraries.psu.edu/catalog/6278>
- Shores, L. (1960). *Instructional materials: An introduction for teachers*. New York: Ronol Press.
- Smith, P. L., & Ragan, T. J. (2005). *Instructional design* (3<sup>rd</sup> ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Taba, H. (1962). *Development curriculum: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace, & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wilson, J. P. (2000). *Human resource development*. London: Kogan Page.

ภาคผนวก

#### ภาคผนวก ก

- สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ
- สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

(สำเนา)

ที่ ศธ.6621/ ว773

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

25 เมษายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน (รายชื่อแนบ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เค้าโครงฉบับย่อ จำนวน 1 ชุด  
2. เครื่องมือ จำนวน 1 ชุด

ด้วย พระเอก บุญโยประการ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 55810116 ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย มีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ในการนี้คณะศึกษาศาสตร์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความเคารพ

(ลงชื่อ)

เชษฐ ศิริสวัสดิ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทร. 038-102067

โทรสาร 038-391043

### รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

1. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหมกวี
2. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระศรีธรรมภาณี
3. ดร.สมชาย อรุณชัยญา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
5. ดร.ปานเพชร ร่มไทร
6. พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชธรรมเมธี
7. พระธรรมวงศ์วางกูร
8. ดร.พิทยุตม์ กงกุล
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมพล สุวรรณภู
10. รองศาสตราจารย์ชารี มณีศรี

(สำเนา)

ที่ ศธ. 6218/ 1200

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

29 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ

นมัสการ

ด้วย พระเอก บุญโยประการ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 55810116 ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บ รวบรวมข้อมูลเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ ในการนี้จึงมีความประสงค์ขออนุญาตเก็บข้อมูลจาก พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการ สอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 10-25 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่าน ขั้นตอนการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ลงชื่อ) **เชษฐ ศิริสวัสดิ์**

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์. 038-102067

โทรสาร 038-391043

(สำเนา)

ที่ ศธ. 6218/ 1208

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

30 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ

ด้วย พระเอก บุญโยประการ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์และการพัฒนาสังคม รหัสประจำตัว 55810116 ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ในความควบคุมดูแลของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บ รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ในการนี้จึงมีความประสงค์ขออนุญาตเก็บข้อมูลจากพระสอนศีลธรรม ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่ปฏิบัติการสอนระดับ ชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 13 จำนวน 226 รูป โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์ ระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2560 อนึ่ง โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณา ทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ลงชื่อ) **เชษฐ ศิริสวัสดิ์**

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ ศิริสวัสดิ์)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติการแทน

ผู้ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม

โทรศัพท์. 038-102067

โทรสาร 038-391043



**ภาคผนวก ข**  
**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

**แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอนในโรงเรียน  
ของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการ  
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ**

เพื่อการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

**วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์**

เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลสภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอน  
ระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์  
แล้วสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับ  
ความต้องการของพระสอนศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

**ลักษณะของแบบสัมภาษณ์**

เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ชนิดปลายเปิด ประกอบด้วย  
คำถามปลายเปิดที่มีส่วนต่าง ๆ ดังนี้

**ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์**

ชื่อ..... ฉายา.....นามสกุล.....  
อายุ.....ปี พรรษาที่.....วิทยฐานะทางโลก.....  
ประสบการณ์การสอน.....ปี ตำแหน่งทางสงฆ์.....  
วันที่ให้การสัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.  
สถานที่ให้การสัมภาษณ์.....

**ส่วนที่ 2 ข้อคำถามการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอน**

1. สภาพปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในด้านเนื้อหาและ  
หลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล  
การสอนเป็นอย่างไร

2. ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาที่  
จำเป็นต้องจัดการฝึกอบรมมี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร 2) ด้านแผนการสอน  
3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการสอน และ 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน  
ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

3. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไร

**แบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน  
ของกระทรวงศึกษาธิการ**

เพื่อการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

.....  
คำชี้แจง แบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสม  
ในการฝึกอบรม

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

กรุณาตอบคำถามให้ครบทุกข้อ และตอบตามความเป็นจริงหรือความรู้สึกที่เป็นจริง  
เกี่ยวกับตัวท่าน และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี คำตอบของท่านจะเก็บเป็นความลับ  
ไม่มีผลกระทบต่อการทำงานในหน้าที่ของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์โดยรวม  
เพื่อการวิจัย และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมตามโครงการ  
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการให้ดียิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอย่างยิ่งในความร่วมมือด้วยดี

พระเอนก บุญโยประการ

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ซึ่งตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. อายุ

- ต่ำกว่า 30 ปี
- 30-35 ปี
- 36-40 ปี
- 41 ปี ขึ้นไป

2. พรรษา

- ต่ำกว่า 5 พรรษา
- 5-10 พรรษา
- 11 พรรษา ขึ้นไป

3. วิทยฐานะทางโลก

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์การสอน

- ต่ำกว่า 1 ปี
- 1 ปี
- 2 ปี
- 3 ปี
- 4 ปี
- 5 ปี ขึ้นไป

5. ตำแหน่งทางสงฆ์

- พระลูกวัด
- ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
- เจ้าอาวาส
- เจ้าคณะปกครอง (โปรดระบุ).....

**ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการฝึกอบรมการสอนของพระสอนศีลธรรม  
ระดับชั้นประถมศึกษา**

**คำชี้แจง** แบบสอบถามนี้ต้องการทราบเนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรมการสอนของท่าน ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ว่าอยู่ในระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการที่ตรงกับความต้องการของท่าน ซึ่งมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ความต้องการการฝึกอบรมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ความต้องการการฝึกอบรมมาก
- 3 หมายถึง ความต้องการการฝึกอบรมปานกลาง
- 2 หมายถึง ความต้องการการฝึกอบรมน้อย
- 1 หมายถึง ความต้องการการฝึกอบรมน้อยที่สุด

**ด้านเนื้อหาและหลักสูตร**

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	จุดมุ่งหมายการศึกษาและนโยบายการศึกษาของชาติ					
2	หลักการใช้หลักสูตรเพื่อการสอน					
3	หลักการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อช่วยสอน					
4	วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
5	สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
6	การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
7	เนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ตามสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
8	การปรับเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน					
9	การกำหนดเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
10	การกำหนดหน่วยการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					

#### ด้านแผนการสอน

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	ความหมายของแผนการสอน					
2	เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดทำแผนการสอน					
3	หลักการสำคัญของแผนการสอน					
4	ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน					
5	ทักษะการเขียนแผนการสอน					
6	รูปแบบและองค์ประกอบเนื้อหาสาระของการเขียนแผนการสอน					
7	หลักการเขียนสาระสำคัญของความรู้หรือเนื้อหาที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการสอน					
8	การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร					
9	การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน					
10	การบันทึกรายงานผลการใช้แผนการสอน					

## ด้านวิธีการสอน

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	แนวคิดในการสอนศีลธรรมสำหรับพระสอนศีลธรรม					
2	พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยประถมศึกษา					
3	การนำจิตวิทยาการศึกษามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานสอนอย่างเหมาะสม					
4	การเรียนรู้ทางสังคมของเด็กวัยประถมศึกษา					
5	การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาตามมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
6	จุดเน้นของการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสำหรับวัยประถมศึกษา					
7	การปฏิบัติการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การตั้งคำถาม การเสริมแรง และการสรุปบทเรียน					
8	การควบคุมชั้นเรียนสำหรับเด็กประถมศึกษา					
9	หลักการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
10	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบอุปมาอุปมัย					
11	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอบแบบปุงฉา วิสัชนา					
12	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบธรรมสากัจฉา					
13	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนโดยการสร้างศรัทธา และ โยนิโสมนสิการ					
14	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบอริยสัง					
15	แนวการสอนแบบพุทธวิธี: การสอนแบบไตรสิกขา					
16	วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย					
17	วิธีสอนโดยใช้การสาธิต					
18	วิธีสอนโดยใช้การทดลอง					
19	วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย					

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
20	วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย					
21	วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา					
22	วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย					
23	วิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร					
24	วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ					
25	วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง					
26	วิธีสอนโดยใช้เกม					
27	วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง					
28	วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้					
29	วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม					
30	การสอนแบบสร้างแผนผังความคิด					
31	การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					

### ด้านสื่อการสอน

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	ความหมายของสื่อการเรียนการสอน					
2	ประเภทของสื่อการเรียนการสอน					
3	คุณค่าหรือประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน					
4	หลักในการเลือกสื่อการสอน					
5	การผลิตและการใช้สื่อที่เหมาะสมกับเด็กวัยประถมศึกษา					
6	การผลิตและการใช้สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ					
7	การผลิตและการใช้สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง วีดิทัศน์					



ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
8	การผลิตและ การใช้สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง					
9	การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสอน					
10	การผลิตและ การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)					
11	การผลิตและ การใช้สื่อการนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer Presentation) เช่น พาวเวอร์พอยท์ (PowerPoint) ประกอบการสอน					
12	การผลิตและ การใช้สื่อ Internet ประกอบการสอน					
13	การผลิตและ การใช้สื่อจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสื่อสาร (Electronic mail: E-mail) ประกอบการสอน					
14	การผลิตและ การใช้สื่อ WWW (World Wide Web) เพื่อประกอบการสอน					
15	การประเมินผลการใช้สื่อประกอบการสอน					

#### ด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	แนวคิดและหลักการวัดผลและประเมินผลการสอน					
2	การวัดผลและประเมินผลการสอนสาระพระพุทธศาสนาที่เน้นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง					
3	หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการสอน					
4	ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการสอน					
5	การสร้างและเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้พระพุทธศาสนา					
6	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการสังเกต					
7	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการสัมภาษณ์					

ข้อที่	เนื้อหาที่ต้องการการฝึกอบรม	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
8	การวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ					
9	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการทดสอบ					
10	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการตรวจผลงาน					
11	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการใช้แฟ้มสะสมงาน					
12	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการใช้ศูนย์การประเมิน					
13	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยวิธีการศึกษาเป็นรายบุคคล					
14	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยการใช้วิธีสังเกตมิตติ					
15	การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการสอนด้วยการลงมือปฏิบัติและนำไปใช้					
16	การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบอัตนัย					
17	การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบปรนัย					
18	การสร้างแบบทดสอบโดยใช้คำถามแบบไม่จบในตัวเอง					
19	การสร้างแบบประเมินผลงาน					
20	การสร้างแบบประเมินตนเอง					
21	การสร้างแบบประเมินพฤติกรรม					
22	การสร้างแบบทดสอบและแบบประเมินภาคปฏิบัติ					
23	การสร้างแบบบันทึกการทดลอง					
24	การวิเคราะห์คะแนน การวิเคราะห์ข้อสอบและผลการประเมินการสอน					
25	การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านความสนใจและระยะเวลาเหมาะสมในการฝึกอบรม  
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน  ซึ่งตรงกับความต้องการของท่าน

1. ความสนใจในการเข้าร่วมการฝึกอบรมการสอนโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมการสอน  
สำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาของพระสอนศีลธรรม ตามโครงการของ  
กระทรวงศึกษาธิการ

สนใจเข้าร่วม

ไม่สนใจเข้าร่วม

2. ระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรม

น้อยกว่า 3 วัน

3 วัน

4 วัน

5 วัน

มากกว่า 5 วัน (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลความต้องการการฝึกอบรมการสอน  
ของพระสอนศีลธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน  
ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

1. ด้านเนื้อหาและหลักสูตร

.....

.....

.....

2. ด้านแผนการสอน

.....

.....

.....

3. ด้านวิธีการสอน

.....

.....

.....

## 4. ด้านสื่อการสอน

.....

.....

.....

## 5. ด้านการวัดผลและประเมินผล

.....

.....

.....

ขอบพระคุณอย่างยิ่งในความร่วมมือนด้วยดี

พระเอก บุญโยประการ

ผู้วิจัย

**แบบประเมินผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบร่างหลักสูตรฝึกอบรม**  
**เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา**  
**ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ**

.....

แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรฝึกอบรม โดยใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

แบบประเมินฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม

**ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรม**

**คำชี้แจง** ให้ท่านพิจารณาว่า องค์ประกอบของหลักสูตรในส่วนต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
1	หลักการและเหตุผลของหลักสูตรฝึกอบรมในการนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติจริง						
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา						
3	เนื้อหาของหลักสูตรในการนำไปใช้ฝึกอบรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย						
4	หน่วยการฝึกอบรมเหมาะสมกับขอบข่ายของหลักสูตร						



## ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม

**คำชี้แจง** ให้ท่านพิจารณาว่า องค์ประกอบของหลักสูตรในส่วนต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีความสอดคล้องมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		สอดคล้อง (+1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่สอดคล้อง (-1)	
1	หลักการและเหตุผลกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร				
2	หลักการและเหตุผลกับเนื้อหาของหลักสูตร				
3	หลักการและเหตุผลกับหน่วยการฝึกอบรม				
4	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม				
5	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหาของหลักสูตร				
6	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับเนื้อหาในหน่วยการฝึกอบรม				
7	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม				
8	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม				
9	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล				
10	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับหน่วยการฝึกอบรม				
11	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับสื่อประกอบการฝึกอบรม				
12	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับการวัดและประเมินผล				
13	เนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรมกับระยะเวลาในการฝึกอบรม				

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		สอดคล้อง (+1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่สอดคล้อง (-1)	
14	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรม กับเนื้อหาประจำหน่วยการฝึกอบรม				
15	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรม กับสื่อประกอบการฝึกอบรม				
16	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรม กับการวัดและประเมินผล				
17	กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมในหน่วยการฝึกอบรม กับระยะเวลาในการฝึกอบรม				

### ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

(...../...../.....)



### แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนฝึกอบรม

.....  
**คำชี้แจง** การตอบคำถามให้ผู้ตอบทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวเลือกที่ผู้ตอบเลือก  
 ในกระดาษคำตอบ โดยคำตอบที่ถูกต้องในแต่ละข้อมีคะแนนเป็น 1 คะแนน และตอบผิดเป็น  
 0 คะแนน การตอบคำถามให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบทุกข้อ

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตาม โครงสร้างหลักสูตรการศึกษา  
 ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกี่สาระการเรียนรู้
 

ก. 2 สาระ	ข. 3 สาระ
ค. 4 สาระ	ง. 5 สาระ
2. สาระการเรียนรู้ใดของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับ  
 เนื้อหาพระพุทธศาสนา
 

ก. สาระที่ 1	ข. สาระที่ 2
ค. สาระที่ 3	ง. สาระที่ 4
3. สาระที่ 1 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีมาตรฐานการเรียนรู้  
 เท่าใด
 

ก. 2 มาตรฐานการเรียนรู้	ข. 3 มาตรฐานการเรียนรู้
ค. 4 มาตรฐานการเรียนรู้	ง. 5 มาตรฐานการเรียนรู้
4. เนื้อหาสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา  
 และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา สามารถสรุปได้เป็นกี่เรื่อง
 

ก. 4 เรื่อง	ข. 5 เรื่อง
ค. 6 เรื่อง	ง. 7 เรื่อง
5. ข้อใดไม่จัดอยู่ในเนื้อหาสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้  
 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา
 

ก. เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
ข. เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ค. เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ
ง. เรื่อง วันสำคัญทางประวัติศาสตร์

6. กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนสังเกตดู แล้วให้ผู้เรียนซักถามอภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้ คือวิธีการสอนตามข้อใด
- ก. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย
  - ข. วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - ค. วิธีการสอนโดยใช้เกม
  - ง. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
7. วิธีการสอนใดที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัตินั้นชัดเจนขึ้น
- ก. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย
  - ข. วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - ค. วิธีการสอนโดยใช้เกม
  - ง. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
8. ข้อใดคือองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยการสาธิต
- ก. มีเรื่องหรือสิ่งที่จะสาธิต
  - ข. มีการแสดง/ การทำ/ ให้ผู้เรียนสังเกตดู
  - ค. มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการสาธิต
  - ง. ถูกทุกข้อ
9. ข้อใดไม่ใช่เทคนิคในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ
- ก. ผู้สอนอาจใช้วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต
  - ข. การสาธิตควรเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน
  - ค. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือซักถามผู้เรียนเป็นระยะ
  - ง. ผู้สอนอาจมีการซ้อมการสาธิตหรือไม่ก็ได้
10. ข้อใดเป็นข้อดีของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- ก. เป็นวิธีสอนที่ช่วยประหยัดเวลา อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย หากใช้ทดแทนการทดลอง
  - ข. เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน
  - ค. เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง
  - ง. เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ
11. ข้อใดไม่ใช่ข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- ก. เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจไม่สังเกตเห็นการสาธิตอย่างชัดเจนทั่วถึง หากเป็นกลุ่มใหญ่
  - ข. เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ
  - ค. เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง และมากพอ
  - ง. เป็นวิธีที่ผู้เรียนไม่ได้ลงมือทำเอง จึงอาจไม่เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอ

12. กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นตามกติกา คือวิธีการสอนตามข้อใด
- วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย
  - วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - วิธีการสอนโดยการใช้เกม
  - วิธีการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
13. วิธีการสอนใดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานและทำท่ายความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง
- วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย
  - วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - วิธีการสอนโดยการใช้เกม
  - วิธีการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
14. ข้อใดไม่ใช่ขั้นตอนสำคัญของการสอนโดยใช้เกม
- ผู้สอนนำเสนอเกม ชี้แจงวิธีการเล่น และกติกาการเล่น
  - ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา
  - ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่นและวิธีการการเล่นของผู้เรียน
  - ผู้สอนแสดงเกม ผู้เรียนสังเกตเกม
15. ขั้นตอนที่สำคัญมากของวิธีการสอนโดยใช้เกมคือข้อใด
- การเลือกและนำเสนอเกม
  - การชี้แจงวิธีการเล่นและกติกาการเล่น
  - การเล่นเกม
  - การอภิปรายหลังการเล่น
16. ข้อใดไม่ใช่ข้อดีของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- เป็นวิธีการที่ช่วยประหยัดเวลา อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย หากใช้ทดแทนการทดลอง
  - เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน
  - เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง
  - เป็นวิธีการที่ผู้สอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ
17. ข้อใดเป็นข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจไม่สังเกตเห็นการสาธิตอย่างชัดเจน ทัวถึง หากเป็นกลุ่มใหญ่
  - เป็นวิธีการที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง และมากพอ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนไม่ได้ลงมือทำเอง จึงอาจไม่เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอ

18. ข้อใดเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหัวข้อ หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
  - วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม
  - การสอนแบบสร้างแผนผังความคิด
  - การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
19. ข้อใดไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจากหลากหลายสาขาวิชา
  - เพื่อให้ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ
  - เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีความเหมือนกันในด้านต่าง ๆ
  - เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
20. ข้อใดไม่ใช่รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
  - การบูรณาการแบบคู่ขนาน
  - การบูรณาการแบบคู่ราบ
  - การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
21. การจัดทำแผนผังความคิด โดยใช้หัวเรื่องเป็นแกน แล้วเชื่อมโยงไปยังวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์อื่น เท่าที่จะเชื่อมโยงได้ ไม่จำเป็นต้องโยงทุกวิชาทุกครั้ง เป็นการบูรณาการแบบใด
- แบบผู้สอนคนเดียว
  - แบบคู่ขนาน
  - แบบสหวิทยาการ
  - แบบโครงการ
22. หลักในการเลือกสื่อการสอนข้อใดต้องพิจารณาก่อนเป็นอันดับแรก
- จุดประสงค์การเรียนรู้
  - ลักษณะของเนื้อหาของบทเรียน
  - ลักษณะของผู้เรียน
  - จำนวนของผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน
23. ข้อใดไม่ใช่การประเมินผลการใช้สื่อการสอน
- ประเมินการวางแผนการใช้สื่อ
  - ประเมินกระบวนการการใช้สื่อ
  - ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยตรง
  - ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้สอนโดยตรง

24. ข้อใดเป็นความผิดพลาดที่ทำให้การวัดได้ไม่ตรงกับจุดมุ่งหมาย
- ศึกษาหรือนิยามคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจน
  - ใช้เครื่องมือไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด
  - วัดได้ครบถ้วน
  - เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะวัดเหมาะสม
25. ข้อใดไม่ใช่ความสำคัญของการวัดและประเมินผล
- ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่
  - ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ
  - เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการในการดำเนินงานครั้งต่อไป
  - ช่วยให้การดำเนินงานล่าช้าลงไป
26. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา
- มีความเที่ยงตรงสูง
  - มีความยากมากหรือง่ายมาก
  - มีความเชื่อมั่น
  - มีอำนาจจำแนกได้
27. ข้อใดไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา
- แบบทดสอบ
  - แบบสังเกต
  - แบบสำรวจรายการ
  - บัตรคำถาม
28. การกระตุ้นหรือท้าทายให้ผู้เรียนได้แสดงออกโดยการกระทำ ว่าตนเองมีความสามารถอะไร และได้เคยทำสิ่งใดบ้าง แทนการทำแบบทดสอบหรือข้อสอบ เป็นกลยุทธ์สำคัญของข้อใด
- การวัดผลจริง
  - การวัดผลเสมือน
  - การประเมินสภาพจริง
  - การประเมินสภาพเสมือน
29. ข้อใดกล่าวถูกต้อง
- การประเมินสภาพจริงเน้นพฤติกรรมพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน
  - การประเมินสภาพจริงแยกการสอบและการประเมินออกจากการเรียนการสอน
  - การประเมินสภาพจริงไม่มีข้อจำกัดในการวัด
  - การประเมินสภาพจริง ยึดถือตัวเลขและข้อมูลที่ได้จากการสอบ
30. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง
- เน้นแนวคิดที่ว่าความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความหมายได้อย่างเดียว
  - การเรียนรู้เป็นกระบวนการตามความต้องการของผู้เรียน มากกว่าการบังคับให้เรียน
  - เน้นกระบวนการเรียนรู้ และผลผลิต
  - มุ่งเน้นการสืบเสาะ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น

31. ข้อใดเป็นเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลสภาพจริง
- การตรวจผลงาน
  - การใช้แฟ้มสะสมงาน
  - การประเมินโดยใช้ศูนย์ประเมิน
  - ถูกทุกข้อ
32. ข้อใดไม่ใช่หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้
- จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน
  - กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปสู่จุดประสงค์ได้
  - เด็กมีโอกาสเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ครูอำนวยความสะดวกตามเหมาะสม
  - ใช้เนื้อหาไกลตัว นอกชีวิตจริง

### เฉลยแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนฝึกอบรม

ข้อที่	คำตอบ	ข้อที่	คำตอบ
1	ง	17	ข
2	ก	18	ง
3	ก	19	ค
4	ค	20	ค
5	ง	21	ค
6	ข	22	ก
7	ข	23	ง
8	ง	24	ข
9	ง	25	ง
10	ก	26	ข
11	ข	27	ง
12	ค	28	ค
13	ค	29	ค
14	ง	30	ก
15	ง	31	ง
16	ก	32	ง

### แบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรม

**คำชี้แจง** การตอบคำถามให้ผู้ตอบทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวเลือกที่ผู้ตอบเลือกใน  
กระดาษคำตอบ โดยคำตอบที่ถูกต้องในแต่ละข้อมีคะแนนเป็น 1 คะแนน และตอบผิดเป็น 0  
คะแนน การตอบคำถามให้ผู้เข้ารับการศึกษาตอบทุกข้อ

1. วิธีการสอนใดที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น
  - ก. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย
  - ข. วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - ค. วิธีการสอนโดยการใช้เกม
  - ง. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
2. ขั้นตอนที่สำคัญมากของวิธีการสอนโดยใช้เกมคือข้อใด
  - ก. การเลือกและนำเสนอเกม
  - ข. การชี้แจงวิธีการเล่นและกติกาการเล่น
  - ค. การเล่นเกม
  - ง. การอภิปรายหลังการเล่น
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษา  
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกี่สาระการเรียนรู้
 

ก. 2 สาระ	ข. 3 สาระ
ค. 4 สาระ	ง. 5 สาระ
4. ข้อใดคือองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยการสาธิต
  - ก. มีเรื่องหรือสิ่งที่จะสาธิต
  - ข. มีการแสดง/ การทำ/ ให้ผู้เรียนสังเกตดู
  - ค. มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการสาธิต
  - ง. ถูกทุกข้อ
5. เนื้อหาสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา  
และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา สามารถสรุปได้เป็นกี่เรื่อง
 

ก. 4 เรื่อง	ข. 5 เรื่อง
ค. 6 เรื่อง	ง. 7 เรื่อง

6. ข้อใดไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจากหลากหลายสาขาวิชา
  - เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ
  - เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีความเหมือนกันในด้านต่าง ๆ
  - เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
7. ข้อใดไม่จัดอยู่ในเนื้อหาสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษา
- เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
  - เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
  - เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ
  - เรื่อง วันสำคัญทางประวัติศาสตร์
8. สาระที่ 1 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีมาตรฐานการเรียนรู้เท่าใด
- |                         |                         |
|-------------------------|-------------------------|
| ก. 2 มาตรฐานการเรียนรู้ | ข. 3 มาตรฐานการเรียนรู้ |
| ค. 4 มาตรฐานการเรียนรู้ | ง. 5 มาตรฐานการเรียนรู้ |
9. กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนสังเกตดู แล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้ คือวิธีการสอนตามข้อใด
- |                           |                              |
|---------------------------|------------------------------|
| ก. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย | ข. วิธีการสอนโดยการสาธิต     |
| ค. วิธีการสอนโดยใช้เกม    | ง. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง |
10. สาระการเรียนรู้ใดของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาพระพุทธศาสนา
- |              |              |
|--------------|--------------|
| ก. สาระที่ 1 | ข. สาระที่ 2 |
| ค. สาระที่ 3 | ง. สาระที่ 4 |
11. ข้อใดไม่ใช่เทคนิคในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ
- ผู้สอนอาจใช้วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต
  - การสาธิตควรเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน
  - เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือซักถามผู้เรียนเป็นระยะ
  - ผู้สอนอาจมีการซ้อมการสาธิตหรือไม่ก็ได้



12. ข้อใดเป็นข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจไม่สังเกตเห็นการสาธิตอย่างชัดเจน ทั้งถึง หากเป็นกลุ่มใหญ่
  - เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง และมากพอ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนไม่ได้ลงมือทำเอง จึงอาจไม่เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอ
13. ข้อใดเป็นข้อดีของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- เป็นวิธีสอนที่ช่วยประหยัดเวลา อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย หากใช้ทดแทนการทดลอง
  - เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน
  - เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง
  - เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ
14. ข้อใดไม่ใช่ความสำคัญของการวัดและประเมินผล
- ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่
  - ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ
  - เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการในการดำเนินงานครั้งต่อไป
  - ช่วยให้การดำเนินงานล่าช้าลงไป
15. ข้อใดไม่ใช่ข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจไม่สังเกตเห็นการสาธิตอย่างชัดเจน ทั้งถึง หากเป็นกลุ่มใหญ่
  - เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง และมากพอ
  - เป็นวิธีที่ผู้เรียนไม่ได้ลงมือทำเอง จึงอาจไม่เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอ
16. วิธีการสอนใดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานและทำทหายความสามารถโดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง
- วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย
  - วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - วิธีการสอนโดยใช้เกม
  - วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
17. ข้อใดเป็นเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลสภาพจริง
- การตรวจผลงาน
  - การใช้แฟ้มสะสมงาน
  - การประเมินโดยใช้ศูนย์ประเมิน
  - ถูกทุกข้อ

18. ข้อใดไม่ใช่หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้
- จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน
  - กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปสู่จุดประสงค์ได้
  - เด็กมีโอกาสเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ครูอำนวยความสะดวกตามเหมาะสม
  - ใช้เนื้อหาใกล้ตัว นอกชีวิตจริง
19. ข้อใดไม่ใช่ขั้นตอนสำคัญของการสอนโดยใช้เกม
- ผู้สอนนำเสนอเกม ชี้แจงวิธีการเล่น และกติกาการเล่น
  - ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา
  - ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่นและวิธีการการเล่นของผู้เรียน
  - ผู้สอนแสดงเกม ผู้เรียนสังเกตเกม
20. ข้อใดไม่ใช่ข้อดีของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- เป็นวิธีสอนที่ช่วยประหยัดเวลา อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย หากใช้ทดแทนการทดลอง
  - เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน
  - เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง
  - เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ
21. ข้อใดเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหัวข้อ หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
  - วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม
  - การสอนแบบสร้างแผนผังความคิด
  - การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
22. กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นตามกติกา คือ วิธีการสอนตามข้อใด
- วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย
  - วิธีการสอนโดยการสาธิต
  - วิธีการสอนโดยใช้เกม
  - วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
23. ข้อใดไม่ใช่รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว
  - การบูรณาการแบบคู่ขนาน
  - การบูรณาการแบบคู่ราบ
  - การบูรณาการแบบสหวิทยาการ
24. ข้อใดไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา
- แบบทดสอบ
  - แบบสังเกต
  - แบบสำรวจรายการ
  - บัตรคำถาม

25. การกระตุ้นหรือทำลายให้ผู้เรียนได้แสดงออกโดยการกระทำ ว่าตนเองมีความสามารถอะไร และได้เคยทำสิ่งใดบ้าง แทนการทำแบบทดสอบหรือข้อสอบ เป็นกลยุทธ์สำคัญของข้อใด
- ก. การวัดผลจริง
  - ข. การวัดผลเสมือน
  - ค. การประเมินสภาพจริง
  - ง. การประเมินสภาพเสมือน
26. การจัดทำแผนผังความคิด โดยใช้หัวเรื่องเป็นแกน แล้วเชื่อมโยงไปยังวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์อื่น เท่าที่จะเชื่อมโยงได้ ไม่จำเป็นต้องโยงทุกวิชาทุกครั้งเป็นการบูรณาการแบบใด
- ก. แบบผู้สอนคนเดียว
  - ข. แบบคู่ขนาน
  - ค. แบบสหวิทยาการ
  - ง. แบบโครงการ
27. ข้อใดไม่ใช่การประเมินผลการใช้สื่อการสอน
- ก. ประเมินการวางแผนการใช้สื่อ
  - ข. ประเมินกระบวนการการใช้สื่อ
  - ค. ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรง
  - ง. ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้สอนโดยตรง
28. ข้อใดเป็นความผิดพลาดที่ทำให้การวัดได้ไม่ตรงกับจุดมุ่งหมาย
- ก. ศึกษาหรือนิยามคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจน
  - ข. ใช้เครื่องมือไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด
  - ค. วัดได้ครบถ้วน
  - ง. เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะวัดเหมาะสม
29. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา
- ก. มีความเที่ยงตรงสูง
  - ข. มีความยากมากหรือง่ายมาก
  - ค. มีความเชื่อมั่น
  - ง. มีอำนาจจำแนกได้
30. หลักในการเลือกสื่อการสอนข้อใดต้องพิจารณาก่อนเป็นอันดับแรก
- ก. จุดประสงค์การเรียนรู้
  - ข. ลักษณะของเนื้อหาของบทเรียน
  - ค. ลักษณะของผู้เรียน
  - ง. จำนวนของผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน
31. ข้อใดกล่าวถูกต้อง
- ก. การประเมินสภาพจริงเน้นพฤติกรรมพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน
  - ข. การประเมินสภาพจริงแยกการสอบและการประเมินออกจากการเรียนการสอน
  - ค. การประเมินสภาพจริงไม่มีข้อจำกัดในการวัด
  - ง. การประเมินสภาพจริง ยึดถือตัวเลขและข้อมูลที่ได้จากการสอบ

32. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง

- ก. เน้นแนวคิดที่ว่าความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความหมายได้อย่างเดียว
- ข. การเรียนรู้เป็นกระบวนการตามความต้องการของผู้เรียน มากกว่าการบังคับให้เรียน
- ค. เน้นกระบวนการเรียนรู้ และผลผลิต
- ง. มุ่งเน้นการสืบเสาะ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น

### เฉลยแบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรม

ข้อที่	คำตอบ	ข้อที่	คำตอบ
1	ข	17	ง
2	ง	18	ง
3	ง	19	ง
4	ง	20	ก
5	ค	21	ง
6	ค	22	ค
7	ง	23	ค
8	ก	24	ง
9	ข	25	ค
10	ก	26	ค
11	ง	27	ง
12	ข	28	ข
13	ก	29	ข
14	ง	30	ก
15	ข	31	ค
16	ค	32	ก

**แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสอน  
สำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา  
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ**

.....

**คำชี้แจง** แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อหลักสูตรฝึกอบรมการสอน สำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียน ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

ข้อ	ข้อความในแบบสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1.	เนื้อหาวิชาของการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมต่อไปนี้จะเหมาะสม ทันสมัย และน่าสนใจ					
	1.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
	1.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต					
	1.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม					
	1.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					
	1.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน					
	1.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน					
	1.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง					
	1.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้					

ข้อ	ข้อคำถามในแบบสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
2.	การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ต่อไปนี้มีเหมาะสม และน่าสนใจ					
	2.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
	2.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้ การสาธิต					
	2.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม					
	2.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					
	2.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน					
	2.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและ ประเมินผลการสอน					
	2.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง					
	2.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือ แผนการจัดการเรียนรู้					
3.	สื่อประกอบการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรม ต่อไปนี้มีเหมาะสม และน่าสนใจ					
	3.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
	3.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้ การสาธิต					
	3.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้เกม					
	3.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					

ข้อ	ข้อความถามในแบบสอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	3.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน					
	3.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง					
	3.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้					
4.	ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมต่อไปนี้มีเหมาะสมและน่าสนใจ					
	4.1 หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
	4.2 หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต					
	4.3 หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม					
	4.4 หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ					
	4.5 หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน					
	4.6 หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน					
	4.7 หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง					
	4.8 หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้					
5.	วิทยากรในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมกำหนดและเลือกได้อย่างเหมาะสม					
6.	เอกสารการฝึกอบรมจัดทำได้อย่างเหมาะสม					





**แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้**  
(จากกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8)

**คำชี้แจง** ให้ท่านพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ  
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

5 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้อง มากที่สุด

4 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้อง มาก

3 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้อง ปานกลาง

2 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้อง น้อย

1 หมายถึง การเขียนมีความชัดเจนถูกต้อง น้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	<b>คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้</b> 1. มีองค์ประกอบครบถ้วนสัมพันธ์กัน 2. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
2	<b>จุดประสงค์การเรียนรู้</b> 1. สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ 2. มีความชัดเจนสอดคล้องกับตัวชี้วัดชั้นปี					
3	<b>สาระการเรียนรู้</b> 1. สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ 2. สอดคล้องกับตัวชี้วัดชั้นปีและจุดประสงค์การเรียนรู้ 3. เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน 4. เหมาะสมกับเวลาเรียน					
4	<b>กระบวนการเรียนรู้</b> 1. เป็นไปตามขั้นตอนวิธีสอนที่กำหนด 2. พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ 3. มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4. เหมาะสมกับระดับชั้น/ ช่วงชั้นของผู้เรียน 5. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดและการมีส่วนร่วม					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	<b>การวัดผลประเมินผล</b> 1. ประเมินตามจุดประสงค์การเรียนรู้ 2. ประเมินตรงตามตัวชี้วัดชั้นปี 3. ประเมินตรงตามความสามารถของผู้เรียน					
6	<b>สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้</b> 1. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ 2. สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ 3. เหมาะสมกับระดับชั้น/ช่วงชั้นของผู้เรียน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ประเมิน

#### ภาคผนวก ค

ค่าอำนาจจำแนกรายชื่อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความต้องการการฝึกอบรม

ด้าน	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
เนื้อหาและหลักสูตร	1	.49	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	2	.60	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	3	.48	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	4	.78	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	5	.44	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	6	.61	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	7	.63	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	8	.78	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	9	.44	ใช้ได้
เนื้อหาและหลักสูตร	10	.48	ใช้ได้
แผนการสอน	1	.70	ใช้ได้
แผนการสอน	2	.68	ใช้ได้
แผนการสอน	3	.78	ใช้ได้
แผนการสอน	4	.81	ใช้ได้
แผนการสอน	5	.69	ใช้ได้
แผนการสอน	6	.75	ใช้ได้
แผนการสอน	7	.38	ใช้ได้
แผนการสอน	8	.41	ใช้ได้
แผนการสอน	9	.73	ใช้ได้
แผนการสอน	10	.80	ใช้ได้
วิธีการสอน	1	.46	ใช้ได้
วิธีการสอน	2	.68	ใช้ได้
วิธีการสอน	3	.64	ใช้ได้
วิธีการสอน	4	.74	ใช้ได้
วิธีการสอน	5	.58	ใช้ได้
วิธีการสอน	6	.55	ใช้ได้
วิธีการสอน	7	.59	ใช้ได้
วิธีการสอน	8	.68	ใช้ได้

ด้าน	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
วิธีการสอน	9	.53	ใช้ได้
วิธีการสอน	10	.37	ใช้ได้
วิธีการสอน	11	.44	ใช้ได้
วิธีการสอน	12	.56	ใช้ได้
วิธีการสอน	13	.60	ใช้ได้
วิธีการสอน	14	.42	ใช้ได้
วิธีการสอน	15	.48	ใช้ได้
วิธีการสอน	16	.50	ใช้ได้
วิธีการสอน	17	.76	ใช้ได้
วิธีการสอน	18	.71	ใช้ได้
วิธีการสอน	19	.63	ใช้ได้
วิธีการสอน	20	.65	ใช้ได้
วิธีการสอน	21	.61	ใช้ได้
วิธีการสอน	22	.70	ใช้ได้
วิธีการสอน	23	.62	ใช้ได้
วิธีการสอน	24	.68	ใช้ได้
วิธีการสอน	25	.64	ใช้ได้
วิธีการสอน	26	.76	ใช้ได้
วิธีการสอน	27	.83	ใช้ได้
วิธีการสอน	28	.79	ใช้ได้
วิธีการสอน	29	.82	ใช้ได้
วิธีการสอน	30	.84	ใช้ได้
วิธีการสอน	31	.66	ใช้ได้
สื่อการสอน	1	.78	ใช้ได้
สื่อการสอน	2	.76	ใช้ได้
สื่อการสอน	3	.74	ใช้ได้
สื่อการสอน	4	.76	ใช้ได้
สื่อการสอน	5	.50	ใช้ได้

ด้าน	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
สื่อการสอน	6	.78	ใช้ได้
สื่อการสอน	7	.76	ใช้ได้
สื่อการสอน	8	.55	ใช้ได้
สื่อการสอน	9	.87	ใช้ได้
สื่อการสอน	10	.75	ใช้ได้
สื่อการสอน	11	.84	ใช้ได้
สื่อการสอน	12	.71	ใช้ได้
สื่อการสอน	13	.83	ใช้ได้
สื่อการสอน	14	.9	ใช้ได้
สื่อการสอน	15	.88	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	1	.70	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	2	.42	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	3	.68	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	4	.79	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	5	.27	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	6	.91	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	7	.83	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	8	.85	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	9	.86	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	10	.79	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	11	.87	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	12	.84	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	13	.86	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	14	.83	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	15	.85	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	16	.85	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	17	.80	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	18	.49	ใช้ได้

ด้าน	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	หมายเหตุ
การวัดผลและประเมินผลการสอน	19	.54	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	20	.52	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	21	.53	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	22	.54	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	23	.55	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	24	.49	ใช้ได้
การวัดผลและประเมินผลการสอน	25	.36	ใช้ได้

หมายเหตุ: ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .98

## ภาคผนวก ง

ค่าอำนาจจำแนกรายชื่อและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้



ข้อที่	ค่าความยากง่าย ( $p$ )	ค่าอำนาจจำแนก ( $r$ )	หมายเหตุ
1	.57	.07	ตัดทิ้ง
2	.70	.07	ตัดทิ้ง
3	.40	.40	ใช้ได้
4	.43	.33	ใช้ได้
5	.33	.40	ใช้ได้
6	.53	.13	ตัดทิ้ง
7	.53	.27	ใช้ได้
8	.53	.13	ใช้ได้
9	.43	.47	ใช้ได้
10	.50	.47	ใช้ได้
11	.47	.40	ใช้ได้
12	.40	.00	ตัดทิ้ง
13	.53	.53	ใช้ได้
14	.50	.60	ใช้ได้
15	.37	.47	ใช้ได้
16	.47	.53	ใช้ได้
17	.47	.40	ใช้ได้
18	.73	.13	ตัดทิ้ง
19	.53	.27	ใช้ได้
20	.47	.27	ใช้ได้
21	.50	.33	ใช้ได้
22	.70	.33	ใช้ได้
23	.40	.27	ใช้ได้
24	.47	.53	ใช้ได้
25	.53	.40	ใช้ได้
26	.73	.27	ใช้ได้
27	.60	.00	ตัดทิ้ง
28	.73	.40	ใช้ได้

ข้อที่	ค่าความยากง่าย ( $p$ )	ค่าอำนาจจำแนก ( $r$ )	หมายเหตุ
29	.47	.40	ใช้ได้
30	.53	.40	ใช้ได้
31	.47	.27	ใช้ได้
32	.40	.13	ตัดทิ้ง
33	.50	.47	ใช้ได้
34	.73	.40	ใช้ได้
35	.53	.53	ใช้ได้
36	.70	.47	ใช้ได้
37	.43	.60	ใช้ได้
38	.53	.27	ใช้ได้
39	.43	.33	ใช้ได้
40	.47	.13	ตัดทิ้ง

หมายเหตุ: ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความรู้ทั้งหมดนี้มีค่าเท่ากับ .87

**ภาคผนวก จ**  
**รายละเอียดหลักสูตรฝึกอบรม**

หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา  
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

พระอเนก บุญโยประการ  
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม  
มหาวิทยาลัยบูรพา

## คำนำ

หลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการสอน อันประกอบด้วย ด้านเนื้อหาและหลักสูตร การแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ให้กับพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาคที่ 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ระดับชั้นประถมศึกษา เนื้อหาจะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของการฝึกอบรม รายละเอียดของหลักสูตร ฝึกอบรมตั้งแต่หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการฝึกอบรม กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล หลักสูตรเล่มนี้จะเป็นแนวทางให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการสอนให้กับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งจะเกิดประโยชน์และบรรลุผลสำเร็จต่อไป

พระอเนก บุญโยประการ

ผู้จัดทำ

## สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
หลักการและเหตุผล	1
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	1
หน่วยการฝึกอบรม	1
กิจกรรมการฝึกอบรม	7
สื่อประกอบการฝึกอบรม	7
การวัดและประเมินผล	8
เนื้อหาวิชาการหลักสูตรฝึกอบรม	
หน่วยที่ 1	9
หน่วยที่ 2	25
หน่วยที่ 3	32
หน่วยที่ 4	40
หน่วยที่ 5	48
หน่วยที่ 6	53
หน่วยที่ 7	60
หน่วยที่ 8	65

## หลักการและเหตุผล

จากการสำรวจสภาพและปัญหาการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอยู่ในปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด พบว่าพระสอนศีลธรรมมีปัญหาการสอนในด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอน ซึ่งแต่ละด้านพบว่ามีปัญหาจากพระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในเป้าหมายของหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และวิธีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพน้อยลง ดังนั้นพระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ จึงจะปฏิบัติการสอนในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ พระสอนศีลธรรมควรได้รับการพัฒนาด้านการสอนเพิ่มเติม เพื่อให้การปฏิบัติงานสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามการฝึกอบรมจะมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพด้วย ผู้จัดทำได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสอน และความสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรม จึงได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการขึ้นเป็นการเฉพาะให้กับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 13 ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด โดยมีหลักการ คือ 1) เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการสอนแก่พระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 2) เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ ทั้งนี้เมื่อพระสอนศีลธรรมได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมนี้แล้ว พระสอนศีลธรรมจะมีการสอนที่ดี มีคุณภาพโดยได้รับการพัฒนาด้านองค์ความรู้ ความสามารถด้านการสอน และพระสอนศีลธรรมจะได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อสามารถนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งพระสอนศีลธรรมได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากนักเรียน ผู้บริหารบุคลากรใน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

### จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เพื่อให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการสอน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### หน่วยการฝึกอบรม

เนื้อหาของหลักสูตรแบ่งเป็น 8 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (3 ชั่วโมง)

- 1) วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต (2 ชั่วโมง)

- 1) ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- 2) วัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- 3) องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- 4) ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
- 5) เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ
- 6) ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม (2 ชั่วโมง)

- 1) ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- 2) วัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- 3) องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- 4) ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม
- 5) เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพ
- 6) ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกม

หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (2 ชั่วโมง)

- 1) ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2) วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ



3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที)

1) ประเภทของสื่อการสอน

2) หลักการเลือกสื่อการสอน

3) การประเมินผลการใช้สื่อการสอน

หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน (1 ชั่วโมง 30 นาที)

1) หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

2) ความสำคัญของการวัดและประเมินผล

3) ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา

4) ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา

5) เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา

หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง (1 ชั่วโมง 30 นาที)

1) การประเมินสภาพจริง

2) ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิม

3) ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง

4) เครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริง

หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ (4 ชั่วโมง 30 นาที)

1) หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

2) เทคนิคในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

3) ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

### กิจกรรมการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกอบรมมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. การสร้างความคุ้นเคย ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการสร้างความคุ้นเคย เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศแห่งแห่งการเปิดเผยตัวเองให้สมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมได้รู้จักกันและสร้างกลุ่มกิจกรรมในการฝึกอบรม

2. การทดสอบก่อนการฝึกอบรม ใช้แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการสอน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อ

การสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอนก่อนการฝึกอบรม เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับ การสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3. การดำเนินการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยฝึกอบรม ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการสร้างประสบการณ์ความรู้ ด้วยการจัดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรม ใช้กิจกรรมการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละหน่วยฝึกอบรมของหลักสูตร ฝึกอบรม โดยยึดหลักภาวะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เทคนิค การฝึกอบรมที่ใช้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การระดมสมอง การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

4. การทดสอบหลังการฝึกอบรม ใช้แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการสอน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร ด้านแผนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อ การสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลการสอนหลังการฝึกอบรม เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับ การสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นมาน้อยเพียงใด การประเมินทักษะการเขียนแผน การสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยวิทยากรประจำหน่วยที่ 8 เป็นผู้ประเมิน โดยใช้แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อประเมินระดับการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความชัดเจนถูกต้องมากน้อยเพียงใด และการสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรหลังการฝึกอบรม ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อวัดระดับความคิดเห็นต่อหลักสูตรของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพึงพอใจมากน้อยเพียงใด

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. หลักสูตรฝึกอบรม
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอ โปรเจคเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม และวัสดุอุปกรณ์
4. แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนฝึกอบรม และหลังฝึกอบรม
5. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม
6. แบบประเมินทักษะการเขียนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

#### การวัดและประเมินผล

1. เครื่องมือที่ใช้
  - ด้านความรู้ ใช้แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม
  - ด้านทักษะ ใช้แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

ด้านความคิดเห็น ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม

## 2. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ด้านความรู้ คะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรมมีพัฒนาการเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

ด้านทักษะ มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป จาก 5 ระดับ

ด้านความคิดเห็น มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป จาก 5 ระดับ

**หน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

ระยะเวลา 3 ชั่วโมง

**จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม**

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. บอกวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้
2. อธิบายเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้
3. บอกมาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปี ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้
4. บอกโครงสร้างเนื้อหาสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้

**เนื้อหาการฝึกอบรม**

1. วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

**กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม**

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 1 “ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร

3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันสรุปเนื้อหาประจำหน่วยที่ 1

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม

#### การวัดและประเมินผล

สังเกตจากการซักถาม และการร่วมสรุป

## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 1

### หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

#### วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ

#### หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

#### จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

#### สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

#### 1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์

ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

## 2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

2.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.2 ซื่อสัตย์สุจริต

2.3 มีวินัย

2.4 ใฝ่เรียนรู้

2.5 อยู่อย่างพอเพียง

2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

2.7 รักความเป็นไทย

2.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

### มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย

2. คณิตศาสตร์



3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

#### **กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นการกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนต้องรู้ เมื่อจบหลักสูตรเหล่านั้น ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอน ในการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนานั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้อยู่ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งบังคับให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตามมาตรฐานที่กำหนด ในลักษณะของหลักสูตรแกนกลางที่เน้นความเป็นเอกภาพของความเป็นไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา โดยการนำวิทยาการแขนงต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็น 5 สาระ 11 มาตรฐาน ดังนี้

#### **สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม**

- มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

- มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและ ธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

- มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

- มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบตัวทั้งทางด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ตลอดจนมีทักษะที่จะเรียนรู้และจัดการกับปัญหาที่ตนประสบด้วยวิธีการที่มีเหตุผล และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

**สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

### 1. มาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปี (ระดับชั้นประถมศึกษา)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 2 มาตรฐาน ได้แก่

1.1 มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

#### 1.1.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

1.1.1.1 บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป

1.1.1.2 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตแลข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก หรือเรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.1.3 บอกความหมายความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตาม หลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.1.4 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ ในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

#### 1.1.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.1.2.1 บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.2.2 สรุปลักษณะประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวช หรือประวัติศาสดา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.3 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.2.4 บอกความหมายความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตาม หลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.5 ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียนตามหลักศาสนา

1.1.2.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.2.7 บอกชื่อศาสนา ศาสดาและความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ

### 1.1.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.1.3.1 อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย

1.1.3.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.3 ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.3.4 บอกความหมายความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.3.5 แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.3.7 บอกชื่อความสำคัญและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศาสนบุคคลของศาสนาอื่น ๆ

### 1.1.4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.4.1 อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน

1.1.4.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลुरुธรรมจนถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.3 เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.4.4 แสดงความเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.5 ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

1.1.4.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.4.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์

1.1.4.8 อธิบายประวัติศาสดาของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป

1.1.5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.1.5.1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย

1.1.5.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติดาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.3 เห็นคุณค่าและประพฤติดนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.5.4 อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.5.5 แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.5.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม

1.1.6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1.6.1 วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1.6.2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติดาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.3 เห็นคุณค่าและประพฤติดนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด

1.1.6.4 วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท 3 ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.5 ชื่นชมการทำมาค้าดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

1.1.6.6 เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตาและบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

1.1.6.7 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด

1.1.6.8 อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป

1.1.6.9 อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี

1.2 มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีตัวชี้วัดชั้นปีดังนี้

1.2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

1.2.1.1 บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.1.2 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.1.3 ปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง

1.2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1.2.2.1 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.2.2 ปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.2.3.1 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกศาสนสถานศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.3.2 เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

1.2.3.3 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

#### 1.2.4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2.4.1 อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ

1.2.4.2 มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

1.2.4.3 ปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

#### 1.2.5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.2.5.1 จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์และปฏิบัติตนถูกต้อง

1.2.5.2 ปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

1.2.5.3 มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

#### 1.2.6 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2.6.1 อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถานและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม

1.2.6.2 มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

1.2.6.3 อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธีพิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

1.2.6.4 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

## 2. โครงสร้างเนื้อหา

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังต่อไปนี้

### 2.1 เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

#### 2.1.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญของชาติไทย
- เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน)

### 2.1.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย (พระมหากษัตริย์, ประชาชน)
- เรื่องที่ 2 สรูปพุทธประวัติ (เหตุการณ์หลังประสูติ, แรกนาขวัญ, การศึกษา, การอภิเษกสมรส, การออกผนวช)

### 2.1.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย
- เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, การบำเพ็ญเพียร, ตรัสรู้, ปฐมเทศนา, ปรีนิพพาน)

### 2.1.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน (ความสำคัญของพระพุทธศาสนา)
- เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, ตรัสรู้, ประกาศสังฆธรรม, โปรดชฎิล 3, โปรดพระเจ้าพิมพิสาร, พระอัครสาวก)

### 2.1.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 ความสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทย, พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย)
- เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, พุทธกิจสำคัญ, เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์โปรดพุทธบิดา)

### 2.1.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 ความสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญประจำชาติ)
- เรื่องที่ 2 พุทธประวัติ (สรูปพุทธประวัติ, เหตุการณ์สำคัญ, ปัจฉิมโพธิกาล, ปลงอายุสังขาร, ปัจฉิมสาวก, ปรีนิพพาน, การถวายพระเพลิง, แจกพระบรมสารีริกธาตุ, สังเวชนียสถาน)

## 2.2 เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

### 2.2.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, การปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัย, โอวาท 3, สังคหวัตถุ 4, กตัญญู กตเวทีต่อพ่อแม่และครอบครัว, มงคล 38 ประการ)



- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (ตนเป็นที่พึ่งของตน, มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน)

#### 2.2.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (พระรัตนตรัย, โอวาท 3, เบญจศีล, เบญจธรรม, หิริ โอตตปปะ, สังคหวัตถุ 4, ฌราวาสธรรม 4, กตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์ และโรงเรียน, มงคล 38, วิธีฝึกสมาธิ)

- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (นิมิตตั้ง สาธุรูปานัง กตัญญูกตเวทิตา, พรหมติ มาตาปิโตร)

- เรื่องที่ 3 ศาสนาและคัมภีร์ของศาสนาต่าง ๆ (สรุปศาสนาที่สำคัญในประเทศไทย)

#### 2.2.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (พระรัตนตรัย, โอวาท 3)

- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (ทมาโน ปิโย โหติ, โมกโข กัลยาณิยา สาธุ)

- เรื่องที่ 3 พระไตรปิฎก (แนะนำพระไตรปิฎก)

#### 2.2.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, หลักกรรม, ไตรสิกขา, โอวาท 3)

- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (สุขา สังฆัสสะ สามัคคี, โลโก ปัตถัมภิกา เมตตา)

#### 2.2.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, พระรัตนตรัย, หลักอริยสัจ 4, หลักกรรม, ไตรสิกขา 3, โอวาท 3)

- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (วิริเยนะ ทุกขะ มัจเจติ, ปัญญา โลกัสมิ ปัชโชโต)

- เรื่องที่ 3 พระไตรปิฎก (ความหมายของพระไตรปิฎก)

#### 2.2.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรทราบ (ศรัทธา 4, พระรัตนตรัย, ไตรสิกขา, โอวาท 3)

- เรื่องที่ 2 พุทธศาสนสุภาษิต (สังเณะ กิตติง ปโปโปติ, ยะถาวาที ตะถาการี)

## 2.3 เรื่องประวัติพุทธสาวก ชาดก

### 2.3.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (สามเณรบัณฑิต)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (วิณณุปถชาดก, สุวรรณสามชาดก)

### 2.3.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (สามเณรราหุล)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (วานรินทชาดก, วรณชาดก)

### 2.3.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (ประวัติสังกัจจสามเณร)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (อารามทุสกชาดก, มหาวาณิชชาดก)

### 2.3.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระอรุเวลกัสสปะ)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (กุกกุทสกชาดก, มหาอุกกุสชาดก)

### 2.3.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระโสมโกฬิวิสะ)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (จูพเสณฐิชาดก, วัณณาโรหชาดก)

### 2.3.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 ประวัติพุทธสาวก (พระราธเถระ)
- เรื่องที่ 2 ชาดก (ทีฆิติโกสลชาดก, สัพพทาฐิชาดก)

## 2.4 เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ

### 2.4.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (รู้านิสงส์ของการสวดมนต์, การช่วยเหลือ บำรุงรักษาวัด, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)
- เรื่องที่ 2 ชาวพุทธตัวอย่าง (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, พระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม))

### 2.4.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อพระรัตนตรัย, การประเคนของพระ, การรู้จักการสนทนาและปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์, หลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์, การทำบุญให้ทาน)

- เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (มารยาทชาวพุทธ, พระภิกษุ, การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ, ขั้นตอนการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์, การสำรวม, การปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในวัดและพุทธสถาน)

#### 2.4.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (การไหว้พระสวดมนต์, คำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย, คำน้อมสการพระพุทธเจ้า, บทแผ่เมตตาแก่ตนเอง, การไปวัดและประโยชน์ของการไปวัด, การแต่งกายที่ถูกกาลเทศะ, การถวายสิ่งของที่เหมาะสมแก่พระภิกษุ, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

- เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (มารยาทชาวพุทธ, พระภิกษุ, การฝึกปฏิบัติ, ขั้นตอนการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์)

- เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี), สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)

#### 2.4.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (รู้านิสงส์ของการสวดมนต์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัด, การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่วัด, กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียน 1 วัน, เข้าค่ายคุณธรรมและร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศานานำสู่การปฏิบัติจริง, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ, คำบูชาพระรัตนตรัย, คำอาราธนาศีล 5, คำให้ศีล)

- เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ

- เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก, สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี)

#### 2.4.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (จัดพิธีกรรมที่เรียบง่ายและความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา, การสร้างจิตสำนึกในประโยชน์และคุณค่าของการรักษาศีล)

- เรื่องที่ 2 มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ (การมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา, การกราบพระรัตนตรัย กราบบุคคลตามฐานะและกราบศพ)

- เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (สมเด็จพระสังฆราช (สา), อาจารย์เสถียร โภธินันทะ)

#### 2.4.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 หน้าที่ชาวพุทธ (ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด และการปฏิบัติตนที่เหมาะสม, การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ)

- เรื่องที่ 2 มรรยาท (ชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ, การถวายของแด่พระภิกษุ, การปฏิบัติตนขณะฟังธรรม, การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธ, ศาสนิกชนเพื่อประโยชน์ต่อพระศาสนา)

- เรื่องที่ 3 ชาวพุทธตัวอย่าง (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์))

## 2.5 เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

### 2.5.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์ (การปฏิบัติตนในการไหว้พระสวดมนต์, การแผ่เมตตา)

- เรื่องที่ 2 การฝึกสติ (การเจริญสติและสมาธิภาวนา, การฟังเพลงและการทำงานอย่างมีสติการฝึกให้มีสมาธิ)

### 2.5.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์ (การแผ่เมตตา)

- เรื่องที่ 2 รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ

- เรื่องที่ 3 ฝึกสมาธิเบื้องต้น (การฝึกสมาธิเบื้องต้น, วิธีการฝึกสมาธิเบื้องต้น)

- เรื่องที่ 4 ฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีสติ

- เรื่องที่ 5 ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน

### 2.5.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 ฝึกไหว้พระสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา (การไหว้พระสวดมนต์, คำบูชาพระรัตนตรัย, การแผ่เมตตา)

- เรื่องที่ 2 รู้ความหมายและประโยชน์ของสติสัมปชัญญะ (สติสัมปชัญญะ)

- เรื่องที่ 3 ฝึกสมาธิเบื้องต้นในการนั่งสมาธิ (การฝึกสมาธิเบื้องต้น, วิธีการฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยนั่งสมาธิ)

- เรื่องที่ 4 ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ

- เรื่องที่ 5 ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน (ความหมายของสมาธิ)

### 2.5.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์ (สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา, บทแผ่เมตตา)

- เรื่องที่ 2 ฝึกสมาธิและเจริญปัญญา (รู้ความหมายสติสัมปชัญญะ สมาธิและการเจริญปัญญา)

#### 2.5.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์ (ไหว้พระสวดมนต์ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแม่เมตตา, บทสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย, บทแม่เมตตา)
- เรื่องที่ 2 การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา (รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา, รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและการเจริญปัญญา, ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง การนอนอย่างมีสติ, ฝึกการกำหนดรู้การสัมผัสของอายตนะทั้ง 6, ฝึกสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การเขียน และการถาม)

#### 2.5.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 การไหว้พระสวดมนต์ (การไหว้พระสวดมนต์ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแม่เมตตา, คำนมัสการพระรัตนตรัย, บทแม่เมตตา)
- เรื่องที่ 2 การฝึกสมาธิและเจริญปัญญา (ความหมายของสติ สัมปชัญญะ สมาธิและปัญญา)

### 2.6 เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

#### 2.6.1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

- เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา, การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา)
- เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (การบูชาพระรัตนตรัย, การปฏิบัติตนต่อศาสนวัตถุและศาสนสถาน)

#### 2.6.2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

- เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา)
- เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย, การทำบุญตักบาตร, คำกล่าวจบข้าวก่อนตักบาตร)

#### 2.6.3 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- เรื่องที่ 1 ศาสนพิธี (การอาราธนาศีล, การสมาทานศีล, การจัดโต๊ะหมู่บูชา, ความเป็นมาของโต๊ะหมู่บูชา, วัตถุประสงค์ของการจัดโต๊ะหมู่บูชา, เครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา, ประเภทของโต๊ะหมู่บูชา)

#### 2.6.4 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันธรรมสวนะ)
- เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (การอาราธนาศีล 5, การอาราธนาธรรม, การอาราธนาพระปริตร, ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ)

#### 2.6.5 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

- เรื่องที่ 1 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันธรรมสวนะ)
- เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (การถวายสังฆทาน, ระเบียบพิธีในงานทำบุญมงคล)

#### 2.6.6 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- เรื่องที่ 1 การปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา)
- เรื่องที่ 2 ศาสนพิธี (คำอาราธนาศีล, คำอาราธนาธรรม, คำอาราธนาพระปริตร, พิธีทอดผ้าป่า, คำถวายผ้ากฐิน, ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล)



## หน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายความหมายของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิตได้
2. บอกวัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิตได้
3. บอกองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิตได้
4. อธิบายขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิตได้
5. บอกเทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพได้
6. บอกข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิตได้

### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
2. วัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
3. องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
4. ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต
5. เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ
6. ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญและขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ และข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 2 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร

3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม

4. วิทยากรสรุปผลการซักถาม

5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 2 ในเอกสารการฝึกอบรม

6. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเมื่อชมคลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต



7. วิทยากรเปิดคลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมชม แล้วให้แต่ละกลุ่มแยกเข้าทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 2.1 ประจำหน่วยที่ 2 ในเอกสารการฝึกอบรม ใช้เวลา 20 นาที

8. สมาชิกในกลุ่มบันทึกผลการทำกิจกรรมลงในใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 2.1 ประจำหน่วยที่ 2 ในเอกสารการฝึกอบรม

9. ส่งตัวแทนนำเสนอผลการอภิปรายต่อกลุ่มใหญ่ กลุ่มละ 5 นาที

10. วิทยากรและสมาชิกอื่น ๆ ร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และสรุปร่วมกัน

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม
4. คลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

#### การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการซักถาม
2. สังเกตการร่วมอภิปรายกลุ่มย่อย
3. การนำเสนอผลการอภิปราย
4. การร่วมสรุป

## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 2

### ความหมาย

วิธีการสอนโดยใช้การสาธิต คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ให้ผู้เรียนสังเกตดู แล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตการสาธิต

วัตถุประสงค์

วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตเป็นวิธีการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นหรือการปฏิบัตินั้นชัดเจนขึ้น

### องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

1. มีเรื่องหรือสิ่งที่จะสาธิต
2. มีการแสดง/ การทำ/ ให้ผู้เรียนสังเกตดู
3. มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการสาธิต

### ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

1. ผู้สอนแสดงการสาธิต ผู้เรียนสังเกตการสาธิต
2. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายและสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสาธิต

### เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ

1. การเตรียมการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวพอสมควร เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่น การเตรียมตัวที่สำคัญ คือ ผู้สอนควรมีการซ้อมการสาธิตก่อนเพื่อจะได้เห็นปัญหา และเตรียมแก้ไข/ ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ต่อ ไปจึงจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และสถานที่ที่จะใช้ในการสาธิต และจัดวางไว้อย่างเหมาะสม สะดวกแก่การใช้ นอกจากนี้ ควรจัดเตรียมแบบสังเกตการสาธิต และเตรียมคำถามหรือประเด็นที่จะให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดและอภิปรายด้วย

2. ก่อนการสาธิต ผู้สอนควรให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสาธิตแก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสิ่งที่สาธิตได้ดี โดยการใช้วิธีบรรยาย หรือเตรียมเอกสารที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนให้ผู้เรียน หรือใช้สื่อ เช่น วัสดุทัศน หรือผู้สอนอาจมอบหมายให้แก่ผู้เรียนไปศึกษาเนื้อหาสาระที่จะสาธิตมาล่วงหน้า และควรให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกตหรือจัดทำแบบสังเกตการสาธิตให้ผู้เรียนใช้ในการสังเกต นอกจากนี้ ผู้สอนอาจใช้เทคนิคการมอบหมายให้ผู้เรียนรายบุคคลสังเกตเป็นพิเศษเฉพาะจุด เฉพาะประเด็น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตั้งใจสังเกต และมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

3. การสาธิต ผู้สอนอาจใช้วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต การสาธิตควรเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน ใช้เวลาอย่างเหมาะสม ไม่เร็วเกินไป ขณะสาธิตอาจใช้แผนภูมิ กระดานดำ หรือแผ่นใสประกอบ และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม หรือซักถามผู้เรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อกระตุ้นความคิดและความสนใจของผู้เรียน และในบางกรณีอาจให้ผู้เรียนบางคนช่วยในการสาธิตด้วย เทคนิคการสาธิตอีกเทคนิคหนึ่ง คือ การใช้การสาธิตเทียบแทนการบรรยายประกอบสาธิต และอาจมีการสาธิตซ้ำหากผู้เรียนยังไม่เกิดความเข้าใจชัดเจน นอกจากนี้ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายแสดงการสาธิตด้วยก็ได้ ในกรณีที่การสาธิตมีสิ่งที่เป็นอันตรายได้ ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้และระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยและควรเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไว้ด้วย

4. การอภิปรายสรุปการเรียนรู้ หลังจากการสาธิตแล้ว ผู้สอนควรให้ผู้เรียนรายงานสิ่งที่ได้สังเกตเห็นแลกเปลี่ยนกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม ผู้สอนควรเตรียมคำถามไว้กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดด้วย ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดที่แต่ละคนได้รับจากการสาธิตของผู้สอน และร่วมกันสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ

#### ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

##### 1. ข้อดี

- 1.1 เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง เห็นสิ่งที่เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำในเรื่องที่สาธิตได้ดีและนาน
- 1.2 เป็นวิธีสอนที่ช่วยประหยัดเวลา อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย หากใช้ทดแทนการทดลอง
- 1.3 เป็นวิธีที่สามารถสอนผู้เรียนได้จำนวนมาก

##### 2. ข้อจำกัด

- 2.1 เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจไม่สังเกตเห็นการสาธิตอย่างชัดเจน ทัวถึง หากเป็นกลุ่มใหญ่
- 2.2 เป็นวิธีที่ผู้สอนเป็นผู้สาธิต จึงอาจไม่เห็นพฤติกรรมของผู้เรียน
- 2.3 เป็นวิธีที่ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง และมากพอ
- 2.4 เป็นวิธีที่ผู้เรียนไม่ได้ลงมือทำเอง จึงอาจไม่เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอ

## ใบกิจกรรมที่ 2.1 ประจำหน่วยที่ 2

### คำชี้แจง

สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อสะท้อนบทเรียนผ่านการชมคลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต และร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ต่อไปนี้

1. เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
2. เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. เรื่องประวัติพุทธสาวก ชาดก
4. เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ
5. เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
6. เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ว่าเหมาะสมที่จะใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งบันทึกผลการอภิปรายลงในใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 2.1 ประจำหน่วยที่ 2 ในเอกสารการฝึกอบรม





### หน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม

ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

#### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายความหมายของวิธีการสอนโดยใช้เกมได้
2. บอกวัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้เกมได้
3. บอกองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกมได้
4. อธิบายขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกมได้
5. บอกเทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้เกมให้มี

ประสิทธิภาพได้

6. บอกข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกมได้

#### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้เกม
2. วัตถุประสงค์ของวิธีการสอน โดยใช้เกม
3. องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม
4. ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอน โดยใช้เกม
5. เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอน โดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพ
6. ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอน โดยใช้เกม

#### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญ และขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอน โดยใช้เกม เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอน โดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพ และข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอน โดยใช้เกม

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 3 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร

3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรสรุปผลการซักถาม

5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วย

ที่ 3 ในเอกสารการฝึกอบรม

6. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเมื่อชมคลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้เกม

7. วิทยากรเปิดคลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้เกม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมชม แล้วให้แต่ละกลุ่มแยกเข้าทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 3.1 ประจำหน่วยที่ 3 ในเอกสารการฝึกอบรม ใช้เวลา 20 นาที

8. สมาชิกในกลุ่มบันทึกผลการทำกิจกรรมลงในใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 3.1 ประจำหน่วยที่ 3 ในเอกสารการฝึกอบรม

9. ส่งตัวแทนนำเสนอผลการอภิปรายต่อกลุ่มใหญ่ กลุ่มละ 5 นาที

10. วิทยากรและสมาชิกอื่น ๆ ร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และสรุปร่วมกัน

**สื่อประกอบการฝึกอบรม**

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วิดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม
4. คลิปตัวอย่างวิธีการสอนโดยใช้เกม

#### **การวัดและประเมินผล**

1. สังเกตการซักถาม
2. สังเกตการร่วมอภิปรายกลุ่มย่อย
3. การนำเสนอผลการอภิปราย
4. การร่วมสรุป



### เนื้อหาประจำหน่วยที่ 3

#### ความหมาย

วิธีการสอนโดยใช้เกม คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้

#### วัตถุประสงค์

วิธีการสอนโดยใช้เกม เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน และทำทาศความสามารถ โดยผู้เรียนเป็นผู้เล่นเอง ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง

#### องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม

1. มีเกม และกติกาการเล่น
2. มีการเล่นเกมตามกติกา
3. มีการอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่น วิธีการเล่น และพฤติกรรมการเล่นของผู้เล่น

#### หลังการเล่น

#### ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม

1. ผู้สอนนำเสนอเกม ชี้แจงวิธีการเล่น และกติกาการเล่น
2. ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา
3. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่นและวิธีการหรือพฤติกรรมการเล่น

#### ของผู้เรียน

#### เทคนิคและข้อเสนอนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพ

1. การเลือกและนำเสนอเกม

เกมที่นำมาใช้ในการสอนส่วนใหญ่จะเป็นเกมที่เรียกว่า “เกมการศึกษา” คือ เป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์ มุ่งให้ผู้เล่นเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มิใช่เล่นเพียงเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้สอนอาจมีการนำเกมที่เล่นกันเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญมาใช้ในการสอน โดยนำมาเพิ่มขั้นตอนสำคัญคือการวิเคราะห์หรืออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ได้ เกมที่ได้รับการออกแบบให้เป็นเกมการศึกษาโดยตรงมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท คือ 1) เกมแบบไม่มีการแข่งขัน เช่น เกมการสื่อสาร เกมการตอบคำถาม เป็นต้น 2) เกมแบบแข่งขัน มีผู้แพ้ ผู้ชนะ เกมส่วนใหญ่จะเป็นเกมแบบนี้ เพราะการแข่งขันช่วยให้การเล่นเพิ่มความสนุกสนานมากขึ้น และ 3) เกมจำลองสถานการณ์

(simulation game) เป็นเกมที่จำลองความเป็นจริง สถานการณ์จริง ซึ่งผู้เล่นจะต้องคิดตัดสินใจจากข้อมูลที่มี และได้รับผลของการตัดสินใจ เหมือนกับที่ควรจะได้รับในความเป็นจริง เกมแบบนี้มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการจำลองความเป็นจริง ลงมาเล่นในกระดานหรือบอร์ด เรียกว่า บอร์ดเกม (board game) เช่น เกมเศรษฐี เกมมลภาวะเป็นพิษ เกมแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งเป็นเกมจำลองสถานการณ์ที่จำลองสถานการณ์และบทบาทขึ้นให้เหมือนความเป็นจริง เกมแบบนี้อาจใช้เวลาเล่นเพียง 2-3 ชั่วโมง หรือใช้เวลาเป็นวันหรือหลาย ๆ วัน ติดต่อกัน หรือแม้กระทั่งเล่นกันตลอดการเรียน เป็นการเรียนรู้ทั้งรายวิชาเลยก็มี ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีขั้นสูงได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก จึงเกิดเกมจำลองสถานการณ์ในรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้น คือ คอมพิวเตอร์เกม ซึ่งเป็นเกมจำลองสถานการณ์ที่ผู้เล่นสามารถควบคุมการเล่นผ่านทางจอคอมพิวเตอร์ได้ ปัจจุบันเกมแบบนี้ได้รับความนิยมสูงมาก

การเลือกเกมเพื่อนำมาใช้สอน ทำได้หลายวิธี ผู้สอนอาจเป็นผู้สร้างเกมขึ้นให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ของการสอนของตนก็ได้ หรืออาจนำเกมที่มีผู้สร้างขึ้นมาปรับดัดแปลงให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ตรงกับความต้องการของตน แล้วนำไปใช้สอนเลยก็ได้ หากผู้สอนต้องการสร้างเกมขึ้นใช้เอง ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสร้างและจะต้องทดลองใช้เกมที่สร้างหลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งแน่ใจว่าสามารถใช้ได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ หากเป็นการดัดแปลง ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเกมนั้นให้เข้าใจ แล้วจึงดัดแปลงและทดลองใช้ก่อนเช่นกัน สำหรับการนำเกมการศึกษามาใช้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเกมนั้นให้เข้าใจ และลองเล่นเกมก่อน เพื่อจะได้เห็นประเด็นและข้อขัดข้องต่าง ๆ อันจะช่วยให้ผู้สอนมีการเตรียมการป้องกันหรือแก้ไขไว้ล่วงหน้า ช่วยให้การเรียนจริงของผู้เรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนคอมพิวเตอร์เกมนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีทั้งซอฟต์แวร์ และฮาร์ดแวร์ คือ ตัวเกมและเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับผู้เรียน จึงจะสามารถเล่นได้

ในกรณีที่ผู้สอนต้องการเลือกเกมที่มีผู้จัดทำและเผยแพร่แล้วมาใช้ ผู้สอนจำเป็นต้องแสวงหาแหล่งข้อมูลว่า มีใครทำอะไรไว้บ้างแล้ว ซึ่งในปัจจุบันเกมประเภทนี้มีเผยแพร่และวางจำหน่ายในท้องตลาดจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นผลงานที่จัดทำขึ้นในต่างประเทศ สิ่งสำคัญซึ่งผู้สอนพึงตระหนักในการเลือกใช้เกมจำลองสถานการณ์ คือ เกมจำลองสถานการณ์ที่จัดทำขึ้นในต่างประเทศ เขาย่อมจำลองความเป็นจริงของสถานการณ์ในประเทศของเขา ซึ่งจะมี ความแตกต่างไปจากสถานการณ์ในประเทศไทย ดังนั้น ผู้สอนจึงควรชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจหรือไม่ ก็จำเป็นต้องดัดแปลงหรือตัดทอนส่วนที่แตกต่างออกไป หากสามารถทำได้

## 2. การชี้แจงวิธีการเล่น และกติกาการเล่น

เนื่องจากเกมแต่ละเกมมีวิธีการเล่นและกติกาการเล่นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากน้อยแตกต่างกัน ในกรณีที่เกมนั้นเป็นเกมง่าย ๆ มีวิธีเล่นและกติกาไม่ซับซ้อน การชี้แจงก็ย่อมทำได้ง่าย

แต่ถ้าเกมนั้นมีความซับซ้อนมาก การชี้แจงก็จะทำได้ยากขึ้น ผู้สอนควรจัดลำดับขั้นตอนและให้รายละเอียดที่ชัดเจน โดยอาจต้องใช้สื่อเข้าช่วยและอาจให้ผู้เรียนซ้อมเล่นก่อนการเล่นจริง

### 3. การเล่นเกม

ก่อนการเล่น ผู้สอนควรจัดสถานที่ของการเล่นให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการเล่น ไม่เช่นนั้น อาจจะทำให้การเล่นเป็นไปอย่างติดขัด และเสียเวลา เสียอารมณ์ของผู้เล่นด้วย การเล่นควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และในบางกรณีต้องควบคุมเวลาในการเล่นด้วย ในขณะที่ผู้เรียนกำลังเล่นเกม ผู้สอนควรติดตามสังเกตพฤติกรรมการเล่นของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และควรบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้เพื่อนำไปใช้ในการอภิปรายหลังการเล่น หากเป็นไปได้ผู้สอนควรมอบหมายผู้เรียนบางคนให้ทำหน้าที่สังเกตการณ์การเล่น และควบคุมกติกาการเล่นด้วย

### 4. การอภิปรายหลังการเล่น

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่สำคัญมาก หากขาดขั้นตอนนี้การเล่นเกมนั้นก็คงไม่ใช่วิธีการสอน เป็นเพียงการเล่นเกมธรรมดา ๆ จุดเน้นของเกมอยู่ที่การเรียนรู้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่จะเอาชนะอุปสรรคเพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมาย ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจว่า จุดเน้นของการใช้เกมในการสอนนั้น ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ การใช้เกมในการสอนโดยทั่ว ๆ ไป มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ฝึกฝนเทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ที่ต้องการ (ใช้ยุทธวิธีการเล่นที่สนุก และการแข่งขันมาเป็นเครื่องมือในการให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะต่าง ๆ)
- 2) เรียนรู้เนื้อหาสาระจากเกมนั้น (ในกรณีที่เกมนั้นเป็นเกมการศึกษา) และ
- 3) เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์ต่าง ๆ (ในกรณีที่เกมนั้นเป็นเกมจำลองสถานการณ์) ดังนั้น การอภิปรายจึงควรมุ่งประเด็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสอนนั้น ๆ กล่าวคือ ถ้าการใช้เกมนั้นมุ่งเป็นเครื่องมือฝึกทักษะให้ผู้เรียน การอภิปรายก็ควรมุ่งไปที่ทักษะนั้น ๆ ว่าผู้เรียนได้พัฒนาทักษะนั้นเพียงใด ประสบความสำเร็จตามต้องการหรือไม่ และจะมีวิธีใดที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น แต่ถ้ามุ่งเนื้อหาสาระจากเกม ก็ควรอภิปรายในประเด็นที่ว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระอะไรจากเกมนั้น รู้ได้อย่างไร ด้วยวิธีใด มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นอย่างไร ได้ความเข้าใจนั้นมาจากการเล่นเกมตรงส่วนใด เป็นต้น ถ้ามุ่งการเรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์ ก็ควรอภิปรายในประเด็นที่ว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ความจริงอะไรบ้าง การเรียนรู้นั้นได้มาจากไหน และอย่างไร ผู้เรียนได้ตัดสินใจอะไรบ้าง ทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น และการตัดสินใจให้ผลอย่างไร ผลนั้นบอกความจริงอะไร ผู้เรียนมีข้อสรุปอย่างไร เพราะอะไรจึงสรุปอย่างนั้น

## ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกม

### 1. ข้อดี

1.1 เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน และเกิดการเรียนรู้จากการเล่น

1.2 เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย และอยู่คงทน

1.3 เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะสอนและผู้เรียนชอบ

### 2. ข้อจำกัด

2.1 เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามาก

2.2 เป็นวิธีสอนที่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากเกมบางเกมต้องซื้อหามาโดยเฉพาะเกมจำลองสถานการณ์บางเกมมีราคาสูงมาก เนื่องจากการเล่นเกมส่วนใหญ่ ผู้เรียนทุกคนต้องมีวัสดุอุปกรณ์ในการเล่นเฉพาะตน

2.3 เป็นวิธีสอนที่ขึ้นกับความสามารถของผู้สอน ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเกม จึงจะสามารถสร้างได้

2.4 เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการเตรียมการมาก เกมเพื่อการฝึกทักษะแม้จะไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก แต่ผู้สอนจำเป็นต้องจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการเล่นให้ผู้เรียนจำนวนมาก เกมการศึกษา และเกมจำลองสถานการณ์ ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาและทดลองใช้จนเข้าใจ ซึ่งต้องอาศัยเวลามาก โดยเฉพาะเกมที่มีความซับซ้อนมาก และผู้เล่นจำนวนมากยิ่งต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นอีก

2.5 เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการนำการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ จึงจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนประมวลและสรุปการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์

### ใบกิจกรรมที่ 3.1 ประจำหน่วยที่ 3

#### คำชี้แจง

สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อสะท้อนบทเรียนผ่านการชมคลิปตัวอย่าง  
วิธีการสอนโดยใช้เกม และร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ต่อไปนี้

1. เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
2. เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. เรื่องประวัติพุทธสาวก ชาดก
4. เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ
5. เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
6. เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ว่าเหมาะสมที่จะใช้วิธีการสอน โดยใช้เกมหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งบันทึกผลการอภิปรายลงใน  
ใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 3.1 ประจำหน่วยที่ 3 ในเอกสารการฝึกอบรม





### หน่วยที่ 3 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ระยะเวลา 2 ชั่วโมง

#### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้
2. บอกวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้
3. บอกรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้
4. อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้

#### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

#### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 4 “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ”

ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร

3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรสรุปผลการซักถาม

5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วย

ที่ 4 ในเอกสารการฝึกอบรม

6. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน เพื่อร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเมื่อชมคลิปตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

7. วิทยากรเปิดคลิปตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมชม แล้วให้แต่ละกลุ่มแยกเข้าทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 4.1 ประจำหน่วยที่ 4 ในเอกสารการฝึกอบรม ใช้เวลา 20 นาที



8. สมาชิกในกลุ่มบันทึกผลการทำกิจกรรมลงในใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 4.1  
ประจำหน่วยที่ 4 ในเอกสารการฝึกอบรม

9. ส่งตัวแทนนำเสนอผลการอภิปรายต่อกลุ่มใหญ่ กลุ่มละ 5 นาที

10. วิทยากรและสมาชิกอื่น ๆ ร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และสรุปร่วมกัน

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพ วีดีโอ โปรเจคเตอร์

2. เอกสารการฝึกอบรม

3. คลิปตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

#### การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการซักถาม

2. สังเกตการร่วมอภิปรายกลุ่มย่อย การนำเสนอผลการอภิปราย

3. การร่วมสรุป

## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 4

### ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยง หัวข้อ หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจากหลากหลาย สาขาวิชา
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การอภิปราย การสรุป เป็นต้น
3. เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า พหุปัญญา (Multiple intelligence)
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

### รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถจัดได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว  
ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่ สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการ เรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ เป็นต้น ทำให้ ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด
2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน  
มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาใน ช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิค การวาดรูปที่มีเงา

### 3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ

การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระฯ มาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

### 4. การบูรณาการแบบโครงการ

ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกสอนกันได้ เช่น กิจกรรมค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

#### ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่นิยมใช้กันมากจะใช้แบบสหวิทยาการ คือ นำเนื้อหาสาระจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงกัน ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อย่างสัมพันธ์กัน สอดคล้องกันในแต่ละวิชา การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีขั้นตอน ดังนี้

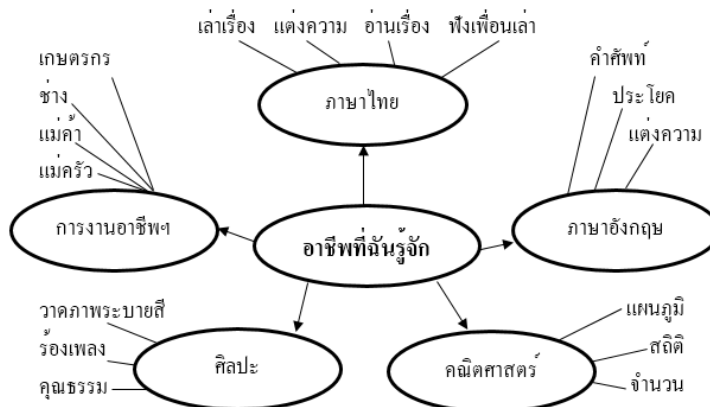
1. กำหนดหัวเรื่องที่จะใช้เป็นแกนในการบูรณาการ โดยมีหลักการเลือกหัวเรื่อง ดังนี้
  - 1.1 เป็นเรื่อง que ผู้เรียนสนใจและมีโอกาสได้เลือกเรียน
  - 1.2 เป็นเรื่องที่สามารถโยงความสัมพันธ์ได้หลายวิชาหรือหลายกลุ่มประสบการณ์
  - 1.3 เป็นเรื่อง que ผู้เรียนมีประสบการณ์เดิม สอดคล้องกับชีวิตจริง และมีความหมาย

ต่อผู้เรียน

- 1.4 เป็นเรื่อง que มีแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาคิดค้นอย่างหลากหลาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับท้องถิ่นความรู้ที่เป็นสากล
- 1.5 เป็นเรื่อง que เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียนและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน

2. ตั้งชื่อเรื่อง โดยตั้งชื่อเรื่อง que เรียนให้น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้อยากเรียน เช่น บ้านแสนสุข โรคภัยใกล้ตัว ชาวไทยยุคไอเอ็มเอฟ กวีน้อยร้อยบทกลอน เป็นต้น

3. จัดทำแผนผังความคิด โดยใช้หัวเรื่องเป็นแกน แล้วเชื่อมโยงไปยังวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์อื่น เท่าที่จะเชื่อมโยงได้ (ไม่จำเป็นต้องโยงทุกวิชาทุกครั้ง) ดังภาพ



ภาพแสดงการบูรณาการหัวเรื่องกับวิชาต่าง ๆ  
(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 131)

4. วางแผนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์อย่างเหมาะสม และสัมพันธ์กัน ดังภาพ



ภาพแสดงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวิชาอย่างสัมพันธ์กัน  
(อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 131)

5. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนตามหลักการเขียนแผนให้ชัดเจน

### ใบกิจกรรมที่ 4.1 ประจำหน่วยที่ 4

#### คำชี้แจง

สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อสะท้อนบทเรียนผ่านการชมคลิปตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ต่อไปนี้

1. เรื่องประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
2. เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. เรื่องประวัติพุทธสาวก ชาดก
4. เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ
5. เรื่อง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
6. เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ว่าเหมาะสมที่จะใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งบันทึกผลการอภิปรายลงในใบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 4.1 ประจำหน่วยที่ 4 ในเอกสารการฝึกอบรม





## หน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. บอกประเภทของสื่อการสอนได้
2. อธิบายหลักการเลือกสื่อการสอนได้
3. อธิบายการประเมินผลการใช้สื่อการสอนได้

### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. ประเภทของสื่อการสอน
2. หลักการเลือกสื่อการสอน
3. การประเมินผลการใช้สื่อการสอน

### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของสื่อการสอน หลักการเลือกสื่อการสอน และการประเมินผลการใช้สื่อการสอน
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 5 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร
3. วิทยากรเปิด โอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรสรุปผลการซักถามและเนื้อหาประจำหน่วยที่ 5
5. ผู้เข้าฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 5

### ในเอกสารการฝึกอบรม

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม

### การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการซักถาม
2. การร่วมสรุป



## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 5

### ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอนหรือสื่อการเรียนการสอนแบ่งตามคุณลักษณะได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สารเคมี สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

และคู่มือการฝึกปฏิบัติ

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องเล่นเทปเสียง เครื่องเล่น วีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

3. สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการ ฝึกงาน การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง

4. สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer presentation) การใช้ Intranet และ Internet เพื่อการสื่อสาร (Electronic mail: E-mail) และการใช้ WWW (World Wide Web)

นอกจากนี้แล้ว สื่อการเรียนการสอนยังจำแนกตามประสบการณ์ได้ 9 ประเภท ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย ประสบการณ์ ชั้นนี้เป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริงและด้วยตัวเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้ดมกลิ่นจากของจริง ดังนั้น สื่อการสอนที่ทำให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นนี้ก็คือของจริงหรือความเป็นจริงในชีวิตของคนเรานั้นเอง

2. ประสบการณ์จำลอง เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสตร์ต่าง ๆ ในโลก มีมากเกินไปที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้นจากประสบการณ์ตรงในชีวิต บางกรณีก็อยู่ในอดีต หรือซับซ้อนเร้นลับหรือเป็นอันตรายไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงได้มีการจำลองสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาเพื่อการศึกษา ของจำลองบางอย่างอาจจะเรียนได้ง่ายกว่าและสะดวกกว่า

3. ประสบการณ์นาฏการ ประสบการณ์ต่าง ๆ ของคนเรานั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เรไม่สามารถประสบได้ด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติที่เป็นนามธรรม การแสดงละครจะช่วยให้เราได้เข้าไปใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เครื่องแต่งตัว เครื่องมือ หุ่นต่าง ๆ เป็นต้น

4. การสาธิต การสาธิตคือการอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิดหรือกระบวนการต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดูก็เป็นการสาธิต การสาธิตก็เหมือนกับนาฏการหรือการศึกษานอกสถานที่ เราถือเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้อาจรวมเอาสิ่งของที่ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่ของจริงไปจนถึงตัวหนังสือ

หรือคำพูดเข้าใจด้วย แต่เราไม่ฟังเสียงถึงสิ่งเหล่านี้ เราจะให้ความสำคัญกับกระบวนการทั้งหมด ที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

5. การศึกษานอกสถานที่ การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงภายนอกห้องเรียน ดังนั้นการศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้เรียนจากของจริง

6. นิทรรศการ นิทรรศการมีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึง การจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสื่อต่าง ๆ มากมายหลายชนิดการจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วม และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตัวของเขาเอง

7. โทรทัศน์และภาพยนตร์ โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน และยังสามารถแพร่และถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้ โทรทัศน์ยังมีหลายรูปแบบ เช่น โทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีโทรทัศน์วงจรปิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษอย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลองเหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียนได้ดูและได้ฟังอย่างใกล้ชิดกับความจริง แต่ไม่สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ถึงอย่างไรก็ตามภาพยนตร์ก็ยังคงนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการเรียนการสอนเช่นเดียวกันกับโทรทัศน์

8. ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และวิทยุ ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมีทั้งภาพทึบแสงและโปร่งแสง ภาพทึบแสงคือ รูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึง สไลด์ फिल्मสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวัตถุโปร่งใส เป็นต้น ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษาบจนใจได้ การบันทึกเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง เทป และเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเสียง ซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วยแล้วยังใช้กับรายการวิทยุและกิจกรรมการศึกษาอื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิทยุ นั้น ปัจจุบันที่ยอมรับกันแล้วว่า ช่วยการศึกษาและการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวิทยุโรงเรียนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงวิทยุทั่วไปด้วย

9. ทัศนสัญลักษณ์ สื่อการสอนประเภททัศนสัญลักษณ์นี้มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

10. วจนสัญลักษณ์ สื่อขั้นนี้เป็นสื่อที่จัดว่า เป็นขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ซึ่งได้แก่ตัวหนังสือหรืออักษร สัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความเป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้

จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดก็ตาม เราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา

สื่อการเรียนการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียนคือเมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์เดิมต่างกัน เข้าใจได้ใกล้เคียงกัน ขจัดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ ประสบการณ์ตรงบางอย่าง หรือการเรียนรู้ ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม สื่อการเรียนการสอนทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกัน ทำให้เด็กมีมีโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ และช่วยให้ผู้เรียน ได้มีประสบการณ์จากอุปสรรคอุปสรรคนามธรรม

สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์สำหรับครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอนสามารถช่วยการเรียนการสอนของคุณได้ดีมากซึ่งเราจะเห็นว่าคุณนั้นสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน ได้มากที่สุดทีเดียว

อีกทั้งยังช่วยให้ครูมีความรู้มากขึ้นในการจัดแหล่งวิทยาการที่เป็นเนื้อหา เหมาะสมแก่การเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายในการสอนช่วยครูด้านการคุมพฤติกรรมการเรียนรู้และสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากที่สุดทีเดียว สื่อการสอนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การใช้ศูนย์การเรียนรู้ การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนการสาธิต การแสดงนาฏกรรม เป็นต้น ช่วยให้คุณผู้สอนได้สอนตรงตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนช่วยในการขยายเนื้อหาที่เรียนทำให้การสอนง่ายขึ้น และยังจะช่วยประหยัดเวลาในการสอนนักเรียนจะได้มีเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น จากข้อมูลเราจะได้เห็นถึงประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน ซึ่งทำให้เรามองเห็นถึงความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนว่ามีประโยชน์และมีความจำเป็น สามารถช่วยพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งก้าวหน้าไปไม่หยุดยั้ง นักการศึกษาเรียกชื่อการสอนด้วยชื่อต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน โสตทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา สื่อการเรียนการสอน สื่อการศึกษา เป็นต้น

#### หลักในการเลือกสื่อการสอน

หลักการอย่างง่ายในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ได้ดังนี้

1. เลือกสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
2. เลือกสื่อการสอนที่ตรงกับลักษณะของเนื้อหาของบทเรียน
3. เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน
4. เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับจำนวนของผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน
5. เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

6. เลือกสื่อการสอนที่มีลักษณะน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ
  7. เลือกสื่อการสอนที่มีวิธีการใช้งาน เก็บรักษา และบำรุงรักษา ได้สะดวก
- นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่น ๆ ที่ใช้ในการประกอบการพิจารณา เช่น
1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
  2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจและเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุดช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน
  3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
  4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้วิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
  5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตสื่อที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
  6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองต้องคุ้มกับเวลาและการลงทุน

#### การประเมินผลการใช้สื่อการสอน

1. เพื่อดูว่าสิ่งต่าง ๆ ที่วางไว้สามารถดำเนินไป ตามแผนหรือไม่ หรือเป็นไปเพียงตามหลักการทฤษฎีแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง จึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงในการวางแผนครั้งต่อไปให้การใช้สื่อการสอนเกิดความสอดคล้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการใช้
2. เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง มีสาเหตุมาจากอะไรและมีการเตรียมการป้องกันไว้หรือไม่ เช่น ผู้เรียนได้ยินเสียงของสื่ออย่างชัดเจน
3. ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรงว่า เมื่อเรียนแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ และผลที่ได้นั้นเป็นไปตามเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์



## หน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษาได้
2. อธิบายความสำคัญของการวัดและประเมินผลได้
3. บอกลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษาได้
4. บอกลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษาได้
5. บอกเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษาได้

### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
2. ความสำคัญของการวัดและประเมินผล
3. ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา
4. ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา
5. เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา

### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

ความสำคัญของการวัดและประเมินผล ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา

ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา และเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา

2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 6 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผล

และประเมินผลการสอน” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร

3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม

4. วิทยากรสรุปผลการซักถามและเนื้อหาประจำหน่วยที่ 6

5. ผู้เข้าฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 6

ในเอกสารการฝึกอบรม

### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม

**การวัดและประเมินผล**

1. สังเกตการซักถาม
2. การร่วมสรุป

## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 6

### หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

เพื่อให้การวัดผลและประเมินผลการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ควรยึดหลักในการปฏิบัติดังนี้

1. การวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ได้จัดให้กับผู้เรียนนั้น ผู้เรียนสามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินผลแต่ละครั้งจึงต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการวัด และในการสอนครู ก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลัก โดยการวิเคราะห์หลักสูตรแล้วตั้งจุดมุ่งหมาย และวัดให้ตรงกับ จุดมุ่งหมาย หากการวัดแต่ละครั้งไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่จะวัดผลของการวัดก็จะไม่มีความหมาย แต่ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำผลการวัดไปใช้ ความผิดพลาดที่ทำให้การวัดได้ไม่ตรงกับ จุดมุ่งหมายมีดังนี้

1.1 ไม่ศึกษาหรือนิยามคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจน บางครั้งผู้วัดไม่เข้าใจ สิ่งที่จะวัดชัดเจนเพียงพอ หรือเข้าใจในสิ่งที่วัดผิดทำให้วัดได้ไม่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะวัด ข้อมูลที่ได้จากการวัดไม่สามารถแปลความหมายได้อย่างมั่นใจ ดังนั้น เพื่อให้การวัดตรงจุดมุ่งหมาย ที่จะวัด และเป็นรูปธรรม ผู้วัดควรนิยามหรือให้ความหมายคุณลักษณะที่จะวัดให้ชัดเจนก่อน

1.2 ใช้เครื่องมือไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลมีหลายชนิด เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถาม เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือแต่ละชนิด มีลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการวัดคุณลักษณะที่ต่างกันออกไปหากเลือกใช้เครื่องมือ ไม่เหมาะสมกับคุณลักษณะที่ต้องการจะวัด ข้อมูลจากผลการวัดย่อมมีความเชื่อถือได้น้อยอันจะ ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการประเมินผลตามไปด้วย

1.3 วัดได้ไม่ครบถ้วน ในทางการศึกษาคุณลักษณะหนึ่ง ๆ อาจมีองค์ประกอบ หลายอย่าง การวัดผลจำเป็นต้องวัดให้ครอบคลุมทุกส่วนของคุณลักษณะนั้น ๆ หากวัดเพียงบางส่วน หรือด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านแต่ไม่ครอบคลุมย่อมทำให้ผลการวัดผลนั้นคลาดเคลื่อนและ การประเมินผลก็คลาดเคลื่อนตามไปด้วย ดังนั้น เพื่อให้การวัดผลสมบูรณ์มากที่สุดควรใช้เครื่องมือ หลาย ๆ ชนิดช่วยด้วยเพราะไม่มีเครื่องมือชนิดใดที่วัดผลได้ครบถ้วน

1.4 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะวัดไม่เหมาะสม การเลือกกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างของเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดหากเลือกกลุ่มตัวอย่างของเนื้อหาและ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เลือกเอารายละเอียดปลีกย่อยมากเกินไปแทนที่จะใช้สาระ หลักขององค์ประกอบนั้น ๆ ผลการวัดที่ได้ย่อมไม่ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่จะวัดและการแปล ความหมายของผลการประเมินย่อมขาดความเชื่อถือ



2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ แม้เราจะมีจุดประสงค์ในการวัดที่ชัดเจนเลือกเครื่องมือวัดได้ สอดคล้องกับจุดประสงค์แล้วก็ตาม แต่หากเครื่องมือขาดคุณภาพผลการวัดก็ขาดคุณภาพไปด้วย และเมื่อนำผลการวัดไปประเมินผลผลการประเมินย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ ดังนั้น เพื่อให้ผลการวัดมีความเชื่อถือได้จึงควรเลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

3. คำนึงถึงความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินผลเป็นสิ่งที่ครูจะต้องคำนึงถึงทุกครั้งที่ทำกรวัดและประเมินผลการศึกษา กล่าวคือ จะต้องวัดและประเมินผลด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงหรืออคติตัดสินตามหลักวิชา เช่น การตรวจข้อสอบ โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน จะกระทำให้ผู้ถูกวัดอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน ตัดสินผลการวัดโดยใช้เกณฑ์เดียวกัน เป็นต้น หากการดำเนินการขึ้นใดขึ้นหนึ่งขาดความยุติธรรมแล้วย่อมส่งผลให้การวัดและการประเมินผลขาดความเชื่อถือตามไปด้วย

4. การแปลผลให้ถูกต้อง การวัดและประเมินผลการศึกษาไม่เป้าหมายเพื่อนำผลไปใช้ในการอธิบายหรือเปรียบเทียบในคุณลักษณะนั้น ๆ ดังนั้นการแปลผลที่ได้จะต้องพิจารณาให้รอบครอบก่อนที่จะลงสรุปโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการแปลความหมายเป็นสำคัญ พิจารณาตามหลักตรรกวิทยา ความสมเหตุสมผล ความสอดคล้องกับเกณฑ์ของการประเมินในครั้งนั้นว่าเป็นแบบอิงเกณฑ์หรืออิงกลุ่ม นอกจากนั้นครูจำเป็นต้องมีความรู้ในมาตรการวัดละสถิติที่นำมาใช้ด้วย

5. ใช้ผลของการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า การวัดและการประเมินผลแต่ละครั้งเป็นงานที่ต้องลงทุนทั้งในด้านพลังความคิด กำลังการ เวลา และ งบประมาณ เพื่อให้สามารถวัดผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หากผลการวัดที่ครูทำนำมาเพียงตัดสินได้ ตก ให้ผู้เรียนเท่านั้นนับว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า เพราะผลการวัดและการประเมินสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก เช่น ใช้สำหรับวินิจฉัยข้อบกพร่องในการเรียนรู้ของผู้ปกครอง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครู เป็นข้อมูลสำหรับแนะแนวผู้เรียนและผู้ปกครอง และเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปีของครูหรือปรับปรุงการบริหารงานในโรงเรียน

การวัดและประเมินผลทางการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับคำ 3 คำ ดังนี้

1. การทดสอบ (Testing) หมายถึง การนำเสนอชุดคำถามที่เรียกว่าข้อสอบหรือแบบทดสอบที่มีมาตรฐานให้ผู้สอบตอบ

2. การวัดผล (Measurement) หมายถึงการวัดคุณลักษณะ (Attribute) ของบุคคลจากผลการตอบคำถามในแบบทดสอบตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อแสดงคุณค่าเชิงปริมาณหรือตัวเลขที่วัดได้ การวัดผลนอกจากใช้แบบทดสอบแล้วยังรวมถึงการใช้เครื่องมืออื่น เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพด้วย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานต่าง ๆ ที่กำหนดให้ผู้ประเมินทำ

3. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบที่นำข้อมูลจากการวัดผลมาตีค่าและตัดสินคุณค่าของผู้เรียน

ซึ่งการวัดผลและการประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง เมื่อมีการวัดผลจะทำให้ได้ข้อมูลและรายละเอียดหลายด้าน เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งเพื่อตีค่า หรือสรุปคุณค่าออกมาถือว่าเป็นกระบวนการประเมิน ผลการประเมินจะมีความถูกต้องเที่ยงตรงเพียงใดขึ้นกับความถูกต้องของผลการวัด ถ้าผลการวัดถูกต้องการประเมินก็จะมีผลเชื่อถือได้มากและตรงกับความเป็นจริง ถ้าผลการวัดผิดพลาด การประเมินก็จะผิดพลาดไปด้วย การวัดผลและการประเมินผลมีความแตกต่างกัน

#### ความสำคัญของการวัดและประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนหนึ่ง ๆ ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ผู้สอน และกระบวนการสอนเป็นระยะ ๆ (Formative evaluation) เพื่อพิจารณาตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีคุณสมบัติหรือเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนตรงตามที่กำหนดไว้หรือไม่ กระบวนการวัดและประเมินผลนี้จะพยายามทำให้ได้ข้อมูลจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ และตัดสินใจว่า การสอนดังกล่าวนั้นบรรลุผลหรือไม่ (Summative evaluation) นำผลการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ในการจัดลำดับ เลื่อนชั้นเรียนและพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป การเรียนการสอนหากไม่มีการวัดและประเมินผลแล้ว ผู้สอนก็ไม่ทราบว่า ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่เล็กน้อยเพียงใด ไม่ทราบว่าจัดการเรียนการสอนดังกล่าวมีประสิทธิภาพหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่ หากต้องการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข จะปรับปรุงพัฒนาตรงจุดไหน อย่างไร เป็นต้น

#### ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา

การวัดผลทางการศึกษา เป็นกระบวนการวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน นิยมวัดผลการเรียนรู้เป็น 3 ด้านคือ พุทธิพิสัย (Cognitive domain) จิตพิสัย (Affective domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ซึ่งการวัดลักษณะของการวัดดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. เป็นการวัดทางอ้อม การวัดสติปัญญาซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล มักแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ ดังนั้น การวัดผล จึงเป็นการวัดทางอ้อม โดยการสังเกตพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า เหตุการณ์ สถานการณ์ที่ผู้ประเมินกำหนด (หรือสร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับการประเมินหรือสถานการณ์สมมติ)

2. ลักษณะการวัดมักไม่สมบูรณ์ เนื่องจากลักษณะการวัดส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ข้อสอบเป็นเครื่องมือหรือสถานการณ์สมมติ ซึ่งการสร้างข้อสอบแต่ละชุดก็เป็นการสุ่มตัวอย่างจากเนื้อหา

(ไม่สามารถนำเนื้อหามาสอบได้ทั้งหมด) ถึงแม้จะใช้ข้อสอบชุดเดียวกันผู้ถูกวัดคนเดิม แต่วัดคนละเหตุการณ์ ก็จะได้ผลไม่ตรงกัน เนื่องจากธรรมชาติของบุคคลจะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตลอดเวลา การวัดผลครั้งที่สองย่อมได้ผลที่ดีกว่าครั้งแรกเสมอ

3. ผลการวัดมักเป็นค่าคะแนนสัมพัทธ์ ที่เปรียบเทียบกับผู้สอบอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน หรือเปรียบเทียบระหว่างการสอนในแต่ละครั้ง และมีความคลาดเคลื่อนเสมอ ถึงแม้จะใช้เครื่องมือวัดที่มีมาตรฐานก็ตาม

ลักษณะการประเมินผลทางการศึกษาที่นิยมใช้มี 2 ลักษณะ คือ 1) ประเมินผลเพื่อการพัฒนา (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลระหว่างการจัดการเรียนการสอน นิยมใช้เพื่อตรวจสอบการเรียนรู้และความก้าวหน้าของผู้เรียนหรือปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน มักใช้แบบทดสอบ การสังเกต การซักถาม หรือเครื่องมือวัดอื่น ๆ ที่เหมาะสม ระยะเวลามักทำเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนเรื่องหนึ่ง ๆ 2) การประเมินผลสรุป (Summative evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนมักทำปลายภาคการศึกษา และตัดสินผลการเรียน โดยมีเกณฑ์ตัดสินที่ชัดเจน เช่น การตัดสินแบบอิงกลุ่ม (เกรด A, B, C, D, F) การตัดสินแบบอิงเกณฑ์ (60 เปอร์เซนต์ สอบผ่าน) เป็นต้น โดยทั่วไปของการวัดสิ่งใดก็ตาม มักจะต้องกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่จะวัดให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไรและประเมินอย่างไร จากนั้นจึงเลือกใช้เครื่องมือและเทคนิคที่สอดคล้องกับสิ่งที่ประเมิน หากไม่มีเครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน มักนิยมสร้างขึ้นเองอย่างมีหลักการ และขั้นตอนสุดท้ายคือการนำวิธีการและเครื่องมือไปประเมินอย่างไม่อคติและยุติธรรม ผู้วัดควรตระหนักว่าการวัดผลจะมีความคลาดเคลื่อนหรือข้อผิดพลาดเสมอ

#### ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา

แบบทดสอบ แบบวัด หรือเครื่องมือสำหรับในการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่ดีควรมี 1) ความเที่ยงตรงสูง นั่นคือ สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือสิ่งที่ต้องการวัด 2) มีความเชื่อมั่นดี หมายถึง ผลที่วัดคงที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลงไปมา วัดซ้ำก็ครั้งกับกลุ่มตัวอย่างเดิมได้ผลเท่าเดิม หรือใกล้เคียงกัน สอดคล้องกัน 3) มีความยากง่ายพอเหมาะ คือไม่ยากหรือง่ายเกินไป 4) มีอำนาจจำแนกได้ สามารถแบ่งแยกผู้สอบออกตามระดับความสามารถเก่งและอ่อนได้ โดยคนเก่งจะตอบข้อสอบได้ถูกมากกว่าคนอ่อน 5) มีประสิทธิภาพ หมายถึงทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ลงทุนน้อย 6) มีความยุติธรรม ไม่เปิดโอกาสให้ได้เปรียบเสียเปรียบ 7) มีความจำเพาะเจาะจง 8) ใช้คำถามที่ลึก และ 9) คำถามช่วย

## เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา

ในการวัดและประเมินผลด้านการศึกษานั้น จะใช้เครื่องมือโดยขึ้นอยู่กับลักษณะ จุดประสงค์การศึกษาและแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล การเรียนรู้มีหลายลักษณะ แต่ละชนิดมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

### 1. แบบทดสอบ

แบบทดสอบคือชุดของคำถามหรือสิ่งเร้าที่นำไปใช้ให้ผู้สอบตอบสนองออกมา ชุดของ สิ่งเร้านี้มักอยู่ในรูปของข้อความ ซึ่งอาจให้เขียนตอบ แสดงพฤติกรรม ให้พูดออกทางวาจาก็ได้ ทำให้สามารถวัดได้ สังเกตได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้ แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย แต่ส่วนใหญ่นิยมวัดทางด้านพุทธิพิสัย แบบทดสอบแบ่งตามจุดมุ่งหมายออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1.1 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัด ความรู้ ทักษะ และความสามารถสมอง ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประมาณค่า ซึ่งแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้อาจเป็นประเภท ที่ผู้สอนสร้างขึ้นเอง เช่น ข้อสอบปลายภาค หรือเป็นแบบทดสอบมาตรฐาน ที่มีผู้สร้างไว้แล้ว เช่น ข้อสอบ TOFEL รูปแบบและวิธีการใช้แบบทดสอบแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

1) แบบสอบปากเปล่า (Oral test) เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็นรายบุคคล เหมาะสำหรับผู้สอบจำนวนน้อย ข้อดี คือ สามารถถามได้ละเอียด และสามารถโต้ตอบได้

2) แบบเขียนตอบ (Paper-pencil test) เป็นการทดสอบที่มีการเขียนตอบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบอัตนัย หมายถึงแบบทดสอบที่ถามให้ตอบยาว ๆ สามารถแสดง ความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เหมาะสำหรับการวัดความสามารถในการใช้ภาษาและแสดง ความคิดเห็นที่หลากหลาย และแบบทดสอบปรนัย หมายถึงแบบทดสอบประเภท ถูก-ผิด จับคู่ เติมคำ และเลือกตอบ เหมาะสำหรับสอบผู้สอบจำนวนมาก ๆ มีเวลาตรวจข้อสอบน้อย

3) แบบปฏิบัติ (Performance test) เป็นการทดสอบที่ผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมออกมา โดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริง เช่น การสอบปฏิบัติทางกายภาพบำบัด การสอบนวด เป็นต้น

1.2 แบบทดสอบวัดความถนัดหรือทักษะ (Aptitude test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัด ศักยภาพระดับสูง ของบุคคลว่า สมรรถภาพในการเรียนรู้มีมากน้อยเพียงใด และควรเรียนด้านใด หรือทำงานในด้านใด จึงจะเหมาะสมและประสบความสำเร็จ แบบทดสอบประเภทนี้แบ่งย่อยได้ เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบความถนัดในการเรียน (Scholastic aptitude test) และแบบทดสอบ ความถนัดจำเพาะ (Specific test) ซึ่งแบ่งความถนัดเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา การใช้คำ ตัวเลข มิติสัมพันธ์ ความจำ การสังเกตรับรู้ และการใช้เหตุผล

1.3 แบบทดสอบวัดความสัมพันธ์ของบุคคล เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือการปรับตนเองของบุคคลในสังคม วัดความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ ในรูปแบบทดสอบวัดลักษณะบุคคล เช่น แบบทดสอบความเกรงใจ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

## 2. แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

แบบสอบถามเป็นชุดของคำถามที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ และความสนใจต่าง ๆ ในทางการศึกษามักนิยมใช้วัดและประเมินผล ด้านจิตพิสัย ได้แก่ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ทั้งให้ผู้ถูกวัดประเมินตนเอง และผู้อื่นประเมิน การตอบกระทำโดยให้ผู้ตอบหรือผู้สังเกตประเมินค่าของคุณลักษณะออกมาเป็นระดับต่าง ๆ มากน้อยตามปริมาณหรือความเข้มของความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออก มาตราส่วนประมาณค่ามีหลายลักษณะ ที่นิยมใช้และสร้างได้ง่าย คือ มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert rating scale) และมาตราส่วนประมาณค่าแบบซีแมนติกดิฟเฟอเรนเชียล (Semantic differential rating scale)

## 3. แบบสำรวจรายการ

แบบสำรวจรายการมีลักษณะคล้ายมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต เพียงแต่ส่วนที่เป็นคำตอบไม่ได้กำหนดค่าระดับความรู้สึกว่ามีมากน้อยเพียงไร แต่เป็นการตอบเพียง 2 ตัวเลือกว่ามี-ไม่มี, ใช่-ไม่ใช่, เคย-ไม่เคย

## 4. แบบวัดเชิงสถานการณ์

เป็นแบบวัดที่สอบถามถึงแนวคิด ความรู้สึก หากอยู่ในสถานการณ์สมมติใด ๆ ที่ผู้ออกข้อสอบสร้างขึ้น อาจบรรจุไว้ในส่วนที่เป็นข้อความ หรือส่วนที่เป็นคำตอบก็ได้ อาจนำเสนอเหตุการณ์ด้วยข้อความ หรือรูปภาพ หรือสื่ออื่น ๆ ก็ได้

## 5. แบบสังเกต

การสังเกตเป็นเครื่องมือวัดผลที่นิยมใช้กันมาก โดยการใช้ประสาทสัมผัสของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินได้สังเกตพฤติกรรมที่สนใจในตัวผู้ถูกวัด ผลการสังเกตจะมีความเที่ยงตรงเพียงใดขึ้นกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) สิ่งที่สังเกตควรเป็นรูปธรรมและสังเกตได้จริง เช่น ผลการรักษาทີดี มุมการเคลื่อนไหวของข้อที่เพิ่มขึ้น แต่บางสิ่งบางอย่างสังเกตได้ยาก เช่น อารมณ์พอใจ ความรู้สึกเจ็บปวด ทักษะคิด เป็นต้น 2) ตัวผู้สังเกต มีความตั้งใจ สามารถสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประสบการณ์ในการสังเกตตีความหมายตรวจสอบเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถสังเกตรับรู้ได้โดยไม่มีอคติหรือความลำเอียง 3) ตัวผู้ถูกสังเกต ต้องไม่รู้ที่กำลังถูกสังเกตหรือเฝ้ามอง เพราะหากรู้ว่ากำลังถูกสังเกตหรือเฝ้ามอง ก็จะไม่เป็นไปตามธรรมชาติ อาจมีพฤติกรรมเสแสร้ง เช่น แกล้งเป็นคนดีเรียบร้อยผิดธรรมชาติของตนเอง การสังเกตที่ดี

ควรแบ่งเป็นช่วง ๆ ไม่นานเกินไป และไม่ควรถัดต่อกันเป็นระยะยาวนาน ควรมีแบบฟอร์มสำหรับการสังเกตไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางและสำหรับการบันทึกพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สังเกตได้

หลักการสังเกตที่ดีพอสรุปได้ดังนี้ 1) สังเกตเฉพาะเรื่องที่กำลังสนใจเท่านั้น 2) สังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมาย 3) ควรพินิจพิเคราะห์จนเข้าใจในรายละเอียด 4) มีการจดบันทึกสิ่งที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสังเกตไว้อย่างครบถ้วน 5) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตควรตรวจสอบจนมั่นใจ อาจตรวจสอบกับผู้สังเกตอื่น ๆ หรือหลักฐานอื่น ๆ ประกอบยืนยันตรงกัน



## หน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง

ระยะเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายการประเมินสภาพจริงได้
2. บอกความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิมได้
3. อธิบายลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริงได้
4. บอกเครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริงได้

### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. การประเมินสภาพจริง
2. ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิม
3. ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง
4. เครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริง

### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิม ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง และเครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริง
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 7 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร
3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรสรุปผลการซักถามและเนื้อหาประจำหน่วยที่ 7
5. ผู้เข้าฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 7

ในเอกสารการฝึกอบรม

### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์
2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์
3. เอกสารการฝึกอบรม

### การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการซักถาม
2. การร่วมสรุป



## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 7

### การประเมินสภาพจริง

การประเมินสภาพจริง เป็นวิธีการประเมินที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรม และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริง และเป็นวิธีการประเมินที่เน้นงานหรือ กิจกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกโดยการกระทำ เน้นกระบวนการเรียนรู้ ผลผลิต และผลงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินและร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งวิธีการนี้เชื่อว่าจะช่วยพัฒนาการ การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการประเมินอาจใช้วิธีการสังเกต การบันทึก การรวบรวมข้อมูลจากผลงานและ วิธีการที่ผู้เรียน ได้เคยทำไว้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย กลยุทธ์สำคัญของการประเมินตามสภาพจริง คือ การกระตุ้นหรือท้าทายให้ผู้เรียนได้แสดงออกโดยการกระทำ ว่าตนเองมีความสามารถอะไร และได้เคยทำสิ่งใดบ้าง แทนการทำแบบทดสอบหรือข้อสอบเหมือนการประเมินแบบเดิม ๆ นอกจากนี้เน้นเรื่องการกระทำและผลงานแล้ว การประเมินนี้ยังเน้นความสามารถทางสติปัญญา กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแก้ปัญหา มากกว่าการเน้นเรื่องการท่องจำ หรือการหาคำตอบจากแบบทดสอบ

### ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิม

ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิมได้สรุปไว้ดังตาราง

การประเมินแบบเดิม	การประเมินสภาพจริง
1. เน้นพฤติกรรมพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน	1. เน้นพฤติกรรมที่ซับซ้อน ความคิดที่ซับซ้อน และวิธีการนำความรู้ไปใช้มากกว่ามีความรู้
2. แยกการสอบและการประเมินออกจาก การเรียนการสอน	2. การสอบและประเมินร่วมไปกับการจัดการเรียน การสอน (การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการจัด การเรียนการสอน) เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง
3. มีข้อจำกัดในการวัด	3. วัดได้อย่างหลากหลายและกว้างขวาง
4. ยึดถือตัวเลขและข้อมูลที่ได้จากการสอบ	4. พิจารณาจากข้อมูลที่หลากหลาย และ ความสอดคล้องของการอธิบายความ
5. เชื่อถือการประเมินของผู้อื่นและผู้สอน เปรียบเสมือนผู้ประเมินภายนอก	5. เชื่อในการประเมินตนเอง และผู้สอนก็เป็นเพียง ส่วนหนึ่งของการประเมิน

การประเมินแบบเดิม	การประเมินสภาพจริง
6. มีเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อบ่งบอกถึงความสำเร็จ	6. มีเกณฑ์บ่งบอกถึงความสำเร็จอย่างหลากหลาย
7. มีความคิดเป็นเอกนัย (Convergent thinking) และมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว	7. มีความคิดดอเนกนัย (Divergent thinking) มีคำตอบอย่างหลากหลาย
8. เน้นการประเมินแบบแยกทักษะ	8. เน้นการประเมินโดยบูรณาการทักษะ
9. เน้นรายวิชาเดียว	9. เน้นสหวิทยาการ

### ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง

เป็นที่ทราบกันดีแล้ว การวัดประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินทางเลือกใหม่ (Alternative assessment) ที่เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานซึ่งต่างจากการประเมินที่เน้นการทดสอบเป็นสำคัญ ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินผลตามสภาพจริงมีดังนี้

1. การประเมินฯ เน้นแนวคิดที่ว่าความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความหมายได้หลากหลาย ดังนั้น การวัดควรใช้วิธีการอย่างหลากหลาย
2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการตามความต้องการของผู้เรียน มากกว่าการบังคับให้เรียน ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีความกระตือรือร้น และแสวงหาความรู้เพื่อความอยากรู้มากกว่าการเรียนรู้เพื่อให้ทำข้อสอบได้คะแนนสูง ๆ
3. การวัดประเมินผลตามสภาพจริง เน้นกระบวนการเรียนรู้ และผลผลิต โดยพิจารณาจากสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ และทำไมจึงเกิดการเรียนรู้เช่นนั้น
4. การวัดประเมินผลตามสภาพจริง มุ่งเน้นการสืบเสาะ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น ผู้เรียนต้องสังเกต วิเคราะห์ และทดสอบความรู้ของตนเองจากการปฏิบัติ
5. การวัดประเมินสภาพจริงมีจุดประสงค์เพื่อ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน และสะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาให้กับผู้เรียน

### เครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริง

โดยทั่วไปการวัดและประเมินผลให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด มักต้องใช้อาศัยเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพเหมาะสมกับคุณลักษณะที่ต้องการศึกษา รวมถึงเงื่อนไขบริบทอื่น ๆ อาทิ จุดประสงค์การวัด ลักษณะผู้สอบ ปริมาณ ระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ การประเมินตามสภาพจริงมักใช้วิธีการประเมินหลากหลาย ส่วนเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การทดสอบ การสอบสัมภาษณ์ การสังเกต การตรวจผลงาน การใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินโดยใช้ศูนย์ประเมิน

### 1. การทดสอบ

การทดสอบมักใช้แบบทดสอบ เพื่อประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบเขียนตอบ แบบสอบเลือกตอบ และสอบภาคปฏิบัติ และแบบวัดต่าง ๆ เป็นต้น

### 2. การสอบสัมภาษณ์

เป็นวิธีการวัดผลด้วยการซักถาม สนทนา โต้ตอบ เพื่อประเมินความคิด ทักษะคิดต่าง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า) และคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง (กำหนดเฉพาะแนวทางหรือประเด็นแต่ไม่มีคำถามที่ชัดเจน)

### 3. การสังเกต

การสังเกต เป็นการวัดและประเมินที่มีรายการ พฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการเก็บข้อมูล ด้วยประสาทสัมผัส โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางหูและตา เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่มีความละเอียด ชัดเจนของผู้เรียนในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตรวัดประเมินค่า และแบบบันทึก เป็นต้น

### 4. การตรวจผลงาน

เป็นการวัดและประเมินด้วยการกำหนด งาน กิจกรรม หรือแบบฝึก ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ฝึกฝน โดยผู้สอนจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง หรือเพื่อนผู้เรียนที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงสำหรับสะท้อนผลการปรับปรุงแก้ไข พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบต่อไป เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินผลงาน

### 5. การใช้แฟ้มสะสมงาน

เป็นการวัดและประเมินที่ใช้หลักการเก็บหลักฐานผลงานที่ดีและมีความภาคภูมิใจที่เป็นตัวแทนงานที่ปฏิบัติของผู้เรียนเกี่ยวกับ ทักษะ แนวคิด ความสนใจ ความสำเร็จ โดยมีผลการประเมิน จุดเด่น จุดด้อยของชิ้นงานอันแสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนด้วยตนเองของผู้เรียนเอง เพื่อนร่วมชั้น หรือผู้สอน แล้วนำหลักฐานมาบรรจุลงในแฟ้ม สมุดโน้ต แผ่นบันทึกข้อมูล เป็นต้น ลักษณะแฟ้มสะสมงานที่ดีควรมีความหลากหลาย สามารถสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนแต่ละคน เครื่องมือที่ใช้สำหรับประเมินแฟ้มสะสมงาน ได้แก่ แบบบันทึก แบบประเมินผลงาน และแบบประเมินตนเอง เป็นต้น

### 6. การประเมินโดยใช้ศูนย์ประเมิน

ศูนย์ประเมิน คือสถานที่ หรือคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ ที่สร้างหรือกำหนดขึ้นเพื่อให้สำหรับทดสอบหรือประเมินผู้เรียนภายใต้สถานการณ์จำลอง หรือสิ่งเร้า เพื่อให้ผู้เรียนตอบสนอง โดยการแสดงออกตามพฤติกรรมบ่งชี้การประมวลความรู้ และทักษะต่างของผู้เรียนว่ามีมากน้อย

เพียงใด และอยู่ในระดับใด กิจกรรมหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้มีหลากหลาย ได้แก่ เกม แบบฝึก  
ขั้นตอนการทำงาน ใบงาน การสนทนากลุ่ม การทำงานเป็นกลุ่ม และการแสดงบทบาทสมมติ  
การนำเสนองาน เครื่องมือที่ใช้วัด ประกอบด้วย แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตรวัดประเมินค่า  
แบบบันทึกพฤติกรรม แบบประเมินผลงาน และแบบทดสอบ เป็นต้น



## หน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

ระยะเวลา 4 ชั่วโมง 30 นาที

### จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อจบการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายหลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ได้
2. บอกเทคนิคในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ได้
3. อธิบายขั้นตอนการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ได้
4. เขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ได้

### เนื้อหาการฝึกอบรม

1. หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้
2. เทคนิคในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้
3. ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

### กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเนื้อหาประจำหน่วยที่ 8 “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้” ในเอกสารการฝึกอบรมประกอบการฟังบรรยายจากวิทยากร
3. วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม
4. วิทยากรสรุปผลการซักถาม
5. แบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน ให้แต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ที่ 8.1 และทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 8.1 ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรม
6. แต่ละกลุ่มร่วมกันทำศึกษา ระดมสมอง และทำกิจกรรม 30 นาที และบันทึกลงในใบกิจกรรมที่ 8.1 ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรม
7. ให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ กลุ่มละ 5 นาที
8. สมาชิกอื่น ๆ และวิทยากรร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ
9. วิทยากรสรุปข้อเสนอแนะและเนื้อหาประจำหน่วยที่ 8
10. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้ลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรม

11. วิทยากรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำกิจกรรมตามใบกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรม ใช้เวลาในการทำ 1 ชั่วโมง และบันทึกลงในใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรม

12. วิทยากรสุ่มรายชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 8 รูป เพื่อนำเสนอใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 คนละ 10 นาที

13. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอื่น ๆ และวิทยากรร่วมกันอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ

14. วิทยากรสรุปข้อเสนอแนะ

15. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบันทึกผลการเรียนรู้เพิ่มเติมลงในใบบันทึกผลการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรมอีกครั้ง

16. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่งใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8 ในเอกสารการฝึกอบรมให้กับวิทยากร

#### สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เครื่องคอมพิวเตอร์

2. เครื่องฉายภาพ วีดีโอโปรเจคเตอร์

3. เอกสารการฝึกอบรม

4. วัสดุอุปกรณ์เครื่องเขียน (กระดาษฟริปชาร์ท, ปากกาเคมีหลากสี, ตะกร้าใส่อุปกรณ์)

#### การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการซักถาม

2. สังเกตการร่วมระดมสมองและอภิปรายกลุ่มย่อย

3. การนำเสนอผลการอภิปราย

4. การร่วมสรุป

## เนื้อหาประจำหน่วยที่ 8

### หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน
2. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปสู่จุดประสงค์ได้
3. เด็กมีโอกาสเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม ครูอำนวยความสะดวกตามกระบวนการเรียนรู้

ที่เหมาะสม

4. ใช้เนื้อหาใกล้ตัว ชีวิตจริง
5. ครูแสวงหา คิดค้น พัฒนา สื่อราคาย่อมเยาในท้องถิ่น สื่อเสริมการเรียนรู้
6. จัดระบบการวัดผล ประเมินผลต่อเนื่อง ใช้ผลเพื่อการพัฒนา

ดังนั้น การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน จึงต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเน้นทักษะกระบวนการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ใช้เนื้อหาใกล้ตัว ชีวิตจริง โดยครูต้องศึกษาหลักสูตร จัดแบ่งเนื้อหา วางแผน เตรียมการสอน จัดระบบการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนา

### เทคนิคในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

1. ศึกษาหลักสูตร ระยะเวลาในการสอน โดยศึกษาว่า
  - สอนวิชาใด
  - หลักสูตรเป็นอย่างไร
  - ระยะเวลาที่เรียนมีกี่สัปดาห์
  - มีการสอนกี่ครั้ง มีวันหยุดกี่วัน
  - ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ประกอบเพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้

2. จัดแบ่งเนื้อหาโดยกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาและจุดประสงค์ของรายวิชานั้นตลอดทั้งภาคเรียนหรือตลอดปี แล้วมีการกำหนดเป็นโครงการแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา

3. การวางแผน โดยกำหนดแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ อาจกำหนดเป็นเรื่อง ๆ ไป หรือเป็นจำนวนครั้งหรือกำหนดเป็นรายคาบก็ได้แล้วแต่ครูผู้สอนกำหนด การวางแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้นั้นปกติจะต้องวางแผนตลอดหลักสูตร แต่ในหลายกรณีครูอาจทำไม่ทันก็อาจจัดทำล่วงหน้าเป็นรายสัปดาห์

4. การจัดเตรียมการสอน อันที่จริงการวางแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้เป็นการเตรียมการสอนขั้นตอนหนึ่ง แต่ปกติแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นเพียง



การกำหนดการเท่านั้นในการสอนจะต้องเตรียมการสอนในส่วนอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ส่วนที่จะต้องเตรียม ได้แก่ สื่อหรืออุปกรณ์จะต้องจัดทำหรือจัดหาใช้ในการเรียนการสอน ดังนั้นครูจะต้องจัดเตรียมสื่อที่จะต้องทำขึ้นมา ครูก็ต้องบอกด้วยว่าได้คิดอย่างไร และใช้อย่างไรการวัดผลหรือแบบประเมินผลจะต้องจัดทำแบบหรือแนวทางในการวัดผลและประเมินผล

### ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้สามารถสรุปเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาด้านจุดหมาย โครงสร้างเนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน จุดประสงค์ในหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการวัดผลและประเมินผลในวิชานั้น ๆ

2. วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อแยกเนื้อหา จุดประสงค์และกิจกรรม โดยทำการพิจารณาถ้อยคำที่ปรากฏในหลักสูตร แยกลงในตารางเพื่อความสะดวก

3. การแบ่งคาบเวลา จากที่หลักสูตรกำหนดแบ่งเป็นรายสัปดาห์

4. การจัดทำกำหนดการสอน เพื่อกำหนดเนื้อหา คาบวิชา จำนวนแผน

5. การวิเคราะห์เนื้อหา จุดประสงค์และกิจกรรม

6. เขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการลงมือเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาที่ได้วิเคราะห์ไว้ซึ่งควรประกอบด้วยเนื้อหาสาระ คือ

6.1 หัวเรื่องของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย รายวิชา ชั้น ชื่อแผนหรือหน่วยการเรียนรู้ และจำนวนเวลาที่สอน

6.2 มาตรฐานการเรียนรู้ นำมาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6.3 ตัวชี้วัดชั้นปี นำมาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

6.4 สาระสำคัญ เขียนโดยยึดหลัก 3 ค (คือ, ควร, คุณค่า) ดังตัวอย่างเช่น 1) พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

2) พุทธศาสนิกชน ควรยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อความสุขในชีวิตและครอบครัว เป็นต้น

6.5 จุดประสงค์การเรียนรู้ ระบุพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ควรระบุให้ครบ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และเจตคติค่านิยม

6.6 สาระการเรียนรู้ ระบุเนื้อหาสาระหรือแนวคิดของเนื้อหา/ สาระที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ เรียงตามลำดับเป็นข้อ ๆ

6.7 กระบวนการเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสาระที่สอน

6.8 การวัดผลและประเมินผล ควรแยกเป็น 3 ข้อย่อย ได้แก่ วิธีการวัดและประเมินผล เครื่องมือวัดและประเมินผล เกณฑ์การวัดและประเมินผล

6.9 สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ระบุวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ แหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียน ไปศึกษา หรือวิทยากร บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน

6.10 บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ ใช้บันทึกหลังจากการสอนแล้ว ควรแยกเป็น 3 ข้อย่อย ดังนี้

6.10.1 ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน (นักเรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ มากน้อยเพียงใด)

6.10.2 ปัญหาที่พบจากการสอน

6.10.3 แนวทางแก้ไขปัญหา

## ใบความรู้ที่ 8.1 ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

### แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาพื้นฐาน รหัส ส 12101

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา เวลา 7 ชั่วโมง

#### 1. มาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข

#### 2. ตัวชี้วัดชั้นปี

ตัวชี้วัด ส 1.1 ป.2/ 1 บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด ส 1.1 ป.2/ 2 สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติ ศาสดาที่ตน นับถือตามกำหนด

#### 3. สาระสำคัญ/ ความคิดรวบยอด

การศึกษาพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า และการนำข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้มีความสุข และเกิดความสงบสุขในสังคม

#### 4. สาระการเรียนรู้

4.1 พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

4.2 สรุปพุทธประวัติ

4.3 ประสูติ

- เหตุการณ์หลังประสูติ-แรกนาขวัญ

- การศึกษา-การอภิเษกสมรส

- เทวทูต 4-การออกผนวช

#### 5. ชิ้นงาน/ ภาระงาน

5.1 ใบงานที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

5.2 ใบงานที่ 2 เรื่อง พุทธประวัติ

## 6. การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
1. พฤติกรรมการเรียนรู้ รายบุคคลในขณะที่เรียน	การสังเกตพฤติกรรม รายบุคคล	แบบสังเกตพฤติกรรม รายบุคคล	
2. พฤติกรรมการเรียนรู้ รายกลุ่มในขณะที่เรียน	1. การสังเกตพฤติกรรมกลุ่ม	แบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่ม	
3. บอกความสำคัญ ของพระพุทธศาสนา และพุทธประวัติ	1. การประเมินชิ้นงาน ใบกิจกรรม 2. การทดสอบก่อนเรียน 3. การทดสอบหลังเรียน	1. แบบประเมินชิ้นงาน ใบกิจกรรม 2. แบบทดสอบก่อนเรียน 3. แบบทดสอบหลังเรียน	

## ชั่วโมงที่ 1 เรื่อง ศาสนาก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของชาติไทย

### จุดประสงค์การเรียนรู้

บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของชาติไทยได้

### กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูทักทายนักเรียน พร้อมทั้งแจกแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา ให้นักเรียนคนละ 1 ชุด พร้อมให้ลงมือปฏิบัติ (ใช้เวลาในการทดสอบ 10 นาที)
2. นักเรียนร้องเพลง “สวัสดี” และทำท่าทางประกอบเพลง
3. ครูแจกแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เรียน
4. ครูเลือกผู้แทนนักเรียน 2 คน ออกมาแสดงบทบาทสมมติ แสดงการพบกันของคน 2 คน เช่น นักเรียนกับครู เด็กกับผู้ใหญ่ จากนั้นให้นักเรียนร่วมกันสนทนา โดยครูใช้คำถาม ดังนี้
  - เมื่อพบครู นักเรียนจะทักทายโดยวิธีใด
  - ในแต่ละวันนักเรียนแสดงความเคารพโดยการกราบไหว้บุคคลใดบ้าง
  - นักเรียนคิดว่า การแสดงความเคารพ โดยการกราบไหว้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร
  - นอกจากวัฒนธรรมแล้วยังมีสิ่งใดอีกบ้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
5. จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันสรุปว่า การกราบ-ไหว้ เป็นวัฒนธรรม ส่วนการแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณี
6. ครูเล่านิทาน เรื่อง คู่รักที่จอมชากับขนมปัง ให้นักเรียนฟัง ดังนี้

#### นิทานเรื่อง คู่รักที่จอมชากับขนมปัง

ณ ร้านขนมหวานแห่งหนึ่ง มีขนมหวานอาศัยอยู่มากมาย เช่น คู่รัก ขนมปัง โดนัท คู่รัก ซึ่งคู่รักก็จะชอบเดินอวดความสวยงามของตนเองและพุดจาเยาะเย้ยขนมปังอื่น โดยเฉพาะขนมปังที่มีสีคำทั้งตัว แต่ขนมปังก็ไม่เคยโต้ตอบและโกรธคู่รักก็เลย อยู่มาวันหนึ่งขณะที่กำลังเดินไปหัวเราะเยาะขนมปังไป คู่รักก็ลื่นน้ำหวานล้นลงตัวเลอะมอมแมม ไม่มีใครช่วยเหลือ นอกจากขนมปังเท่านั้น ทำให้คู่รักสำนึกผิดและซึ่งในน้ำใจของขนมปัง จึงกล่าวคำขอโทษและขอโทษ ขนมปังด้วยความจริงใจ จากนั้นมาคู่รักก็กับขนมปังก็เป็นเพื่อนรักกัน

7. แล้วครูตั้งประเด็นคำถามเพื่อถามนักเรียนจากเรื่องที่ฟังว่า นิทานเรื่องนี้สอนให้นักเรียนรู้อะไร ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

8. จากนั้นครูใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนิทานเรื่องนี้  
ดังนี้

- คู่ก็ก็มีนิสัยอย่างไร
- ขนมปึงมีนิสัยอย่างไร
- นักเรียนควรนำใครมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน
- เพราะเหตุใดจึงควรปฏิบัติเหมือนขนมปึงมี
- ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติตนเหมือนขนมปึงมีจะเกิดผลดีอย่างไร
- คนไทยมีลักษณะนิสัยอย่างไร
- นักเรียนคิดว่า ลักษณะนิสัยของคนไทยเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร

9. จากนั้นนักเรียนและครูร่วมกันสรุปถึงเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งมาจากพุทธศาสนา เช่น การกราบ การไหว้ และประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทย มาจากพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ แล้วปฏิบัติสืบทอดกันมา

สื่อการเรียนรู้

1. เพลง “สวัสดี”
2. แบบทดสอบก่อนเรียน
3. นิทาน เรื่อง คู่ก็ก็จอมซ่ากับขนมปึง

การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
1. ทดสอบความรู้ก่อนเรียน	1. แบบทดสอบ	แบบบันทึกผล	ร้อยละ 60 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์

**ชั่วโมงที่ 3 เรื่อง พุทธประวัติ**
**จุดประสงค์การเรียนรู้**

1. บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้
2. บอกข้อคิดหรือประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาความรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่างเหมาะสม

**กิจกรรมการเรียนรู้**

1. ให้นักเรียนนั่งสมาธิและทำท่าประกอบเพลง คังคอกไม้บ้าน
2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับวัด โดยครูใช้คำถาม ดังนี้
  - นักเรียนเคยไปวัดหรือไม่
  - นักเรียนไปทำอะไรที่วัด
  - สิ่งที่นักเรียนพบเห็นในวัดมีอะไรบ้าง
  - นักเรียนพบเห็นพระพุทธรูปที่ใดอีกบ้าง
  - นักเรียนคิดว่า พระพุทธรูปมีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนอย่างไร
3. จากนั้นครูอธิบายให้นักเรียนฟังเพิ่มเติมว่า พระพุทธรูปเป็นสิ่งที่ชาวพุทธบูชาแทนพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ชาวพุทธทั้งหลาย ควรศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและนำข้อคิดหรือหลักธรรมที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
4. ครูเล่าพุทธประวัติตอนเหตุการณ์หลังประสูติ พิธีแรกนาขวัญและการศึกษาให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน เพื่อเล่นเกมยกมือไว้อัดตอบ โดยครูอธิบายวิธีการเล่นเกมให้นักเรียนฟัง ดังนี้
  - ครูอ่านคำถามจากแถบประโยค
  - กลุ่มใดตอบ ได้ให้ยกมือตอบ กลุ่มใดยกมือก่อนได้ตอบก่อนตามลำดับ
  - ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน แข่งกันจนหมดคำถาม กลุ่มใดได้คะแนนมากที่สุดเป็นฝ่ายชนะ

ฝ่ายชนะ

แถบประโยคคำถาม	คำตอบ
พระพุทธเจ้ามีชื่อเดิมว่าอะไร	เจ้าชายสิทธัตถะ
เจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระราชโอรสของใคร	พระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา
ใครเป็นคนทำนายอนาคตของเจ้าชายสิทธัตถะ	พราหมณ์จำนวน 8 ท่าน
เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นหลังเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ 7 วัน	พระนางสิริมหามายาสวรรคต
เจ้าชายสิทธัตถะทำกิจกรรมใดในพีธีแรกนาขวัญ	ประทับทำสมาธิอย่างสงบ
เพราะเหตุใดเจ้าชายสิทธัตถะจึงสำเร็จวิชาอย่างรวดเร็ว	เพราะมีพระอัจฉริยภาพและความเอาพระทัยใส่กับการศึกษา

จากนั้นครูอ่านแถบประโยคคำถามเพื่อทบทวนอีกครั้ง และให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อตอบคำถามและร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบ

**สื่อการเรียนรู้**

1. เพลงดั่งดอกไม้บาน
2. แถบประโยค

#### การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้	สังเกตการตอบคำถาม	แบบสังเกต	



### ชั่วโมงที่ 4 เรื่อง พุทธประวัติ

#### จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้
2. บอกข้อคิดหรือประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาความรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่าง

เหมาะสม

#### กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูทบทวนพุทธประวัติหลังการประสูติของพระพุทธเจ้า โดยให้ดูการ์ตูนเรื่องประวัติพระพุทธเจ้าจากซีดี
2. ครูเล่าสถานการณ์ตัวอย่างจากแถบประโยค ให้นักเรียนฟัง ที่สถานการณ์ โดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ดังนี้

#### สถานการณ์ที่ 1

มดเป็นเด็กกำพร้า พ่อและแม่ของเขาเสียชีวิตเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว มดเสียใจมากนั่งร้องไห้ทุกวัน แต่เขายังมีปู่ ย่าและลุง ป้า ทำหน้าที่คอยดูแลและปลอบใจ

3. ครูสนทนากับนักเรียน โดยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าว ดังนี้

- จากสถานการณ์นักเรียนรู้สึกอย่างไร
- ถ้านักเรียนเป็น มด นักเรียนจะทำอย่างไร
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากสถานการณ์นี้
- เมื่อนักเรียนมีปัญหา นักเรียนจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร
- เหตุการณ์นี้คล้ายกับพุทธประวัติตอนใด

#### สถานการณ์ที่ 2

ไบหม่อนเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดและเรียนเก่ง เพราะก่อนนอนทุกคืนไบหม่อนจะนั่งสมาธิฝึกจิตให้พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ ทำให้ไบหม่อนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี

4. ครูสนทนากับนักเรียน โดยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าว ดังนี้

- นักเรียนรู้สึกอย่างไรจากสถานการณ์นี้
- เมื่อนั่งสมาธิแล้วนักเรียนรู้สึกอย่างไร
- นักเรียนควรนำเสนอสถานการณ์นี้มาเป็นแบบอย่างหรือไม่
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากสถานการณ์นี้
- สถานการณ์นี้คล้ายกับพุทธประวัติตอนใด

### สถานการณ์ที่ 3

หน้อยเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ ทำให้สอบได้อันดับที่ 1 ของห้องทุกปี

5. ครูสนทนากับนักเรียน โดยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าว ดังนี้

- หน้อยมีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร
- นักเรียนควรนำหน้อย มาเป็นแบบในเรื่องใด
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากสถานการณ์นี้
- สถานการณ์นี้คล้ายกับพุทธประวัติตอนใด

6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปประวัติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติถึงการออกผนวชได้ โดยบอกข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพระพุทธประวัติ

**สื่อการเรียนรู้**

#### 1. แถบประโยค สถานการณ์

#### เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้	สังเกตการตอบคำถาม	แบบสังเกต	

### ชั่วโมงที่ 5 เรื่อง พุทธประวัติ

#### จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้
2. บอกข้อคิดหรือประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาความรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่างเหมาะสม

#### กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนและครูร่วมกันทบทวนข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ: เหตุการณ์หลังประสูติ
2. ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยครูใช้คำถาม ดังนี้
  - นักเรียนคิดว่าจากการเรียนเรื่องพุทธประวัตินักเรียนจะนำมาใช้ได้อย่างไร
  - เมื่อนักเรียนนำมาใช้แล้วจะเกิดผลต่อนักเรียนอย่างไร
3. จากนั้นให้นักเรียนออกมาพูดสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนแล้วร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูและเพื่อนในชั้นเรียน
4. ให้นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ เกี่ยวกับการศึกษาพุทธประวัติและการนำแบบอย่างที่ดีของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน จะทำให้มีความสุขและเกิดความสุขในสังคม
5. ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยครูใช้คำถามท้าทาย ดังนี้ นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากพุทธประวัติจากเรื่องการศึกษาของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำไปพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้

#### สื่อการเรียนรู้

- แบบเรียน

#### เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้	สังเกตการตอบคำถาม	แบบสังเกต	

## ชั่วโมงที่ 6 เรื่อง พุทธประวัติ

### จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้
2. บอกข้อคิดหรือประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาความรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่างเหมาะสม

### กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนและครูร่วมกันทบทวนพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าที่เรียนในชั่วโมง โดยครูใช้คำถาม ดังนี้

- นักเรียนศึกษาพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง
- นักเรียนนำข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติไปปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร
- เมื่อปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดผลอย่างไร

2. ครูเล่าพุทธประวัติเกี่ยวกับการอภิเษกสมรสของพระพุทธเจ้าให้นักเรียนฟังว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมายุ 16 พรรษา ได้อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราหรือพิมพา และมีพระโอรสหนึ่งองค์พระนามว่า ราहुล

3. ครูนำบัตรคำมาติดที่กระดานแล้วให้นักเรียนอ่านตาม ดังนี้

คนเจ็บป่วย	คนตาย	คนแก่	นักบวช
------------	-------	-------	--------

จากนั้นครูคัดเลือกผู้แทนนักเรียน 4 คน มาแสดงบทบาทสมมติตามบัตรคำคนละ 1 ใบ และให้เพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ทายว่าการแสดงบทบาทสมมตินั้นตรงกับบัตรคำใด

4. นักเรียนและครูร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบัตรคำทั้ง 4 ใบ บนกระดาน โดยครูใช้คำถาม ดังนี้

- นักเรียนเคยเห็นนักบวชหรือไม่
- นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อนักบวชที่เคยเห็น
- นักเรียนเคยเห็นคนแก่หรือไม่
- นักเรียนรู้สึกต่อคนแก่ที่พบเห็นอย่างไร
- ในครอบครัวของนักเรียนมีคนแก่อาศัยอยู่ด้วยหรือไม่
- คนแก่ในครอบครัวของนักเรียนคือใคร
- นักเรียนเคยเจ็บป่วยหรือไม่
- เวลาป่วยนักเรียนรู้สึกอย่างไร
- เวลาเห็นผู้อื่นป่วย นักเรียนรู้สึกอย่างไร
- นักเรียนเคยไปงานศพหรือไม่

5. ครูให้นักเรียนดูวีดิทัศน์ เรื่อง “ประวัติพระพุทธเจ้า ตอน การอภิเษกสมรส เทวทูต 4 การเสด็จออกผนวช”

6. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติ: การอภิเษกสมรส เทวทูต 4 การเสด็จออกผนวช เป็นแผนภาพลงในสมุด

สื่อการเรียนรู้

- วีดิทัศน์ เรื่อง “ประวัติพระพุทธเจ้า ตอน การอภิเษกสมรส เทวทูต 4 การเสด็จออกผนวช”

- บัตรคำ

เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้	สังเกตการตอบคำถาม	แบบสังเกต	

**ชั่วโมงที่ 7 เรื่อง พุทธประวัติ**
**จุดประสงค์การเรียนรู้**

1. บอกพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงออกผนวชได้
2. บอกข้อคิดหรือประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาความรู้เรื่องพุทธประวัติได้อย่างเหมาะสม

**กิจกรรมการเรียนรู้**

1. นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับพุทธประวัติ โดยให้นักเรียนบอกเหตุการณ์ในพุทธประวัติที่นักเรียนชอบและข้อคิดที่ได้จากเหตุการณ์นั้น
2. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับพุทธประวัติ โดยครูใช้คำถาม ดังนี้
  - การศึกษาพุทธประวัติมีประโยชน์อย่างไร
  - ถ้าชาวพุทธไม่ศึกษาพุทธประวัติจะเกิดผลอย่างไร
3. ให้นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ เกี่ยวกับการศึกษาพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า และการนำแบบอย่างที่ดีของพุทธประวัติมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจะทำให้มีความสุขและเกิดความสงบสุขในสังคม
4. ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยครูใช้คำถามท้าทาย ดังนี้ นักเรียนจะนำข้อคิดที่ได้จากพุทธประวัติไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างไร
5. ให้นักเรียนทำใบงานที่ 2 เรื่อง พุทธประวัติ และแบบทดสอบหลังเรียน หน่วยที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา (ใช้เวลาในการทดสอบ 10 นาที)

**สื่อการเรียนรู้**

1. ใบงานที่ 2 เรื่อง พุทธประวัติ
2. แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา (ใช้เวลาในการทดสอบ 10 นาที)

**เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน**

การประเมินชิ้นงานที่ 2 ให้ผู้สอนพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินผลตามสภาพจริง (Rubrics)

### เรื่อง พุทธประวัติ

เกณฑ์การประเมิน	ระดับคะแนน			
	4	3	2	1
ศึกษาภาพพุทธประวัติแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้และตอบคำถาม	ศึกษาภาพพุทธประวัติแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้และตอบคำถามได้สัมพันธ์กันถูกต้องตามที่กำหนดถูกต้องครบทุกข้อ	ศึกษาภาพพุทธประวัติแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้และตอบคำถามได้สัมพันธ์กันถูกต้อง แต่เขียนอธิบายภาพยังไม่ชัดเจนครบทุกข้อ	ศึกษาภาพพุทธประวัติแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้และตอบคำถามได้สัมพันธ์กันแต่ยังอธิบายภาพไม่ตรงกับความหมาย	ศึกษาภาพพุทธประวัติแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้และตอบคำถามได้แต่ยังไม่สัมพันธ์กันทั้งเครื่องหมายและการเขียนอธิบายภาพ

การประเมินใบงานที่ 1 ให้ผู้สอนพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินผลตามสภาพจริง (Rubrics)

### เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

เกณฑ์การประเมิน	ระดับคะแนน			
	4	3	2	1
วาดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพร้อมตอบคำถาม	วาดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพร้อมตอบคำถามได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับตนเองและผู้อื่น	วาดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพร้อมตอบคำถามได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง แต่เชื่อมโยงให้เห็นเฉพาะตนเอง	วาดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพร้อมตอบคำถามได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง แต่มีการคิดแปลงให้แตกต่าง	วาดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาพร้อมตอบคำถามได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง

### แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

คำชี้แจง: ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน

ที่	ชื่อ-สกุล ของผู้รับการประเมิน	ความมีวินัย			ความมีน้ำใจ เอื้อเพื่อ เสียสละ			การรับฟัง ความคิดเห็น			การแสดง ความคิดเห็น			การตรงต่อ เวลา			รวม 15 คะแนน
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

...../...../.....

#### เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้ 3 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง ให้ 2 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง ให้ 1 คะแนน

#### เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12-15	ดี
8-11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง



### แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล ของผู้รับการประเมิน	การแสดง ความคิดเห็น			การยอมรับ ฟังคนอื่น			การทำงาน ตามที่ได้รับ มอบหมาย			ความมีน้ำใจ			การมีส่วนร่วม ในการปรับปรุง ผลงานกลุ่ม			รวม 15 คะแนน	
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1		

**คำชี้แจง:** ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด ✓  
ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน  
...../...../.....

#### เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้ 3 คะแนน  
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง ให้ 2 คะแนน  
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง ให้ 1 คะแนน

#### เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12-15	ดี
8-11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

### แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำชี้แจง: ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด ✓  
ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ด้าน	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
1. ซื่อสัตย์ สุจริต	1.1 ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ละอาย และเกรงกลัวที่จะทำความผิด ทำตามสัญญาที่ตนให้ไว้ และครู			
	1.2 ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เพื่อนด้านความซื่อสัตย์			
2. มีวินัย	2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ โรงเรียน มีความตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน			
3. ใฝ่เรียนรู้	3.1 ตั้งใจเรียน			
	3.2 เอาใจใส่ในการเรียน และมีความเพียรพยายามในการเรียน			
	3.3 เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ			
	3.4 ศึกษาค้นคว้า หาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อ เทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน			
	3.5 บันทึกความรู้ ตรวจสอบบางสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ ความรู้			
	3.6 แลกเปลี่ยนความรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และครู			
4. มุ่งมั่น ในการ ทำงาน	4.1 มีความตั้งใจและพยายามในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย			
	4.2 มีความอดทนและไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคเพื่อให้งานสำเร็จ			

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

...../...../.....

**เกณฑ์การให้คะแนน**

พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ	ให้ 3 คะแนน
พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง	ให้ 2 คะแนน
พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง	ให้ 1 คะแนน

### แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องลงในกระดาษคำตอบ

1. กิจกรรมในข้อใดที่มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง
  - ก. เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน
  - ข. เลี้ยงฉลองวันเกิด
  - ค. งานแต่งงาน
2. วัฒนธรรมไทยข้อใดที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา
  - ก. การไหว้ผู้ใหญ่
  - ข. การเล่นสงกรานต์
  - ค. การกล่าวคำสวัสดิ์
3. การตัดสินพระทัยออกผนวชก่อให้เกิดผลอย่างไร
  - ก. ศาสนาอื่นเสื่อมโทรมลง
  - ข. พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้น
  - ค. พระนางยโสธราออกผนวชตาม
4. ข้อใดกล่าวถึงเหตุการณ์หลังประสูติได้ถูกต้อง
  - ก. พระมารดาสวรรคต
  - ข. ได้รับการเลี้ยงดูโดยป้า
  - ค. พระสงฆ์ 5 รูป ทำนายลักษณะ
5. เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในพีธีแรกนาขวัญ
  - ก. เจ้าชายประทับทำสมาธิใต้ต้นหว่า
  - ข. พราหมณ์ทำนายพระลักษณะของเจ้าชาย
  - ค. เจ้าชายทอดพระเนตรเห็นพระนางยโสธรา
6. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
  - ก. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนทั่วโลกนับถือ
  - ข. พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
  - ค. พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง
7. ข้อใดเป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา
  - ก. การดูหมอดู
  - ข. การใส่บาตรในวันเกิด
  - ค. การไปเที่ยวในวันหยุด
8. การนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมมีจุดประสงค์เพื่อสิ่งใด
  - ก. เพื่อความเป็นสิริมงคล
  - ข. เพื่อให้วัดมีรายได้
  - ค. เพื่อให้ครอบครัวร่ำรวย
9. การเห็นเทวทูต 4 ส่งผลต่อเจ้าชายสิทธัตถะอย่างไร
  - ก. ต้องการบวชเพื่อแสวงหาหนทางพ้นทุกข์
  - ข. ต้องการช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
  - ค. ต้องการเป็นแพทย์รักษาผู้ป่วย

10. เจ้าชายลิทซ์ตะเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับการศึกษาอย่างไร

ก. ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน

ข. ศึกษาเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชม

ค. ตั้งใจศึกษาหาความรู้

**เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ 1**

1. ค      2. ก      3. ข      4. ก      5. ก

6. ข      7. ข      8. ก      9. ก      10. ค

### แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ศาสนาของเรา

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
  - ก. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนทั่วโลกนับถือ
  - ข. พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
  - ค. พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง
2. กิจกรรมในข้อใดที่มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง
  - ก. เลือกลงบ้าน
  - ข. เลี้ยงฉลองวันเกิด
  - ค. งานแต่งงาน
3. ข้อใดเป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา
  - ก. การดูหมอดู
  - ข. การใส่บาตรในวันเกิด
  - ค. การไปเที่ยวในวันหยุด
4. วัฒนธรรมไทยข้อใดที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา
  - ก. การไหว้ผู้ใหญ่
  - ข. การเล่นสงกรานต์
  - ค. การกล่าวคำสวัสดิ์
5. การนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมมีจุดประสงค์เพื่อสิ่งใด
  - ก. เพื่อความเป็นสิริมงคล
  - ข. เพื่อให้วัดมีรายได้อ
  - ค. เพื่อให้ครอบครัวร่ำรวย
6. การตัดสินใจพระทัยออกผนวชก่อให้เกิดผลอย่างไร
  - ก. ศาสนาอื่นเสื่อมโทรมลง
  - ข. พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้น
  - ค. พระนางยโสธราออกผนวชตาม
7. การเห็นเทวทูต 4 ส่งผลต่อเจ้าชายสิทธัตถะอย่างไร
  - ก. ต้องการบวชเพื่อแสวงหาหนทางพ้นทุกข์
  - ข. ต้องการช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
  - ค. ต้องการเป็นแพทย์รักษาผู้ป่วย
8. ข้อใดกล่าวถึงเหตุการณ์หลังประสูติได้ถูกต้อง
  - ก. พระมารดาสวรรคต
  - ข. ได้รับการเลี้ยงดูโดยป้า
  - ค. พระสงฆ์ 5 รูป ทำนายลักษณะ
9. เจ้าชายสิทธัตถะเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับการศึกษาอย่างไร
  - ก. ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน
  - ข. ศึกษาเพื่อให้ผู้อื่นชื่นชม
  - ค. ตั้งใจศึกษาหาความรู้

10. เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในพิธีแรกนาขวัญ

- ก. เจ้าชายประทับทำสมาธิใต้ต้นหว้า
- ข. พราหมณ์ทำนายพระลักษณะของเจ้าชาย
- ค. เจ้าชายทอดพระเนตรเห็นพระนางยโสธรา

เฉลยแบบทดสอบ หลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ 1

- 1. ข      2. ค      3. ข      4. ก      5. ก
- 6. ข      7. ก      8. ก      9. ค      10. ก

ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย  
 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป. 2

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพหรือติดภาพเอกลักษณ์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา  
 และตอบคำถาม โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน  หน้าคำตอบที่ถูกต้อง

1. เอกลักษณ์ของชาติไทยในภาพเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในด้านใด  
 วัฒนธรรมประเพณี       อุนิสิย       วิถีชีวิต
2. จากภาพแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

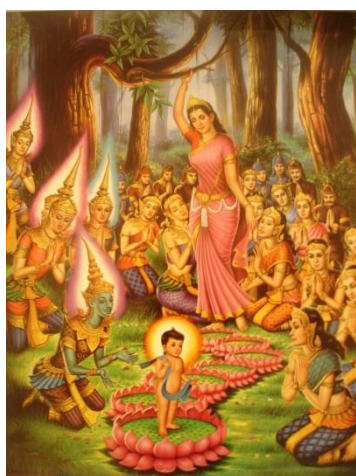
.....



**ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง พุทธประวัติ**  
**กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.2**

ชื่อ.....ชั้น.....เลขที่.....

**คำชี้แจง** ให้นักเรียนตอบคำถามและเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน  หน้าข้อความที่อธิบายเหตุการณ์ตรงกับภาพพุทธประวัติ



1.

1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ

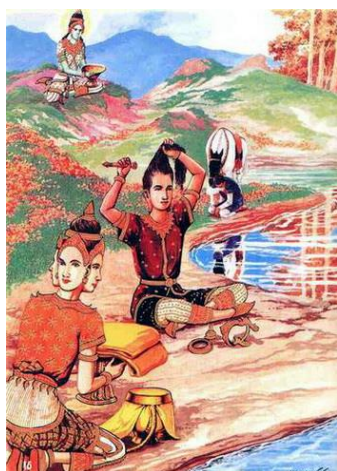
.....  
 .....

2) หลังเหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์อะไร

พระมารดาสวรรคต

พระบิดาสวรรคต

ที่มาของภาพ [http://3.bp.blogspot.com/-PfA3E3AV\\_O4/Vf0nJzdj43I/AAAAAAAAAAk/LI4DqiVpMJM/s1600/DSC08193.jpg](http://3.bp.blogspot.com/-PfA3E3AV_O4/Vf0nJzdj43I/AAAAAAAAAAk/LI4DqiVpMJM/s1600/DSC08193.jpg)



2.

1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ

.....  
 .....

2) หลังเหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์อะไร

เสด็จกลับไปปกครองบ้านเมือง

ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

ที่มาของภาพ <https://www.bloggang.com/data/yyswim/picture/1210865109.jpg>



### ใบกิจกรรมที่ 8.1 ประจำหน่วยที่ 8

**คำชี้แจง** ให้ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรบฝึกปฏิบัติการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อริยสัจ 4 โดยศึกษาจากเนื้อหาประจำหน่วยที่ 8 และใบความรู้ที่ 8.1 ในเอกสารการฝึกอบรม และเขียนตามรูปแบบดังนี้

**แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม  
เรื่อง อริยสัจ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่..... ภาคเรียนที่..... เวลา..... ชั่วโมง**

**มาตรฐานการเรียนรู้**

.....

**ตัวชี้วัดชั้นปี**

.....

**สาระสำคัญ**

.....

**จุดประสงค์การเรียนรู้**

.....

**สาระการเรียนรู้**

.....

**กระบวนการเรียนรู้**

.....

**การวัดและประเมินผล**

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์

**สื่อการเรียนรู้/ แหล่งเรียนรู้**

.....

.....

**บันทึกหลังสอน**

ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน.....

ปัญหาที่พบจากการสอน.....

แนวทางแก้ไขปัญหา.....

### ใบกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8

**คำชี้แจง** ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 แผน ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาวิชาประจำหน่วยที่ 1 เพื่อกำหนดเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้ในการเขียนแผนการจัดการเรียนและ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี
2. ศึกษาเกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จากเนื้อหาวิชาประจำหน่วยที่ 8 และ ใบความรู้ที่ 8.1
3. ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมีวิธีการสอนโดยการสาธิต วิธีการสอนโดยใช้เกม หรือการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ อย่างวิธีใดวิธีหนึ่งอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ด้วย
4. ปฏิบัติการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นปีใดก็ได้ ตามความสนใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
5. เขียนลงใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 ในเอกสารการฝึกอบรม
6. ส่งใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 ในเอกสารการฝึกอบรมให้กับวิทยากรเพื่อประเมินทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

**ใบบันทึกผลกิจกรรมที่ 8.2 ประจำหน่วยที่ 8 (ส่งกลับวิทยากรเพื่อประเมินผล)**

ชื่อ..... ฉายา.....

แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เรื่อง \_\_\_\_\_

ชั้นประถมศึกษาปีที่ \_\_\_\_\_ ภาคเรียนที่ \_\_\_\_\_ เวลา \_\_\_\_\_ ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

ตัวชี้วัดชั้นปี

สาระสำคัญ

จุดประสงค์การเรียนรู้

สาระการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้

การวัดและประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัด	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์

สื่อการเรียนรู้/ แหล่งเรียนรู้

บันทึกหลังสอน

ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน \_\_\_\_\_

ปัญหาที่พบจากการสอน \_\_\_\_\_

แนวทางแก้ไขปัญหา \_\_\_\_\_



**ภาคผนวก จ**

โครงการฝึกอบรม กำหนดการฝึกอบรม และรายชื่อผู้เข้าอบรม

## โครงการฝึกอบรม

### 1. ชื่อโครงการฝึกอบรม

การฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

### 2. หลักการและเหตุผล

การจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนจะมีคุณภาพเพียงใดนั้น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ คุณภาพการสอนของครู ครูถือเป็นปัจจัยหลักอันสำคัญยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งก็คือเยาวชนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ ครูเปรียบเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกระบวนการจัดการศึกษา ดังนั้น ครูต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและมีคุณภาพ เนื่องจากครูมีหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งการพัฒนาการศึกษาควรพัฒนาที่ตัวครูก่อน เพื่อครูจะได้นำไปพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป ในทางกลับกันหากครูไม่ได้รับการพัฒนาจะทำให้การศึกษาไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ และผลที่ตามมาก็คือ ประชากรที่ขาดคุณภาพพระสอนศีลธรรมเสมือนเป็นบุคลากรทางการศึกษาเฉกเช่นเดียวกับครูผู้สอนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเพียงแต่มีภาระหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยสอน กล่าวคือ พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ จึงจะปฏิบัติการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ ดังนั้น ในการจัดฝึกอบรมการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการนี้จะทำให้พระสอนศีลธรรมมีการสอนที่ดีมีคุณภาพโดยได้รับการพัฒนาด้านองค์ความรู้ ความสามารถด้านการสอน และพระสอนศีลธรรมจะได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อสามารถนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งพระสอนศีลธรรมได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากนักเรียน ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง



### 3. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์เพื่อให้พระสอนศีลธรรมที่เข้าฝึกอบรมมีพฤติกรรม ดังนี้

3.1 มีความรู้ความสามารถในการสอนเนื้อหาได้อย่างถูกต้องตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3.2 สามารถจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.3 สามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.4 มีความรู้ความสามารถในการวัดผลและประเมินผลการสอน และสามารถ  
ใช้การประเมินสภาพจริงได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.5 สามารถจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

### 4. ขอบเขตเนื้อหาฝึกอบรม

4.1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.1.1 วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะของผู้เรียนและคุณลักษณะ  
อันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4.1.3 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา  
ศาสนา และวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน  
พุทธศักราช 2551

4.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.2.1 ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.2.2 วัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.2.3 องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.2.4 ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.2.5 เทคนิคต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ

4.2.6 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

4.3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.3.1 ความหมายของวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.3.2 วัตถุประสงค์ของวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.3.3 องค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.3.4 ขั้นตอนสำคัญของวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.3.5 เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีการสอนโดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพ

4.3.6 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอนโดยใช้เกม

4.4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.4.1 ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.4.2 วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.4.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.4.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

4.5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

4.5.1 ประเภทของสื่อการสอน

4.5.2 หลักการเลือกสื่อการสอน

4.5.3 การประเมินผลการใช้สื่อการสอน

4.6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน

4.6.1 หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

4.6.2 ความสำคัญของการวัดและประเมินผล

4.6.3 ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา

4.6.4 ลักษณะสำคัญของเครื่องมือวัดผลทางการศึกษา

4.6.5 เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลด้านการศึกษา

4.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง

4.7.1 การประเมินสภาพจริง

4.7.2 ความแตกต่างของการประเมินสภาพจริงและการประเมินแบบเดิม

4.7.3 ลักษณะสำคัญของการวัดประเมินสภาพจริง

4.7.4 เครื่องมือวัดและประเมินตามสภาพจริง

4.8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

4.8.1 หลักการสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

4.8.2 เทคนิคในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

4.8.3 ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

## 5. วิทยากร

- 5.1 ดร.พิญา สมบูรณ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- 5.2 ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- 5.3 ดร.เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

## 6. สถานที่ดำเนินงานและระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

ห้องประชุม “อูมา วิเชียรฉาย” ใต้หอประชุมพุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี  
ในวันจันทร์ที่ 12-วันพุธ ที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 รวมทั้งสิ้น 3 วัน

## 7. ผู้เข้าฝึกอบรม

พระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ  
ที่ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่จังหวัด  
จันทบุรี จำนวน 30 รูป

## 8. วิธีรับสมัคร

ส่งใบสมัครเข้ารับการฝึกอบรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561  
จนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 สมัครก่อนมีสิทธิในการเข้ารับการฝึกอบรมก่อน หรือติดต่อ  
โทร. 087-110-2460 (พระเอนก บุญโยประการ) E-mail: anake1965@hotmail.com

## 9. ผู้รับผิดชอบโครงการ

พระเอนก บุญโยประการ                      หัวหน้าโครงการฝึกอบรม

## 10. การวัดและประเมินผล

- |                      |   |
|----------------------|---|
| 10.1 ด้านความรู้     | ใช้แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังฝึกอบรม                         |
| 10.2 ด้านทักษะ       | ใช้แบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือ<br>แผนการจัดการเรียนรู้ |
| 10.3 ด้านความคิดเห็น | ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตร                              |

## 11. วุฒิบัตรการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับวุฒิบัตรการฝึกอบรมนั้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

11.1 คะแนนของแบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรมมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตั้งแต่ .20  
ขึ้นไป

11.2 คะแนนของแบบประเมินทักษะการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้  
ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป จาก 5 ระดับ

## 12. งบประมาณในการฝึกอบรม

งบประมาณในการฝึกอบรม 141,200 บาท

แบ่งเป็นหมวดค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่าวัสดุ ดังนี้

รายการ	งบประมาณ (บาท)
<b>ค่าตอบแทน (ชี้แจงรายละเอียด)</b>	
1. ค่าตอบแทนวิทยากรในการอบรม 8 หน่วยการฝึกอบรม จำนวน 18 ชั่วโมง ชั่วโมงละ 1,200 บาท เป็นเงิน $18 \times 1,200 = 21,600$ บาท	21,600
<b>ค่าใช้สอย (ชี้แจงรายละเอียด)</b>	
1. ค่าอาหารว่าง/ น้ำปานะ 6 มื้อ มื้อละ 40 คน/ รูป คน/ รูปละ 50 บาท เป็นเงิน $6 \times 40 \times 50 = 12,000$ บาท.....	12,000
2. ค่าอาหารกลางวัน 3 มื้อ มื้อละ 40 คน/ รูป คน/ รูปละ 200 บาท เป็นเงิน $3 \times 40 \times 200 = 24,000$ บาท.....	24,000
3. ค่าจัดทำป้ายฝึกอบรม.....	8,000
4. ค่าจ้างเหมาตกแต่งห้องสำหรับการฝึกอบรม.....	15,000
5. ค่าถ่ายเอกสารพร้อมเข้าเล่มเอกสารประกอบการฝึกอบรม จำนวน 40 ชุด ชุดละ 400 บาท เป็นเงิน $40 \times 400 = 16,000$ บาท.....	16,000
6. ค่าจัดพิมพ์เอกสารประกอบการฝึกอบรม 250 หน้า หน้าละ 20 บาท เป็นเงิน $20 \times 250 = 5,000$ บาท.....	5,000
7. ค่าจ้างเหมาจัดทำเกียรติบัตรสำหรับพระสอนศีลธรรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	2,000
8. ค่าบริการด้านสื่อสารและโทรคมนาคมในการติดต่อประสานงาน วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	5,000
<b>ค่าวัสดุ (ชี้แจงรายละเอียด)</b>	
1. ค่าวัสดุอุปกรณ์การจัดการฝึกอบรมตลอดจนจบหลักสูตร.....	20,000
2. ค่าของที่ระลึกถวายพระสอนศีลธรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 40 รูป รูปละ 200 บาท เป็นเงิน $40 \times 200 = 8,000$ บาท.....	8,000
3. ค่ากระดาษ A4 80 แกรม 2 ก่อ่ง (ก่่องละ 5 รีม) ก่่องละ 550 บาท เป็นเงิน $2 \times 550 = 1,100$ บาท.....	1,100
4. ค่าหมึกพิมพ์.....	3,500
<b>รวมงบประมาณ</b>	<b>141,200</b>

### 13. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

13.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะในการสอนเนื้อหาได้อย่างถูกต้องตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

13.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการใช้วิธีการสอนโดยใช้การสาธิต

13.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการใช้วิธีการสอนโดยใช้เกม

13.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

13.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการใช้สื่อการสอน

13.6 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะในการวัดผลและประเมินผลการสอน

13.7 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการประเมินสภาพจริง

13.8 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถและทักษะการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

พระเอก บุญโยประการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

## กำหนดการฝึกอบรม

วันที่	เวลา	รายละเอียด
วันจันทร์ ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2561	08.00-08.30 น.	ลงทะเบียนรับเอกสาร
	08.30-09.00 น.	กล่าวเปิดและกล่าวต้อนรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชธรรมเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือผู้แทน
	09.00-09.15 น.	แนะนำโครงการฝึกอบรมโดยพระเอก บุญโยประการ หัวหน้าโครงการฝึกอบรม
	09.15-09.45 น.	ทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนฝึกอบรม (Pre-test)
	09.45-10.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	10.00-11.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดย ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี
	11.00-12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน/ ฉันทน์เพล
	12.00-14.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 1 (ต่อ)
	14.00-14.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	14.15-16.15 น.	บรรยายหน่วยที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้ การสาธิต โดย ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี
วันอังคาร ที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2561	08.00-10.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยใช้ เกม โดย ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี
	10.00-10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	10.15-11.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดย ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี
	11.00-12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน/ ฉันทน์เพล
	12.00-13.15 น.	บรรยายหน่วยที่ 4 (ต่อ)
	13.15-13.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	13.30-15.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน โดย ดร.เจนจบ สุขแสงประสิทธิ์

	15.00-16.30 น.	บรรยายหน่วยที่ 6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการสอน โดย ดร.พิญา สมบูรณ์
วันพุธ ที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561	08.00-09.30 น.	บรรยายหน่วยที่ 7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินสภาพจริง โดย ดร.พิญา สมบูรณ์
	09.30-09.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	09.45-11.00 น.	บรรยายหน่วยที่ 8 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดย ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี
	11.00-12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน/ ฉันทน์เพล
	12.00-13.30 น.	บรรยายหน่วยที่ 8 (ต่อ)
	13.30-13.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง/ ฉันทน์น้ำปานะ
	13.45-15.30 น.	บรรยายหน่วยที่ 8 (ต่อ)
	15.30-15.55 น.	ทำแบบทดสอบวัดความรู้หลังฝึกอบรม (Post-test)
	15.55-16.10 น.	ทำแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม
	16.10-17.00 น.	มอบวุฒิบัตรการฝึกอบรมและกล่าวปิดการฝึกอบรมโดยพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชธรรมเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีหรือผู้แทน

## รายชื่อผู้เข้าอบรม

ที่	ชื่อ	ฉายา	นามสกุล	สังกัดวัด
1	พระสมเกียรติ	อคุจฉโต	เกียรติส่งแสง	สุวรรณคีรีราม
2	พระวิทยา	วิทโย	สุขสะอาด	วันยาวบน
3	พระนิพล	พลปลุญ	รักสนาม	บ้านอ่าง
4	พระอัมพร	ฐานวโร	บุญชู	เกาะแมว
5	พระธวัช	ปลุญสาโร	สุขเจริญ	ตะกาดเง้า
6	พระใบฎีกานิวัฒน์	ธมฺมโชโต	ประกาโส	หนองคัน
7	พระเกษมสุข	ปกสุสโร	นิสสัยการ	ซึ่งบน
8	พระประเสริฐ	ฉนฺทสีโล	ประกาโส	หนองคัน
9	พระองอาจ	ติภขวิโร	พันจังหวิต	เขาบายศรี
10	พระนพพร	ฐานวโร	ชูภิรมย์	อ่างหิน
11	พระประกิจ	เดชปลุญ	เพ็งพันธ์	โยธานิมิต
12	พระพงศวัตต์	ปมุตฺโต	พิลาดี	สำนักสงฆ์ตะบกดืบ
13	พระปลัดประสพโชค	สิริธมฺโม	ชูชวลิต	ตามูล
14	พระสุระชาติ	ปิยวาโจ	เขียวอ่อน	บ้านอ่าง
15	พระสมภพ	อธิปลุญ	รินเรือง	โป่งวัว
16	พระนิรันดร์	รภฺชิโต	ประวัตินุช	หนองแหวน
17	พระสมศักดิ์	เทวธมฺโม	จำปา	มาบไฟโกชนาราม
18	พระมานพ	ญาณธมฺโม	สัตย์รักษ์	ซึ่งด่าง
19	พระมุนินทร์	สุมนโณ	เดชจจร	พญาล่าง
20	พระมหากิตติพงษ์	ญาณเมธี	สินเนตร	หนองบัว
21	พระชาญชัย	กิตฺติโสภโณ	แดงกำ	วันยาวล่าง
22	พระศักดิ์ดา	ขณฺธิธมฺโม	นีกสม	พลับปลา
23	พระมหาวารี	เขมธมฺโม	ดีเจริญ	คลองขุด
24	พระปรีชา	เดชพลโ	ประสานมิตร	พลับปลา
25	พระสมบัติ	ปลุญวโร	รุ่งมี	พลับปลา
26	พระวิเชษฐ์	อภินฺนุโท	อภินันท์ชัย	เนินสูง



ที่	ชื่อ	ฉายา	นามสกุล	สังกัดวัด
27	พระมนตรี	สุโขโต	ศิริการ	โคกรัก
28	พระธีรรักษ์	วรมุโม	กลิ่นจำปา	บ้านอ่าง
29	พระใบฎีกาสุระชัย	ฐิตสีโล	สกุลทรัพย์เจริญ	อ่างหิน
30	พระสิริชัย	กริสสุโร	เยี่ยมสุข	พลับ

ภาคผนวก ข  
ภาพประกอบกิจกรรม



รับลงทะเบียนผู้เข้ารับการฝึกอบรม



พิธีเปิดโครงการฝึกอบรมฯ



กล่าวแนะนำโครงการฝึกอบรมฯ และทำแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม



วิทยากรบรรยายถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม



ตัวอย่างกิจกรรมการฝึกอบรม



ถวายภัตตาหารเพลและน้ำปานะแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม



ทำแบบทดสอบหลังฝึกอบรม และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม



พิธีปิดโครงการฝึกอบรมฯ โดยมี พระราชธรรมเมธี เป็นประธานปิดโครงการฝึกอบรมฯ



มอบวุฒิบัตรแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม



ถ่ายภาพร่วมกันเป็นที่ระลึก